Ionică rămase singur. Fù luat de o rudă. El se gândià veșnic la vorbele, ce i le spusese bătrâna Anuța Diaconița, înainte de a închide ochii:

„Prietenul tău cel mai bun să-ți fie cartea. Să mergi, mamă, la școală, de unde capeți cele bune și de folos".

„Biserica să n'o urăști, ci din toată inima s'o iubești".

„Să-ți iubești țara și să mori pentru ea, de va fi nevoie!"

Ar mai fi zis sărmana multe, dar i se înnecă vorba în fundul gurii și... muri.

Par'că n'a mai fost de când lumea! Dar în sufletul lui Ionică trăiau povețele ei cele bune și pline de iubire.

---

4. TARGOVAȚUL ȘI SATEANUL.

(Cetire).

De Sf. Maria, domnul Gheorghe, negustor din Bărlad, își tocmise două care mari și ingrămădise într'însele tot felul de: pânzeturi, scurteici, pieptare, ilice, cisme.

Luase doi săteni zdraveni din satul, unde se făceà târgul [illegible] ei împreună plecă spre seară, din oraș, ca pă[illegible] să [illegible] bâlciu.

[illegible] inima des- [illegible] pă ne- [illegible] harnici, buni gos- [illegible] urile în cari trăiau [illegible] vecinii cei mai de

[illegible]ată. A [illegible] școlar, apoi ziarist. A murit în 1889. I s'a ridicat o statuă la Galați și atunci a fost sărbătorită amintirea lui de Românii de pre[illegible]

și nu stă în loc ca pe o ploaie de cele ce desfundă pământul".

— „Că bine zici dumneata! Multe bunătăți aduce ploaia, dar uneori e prea, prea: nu știi încotro să apuci. Apă afară, apă în casă, pe câmp apă, pe poteci tot apă. Stai și te uiți cu jale, cum roadele cad din pomi, cum grădinile se pustiesc, cum apa cară la vale semănăturile, munca, traiul omului și... n'ai încotro: te uiți cu ochii și plângi cu inima. Atunci aș vrea să fiu la oraș, unde stradele sunt cu piatră și cu lumină multă noaptea, unde casele sunt mari și frumoase.

„Și ce le pasă atunci târgoveților! Stau la căldură fără grijă, așteaptă să vie toate de a gata. Ei n'au ogoare sămănate, nici grădini cu pomi pe cari să le strice apa".

— „Te înșeli, prietene! Un om să fie el cât de frumos, dacă'i tai rădăcinile, se usucă și moare. Așà e și cu noi. Dacă săteanul nu și-a putut face munca câmpului, dacă rodul o fi stricat, nici târgoveţul n'o să aibă cui vinde marfa, n'o să aibă cu ce să-și cumpere pânea și hrana de toate zilele. Foamea l-o cuprinde atunci și pe el, ca și pe sătean".

— „Cum văd eu, domnule Gheorghe, par'c'ai vrea să-mi spui, că nici săteanul nu [illegible] ate trăi fără târgoveț, d[illegible] nici târgove[illegible]an".

— „Așa [illegible] ne o duce și târ[illegible] gove[illegible]

5. CE TE LEGENI CODRULE.

(Memorizare).

Ce te legeni codrule,
Fără ploaie, fără vânt,
Cu crengile la pământ?
— De ce nu m'aș legănà
Dacă trece vremea mea?
Ziua scade, noaptea crește
Și frunzișu-mi se rărește;
Bate vântul frunza'n dungă
Cântăreții mi-i alungă,
Bate vântul dintr'o parte
Iarna-i ici, vara-i departe.
Și de ce să nu mă plec
Dacă păsările trec?
Peste vârf de rămurele
Trec în stoluri rândunele
Ducând gândurile mele
Și norocul meu cu ele.
Se tot duc pe rând, pe rând,
Zarea lumii 'ntunecând;
Și se duc ca clipele
Scuturând aripile,
Și mă lasă pustiit
Vestejit și amorțit!...

M. Eminescu

M. Eminescu s'a născut în Botoșani, la 1849. Și-a făcut studiile la Cernăuți, Blaj și Viena. El este unul din cei mai mari poeți ai noștri. Poeziile lui scrise într'o limbă frumoasă românească și plină de o adâncă gândire, sunt triste ca și viața lui sbuciumată. A fost revizor școlar, apoi ziarist. A murit în 1889. I s'a ridicat o statuă la Galați și atunci a fost sărbătorită amintirea lui de Românii de pre[illegible]

[illegible]harnici, buni gos[illegible]. Murile în cari trăiau. [illegible]ns vecinii cei mai de

DACIA ŞI DACII.

(Istorie).

Pământul cuprins între: Tisa, Nistru, Dunăre şi Carpaţii de miazănoapte se numià în vremurile vechi *Dacia*. Acest pământ erà locuit de *Daci* şi *Geţi*.

Luptător dac..

Dacii îşi aveau cuibul lor în munţii Haţegului,, la izvorul Jiului, unde şi-au clădit cu bolovani scoşi din munte, cetatea *Sarmisegetuza*. Această cetate, în care stăteau regii Dacilor, erà ridicată pe locul, unde este satul *Grădiştea*.

Geţii trăiau înspre răsărit şi miazăzi de fraţii lor Daci.

Portul şi gospodăriile Dacilor şi ale Geţilor se asemănau cu cele ale sătenilor noştri dela munte.

Casele lor erau de bârne, de gard, de nuele lipite cu lut, ori de piatră, şi se acopereau cu draniţă (şindrilă), ori cu stuh.

Bărbaţii purtau cămaşă, cu mânicile largi, lungă până deasupra genunchilor, şi un fel de iţari (cioa-[illegible]) lungi şi largi. Peste mijloc se încingeau cu [illegible]stea erau de coloare închisă şi erau [illegible] din lână, de femei. Pe vremur[illegible] [illegible]ăcau cu cojoace.

[illegible] retezat în frunte, iar barbel[illegible] [illegible] pe cap căciule, iar cei săra[illegible] [illegible] purta[illegible]

Femeile se îmbrăcau cu două haine: una lungă până la călcâie şi alta pe deasupra până la genuchi. Pe cap purtau un fel de ştergar lăsat liber în jos.

Şi femeile şi bărbaţii erau chipeşi şi voinici.

Dacii şi Geţii se îndeletniceau cu creşterea vitelor şi cu lucrarea pământului.

Semănau *meiul* din care făceau mămăligă, *grâul orzul, ovăzul, fasolea, inul* şi *cânepa*.

Se pricepeau bine la *lucrarea viilor* şi la *creşterea albi[illegible]r*. Din pricină că [illegible] vreme Dacii beau [illegible]rea mult vin, un rege al lor *Boirebista*, le-a poruncit să stârpească viţa. Miere şi ceară aveau de prisos, deaceea vindeau şi la vecini. O parte dintre Daci şi Geţi scoteau aur şi alte metale de prin munţi, iar alţii se îndeletniceau cu pescăria şi chiar cu negustoria. Călătoreau cu luntrile pe Mureş şi pe alte ape mari.

Locuinţă dacă.

Un prooroc mare, *Zamolxe*, îi învăţase să creadă că sufletul omului trăeşte şi dincolo de moarte. Această credinţă îi făceà să fie curagioşi şi dispreţuitori de primejdii. Erau foarte bucuroşi de vieaţa fericită, care începe după moartea trupului. Deaceea plângeau la naşterea copiilor şi se bucurau la ceasul sfârşitului. Credeau mai cu seamă, că luptătorii, cari mor apărându-şi ţara, duc vieaţa cea mai fericită pe lumea cealaltă. Din pricina aceasta erau nişte straşnici răsboinici.

Armele de luptă ale Daci[illegible] erau: *arcul, lancea, cuţitul* şi *sabia*. Pentru a se apărà de loviturile duşmanilor întrebuinţau: *scutul* şi *cămaşa de zale*. Stea[illegible]ul lor aveà înfăţişarea unui balaur.

Dacii şi Geţii erau oameni vioi, harnici, buni gos[illegible]dari şi-şi iubeau neamul şi locurile în cari trăiau.

Prin vrednicia lor au ajuns vecinii cei mai de [illegible]mă ai împărăţiei romane.

7. PUTEREA RUGACIUNII.

(Cetire).

E noapte. Stradele s'au liniştit aproape de tot şi oraşul par'că doarme într'un somn adânc, în întuneric.

Numai la o fereastră se zăreşte încă lumină. In'ăuntru zace dus cu ochii pe jumătate închişi şi cu buzele arse de fierbinţea'ă, un copilaş mic ca de un an şi jumătate. Mama veghează la căpătâiu.

Doctorul care venise de cu ziuă, se dusese fără să-i dea peste leac.

Biata mamă isbucneşte în p'âns şi se roagă: „Maica Domnului! De la Tine aştept ajutor! Şi Tu ai avut un fiu! Şi Tu, când ţi-ai văzut fiul pe cruce luptând cu chinurile morţii, ai fost sfâşiată de durerea care sfâşie azi inima mea!"...

Stăteă în genuchi şi vărsă şiroae de lacrimi.

Când se ridică dela rugăciune, ceasornicul din perete bătù ora unu, după miezul nopţii...

Disdedimineaţă, mama vede pe doctor intrând în casă.

— „Doctore, te rog, spune-mi drept, ce crezi? Scapă sau nu?"

— „Linişteşte-te! să nu pierdem nădejdea! Astă noapte trecuse miezul nopţii şi tot nu puteam adormi. Imi fugise somnul, gândindu-mă ba la una, ba la alta, până când am ajuns cu gândul la copilul dumitale. Indată mi-am adus aminte de o carte în care par'că ceţisem un leac bun pentru copilaşul dumitale. Repede mă scol, caut printre cărţi şi găsesc ce-mi trebuiă. Ţine aceste doctorii!"

Şi dupăce-i spuse, cum să le întrebuinţeze, doctorul plecă.

Mama rămase uimită şi gândi:

— „Nu cumva Prea Milostiva s'o fi înduioşat de lacrămile mele? Tocmai când eu mă rugam, doctorul căută leacul! Nu este acesta oare un ajutor dela D-zeu?"

Repede, sărmana mamă, dete copiluhui doctoria. Şi minune! Spre seară, începù să-i fie mai bine. Din ziua aceea copilul se însănătoşiă văzând cu ochii şi în scurt timp se făcù bine de tot.

Mama în toată ziua aduceă laude şi mulţumiri lui Dumnezeu.

Roagă-te lui D-zeu, să te scape de orice rău!

---

8. DATORIILE CĂTRE DUMNEZEU.

(Religie).

Dumnezeu ca un părinte prea bun, dă oamenilor tot ce este de trebuinţă şi de folos.

El este mângâietorul nostru în nenorociri, sprijinul nostru în toate necazurile. Ochiul lui Dumnezeu pururea veghează asupra noastră.

Pentru toate bunătăţile ce le primim dela D-zeu, noi avem datorii multe către dânsul.

Trebuie să-l iubim din toată inima noastră.

Să ascultăm învăţăturile date de biserică.

Să nu jurăm în numele lui pentru orice lucru de nimic, ci numai la cazuri grele înaintea judecății.

Să nu ne atinem cu vorbe urîte de lucrurile sfinte.

Să respectăm sărbătorile mari și Duminecile, mergând la biserică și ascultând rugăciunile bisericești.

Cine crede în pricolici, stafii, vârcolaci și altele de acestea supără pe Dumnezeu. De asemenea supără pe Dumnezeu, acei care aleargă la descântece, fermecătorii sau vrăjitorii.

Oamenii cari serbează zile păgânești ca: Ropotinul, Filipii, Foca, Ilie-Pălie și multe de acestea, păcătuesc înaintea lui Dumnezeu.

Iubirea către Dumnezeu se cuprinde în cele 4 porunci dela începutul Decalogului. Aceste porunci sunt:

1. *Eu sunt Domnul Dumnezeul tău. Să nu ai alți Dumnezei afară de mine.*

2. *Să nu-ți faci ție chip cioplit, nici asemănarea vreunui lucru din câte sunt în cer și pe pământ, în ape și sub pământ. Să nu te închini lor, nici să slujești lor.*

3. *Să nu iei în deșert numele lui Dumnezeu.*

4. *Sfințește numele Domnului: șase zile să lucrezi, iar a șaptea s'o serbezi.*

9. VORBE INȚELEPTE.

(Cetire).

O.nului cu'nvățătură îi curge miere din gură: celui ne'nvățat, nici măcar păsat.

A tăceà este mai bine, decât a vorbi ce nu se cuvine.

Dacă nu păstrezi lucrurile mici, vei pierde și pe cele mari.

Limba este pentru mulți pricina celor mai multe rele.

10. CREDINȚI DEȘARTE.

(Cetire).

In satul Gura-Văii, se înalță o casă mare boierească. Această casă fusese odată locuită de boierul Iordache. Copiii boierului, fiind niște răi, vândură moșiile după moartea tatălui lor și plecară în lume, lăsând casa părintească pustie.

Casa, părăsită de stăpâni și nelocuită de nimeni, se dărăpănase și pe lângă ea crescuseră bălării, de nu le puteai răzbì. Până peste nouă sate se duse vestea, că în casa boierului Iordache din Gura-Văii, umblă stafii. Unii ziceau că boierul Iordache s'ar fi făcut strigoiu și că vine în fiecare noapte, în casă la orele douăsprezece și se jelește de s'aude deafară. Alții ziceau că vrăjitorii țin sfat acolo, iar babele povesteau că duhuri necurate joacă pe marginea iazului din grădina boierească, de bucurie că s'a ales praful de o casă de oameni. In sfârșit, se iscodeau feldefel de vorbe, care de care mai înfricoșătoare.

Nimeni nu mai trecea noaptea pe lângă casă, iar babele nu aveau altă vorbă, când se întâlniau, decât de casa boierului Iordache. Degeaba s'ar fi în-

cercat cinevà să scoată oamenilor din cap toate acestea năzdrăvănii.

Intr'o zi de sărbătoare, sătenii din Gura-Văii se adunaseră în faţa primăriei şi vorbiau. Din una în alta, ajunseră la vorba cea veche, la stafiile din casa boierului Iordache. Pe când vorbiau ei aşà iată că vine şi căpitanul de jandarmi şi intră în vorbă cu sătenii.

— „Dar ce mai vorbiţi, oameni buni?"

— „Păi să vedeţi, domnule căpitan, toată noaptea umblă stafiile, vrăjitoarele şi duhurile cele rele prin casa boierului Iordache. Ba chiar, boierul Iordache, după ce a murit, s'a prefăcut în strigoiu şi vine toată noaptea de boceşte acolo".

— „Ia tăceţi, mă oamenilor, că râde lumea de voi! Ce stafii şi vrăjitori, ce fleacuri vă mai trec prin minte?

„Astea sunt credinţi deşarte, păgâneşti. Şi pentru ca să vă încredinţez, că cele ce vi se spun sunt numai născociri ieşite din mintea babelor, uite la noapte am să mă culc eu în casa aceea!"

— „Să nu care cumvà să faci una ca asta, domnule căpitan, că păcat de dumneata să te prăpădeşti aşà de tânăr!" răspunde un sătean cu grijă.

— „Nu vă temeţi oameni buni, că mâine stăm iar de vorbă aici".

Sătenii îşi făcură cruce şi nu ziseră nici cârc, dar plângeau în sufletul lor pe căpitan.

Căpitanul se duse şi petrecù toată noaptea în casa boierului Iordache, iar a doua zi ieşì din casă, cum intrase, căci nici strigoiul de boier Iordache nu-l mâncase, nici stafiile nu-l luase, nici duhurile cele rele nu-i schimbase căutătura.

— „Vedeţi, oameni buni, — zise căpitanul a doua zi — sunt tot teafăr, cum eram şi eri. Lăsaţi-vă

dar de credinţi deşarte, că nu vă fac alta decât să vă bage spaima'n oase!"

Stafiile şi duhurile rele nu sunt decât născociri ale sufletelor neştiutoare, ori slabe.

11. VINUL.

(Ştiinţe Naturale).

După coloare vinul este de două feluri: vin alb şi vin negru. Şi vinul alb şi vinul negru se fac din struguri: cel alb din struguri albi, cel negru din struguri negri.

Strugurii se culeg când sunt copţi. Dacă vrem să avem un vin bun, să nu culegem strugurii nicidată cu roua pe ei, ori când plouă, fiindcă mustul va avea multă apă.

Strugurii culeşi se curăţă de boabele stricate şi de cele necoapte bine. Odată aleşi, se pun în nişte anume vase. Aci se *mustuesc* adică se amestecă bine cu un băţ numit *mustuitor*. Se scurge apoi mustul din hârdae, strecurându-se printr'un ciur, ca să nu treacă *boştina* (boabele sdrobite).

Acest must are să dea vinul cel mai bun.

Strugurii după ce au fost mustuiţi, se pun în saci anume făcuţi din pânză rară şi se calcă în *linuri* sau *călcători*.

Se scoate acum un alt rând de must. Aceasta dă vin mai puţin bun decât cel ieşit dela mustuire.

Mustul ieşit dela călcat se amestecă cu cel ieşit dela mustuire şi se toarnă în tocitoare ori în buţi să fiarbă.

Buţile ca şi tocitoarele trebuie să fie bine spălate.

Cele mai bune buţi sunt cele făcute din doage de ştejar şi legate cu cercuri de fier.

Când mustul fierbe, se aude un fel de văjietură, iar când fierberea încetează, văjietura nu se mai aude.

Dulceaţa (zahărul) mustului, prin fierbere, se preface în spirt (alcool), şi mustul fiert este dulce-acru. Prefacerea mustului în vin se face din pricina unei ciuperci aşà de mică, căci nici nu se vede cu ochiul.

In timpul fierberii, se formează un gaz aşà de puternic, încât dacă mustul e în butoiu, acesta de multe ori se sparge.

Cu cât vinul e mai vechiu, cu atât e mai bun.

Vinul băut câte puţin la masă, ajută la mistuire. E bun numai pentru oamenii mari. Cine bea însă vin peste măsură, îşi scurtează vieaţa.

Dacă vinul fierbe în tocitori (căzi mari deschise), trebuie să băgăm de seamă să nu răsufle; dacă fierbe în butoaie, acestea trebuie să fie tari şi bine cercuite ca să nu se sfarme.

Vinul trebuie bine îngrijit. După ce e fiert, se scoboară vasele în pivniţe şi se aşează pe căpătâie. Pivniţa bună face vinul bun. Cu cât e mai adâncă şi mai răcoroasă, cu atât vinul se păstrează mai bine.

Inainte de a pune vinul în vase, acestea trebuiesc afumate cu pucioasă ca să le piară mirosul de mucegaiu.

Vinul aşezat în pivniţe se lasă până în luna Martie. Atunci se răvăceşte, adică se scoate vinul depe drojdii şi se pune în alt vas. Drojdiile lăsate pe fundul vasului se întrebuinţează la facerea spirtului.

Vinul răvăcit este limpede şi frumos la coloare.

12. DUŞMANUL.

(Cetire).

Nu e făptură pe pământ mai măreaţă şi mai minunată decât omul. Ce fiinţă e mai chipeşă şi mai frumoasă decât dânsul? Statura lui mândră şi dreaptă îţi spune că el e regele tuturor celorlalte vietăţi.

Ce jale te apucă dar, când vezi pe acest rege al pământului că se face una cu dobitoacele de rând! Cine n'a văzut chipul unui om schimonosit de stricăciunea beţiei?

Nu mai stă drept şi arătos ca un stăpânitor; se încovoaie ca un nemernic, şovăie ca un copil nevârstnic, cade ca un stârv lipsit de vieaţă.

Ochii lui deştepţi şi vii dormitează stinşi, împăienjeniţi. Icoana sfântă a chipului său, făcută după asemănarea lui Dumnezeu s'a stricat: numai o mâsgălitură.

Cine a mânjit-o astfel pe obraz, pe nas, cu vopseli stacojii? Ce duh rău şi-a bătut joc de dânsa, încondeind-o ca să nu mai semene a om? Te întrebi ce lighioae o fi astă făptură ciudată, care nu e nici om, nici animal? In loc să vorbească, gângăneşte. Gura lui rosteşte vorbe fără noimă; chiar şi un copil ar grăi mai omeneşte!

Boala lui e grozavă. Ca mâine o să-l vedeţi în spital, ori în puşcărie. Sărmanul! Şi ce blestem pe neamul lui! Din sângele lui ies copii stricaţi, porniţi la beţie şi la fapte rele. E un blestem care prigoneşte până la al noulea neam! Strănepoţii vor ispăşi greşalele strămoşilor loviţi de acest păcat.

Care o fi dar cel mai mare duşman al omului? Beţia?

Beţia este izvorul tuturor relelor.

Copii, când veţi fi mari, feriţi-vă de acest păcat, care v'ar necinsti şi pe voi şi neam de neamul vostru!

13 ROMANII.

(Istorie).

Italia de astăzi era locuită în vremurile vechi de poporul *roman*.

Romanii erau oameni frumoşi la chip, de statură înaltă şi bine făcuţi. Bărbiile şi mustăţile şi-le rădeau. Duceau o vieaţă cumpătată, erau muncitori, şi de o vitejie neîntrecută. Îşi iubeau atât de mult ţara, încât erau în stare să facă orice jertfe pentru ea. Un Roman, *Mucius Scevola* şi-a ars singur mâna pentrucă nu nimerise să ucidă pe un rege duşman al ţării sale.

Soldat roman

Bărbaţii erau îmbrăcaţi cu o cămaşă de lână, iar peste aceasta purtau o manta lungă de postav alb fără mâneci, a cărei colţuri le aruncau peste umeri. Aceasta era *toga*.

Se încălţau cu nişte tălpi de lemn legate cu curele. Încălţămintele acestea se numiau *sandale*.

Femeile purtau o cămaşă lungă, iar peste aceasta

se îmbrăcau cu o haină numită *pala*, pe care o prindeau cu copci pe umere.

Şi bărbaţii şi femeile umblau mai mult cu capul descoperit.

Romanii locuiau în case clădite cu mult meşteşug din cărămidă, din piatră ori, chiar din marmură.

Satele lor erau mari, frumoase, curate cu drumuri pietruite, cu băi şi cu temple.

În oraş erau piete unde se strângeà poporul la sfat.

Oraşele erau împodobite cu: statui, columne, locuri de petrecere, circuri, biblioteci, temple, băi şi alte clădiri măreţe. Oraşele le împrejmuiau cu ziduri.

Romanii se îndeletniceau cu lucrarea pământului, cu creşterea vitelor şi cu meşteşugurile. Lucrarea pământului erà una din muncile cele mai iubite şi mai preţuite de Romani. Chiar şi cei mai mari dregători ţineau să-şi aibă bucăţelele lor de pământ pe care să le lucreze singuri. Meşteşugurile erau în floare, iar meşteşugarii romani erau căutaţi şi de popoarele de prin împrejurimi.

Femeile romane erau vestite pentru vieaţa lor cumpătată şi cinstită, deaceea erau şi mult respectate. Ele erau bune gospodine şi îngrijau cu multă râvnă şi pricepere de creşterea copiilor.

Copiii învăţau de mult că: „E dulce şi frumos a muri pentru patrie". Ei erau deprinşi să cinstească pe femei, pe bătrâni şi pe mai marii lor, să se supună legilor şi să-şi iubească patria.

Romanii la început erau păgâni. Ei se închinau la mai mulţi zei, dintre care cel mai de seamă erà *Jupiter*. Războiul îşi aveà zeul său: *Marte;* secerişul aveà pe zeiţa *Ceres*, şi tot astfel îşi aveau zeii deosebiţi: meşteşugurile, comerţul, viile şi alte ramuri de muncă.

Cei dintâi cârmuitori ai Romanilor au fost *regii* al căror şir începe cu *Romul*. După regi, poporul şi-a ales câte doi *consuli*, cari i-au cârmuit un timp de vreme. Cei din urmă cârmuitori sunt *împăraţii*.

Baliste.

Armele de luptă ale Romanilor erau *sulita*, *spada* şi *lancea*.

Pentru baterea cetăţilor aveau *berbecii* (nişte drugi de fier, cari aveau la un capăt forma unui cap de berbec) şi *fălcile murale* un fel de cângi cu cari rupeau zidurile). Cu *baliştele* svârliau pietre. In timpul luptei se apărau cu *scuturile* şi purtau *cămăşi de zale*, iar pe cap fiecare soldat aveà un acoperământ numit *cască*.

Erà cea mai mare ruşine ca un luptător să-şi piardă armele pe câmpul de bătaie; deaceea s'au văzut soldaţi sărind în mijlocul duşmanilor să-şi ie armele îndărăt.

Mâncarea obişnuită a soldaţilor erà pâine şi slănină.

Romanii prin vieaţa lor cumpătată, prin hărnicia şi vitejia lor fără seamăn au ajuns să stăpânească toată lumea cunoscută pe acele timpuri.

---

14. MUCIUS SCEVOLA.

(Cetire).

In timpurile vechi, Roma fu înconjurată de un popor duşman. Romanii din cetate nu puteau ieşi. Foametea începù a se simţi.

Atunci, Mucius Scevola, un tânăr roman, se duse la conducătorii săi şi le zise: „Am de gând să trec înnot Tibrul şi să pătrund în lagărul duşmanilor; vreau să scăpăm de regele lor".

Mucius trecù apoi pe furiş fluviul şi se amestecă prin mulţimea duşmanilor. Tocmai li se plătià leafa soldaţilor. Un general îmbrăcat în haine scumpe stà lângă rege. Mucius se repezì şi, omorî pe general socotind că e însuş regele.

Fù prins şi dus înaintea regelui. Acì el spuse: „Sunt cetăţean roman; voiam să te omor, căci eşti duşmanul Romei. Să ştii că mulţi au aceleaşi porniri ca şi mine".

Regele porunci ca Mucius să fie pus pe jeratec. „Vieaţa e puţin lucru pentru cei cari se gândesc la libertatea patriei!" zise Mucius. Şi vorbind astfel, îşi întinse braţul în mijlocul flăcărilor şi-l lăsă să ardă, ca şi cum durerea ar fi amorţit cu totul într'însul.

Uimit de o asemenea bărbăţie, regele porunci să deà drumul lui Mucius. „Pleacă", zise regele, „te las liber şi poruncesc să nu ţi se facă nici un rău".

Şi auzind regele că mai toţi soldaţii romani sunt ca Mucius, făcù pace cu aceştia.

15. PRIN ŢARA NOASTRĂ.

(Cetire).

Cine are prilejul să străbată ţara noastră în lung şi în lat, pretutindeni vede urmele strămoşilor, ici o cruce de piatră ne aduce aminte de o faptă vitejească; colo, o veche mânăstire ne păstrează prin odoarele ei urma vechilor domni; mai încolo un zid, o dărâmătură de cetate, or un perete de palat vechiu, parcă vorbesc de numele unor înaintaşi, cari ne-au păstrat o ţară mare şi frumoasă.

Dela Traian ne-a rămas multe urme, mai ales în România din dreapta Oltului.

La noi, din ruinele rămase dela Traian, două sunt de seamă: *ruinele podului lui Traian* şi *monumentul dela Adam-Klissi.*

Mergând dela porţile de fier, în josul Dunării, în apropiere de Severin, găsim urmele vestitului pod făcut de Impăratul Traian. Podul era întins pe 20 de stâlpi de piatră împreunaţi prin bolte, iar pedeasupra se aşterneà podeala de lemn. Din pricina vremii şi a duşmanilor (barbarilor) bolţile şi podeala s'au stricat; au rămas numai stâlpi de zidărie, cari stau până astăzi ascunşi sub apă. Cele două căpătâie ale podului se văd în picioare pe amândouă malurile.

Monumentul dela Adam-Klissi.

Tot Traian înalţă la Adam Klissi, în Dobrogea, un monument înalt de 32 m. şi cu o împrejmuire de 60 m. De jos, până sus e îmbrăcat cu săpături,

In asemănare cu monumentul dela Adam-Klissi, este la Roma *columna lui Traian.*

Ea e singura rămăşiţă care s'a păstrat în întregime dela Romani. Această columnă are 44 de metri înălţime. E lucrată de marmoră scumpă. Pe dinăuntru te sui pe o scară învârtită. Pe dinafară toată e îmbrăcată cu săpături, cari arată luptele lui Traian cu Dacii: marşuri, popasuri, treceri de râuri, bătălii. Piedestalul e împodobit cu vulturi şi ghirlande. Dedesubtul acestui piedestal a fost aşezată cenuşa lui Traian, într'un vas de aur. Statua lui Traian încununà altădată vârful columnei; mai în urmă a fost dusă la Constantinopole, iar în locul ei a fost înălţată deasupra columnei statua Sfântului Petru, care se vede şi astăzi.

Numele lui Traian va rămâne deapururi în aducerea aminte a Românilor. Il pomenin în „Pluguşorul" nostru: iar „Calea laptelui" depe cer, o numim „Calea lui Traian".

---

16. DOUĂ BOLOBOACE.

(Memorizare).

Un boloboc cu vin
Mergeà în car, pe drum, încet şi foarte lin!
Iar altul cu deşert, las'că venià mai tare,
Dar şi hodorogià
Făcând un vuet mare,
In câl cei trecători, în lături toţi fugià,
Atunci când el folos nimica n'aduceà.
Asemenea în lume
Acel ce tuturor se laudă şi spune,
In trebi puţin sporeşte;
Iar cel ce tace
Şi treabă face,
Acela [illegible]

FACEREA OȚETULUI.

(Ştiinţe Naturale).

Ca să avem oţet bun de vin, punem întâiu în fundul vasului grâu fiert, apoi deasupra turnăm vin şi lăsăm vasul descoperit, la căldură. După câteva zile, alcoolul din vin se preface în oţet. Pe măsură ce golim vasul de oţet, îl umplem cu vin.

In chipul arătat îşi poate face oţet de vin pentru gospodărie, oricare om.

Când e vorba însă să avem oţet mult, atunci îl căpătăm prin alte mijloace. Cel mai nemerit este următorul:

Luăm butoiul cu vinul, ce voim a-l preface în oţet şi-l aşezăm pe un scaun cu picioarele înalte. Sub

caneaua butoiului cu vin aşezăm un butoiaş mai mic, cu unul din funduri în sus. Partea de sus a butoiaşului este desfundată. In partea desfundată se aşează în picioare de jur împrejur mici scândurele late de lemn, cari alcătuesc un fel de coş. Acest coş se umple cu talaş (strujituri) de lemn. Se deschide apoi caneaua dela butoiul cu vin şi se lasă să curgă încet peste talaşi. Vinul scurgându-se prin talaşi, în butoiaşul cel mic, se preface în oţet. Se poate face oţet şi într'un butoiu aşezat, cum se vede în figură. Un asemenea butoiu are trei despărţituri. In cea din mijloc se pun strujituri de lemn. Capacul de jos al despărţiturii de sus are mai multe găurele, prin care se scurge lichidul ce voim a-l face oţet

Oţetul se întrebuinţează la facerea unor feluri de mâncate şi la salade.

Oţetul de vin pregătit anume cu mirosuri tari de flori, se numeşte *oţet aromat*. El se întrebuinţează ca doctorie.

Oţetul tare vasul îşi strică.

18. DRAGOSTEA DE MAMA

(Cetire).

Marea eră plină de vase de răsboiu. Se începuse lupta pe apă între Americani şi Spanioli.

Pe vasele de răsboiu americane eră mare frământare. Soldaţii alergau în toate părţile şi îndeplineau poruncile primite.

In învălmăşeala depe puntea unui vas, un soldat scapă mantaua în apă.

Se duse îndată la ofiţerul de serviciu şi cerù voe să şi-o pescuiască din valuri. Ofiţerul nici nu vrù s'audă; dar soldatul sări în apă şi apucându-şi mantaua, înnotă până la vas, se căţără pe punte şi trecù iarăş în rândul soldaţilor.

Soldatul fù închis pe loc şi trimis în judecata militară pentru nesupunere [illegible]

limpede, că cine nu se supune șefilor, mai ales în timp de războiu, este judecat și osândit la moarte.

Cârmuitorul armatei de mare cercetă pe soldaț, ca să vadă ce l-a făcut să sară în apă după manta.

Soldatul în loc de răspuns, băgă mâna în buzunar și scoase o poză. Luă apoi poza cu băgare de seamă și arătând-o generalului zise:

— „E mama mea!"

Spuse apoi șefului, că această poză se află în mantaua căzută în mare și că ținea la ea ca și la viața sa.

Generalul ascultă cu duioșie povestirea soldatului, îi dete libertate și zise către ceilalți ofițeri: „Băiatul, care pentru chipul mamei sale e în stare să-și jertfească vieața, va fi un credincios fiu al patriei! E vrednic să fie liber!"

Porunca a cincea din decalog zice așà: *„Cinstește pe tatăl tău și pe mama ta, ca să-ți fie ție bine și să trăești ani mulți pe pământ.*

---

19. DATORIILE CĂTRE APROAPELE.

(Religie).

Aproapele nostru este oricare om.

Către aproapele nostru avem următoarele datorii:

Să respectăm averea. Averea fiind adunată cu multă muncă și sudoare, ar fi un mare păcat s'o răpim. După cum nu ne-ar păreà bine, când altul ne-ar răpì munca noastră tot așà nu ne place nici nouă să răpim agonisirea altora. Ba încă suntem datori să dăm ajutor aproapelui nostru, când vedem că niște făcători de rele i-o răpesc, când apa sau focul o cuprind.

Să ajutăm pe cei nenorociți. Omul se întâmplă

Aceste toate auzindu-le măgarul, zise către bou: „Adevărat, bine ți-a zis, cine ți-a zis, bou; căci ești gros de cap, neghiob și nătărău. De vei ascultà sfatul meu, îți făgăduiesc că vei scăpà de toate ostenelile. Făptura ta e împodobită cu toate puterile ca să te poți apără și să fii grozav; și tu te te lași, ticălosule, să-și bată joc de tine toți mănăligarii?

Ascultă-mă dar: când o venì plugarul să te înjuge la plug, împotrivește-te și nu te lăsà, arată-ți mânia, și năvălește asupră-i, împungel, dă din picioare și sperie-l cu mugetul tău. Și paiele ce ți le pune, să nu le mănânci, miroasă-le și le lasă? Atunci vei vedeà că te lasă să te odihnești!"

Și boul îi răspunse:

— „Bine zici, prietene, foarte mulțumim! Voiu ascultà sfatul tău și nădăjduesc că va luà bun sfârșit".

A doua zi se duse plugarul să ia pe bou și să-l înjuge; dar acesta cum văzù pe plugar, începù a face cum îl sfătuise măgarul. Și văzându-l plugarul în așà stare, se duse și spuse stăpânului său că boul este bolnav. Iar stăpânul, care știà prea bine sfătuirea măgărească, pricepù îndată ce e, și zise:

— „Du-te de ià pe măgar și-l înjugă la plug să are toată ziua".

Și plugarul împlini porunca stăpânului său.

Așadar măgarul trase toată ziua la plug și nefiind obișnuit cu atâta muncă, abia stà pe picioare și ziceà în sine: „Eu singur sunt de vină! Neghiobia mea m'a făcut să ajung în așà stare! Eu, ca să scap pe bou, am intrat la belea și la necaz!"

---

22. MURĂTURILE, BORȘUL, BULIONUL, MAGIUNUL (POVIDLA).

(Științe naturale, fete).

Ca să ajungem bune gospodine, fetele de mici trebuie să se deprindă a face pe acasă și alte treburi decât cele dela școală: să ajute mamelor la gătit, la măturat, la îngrijit prin casă, să cârpească rufe, să îngrijească de frățiori, să se deprindă a umple borș și a face murături, bulion ori magiun (povidlă).

Borșul se umple ușor: puțină băgare de seamă, puțină chibzuială și puțină muncă. Iai putina pe care anume o ai pentru această treabă, o speli curat, apoi o afumi cu floare de pucioasă ca să i se taie gustul de mucegaiu. Pui apoi în fundul ei tărâțe de grâu, de porumb, ori de secară, în măsură de jumătate kilogram la o doniță (cofă) de apă. Torni apoi deasupra apă căldicică,—dar nu fierbinte—până umpli putina și o pui într'un loc căldicel, o acoperi deasupra și o lași acolo.

Tărâțele amestecate cu apă căldicică fermentează întocmai ca vinul, și apa se înăcrește.

Astfel avem borșul, pe care-l întrebuințăm la bucate. Borșul e mai sănătos și mai bun la gust decât apa înăcrită cu sare de lămâe.

Murăturile se fac de obiceiu din castraveți, din pătlăgele ori din varză.

Se iau castraveți tineri, se spală bine și se așează în putine și borcane. Se umplŭ cu apă. Deasupra li se mai pune și crengi de mărar, frunze de țelină și frunze de stejar. Vasul umplut se tescuiește bine, după'ce i s'a pus și sare și peste câteva zile castraveții se înăcresc. Atunci se zice că sunt murați.

Tot așă se murează și pătlăgelele.

Varza se curață de foile cele mai deasupra, se

spintecă în două, ori în patru fiecare căpățână și se așează în boloboc.

Punem sare, foi de țelină și sfeclă, umplem vasul și-l tescuim. Să nu uităm a pritoci varza. Peste 5—6 săptămâni varza e acrită.

Bulionul se face din pătlăgele roșii ori din ardeiu. Se iau pătlăgelele, se spală bine și se așează într'o căldare. Li se dă foc dedesubt. Pe când fierbe le mestecăm bine. Când sunt destul de sfărâmate, le scoatem și le strecurăm prin sită, să se aleagă pielițele și sâmburii.

După ce le-am strecurat, le punem iarăș în căldare, le fierbem și le mestecăm mereu ca să nu se afume, până ce se leagă bine: acesta e *'bulionul*. Il scoatem, îl întindem în foi subțiri și-l uscăm la soare.

Bulionul se poate păstrà și lichid. Inainte de a se legà, îl scoatem și îl punem în sticle. Acestea se astupă bine și se pun la păstrare.

Magiunul (povidla) se face de prune (perje) ori gutui, la fel cu bulionul. Când este destul de legat îl punem în borcane și-l păstrăm pe iarnă.

casei Fiecare gospodină are nevoie de ele. Bulionul Murăturile, bulionul și magiunul sunt economia și hrănitor și dă un gust bucatelor.

Unele mâncări fără murături n'au nici o noimă; ar magiunul e foarte bun de mâncat cu pâne.

VORBE INȚELEPTE.

(Cetire).

Omului cu 'nvățătură îi curge miere din gură, celui nevățat nici măcar păsat (meiu).

A tăcea este mai bine, decât a vorbi ce nu se cuvine.

Limba este pentru mulți pricina celor mai multe rele.

23. SPIRTUL, RACHIUL, ŢUICA.

(Ştiinţe Naturale).

Din vin putem scoate spirt.

Lucrul, pe care-l facem ca să scoatem spirtul din vin, se numeşte *distilare*. Pentru a distilă vinul, avem nevoie de un cazan, al cărui capac are o ţeavă lungă, orizontală, le gată cu o altă ţeavă verticală, sucită şi a şezată într'o putină cu ghiaţă, ori cu apă rece.

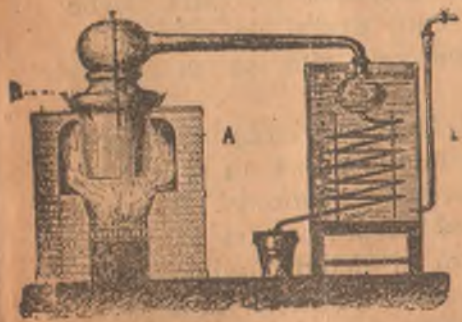

Alambic.

Ca să scoatem spirtul, punem vinul în cazan, iar peste gura cazanului aşezăm capacul astfel ca vinul să nu răsufle. Incălzim apoi cazanul. Din pricina căldurii, spirtul din vin se preface în aburi. Aburii se ridică în sus şi trec prin ţeavă, ca să iasă afară. Cum dau însă de pereţii reci ai ţevii din putină, ei se prefac în spirt, care este strâns într'un vas anume aşezat dedesubtul tubului ce trece prin ghiaţă. Cazanul cu toate ţevile lui se numeşte *alambic*.

Spirtul, care curge la început, este spirt curat. Cel care curge mai pe urmă este dinceînce mai pătos. Pricina este, că la început, cazanul fiind încălzit puţin, numai spirtul se preface în aburi; iar mai în urmă cazanul înfierbântându-se tare, se prefac în aburi şi apa din vin.

Spirtul se mai scoate din bucate (cereale). In ţara la noi sunt multe *velniţe* sau *poverne*, în care se

fabrică spirt din porumb, ori cartofi. Boabele de porumb, muiate în apă, se ţin în tocitori mari descoperite, până când se dospesc. Ca şi din vin, spirtul se scoate tot prin destilare. Cu *borhotul* ce rămâne în cazane se îngraşă vitele.

Spirtul curat se numeşte *alcool*. El este alb, miroase frumos şi are un gust arzător. Cine gustă spirt, simte în gură şi pe piept arsuri. Spirtul se aprinde lesne şi arde cu o flacără albăstrie.

Spirtul amestecat cu apă se numeşte rachiu. Cel mai rău rachiu e *basamacul*, făcut din spirt de bucate amestecat cu apă.

Să ne ferim să bem rachiu, căci el încheagă sângele şi ne otrăveşte. Omul care bea, cu vremea pierde pofta de mâncare, puterile şi minţile-i slăbesc, mâinile şi piciorele-i tremură, nu poate dormi, are ameţeli, îl doare stomacul, pielea i se învineţeşte, faţa i se umflă şi moartea îl ajunge.

Rachiul scos din prune se chiamă rachiu de prune sau *ţuică*.

Ţuica se fabrică mai ales în România din jos de Milcov şi de peste Olt. Sătenii au pe acolo locuri întinse sădite cu pruni, numite: *pruneturi, livezi de pruni sau silişti*.

Băuturile spirtoase ne pricinuesc boli şi ne aduc sărăcia.

Ghimpi cresc în mâna beţivului şi sabie în mâna celui fără minte, a zis înţeleptul Solomon.

24. PĂCATUL.

(Cetire).

Săvucu făcuse armata. Acum erà un om aşezat la casa lui.

Aveà nevastă harnică şi doi copii ca două floricele. Lipsă nu duceà, cei 50 lei pe zi, cât câştigà dela fabrică, îi ajungeau pentru hrană, chirie şi îmbrăcăminte.

Seara, când ieşeà dela lucru, venià întins acasă. Dumineca şi sărbătorile se duceà la biserică, apoi când vremeà erà frumoasă mai ieşià şi el să ia aer curat, la marginea oraşului.

Muncià mult, ce-i drept; dar ce se face astăzi fără muncă?

Intr'o seară, ieşiseră dela fabrică toţi lucrătorii. Lui Săvucu nu prea-i erà la îndemână: aveà o slăbiciune la stomac. Prietenul său Poticneală îi zise: „De ce nu mergi şi tu, colo în colţ la Răcană, să iei un ciocan de ţuică? Iţi ieà durerea numaidecât! Prea trăeşti tu închis. Tu ştii numai un drum: dela fabrică acasă şi deacasă la fabrică".

Săvucu se gândì puţin, apoi răspunde: „Hai să-ţi fac cheful!"

Când au intrat la Răcană, prăvălia gemeà de lucrători. Unii şedeau pe la mese cu păhăruţele dinainte, alţii în picioare lângă tejghea. Doi băieţi nu puteau dovedì cu împărţeala băuturii.

Cei doi prieteni se aşezară într'un colţ. Poticneală porunci două ţuiculiţe. Cum le-a adus băiatul, le-au şi golit. „Nu-i lucru omenesc să-l las pe el să plătească cinstea", gândì Săvucu.

Apoi porunci şi el un rând. Dupăce au băut Săvucu a plecat, iar Poticneală a rămas.

A doua seară, iarăş s'au dus prietenii la Răcană. Acesta stăteà în uşe cu mâinile în şolduri. Cunoşteà bine pe Poticneală. Şi când îl văzù cu un muşteriu nou îl poftì cuviincios. Iarăş s'au aşezat la masă şi iarăş au băut. Acum au mărit numărul păhăruţelor.

Săvucu s'a dus cam ameţit acasă. Nevasta nu-l văzuse niciodată aşà. In supărarea ei a zis:

„Ai călcat pe căi greşite, Săvucule!" Iar el a răspuns printre sughiţuri: „Fac ce vreau!" Ce puteà să răspundă un om beat?

A treia seară a făcut-o mai deochiată: a stat până la miezul nopţii. Şi s'a întors acasă cu trăsura; picioarele nu-l mai ţineau. Când l'a văzut nevastă-sa a început a plânge de desnădejde. Şi copilaşii s'au trezit şi au început a ţipà. Iar Săvucu stà ca un butuc, fără simţiri, fără putere, cu părul în ochi, cu hainele murdărite.

A doua zi, n'a mai fost bun de nimic. O sete grozavă îi ardeà gâtlejul. Capul îl dureà, tâmplele îi zvâcneau, n'aveà poftă de lucru.

Săvucu luase darul beţiei. Toate sfaturile nevestei n'au putut să-l aducă pe calea cea bună de

la început. Stăpânul fabricei văzându-l că azi vine la lucru, mâine nu vine, l-a dat afară. Mai pe urmă l-a primit iar, după rugămințile nevestei; dar văzându-l că tot nu se lasă de beții, iar l-a dat afară.

Acum era greu de tot; stăpânul casei cereà chirie, iarna venià, lemne nu erau. Săvucu însă își căutà de băutură înainte. Când n'aveà bani, luà lucruri mai bunicele de prin casă și le amanetà pentru rachiu. Apoi a căzut la pat, bolnav. A murit și l-a îngropat primăria.

Mai zilele trecute, am cetit într'o gazetă: „In Strada Cărămidari, la casa cu numărul 112, este o văduvă bolnavă, care n'are cu ce se îngriji. Are doi copilași, care tremură de frig lângă patul ei, și plâng de foame. Rugăm pe oamenii miloși s'o ajute cu ce i-o lăsà inima".

Erà nevasta lui Săvucu. Se îmbolnăvise sărmana, de supărare. Dac'o murì și ea, ce o să se facă copiii?

25. ȚARA MEA.

(Memorizare).

Acolo, unde's nalți stejari
Și cât stejarii nalți îmi cresc
Flăcăi cu piepturile tari,
Ce moartea'n față o privesc;

Acolo, unde-i cer senin
Și ca seninul cer zâmbesc
Femei, ce poartă l'al lor sân
Copii, ce pentru lapte cresc

Acolo, unde întâlnești,
Cât ține țara'n lung și'n lat
Bătrâne urme vitejești
Și osul celor ce-au luptat;

Și unde dorul de moșie
Intotdeauna drept a stat
Și bărbătească vitejie
A 'mpodobit orice bărbat;

Acolo unde-s stânci și munți;
Și ca și munții nu clintesc,
Voinicii cei cu peri cărunți
In dor de țară strămoșesc;

Acolo este țara mea
Și neamul meu cel românesc.
Acolo, eu să mor aș vrea;
Acolo, vreau eu să trăesc;

Și unde vezi mii de morminte,
Sub care adânc s'a îngropat
Mulțime de oștiri dușmane,
Ce cu robia ne-au călcat,

Acolo este țara mea
Și neamul meu cel românesc.
Acolo, eu să mor aș vreà
Acolo, vreau eu să trăesc.

I. Neniţescu,

Ioan Neniţescu s'a născut la 1854, în Galați. Învățăturile și le-a făcut în Iași și Berlin. El a fost profesor, inspector școlar și prefect.

In anul 1877, a luat parte ca sublocotenent în războiul independenței fiind chiar rănit.

Neniţescu a scris proză și versuri. Mai în toate poeziile cântă vitejia strămoșilor.

In 1911 i s'a ridicat o statuă în Tulcea.

26. TRAIAN ŞI DECEBAL

(Istorie).

Dacii şi-au întemeiat, cu 50 ani înainte de Hristos un regat puternic cuprins între Nistru şi Tisa. In fruntea acestui regat stă vrednicul Boirebista. Acest rege întinzându-şi stăpânirea până departe peste hotare, a venit în atingere cu cea mai puternică împărăţie depe vremuri, aceea a Romanilor.

Boirebista, a fost ajutat în conducerea ţării de preotul Deceneu.

După Boirebista, Dacii s'au răzleţit şi au ţinut pace cu Romanii.

Peste vreo 70 de ani, vine în fruntea Dacilor cel mai mare rege al lor, Decebal, care i-a strâns iarăş grămadă sub stăpânirea sa.

Decebal erà un om priceput, un cârmuitor îndemânatec, viteaz de frunte, dibaciu în mânuirea armelor şi iute în răsboaie. Ţineà la libertatea poporului său, pe care îl iubià mult şi nu plecà uşor capul înaintea duşmanului.

Venind în atingere cu Romanii, neam mare şi puternic, Decebal începù a se întări înlăuntru. Cu multă cheltuială aduse în ţara lui soldaţi şi ingineri romani, cari să deprindă pe Daci să lupte şi la facerea întăririlor.

Dupăce s'a simţit destul de puternic, Decebal cu ai săi se aruncară peste Dunăre şi cu o repeziciune uimitoare jefuesc ţinuturile romane şi apoi încărcaţi de prăzi şi de robi, se întorc în Dacia.

Lui Domiţian, împăratul Romanilor, nu-i plăceà să-şi părăsească liniştea dela Roma, deaceia trimite pe rând trei armate împotriva Dacilor. Două dintre

aceste armate au fost bătute, iar a treia câştigă o biruinţă la Tape, în Banat.

Din pricina vicleşugurilor lui Decebal, Romanii nu se putură folosì de biruinţa lor şi fură nevoiţi să părăsească Dacia.

Pacea între Romani şi Daci se încheie cu următoarea tocmeală:

Decebal se pleacă înaintea puterii împăratului şi se leagă că va fi prieten cu prietenii şi duşman cu duşmanii Romanilor şi va da împărăţiei, ostaşi de ajutor la trebuinţă.

Decebal.

Domiţian se leagă însă să-i plătească lui Decebal o sumă de bani pentru întreţinerea armatelor şi să-i pună la îndemână meşteri romani pentru lucrările de răsboiu şi de pace.

Această pace erà o ruşine pentru Romani. Ea ajută pe Decebal să se întărească şi mai bine şi-i dă vreme să facă legături de prietenie cu toate seminţiile barbare din jurul său.

La 2 ani după moartea lui Domiţian, vine împărat al Romanilor, *Traian*.

Traian s'a născut în oraşul *Italica* din Spania. Erà om înalt, frumos la făptură, oacheş la faţă, aveà ochii mari şi privirea blândă. Erà bun şi drept. Impăraţilor, cari au venit după el, li se făceà urare:

„Să fii bun ca Traian". Își iubeà din toată inima poporul și mai ales soldații, în mijlocul cărora trăià mai mult. Erà foarte milos: Intr'o luptă cu Dacii și-a rupt vestmintele ca să facă scamă și legătură soldaților răniți. A făcut de asemenea un azil pentru creșterea copiilor părăsiți.

Traian.

Duceà un trai cumpătat. Ii plăceà vânătoarea, dar mai ales răsboiul.

Inainte de a se face împărat, luptase multă vreme cu Germanii. In aceste lupte s'a deprins cu răbdarea și cu greutățile. Arătându-se îndemânatec și priceput, s'a înălțat repede până la treapta de general și apoi a fost luat de împăratul *Nerva* ca urmaș la împărăție.

Aveà minte ageră și judecată sănătoasă. Ca împărat (98—117), a lucrat cu multă râvnă pentru mărirea și înflorirea împărăției.

Traian n'a putut suferi pacea rușinoasă pe care Domițian o încheiase cu Decebal, și se pregătì de răsboiu. Gândul său erà mai mult la cuprinderea Daciei

27. O M U L.

(Cetire).

Dupăce Dumnezeu a făcut pământul cu toate de pe dânsul, a făcut și pe om și i-a zis: „...Să domnești peste peștii mării și peste păsările cerului și peste toate animalele câte se mișcă pe pământ".

Dumnezeu, în bunătatea lui cea mare, dupăce a făcut toate depe pământ, n'a vrut să le lase la voia întâmplării, ci le-a dat de stăpân pe om. Acesta a fost ales de Dumnezeu ca un rege al tuturor.

I-a dat vieață și înțelepciune, i-a dat putere și chibzuință.

Nu este ființă mai măreață decât el, dar nimenea decât el n'are răspundere de faptele sale. Are răspundere înaintea Atotputernicului Părinte de chipul cum și-a petrecut vieața aci pe pământ.

Omul, tocmai pentru că este făcut după chipul și asemănarea lui D-zeu, se poate desăvârși. Ca să se poată desăvârși, omul are o mulțime de datorii de îndeplinit. Are și datorii către corp și datorii către suflet.

28. DATORIILE OMULUI CATRE CORP.

(Religie).

Este o vorbă bătrânească: „Sănătatea este comoara cea mai scumpă". Nimic depe lume nu ne bucură, nimica nu ne folosește, dacă trupul nostru este bolnav.

Datoriile omului către corp se cuprind numai în aceste cuvinte: *cumpătare* și *curățenie.*

Trupul nostru are nevoie de mâncare și băutură, dar nu prea multă mâncare și băutură, nici prea puțină, ci potrivită: are nevoie de muncă și de o-

dihnă, dar nici prea multă, nici prea puţină, ci potrivită. Dacă iarna vom stà în casă în prea mare căldură, când vom ieşì în frig ne îmbolnăvim.

In toate nevoile trupului nostru vom fi cu potrivealâ.

Curăţenia este izvor de sănătate şi de viaţă lungă. Toate boalele lipicioase trec dela om la om numaì din necurăţenie. Deaceea în fiecare Sâmbătă seară, e bine să facem câte o baie cu apă caldă, spălându-ne bine trupul.

In fiecare dimineaţă să ne spălăm cu apă rece pe mâini faţă, gât şi piept.

Pe lângă curăţenia trupului mai e şi curăţenia şi scuturarea hainelor, a locuinţei, a curţii şi a tot ce ne înconjoară.

Datoriile omului către corp sunt dară: cumpătarea de mâncare şi băutură, curăţenia şi munca potrivită. Trândăvia slăbeşte puterile trupeşti.

29. FRUNZELE VEŞTEJITE.

(Cetire).

Micul Ionel erà tare supărat. Işi părăsise toate jocurile şi acum îşi petreceà ziua stând la căpătâiul mamei sale bolnave, dându-i medicamente şi mângâind-o încetişor pe frunte şi pe obraji. Prin cameră, umblà în vârful picioarelor şi când privià faţa îngălbenită de suferinţă a mamei sale i se umpleà ochişorii de lacrimi.

Doctorul veneà în toată ziua. Şi de câte ori veneà, de atâtea ori întrebà Ionel dacă mama sa are să scape. Boala mamei erà grea, dar doctorul totdeauna încurajà pe copil.

Odată, Ionel auzì pe doctor vorbind cu îngrijitoarea mamei sale.

— Cum îi merge, domnule doctor?

— Rău.

— Nu mai e nici o speranţă?

— Vezi cireşul acela? Când îşi va scutură frunzele, totul va fi sfârşit.

Ionel supărat se duse deadreptul spre cireşul din grădină. Se uità cu băgare de seamă împrejurul pomului, dar nu văzù nici o frunză scuturată. Uşurat, se întoarse în casă lângă bolnavă.

In toate zilele, Ionel se duceà să vadă cireşul. Frunzele se clătinau vesele pe pom în bătaia vântului uşor de vară.

Dar trecură săptămâni după săptămâni şi toamna venì pe neaşteptate să ia locul verii. Şi venì o zi când bietul băiat zărì o frunză veştejită tocmai sub cireş. Cuprins de o adâncă mâhnire, Ionel o ridică. Erà o frunză îngălbenită de soare, pe care o rupsese vântul depe o ramură.

Foarte îngândurat şi cu jalea în inimă, Ionel intrà în casă cu frunza în mână. A doua zi însă găsì zeci de frunze căzute depe cireş. Se uità plângând spre cireş, dar frunzele cădeau mereu.

— „Tată, zice el. Nu ştii să faci ceva să nu cadă frunzele din cireş?"

Şi copilul povestì vorbele pe care doctorul le spusese îngrijitoarei. Tatăl său însă nu-i răspunse nimic, îl înnecă plânsul.

Atunci băieţaşul îngenunchind în colţul cel mai singuratec al grădinii îşi împreună mânuşiţele şi spuse toate rugăciunile pe care le învăţase dela mămiţica lui, iar la urmă după fiecare rugăciune ziceà cuvintele: Şi nu lăsà, Doamne, să cadă frunzele

cireşului nostru. Dar frunzele veştejite cădeau într'una.

Intr'o zi după amiază, Ionel luă un ac cu aţă şi se urcă în cireş. Incepù apoi să coasă de crăci frunză după frunză. Dar căutând să coasă frunzele din vârful cel mai înalt al pomului, lunecă şi căzù jos în nesimţire. Peste puţine clipe murì, apoi. Toţi ai casei socotiră că nenorocirea a venit din pricina neastâmpărului lui.

Erà o zi mohorîtă de sfârşit de toamnă. Tatăl lui Ionel, cu durerea în suflet, privià în grădina desfrunzită şi tristă ca şi inima lui. Deodată privirile lui se opriră de cireş şi văzù cu mirare o sumedenie de frunze uscate atârnate de ramuri pe nişte firicele de aţă. Se duse atunci lângă cireş şi uitându-se mai deaproape, văzù că erau cusute deabinelea.

Deodată îşi aduse aminte de întrebarea ce i-o pususe într'o zi nefericitul său copil, dacă nu cumva cunoaşte vre-un mijloc să oprească căderea frunzelor. Şi înţelese totul, înţelese că Ionel se luptase ca un erou să-şi scape pe mama sa dela moarte. Atunci strânse cu sfinţenie frunzele, apoi începù să plângă amar...

---

30. PASTRAREA FRUCTELOR.

(Ştiinţe Naturale).

Tot omul, care cheltueşte cu cultura pomilor, trebuie să ştie cum să păstrezze poamele.

Perele, merele şi gutuiele se lasă să se coacă bine. Se culeg apoi cu mâna şi se aşează în paie la un loc uscat şi aerisit, de obiceiu pe podul casei. Se pune întâiu un strat de paie tăiate, ori de muşchiu, ori de

otavă şi apoi se aşează: mere, pere, ori gutui, la depărtare de un deget unele de altele.

Poamele trebuiesc căutate de două ori pe săptămână. Când se găsesc poame stricate, acestea se aruncă, ca să nu se strice altele bune.

Merele, perele şi gutuile se mai pot păstrà uscate; se taie bucăţi, apoi se aruncă în cuptor, după ce s'a scos pânea. Se întind apoi la soare acoperindu-le cu o pânză, ca să le ferim de muşte; iar când s'a uscat bine, le punem într'un loc sbicit.

Prunele se pot păstrà sau aşà cum s'au cules, sau uscate.

Aşà cum s'au cules, se păstrează în boloboace: se pune în fundul unui boloboc un strat de tărâţe uscate, după aceea se pune un rând de prune învelite cu hârtie şi departe unele de altele. Se pune apoi un alt rând de tărâţe de grâu, apoi iarăş unul de prune, şi tot aşà până când se umple bolobocul. Se astupă avoi vasul bine la gură şi se pune în pivniţă.

Prunele se usucă în două chipuri: sau cum se usucă merele, sau se afumă în cuptoare şi loznite anume făcute. Dupăce s'au uscat se tescuiesc în putină, iar când putina e plină, se leagă bine la gură şi se aşează în pivniţă.

Prunele şi gutuile se mai păstrează ca magiun (povidlă).

Vişinile, cireşile şi *caisele* se păstrează ori uscate, ori în dulceţuri şi siropuri.

Unele fructe se păstrează aşà cum se culeg; altele uscate ori zaharisite.

Dintre cele cari se pot păstrà aşà cum se culeg, pentru mai multă vreme, sunt gutuile şi unele feluri de mere şi pere. Merarii, cari păstrează multe mere, pere ori gutui, au beciuri ori camere anume făcute. In locurile unde le păstrează au dulapuri

deschise (rafturi) aşezate dealungul pereţilor. Aceste dulapuri au mai multe rânduri aşezate unele deasupra altora şi depărtate între ele cam de-o palmă bună. Lăţimea scândurilor este cam de un metru. Pe aceste scânduri se aşează straturi de tărâţe, ori de rumegătură ieşită dela fierăstrău. Din vreme în vreme le cercetăm şi pe cele stricate le scoatem afară.

Fructele trebuiesc ferite de îngheţ; de aceea ele stau mai bine în beciuri. Dacă sunt în camere, atunci pe vremuri friguroase li se face foc.

Prunele se afumă pe lozniţe. Se sapă un cuptor la fel ca acela ce serveşte la arderea pietrei de var şi deasupra groapei se pune o leasă de nuele. In cuptor se face un foc domol cu lemne cari ard încet, şi dau fum mult. Căldura evaporează apa din fructe şi le zbârceşte, iar fumul le afumă. Prunele depe loznită se aleg treptat, treptat, pe măsură ce s'au afumat şi în locul celor alese se pun altele. O lozniţă făcută odată, durează mai mulţi ani, dacă e bine acoperită.

Satele, în cari sunt livezi multe de pruni, e bine să-şi facă în tovărăşie uscători sistematice.

31. ROMA.

(Cetire).

Roma a fost altădată capitala împărăţiei romane. De acî plecau împăraţii şi stăpânitorii depe muri ai Romanilor, ca să mărească marginile împărăţiei, ori să pedepsească pe cei cari ar fi îndrăznit să le calce. Astăzi este capitala Italiei.

Roma este aşezată aproape de mare, pe partea stângă a fluviului Tibru şi este aproape de două ori mai mare decât Bucureştii.

Ea este zidită pe şapte dealuri şi pentru aceasta în vremurile vechi Roma se chema „*Cetatea celor 7 coline*". Dejurîmprejur e îngrădită de un zid vechiu de piatră, lung de 20 km. şi înalt de 17 metri, care are 13 porţi de ieşire. Acest zid a fost ridicat de împăraţii de după Traian.

Biserica Sf. Petru.

Cine se duce întâiu în Roma, nu ştie pe ce să pue ochii, căci se găseşte ca într'un oraş din poveşti. Ici piaţa cu catedrala Sf. Petru şi cu palatul papei, colo palate şi monumente naţionale, columna lui Traian, ruinele palatelor de împăraţi, biserici nenumărate, toate uimesc mintea şi privirea prin frumuseţea lor.

Roma este ca un loc sfânt, unde se duc mulţi Români cu dare dē mână. Italienii sunt strănepoţi de-ai Romanilor ca şi noi, sunt fraţi de-ai noştri de un sânge şi vorbesc o limbă care se potriveşte minunat cu limba noastră. Şi ei şi noi ne tragem din vechii Romani cari au întemeiat cetatea Romei.

32. RĂSBOAIELE LUI TRAIAN CU DECEBAL.

(Istorie).

Intâiul războiu. Dupăce îşi orândui armatele, Traian se îndreptă, în primăvarra anului 101, către Dacia.

Oştirile romane au trecut prin Serbia de astăzi pe un pod de vase, făcut anume peste Dunăre, şi prin Banat. S'au îndreptat în spre Sarmisegetuza, capitala Dacilor. In drum, la *Tape*, se dă o cumplită bătălie. Dacii luptă cu înverşunare. Mulţi soldaţi romani cad morţi şi răniţi. Traian singur face legături din hainele sale, soldaţilor răniţi. Vitejia cu care

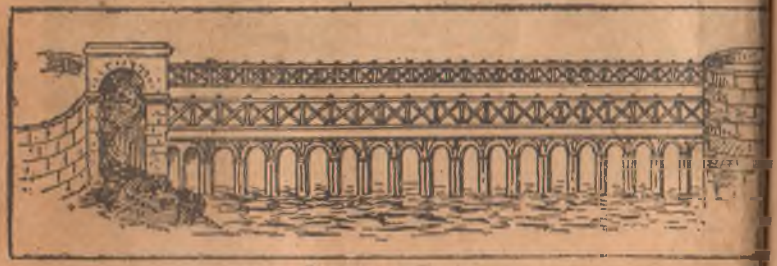

Podul lui Traian.

au luptat şi Dacii şi Romanii a fost aşà de mare încât nu s'a putut hotărî care-s învingători. Oştirile romane iernează în Dacia şi în primăvara anului 102 îşi iau drumul spre cetatea regelui. Decebal trimite soli de pace lui Traian, dar acesta nu-i primeşte. Văzând primejdia, Decebal cere singur pace, pe care o capătă.

Regele Dacilor trebuià să deà înapoi Romanilor toţi meşterii, să se lepede de darurile băneşti pe cari i le făgăduise Domiţian, iar cetăţile dace trebuiau să primească oştiri romane, menite să ţie ţara în ascultare.

Al doilea războiu. Un om ca Decebal nu puteà să trăească sub jugul apăsător al Romanilor şi începù din nou să ţese legături cu popoarele vecine împotriva împărăţiei şi să se pregătească de războiu. Traian aude şi se hotărăşte să supună cu desăvârşire Dacia, prefăcând-o în provincie romană.

Traian intră în Sarmisegetuza.

Pentru a puteà trece armata romană cu înlesnire şi pentru a legà mai bine Dacia de împărăţie, Traian însărcinase pe vestitul arhitect *Apolodor din Damasc* să facă un pod de piatră peste Dunăre. Podul erà acum gata şi aşà de trainic lucrat, încât urmele lui se văd şi astăzzi (după 1823 ani), la Turnu-Severin.

La anul 105 d. H., Romanii trec în Oltenia de astăzi şi se îndreaptă pe cursul Oltului, spre Sarmisagetuza. Drumul acesta a fost din cale afară de greu şi oştirile au avut de suferit mult. Dacii nu

se aşteptau să fie loviţi de Romani pe aici, deaceea s'au întărit mai mult către drumul dintâiu pe care venise Traian.

Lupta, care s'a dat sub zidurile cetăţii, a fost o luptă de moarte. O mare parte dintre Daci pieriră. Decebal încearcă prin vicleşug să silească pe Traian la pace. El chemă pe Longin, cel mai iubit general al lui Traian, spre a stà la înţelegere. Toate făgăduinţele lui Decebal nu pot face pe Longin să destăinuiască gândurile lui Traian.

Moartea lui Decebal.

Decebal vesteşte atunci pe împărat că dacă nu pleacă din Dacia, va răpune viaţa lui Longin.

Împăratul stăteà pe gânduri: el ţineà şi la generalul său dar ţineà să cuprindă şi Dacia. In vremea aceasta Longin îl scapă din încurcătură otrăvindu-se.

Traian începù din nou o luptă cu mai mare înverşunare. El intră în Sarmisagetuza. Dacii înţeleg că nu mai pot ţineà piept lui Traian.

Porţile cetăţii însă tot nu se deschid.

Căpeteniile Dacilor şi-au curmat singuri firul vieţii, bând otravă.

Decebal se pierdù în văile munţilor.

Aici, după ce şi-a ascuns comorile sub albia unui râu şi după ce şi-a năruit cirezile şi turmele pe pământul prăpăstios al unui munte, şi-a răpus singur viaţa, înjunghiindu-se cu spada.

Mândrul şi viteazul Decebal n'a voit să trăească viaţă de rob. El s'a omorît cu toţi căpitanii lui.

Romanii i-au găsit numai trupul neînsufleţit şi astfel l-au dus la Roma ca dovadă că marele lor duşman nu mai trăeşte.

La 106 d. H. Dacia cade sub stăpânirea Romanilor.

Primirea împăratului învingător la Roma a fost o măreaţă sărbătoare.

33. CANTEC.

(Memorizare).

Multe viituri de ape
Din obârşii păgâneşti,
Au curs turburi pe ogorul
Ţării noastre româneşti!

Multe neamuri rătăcite
Şi ursite pribegiei,
Au venit să ceară pâne
Pe pământul României

Unii au plecat sătui. Flămânzii!
Alţii şi-au găsit mormânt:
C'am fost darnici şi la mână,
Şi-am avut destul pământ.

Uite aşà'm plivit ogorul.
De şcaieţi şi buruian
Şi-am rămas Români, în ţara
Împăratului Traian.

34. DATORIILE CATRE SUFLET.

(Religie).

Omul se deosebeşte de celelalte vietăţi, prin mi tea sa ageră, prin înţelegere, judecată şi ţinere minte, prin puterea de a hotărî şi a lucrà şi pr puterea de a simţi; fie bucurie, fie întristare. Acest toate la un loc alcătuiesc sufletul.

Omul are către suflet următoarele datorii:

Să caute să-şi capete tot felul de cunoştinţe fo sitoare pentru vieaţa sa.

Să se deprindă din copilărie a aveà dragostea tre fapte bune şi frumoase şi să-i fie dragă dre tatea şi adevărul. Poate să fie omul cât de învăţ şi dacă nu iubeşte adevărul, nu şi-a îndeplinit loc datoria către suflet.

Omul deprins a se ţineà de vorbă, a nu supă pe nimeni, a nu umblà cu zavistii, a spune totdeau drept şi a nu face decât ce e bine, *se zice om cins*

Cinstea e cea mai mare comoară a omului. căutăm dar s'o câştigăm şi apoi s'o păzim ca cel mai scump lucru.

Cel care nu e cinstit, e un nenorocit; nimeni n crede vorba, toţi îl disprețuiesc şi fug de el.

Beţivul, jucătorul de cărţi, tâlharul nu pot oameni de onoare şi deci nu-şi îndeplinesc dator către suflet.

Să ne păzim de aceste rele, căci beţia este izvo tuturor răutăţilor, iar jocul de noroc cu tâlhă sunt fraţi.

---

35. VORBE INŢELEPTE.

(Cetire).

Timpul este stofa din care e făcută vieaţa. Dacă ne place vieaţa să nu risipim timpul.

Acela care se scoală târziu, n'are nici un rost a muncă toată ziua; sărăcia îndrăzneşte atunci să intre în casă.

Caută treburile; n'aşteptà să te caute ele pe tine.

Facerea de bine n'o uità şi pe făcătorul tău de bine nu-l supără.

---

36. O PRINSOARE.

(Cetire).

A fost odată ca niciodată, că dacă n'ar fi, nu ar mai povesti. Au fost trei flăcăi ciobani. Du-ându-se într'o zi la vânătoare au rătăcit într'o dure şi înnoptând, au rămas acolo lângă un co-. Dela o vreme li se făcù foame. Aveau vânat, r n'aveau foc. Fratele cel mai mare se suì în-un copac şi zări o flacără în depărtare. Dându-se , se duse acolo. Găsì o jumătate de om frigând om.

— „Ce minune mare, mă! — zise el! — O ju-tate de om să frigă un om! Lucru neauzit şi văzut!"

— Dar ştii că o să te frig şi pe tine, dacă nu -i spune o minciună bună!" — îi răspunse ju-tatea de om.

—„Nu știu nici o minciună!" — îi răspuns ciobanul.

Atunci jumătatea de om îl legă cot la cot și s puse iar la foc.

Fratele cel mijlociu, văzând că cel mai mare nu mai vine, s'a luat și el către foc și a pățit-o și e cu jumătatea de om.

După aceea se suì și fratele cel mai mic și vă zând flacăra, se duse și el acolo.

—„Ce fel! — zise el, când văzù jumătatea d om că frige un om. — Dar o să poți tu să mănânc un om întreg?"

—„Tu nu știi, că te frig și te mănânc și p tine, dacă nu mi-i spune o minciună bună?".

—„Pe cine?" răspunse ciobanul.

—„Pe tine!" — îi zise jumătatea de om.

—„Ei bine zise ciobanul o să-ți spun o mi ciună, dar dacă vei zice că mint, să știi că t omor".

—„Bine, zise jumătatea de om, să mă omor dacă voiu zice că minți".

Atunci ciobanul începù să spună așà:

—„La nunta tații, ducându-mă la moară ca macin porumb, să-l fac mălaiu, am înjugat sac la car și am plecat. Acolo am măcinat. Pe urm am pus boii în car, am înjugat sacii și am plec acasă. Când am ajuns acasă, m'a și făcut mam După aceea, într'o zi, tata îmi dete o bardă și m trimise la pădure să taiu lemne tocmai din vârf unui copac; care ajungeà la cer și care n'av crăci de cât tocmai în vârf. Imi spuse, că da voiu să mă urc în vârful lui, să înfig barda pom și să pun piciorul pe dânsa, după aceia înfig mai sus și iar să pun piciorul pe dânsa așà să mă urc în vârful lui.

„Dar îmi spune, să bag de seamă să înfig barda mai bine în copac, ca să nu cad, că dacă voiu cădeà, barda va face șapte barde și un bărdoiu și va burà cu mine la cer, unde sunt niște pui de rândunică, cari dacă mă vor vedeà, mă vor mâncà.

„Așà, ducându-mă la pădure, făcui după cum mă învățase tata, și din întâmplare, scăpai barda i căzui jos. Barda făcù șapte barde și un bărdoiu, burà cu mine la cer, unde, dacă mă văzură puii le rândunică, în loc să mă mânânce, mă luară și mă băgară în raiu.

„Acolo, cum intrai, văzui o fântână. Și mă dui mai încolo să mă plimb, dar băgai de seamă că mi-am uitat capul în fântână. Când mă întorsei la fântână, văzui că făcuse capul două picioare și se la pe ghiață. Il luai; și după aceea, nu-ș ce-mi veni mie și deodată îmi băgai capul în fântână. Când îl scosei afară, mă pomenii pe pământ, și văzui pe tata și pe tatăl tău că ședeau pe un trunchiu de stejar și făceau oale! Insă tata trânteà în capul tatălui tău toate oalele care nu le făceà bune".

Atunci jumătatea de om, care-și uitase de legământul ce-l făcuse îi zise:

—„Minți!".

—„Știu că mint, — răspunse băiatul, — dar ai uitat de legătura ce am făcut amândoi?". Și apoi mai zise:

—„După învoiala noastră, ar trebui să te omor: eu însă te iert, numai să dai drumul fraților noi".

Și-a luat apoi frații, și-a luat și foc, s'a dus iar pădure și și-a fript vânatul.

37. INCREDE-TE ÎN VIITOR.

(Memorizare).

Fuşi veacuri lungi de jaf şi pradă.
Tu, neamul meu cel românesc.
De mult duşmanii tăi se ceartă
Pe dreptuţi sfânt şi strămoşesc.

Şi-ai ajuns prin braţu-ţi tare
Pe soartă iar stăpânitor,
Cu'ncredere priveşte dară,
Deacuma în viitor!

Puţi-ne neamuri suferit-au
Atât, cât tu ai suferit,
Şi-ai părut căzut în moarte...
Dar te-ai sculat şi te-ai mărit.

Stejarului de-i rupi o creangă,
Mai multe crengi îi odrăslesc;
Şi şoimului de-i smulgi aripa,
Aripi mai vajnice îi cresc.

38. TRIFOIUL ŞI LUCERNA, FÂNUL ŞI PĂSTRAREA LUI

(Ştiinţe Naturale).

Trifoiul se cheamă aşă, pentrucă fiecare frun a lui e alcătuită din trei foicele (foliole) aşezate aceia, codiţă.

Floarea lui e ca un motocel (canaf) şi de colo albastră-vineţie. Sunt şi feluri de trifoiu cari au fl rea roşie ori albă.

Trifoiului îi prieşte în locurile grase. El se s mănă primăvara, în Martie. Pământul trebuie să arat adânc. La un hectar de pământ, ajung 20 k de sămânţă de trifoiu.

In anul întâiu se coseşte odată; în anii următori, se coseşte de 2 ori pentru fân. Dacă-l dăm verde la vite, nu-l mai lăsăm să se coacă şi-l putem cosi şi de 3 şi de 4 ori într'o vară.

Vitele mănâncă trifoiul cu mare poftă. Cine are o bucăţică de pământ cu trifoiu, nici nu se simte cu văratul vitelor.

Pânăce l-ai mântuit de cosit într'o parte, din urmă a crescut iarăş. Nu e bine însă să se deà din proaspăt cosit la vite, ci să se lase să se păleasă. Verde, e plin de apă şi e prea dulce; vitele îl mănâncă cu lăcomie şi se pot lesne îmbolnăvi.

Trifoiu.

Trifoiul bine îngrijit trăeşte până la 8 ani.

Lucerna creşte mai înaltă decât trifoiul. Ea se poate cosi pe vară de mai multe ori decât trifoiul, însă nu se poate păstră bine, căci când e uscată foile se desfac de tulpină şi rămân numai tulpinile. O putem însă păstră astfel: punem un rând de paie uscate şi unul de lucernă jilavă, apoi iarăş un rând de paie şi unul de lucernă. Fiecare rând de paie stropim cu saramură.

Trifoiul şi lucerna se numesc *nutreţuri artificiale;* iar fânul care creşte singur, nesămănat de mâna omului se numeşte *nutreţ natural.*

Păstrarea fânului. Locurile, pe care cresc iarbă şi nutreţ pentru cosire, se numesc fânete sau livezi. De obiceiu, iarba se lasă să crească pe şesuri, costişe, lunci şi poiene. Iarba depe costişe, lunci şi poiene e mărunţă şi de multe ori frunzoasă. Aceasta e bună

mai cu seamă pentru nutreţul oilor. Iarba de pri
lunci şi şesuri este mai mare şi mai deasă. Cu acc
fel de iarbă se nutresc vitele mari.

Iarba se lasă să crească cam până prin luna l
lie. Când e înflorită bine, e bună de cosit. Atun
e cosită bine iarba, când e tăiată depe lângă pămân
când nu rămâne nici un fir în picioare şi câ
brazdele (pologurile) su
aşezate în linie.

Lucerna.

Dupăce s'a cosit iarb
se lasă de se usucă bin
două, trei zile, întorcâi
du-se brazdele şi pe o par
şi pe alta. Când e usca
bine, se adună în valu
valurile în porcoae şi ac
tea în căpiţi. Adunatul
bine să se facă dimine
şi seara, ca să nu se sf
me fânul.

Fânul se lasă în căp
câteva zile, să se sorească bine şi să se aşeze în p
Se cară apoi căpiţele la un loc şi se clădesc în c
(stoguri).

Claia nu e bine să fie aşezată chiar pe pămâ
căci fânul trage umezeală şi se strică. Pe locul u
are să se clădească stogul, se pun crengi spino
şi deasupra lor un strat de paie vechi, ori pusde
de cânepă. Cu cât claia e mai ascuţită, cu atât
nul se păstrează mai bine, căci apa se scurge
lesne. Sătenii gospodari dupăce au făcut stogul,
acopăr cu paie vechi şi pun apoi peste dânsul n
prăjini lungi ca să nu-l poată luà vânatul.

Fânul clădit astfel, se poate păstrà mai mulţi

Afară de iarba care creşte singură, oamenii
buie să-şi semene: trifoiu şi lucernă.

39. COLONIZAREA DACIEI.

(Istorie).

La Roma s'a sărbătorit 123 de zile izbânda lui Traian asupra Dacilor. Zeci de mii de luptători (gladiatori) şi-au cercat puterile în faţa poporului şi zeci de mii de fiare s'au sângerat pentru desfătarea mulţimei.

La Adam Klissi (jud. Constanţa), Traian a pus de s'a înălţat un monument în amintirea înfrângerii Dacilor, iar la Roma s'a înălţat o columnă, care aveà în vârf statua împăratului. Pe columnă s'au săpat icoane cari înfăţişează luptele dintre Romani şi Daci.

Dacia erà acum provincie romană. Această nouă provincie însă erà, în mare parte, deşeartă de locuitori: mulţi muriseră în luptă, iar alţii fugiseră în hotarele dinspre răsărit şi miază-noapte, spre a-şi scăpà libertatea.

Impăratul a poruncit atunci să se aducă în Dacia nenumărate cete de oameni din toată lumea romană, între cari erau şi mulţi locuitori dela Roma şi din Italia.

Frumoasele şesuri, dealuri şi [illegible]ăţea tuturor văi ale Daciei răsunau acum de [illegible]a învăţătură a dulcea şi frumoasa limbă latină [illegible]biserica lui Hristos, limbă pe care cu oarecare pr[illegible]docşi. Noi Românii, noi astăzi.

Aşezarea acestor locuitori —

curile de hrană, în cetăţile şi în satele deşertate de locuitorii băstinaşi, poartă numele de *Colonizare Daciei*.

40. NEAMUL NOSTRU.

(Cetire).

De-ar aveà graiu Carpaţii, de-ar şti vorbì apel cari coboară din munţi la Dunăre şi chiar Dună rea cea bătrână de-ar şti cuvântà, — câte lucrur grozave şi jalnice n'ar povestì din trecutul nea mului nostru!

La Dunăre s'au oprit atâtea neamuri străine s sălbatece, căutând sălaş şi hrană în pământuril noastre; pe văile apelor s'au dat lupte crâncen şi'n mulţi s'au adăpostit strămoşii noştri până c se sfârşiau şuvoaiele năvălitorilor.

Sute de ani au avut de luptat Românii cei vech şi'n munţii Carpaţi sute de ani au stat adăposti ca într'o cetate. De aici nimeni nu i-a putut sco te; în cetatea aceasta a munţilor şi-au păstr graiul cu cântecele, obiceiurile şi portul, datine şi credinţa creştinească.

Şi mai târziu, când iar au coborît la câmpi câte au avut de îndurat, cât s'au luptat bătrâ pânăce au întemeiat o ţară! Pe fiecare deal, în f care vale au rămas urme de lupte. Sângele oş nilor vechi au adăpat pământul românesc. Pas pas, au apărat strămoşii noştri moşia, bătând alungând pe duşmanii năvălitori.

Din durerile şi necazurile acestea ale trecutul lesne. Sătem *doinele* noastre, cântecele de vite acopăr cu paie v.. le cântă păstorii şi plugarii prăjini lungi ca să

Fânul clădii astfe răsună toate plângerile n

Afară de iarba ca am avut lungi zile de u

buie să-şi semăne- ri

ţintă, când am fost supuşi Turcilor, dar şi zile de mărire şi bucurie când toţi Românii într'un gând şi într'un suflet ne-am unit cu ţara mamă înfăptuind *România Mare*, cârmuită azi de singurul şi prea măritul nostra rege Ferdinand I.

41. DATORIILE CĂTRE BISERICA.

(Religie).

Biserica este casa Domnului.

Ea este mângâerea celor nenorociţi; speranţa celor desnădăjduiţi. Ea ne-a ţinut la un loc în vremile cele grele, ea a dat nădejdea tuturor Domnilor noştri de a se luptà împotriva duşmanilor, cari voiau să ne ia ţara.

Prin biserică intrăm în rândul creştinilor, prin biserică ne ducem la locul de odihnă veşnică.

Biserica este mama noastră, a tuturor creştinilor. Ea ne învaţă fapte bune şi de folos.

Către biserică avem dar multe datorii.

Să păzim toate poruncile şi învăţăturile ei.

Să-i rămânem pururea credincioşi.

S'o apărăm de acei cari ar voi s'o necinstească.

Să ne ducem la biserică în toate Duminecile şi sărbătorile şi să ascultăm cu smerenie cele ce se cântă şi se cetesc.

Să cinstim persoanele bisericeşti.

La clădirea unei biserici, fiecare creştin e dator să vie în ajutor.

Prin *biserică* se mai înţelege şi totalitatea tuturor credincioşilor cari cred în adevărata învăţătură a Domnului Isus. Vorbind dar de biserica lui Hristos, înţelegem pe toţi creştinii ortodocşi. Noi Românii, suntem creştini ortodocşi.

42. SFAT BUN, COMOARA ADEVĂRATĂ.

(Cetire).

— „Cumătră Mandă, ştii că m'ai băgat în boală astă-noapte?"

— „Ei, cum asta, Dino?"

— „Toată noaptea lumină la voi... Credeam Doamne fereşte, că vi s'a întâmplat ceva".

— „Ce! Tu mă pândeşti pe mine toată noaptea?"

— „Nu că te pândesc. Dar ştii, ca omul: dormi, te mai trezeşti; noaptea-i an de mare. Mă uit pe fereastră, să văd, cum e vremea, — la tine lumină! Ce o fi, zic eu, la Manda? Şi mă culc iar. Pe la cântări, Sandu, se duse afară la vite. Când se întoarse, îmi zise: „Ce o fi? La Manda, lumină!"...

— „Tot lumină? Mare ţi-e minunea!".

— „Slavă Domnului, n'a fost nimica! Pe cât vezi, soro, nopţile sunt ani de mari. De, mai hai crăm câte ceva: o îmbrăcare, o încălţare, nu trebuie? Ziua mică, în casă treburi... n'ai spor la lucru ca noaptea.

„Am tors lâna pe apucate. Până păzeşti o oală îmbraci niţel fusul şi'n fiecare zi câte puţin, cu vremea s'adună mult.

„Priveşte, ciorapii din picioare: i-am isprăvit astă-noapte".

— „Prea mult îţi baţi capul şi te trudeşti de cale afară!"

— „Vai! Dar cine nu-şi bate capul? Şi domnitorii şi împăraţii tot nu trăesc fără griji. Şi mă la urmă, ce să fac? Aşà sunt eu: când e vr sărbătoare, înnebunesc de urît. Vezi, când ai lucru, îţi vine în minte: glume, păţanii, istorii

se înnoadă una cu alta, de nici nu ştii când îţi trece vremea.

Tu n'ai nimic de lucru? De ce nu dai seara pe la noi? Ce atâta somn? Dac'om muri, ne-om sătură de odihnă!"

„Mai vine moş Gheucă, spune la ghiduşii, de te prăpădeşti de rîs. Vezi-l, aşà de bătrân, s'a deprins împleti coşuri, îi umblă mâinile ca maşina".

„Apoi să ştii, că diseară vin şi eu".

„Să ne vedem sănătoase!"

La sfârşitul iernii, Dina s'a ales cu toată cânepa uerată.

Sandu al ei, nu mai căscă noaptea de urît, până lumina dela casele vecinei: învăţase a'mpleti el coşuri.

Şi acum, spuneţi copii: sfatul bun nu e comoară devărată?

43. CÂNEPA ŞI INUL (ULEIUL).

(Ştiinţe Naturale).

Cânepa este plantă ierboasă care creşte până la 2 etri înălţime.

Rădăcina ei e pivotantă. Tulpina ei n'are ramuri eât înspre vârf. Frunzele ei sunt mari şi crestate, itele (peţioalele) lungi.

Cânepa înfloreşte vara, în Iunie sau Iulie. Flo
rile ei sunt mici şi de două feluri: cânepa de var
are un fel de flori, cea
de toamnă alt soiu
Cânepa de vară are flo
rile pe vârful tulpinei
a ramurilor, cea de toam
nă are florile la subţ
orile frunzelor.

Cânepa de vară şi de toamnă

Cânepa e de felul
din Asia-Mică. Pe acol
creşte dela sine, nesăm
nată de mâna omului
se numeşte cânepă sa
batică. Din coaja tu
pinii acestei cânepe,
fac funii tari.

Cânepa se seamă
primăvara într'un
mânt gras şi bine n
runţit. Din sămănătu
ies două feluri de cânepă: cânepa de vară care
culege prin Iulie şi cânepa de toamnă care se
lege pe la sfârşitul lui August. Cânepa de vară este mai mică, mai subţire şi nu face seminţe; cea de toamnă este mai înaltă, mai groasă şi face seminţe multe.

Ragila.

Când cânepa s'a copt, se smulge, se leagă în s

se usucă. Când e uscată bine, se pune la topit în
pă, unde se acoperă cu pământ sau cu petriş şi se
rijină cu ţăruşi înfipţi în
mânt, ca să n'o poată luă
pa. Stând în apă 5 până la 7
le, coaja ei se moaie şi tul-
na putrezeşte. Atunci se
ate şi se usucă bine la
are.

Inul.

Când e destul de uscată, se
rmă, se meliţă, se ragilă şi
perie. Sfărâmarea şi meliţa-
cânepii se face cu un in-
ument numit *meliţoiu*. A-
sta este un lemn lung, cam
doi metri, lat cam de 20
şi cam tot atât de gros,
rijinit pe 4 picioare.
Lemnul în partea dedesu-
este scobit în toată lungimea lui şi în această sco-
ră umblă două limbi, fiind prinse în partea de
mijloc a lemnului şi libere către cele două capete ale lui.

Maşină de răsucit fire de in şi cânepă.

Prin sfărâmare, partea lemnoasă din tulpina cânepii se preface în pusderie şi rămâne
ai partea firoasă, care se chiamă *ţuior*. Aceasta
ece prin ragilă (darac), un fel de scândură cu
de fier ascuţiţi şi deşi.
iorul rămâne astfel curat şi fără nici un fir

de pusderie. Pentruca fuiorul să se netezească bi
se mai periază cu perie aspră. Acuma e gata de to

Inul creşte mai mic decât cânepa şi face fl
albastre. Firele scoase din in sunt mai subţiri şi m
moi decât cele scoase din cânepă; deaceea şi ţe
turile de in sunt mai scumpe. Inului îi prieşte
tr'un pământ gras, nisipos şi bine mărunţit. El
îngrijeşte întocmai ca şi cânepa.

Cânepa şi inul sunt plantele cele mai folosito
săteanului. Din fuioarele acestor plante se fa
pânză trainică şi sănătoasă, funii, sfori şi căpeş
Din seminţele de cânepă şi de in se scoate *ul*
care proaspăt e bun la mâncare, iar vechiu se
trebuinţează de vopsitori.

Fiecare sătean harnic îşi seamănă: in şi cân
Cânepa este un izvor de bogăţie.

DE CETIT. Fără nici o învăţătură se pot lucrà din cân
mulţime de lucruri trebuitoare care se plătesc scump.

Torsul şi răsucitul firelor de cânepă ne dau: aţa, sfoara, frâ
Din aţă şi din sfoară se pot face cu uşurinţă fel de fel de
pletituri. Din sfoară, împletită în chip de reţea, se pot fac
şuleţe de mână. La un asemenea coşuleţ nu intră decât dou
căţi de sârmă, la partea de sus, care se cumpără cu 4—5 lei,
gata se vinde cu 15—20 lei. Un om poate lucrà 4—5 coşuleţe

Cine n'a văzut apoi sticle îmbrăcate în ţesătură de sfoa
cânepă? Învelişul acesta pe lângă că e frumos, mai apără
să nu se spargă. Imbrăcatul cu sfoară se face foarte lesne
pede, legând mai întâiu în lungul sticlei dela fund spre gu
de urzeală, printre cari purtăm apoi cu un ac alte fire în
mezi, începând din mijlocul fundului.

Din sfoară de cânepă se mai pot face, împletind-o, to
vânătoare, volocuri (plase) de prins peşte, plase de acoperit
rile pentru păsări, acoperişuri pentru mese şi pentru patu

Tot din sfoară de cânepă, vopsită în diferite colori, se
ţese în două şi patru iţe **preşuri** groase de aşternut pe jos. După
lăţime şi după grosimea lor, aceste preşuri se plătesc dela 6—12
lei şi chiar mai scump.

Tot din sfoară se fac ştreanguri şi căpestre; uneori se fac
hamuri întregi. Cânepa e de mare folos la casa omului gospodar.

Uleiul. Din sămânţa de in, de cânepă şi de do-
vleac precum şi din jir şi nuci se scoate uleiul.

Ca să facem uleiu din sămânţa de in, de cânepă
ori de dovleac, se iau seminţele şi se usucă bine în-
tr'un loc cald. Se sfărâmă apoi în pive, anume fă-
cute pentru acest lucru şi apoi se prăjesc în nişte
cazane mari. Când sunt destul de prăjite, se pun
la teasc. Prin tescuire ese uleiul. Acesta este unsu-
ros şi de coloare galbenă-verzuie.

Uleiul din seminţe de dovleac ori din jir se face
întocmai ca cel din cânepă. Când vrem să facem uleiu
de nuci, acesta se sfarmă, se aleg miezii deoparte
şi apoi se urmează ca la cel de cânepă.

Teascuri de făcut uleiu, se găsesc aproape în toate
satele.

Uleiul cel mai bun, e cel de cânepă şi de nuci.

Uleiul de jir e bun când e proaspăt, dar are o
tărie într'însul care stârneşte dureri de cap. Acest
uleiu este întrebuinţat mai ales în partea muntelui,
unde sătenii n'au la îndemână seminţe de cânepă.

Uleiul se întrebuinţează la gătitul bucatelor. Când
e proaspăt, e foarte bun; după ce se învecheşte, ca-
pătă un gust iute şi nu e bun de mâncat.

Seminţele (turtele) rămase după facerea uleiului
le dăm la vite cornute, care le mănâncă cu poftă.

Uleiul de rapiţă se scoate din seminţele rapiţii şi
se întrebuinţează la unsul maşinelor. Acesta arde
şi dă o lumină slabă.

Uleiul de recină se scoate din semințele unei plante numită căpușă. Unii oameni zic acestui fel de ulei „unt de căpușă" și se întrebuințează ca doctorie.

Tot un fel de uleiu este și *undelemnul*. Acesta se scoate prin tescuirea măslinelor.

---

44. INUL.

(Cetire).

Inul era înflorit. Floricelele-i erau albastre, subțiri și moi ca aripioarele unor fluturași. Soarele îl încălzia, norii îl răcoriau.

Dar într'o zi, veniră niște oameni, îl înșfăcară de cap și-l smulseră cu rădăcini cu tot, făcându-i cu asta cumplită durere. Intâiu îl aruncară în apă, ca și cum ar fi vrut să-l înnece, pe urmă îl puseră la foc ca să-l coacă. Ce cruzime!

Lucrurile merseră dinceînce mai rău. Fù sdrobit, scămănat, pieptănat, fără să înțeleagă nimic. Apoi îl puseră în furcă și sfârr! Își pierdù capul de tot, de nu mai puteà să-și adune două gânduri la un loc.

Și îr curând se găsì pe războiu și se făcù o frumoasă bucată de pânză. Miile de fire erau acum o singură bucată.

— „Eu deabià acum încep să trăesc, — gândià inul. Dac'am suferit mult, iată-mă acum mai mult unit ca niciodată. Sunt așà de mlădios, de alb și de lung! Acum se chiamă că trăesc o vieață cu totul alta decât aceea de plantă înflorită. Atunci nimeni nu mă băgà în seamă și numai ploaia mă spălà. Acum dimpotrivă, ce de îngrijiri! In toate diminețile viu fete și mă întorc!

Pânza fu adusă apoi în casă și dată pradă foarfecilor. Fu tăiată și înțepată cu acul. Asta nu erà tocmai plăcut; dar în schimb se prefăcù în douăsprezece cămăși frumoase.

Trecură ani și pânza nu mai puteà trăi.

— „Trebuie ca orice lucru să-și aibă sfârșitul lui, — șoptià fiecare bucată. — Cu dragă inimă aș vreà să mai trăesc, dar cum să dorești, ce nu se poate?"

Și toate cămășile fură rupte în fâșii și crezură și ele că de astă dată e sfârșitul lor. Fură tocate, sdrobite și apoi fierte, încât nu mai știau ce sunt.

Dar iată că se făcură hârtie albă și frumoasă.

— „O! minune! — zise hârtia. — Sunt mult mai subțire decât înainte și am să fiu acoperită cu litere. Ce n'are să scrie oamenii pe mine! Norocul meu e fără pereche!"

Și'n adevăr, se scrie pe hârtia asta cele mai frumoase povești, și multă lume le ascultà și cine le ascultà se făceà mai înțelept și mai bun.

— „Iată ce n'am visat eu niciodată, când eram la câmpii și-mi purtam floricelele albastre, gândià inul. Cum puteà să-mi treacă prin gând, că într'o zi am să fiu chemat să fac bucuria și învățătura oamenilor! Deacum am să călătoresc și am să străbat lumea întreagă, ca să mă poată ceti toți oamenii. Odinioară purtam floricele albastre. Florile mele acum sunt gândurile cele mai frumoase!"

---

45. STAREA DACIEI SUB ROMANI ŞI PARASIREA EI DE AURELIAN.

(Istorie).

Capitala Daciei a rămas tot Sarmisagetuza, căreia i se ziceà acuma *Ulpia Traiana Augusta*. In cuprinsul ţării au fost numiţi cârmuitori împărăteşti. Pe malul Dunării s'au întărit cetăţile vechi de apărare şi s'au clădit altele din nou. Se făcură drumuri pietruite dealungul Oltului, Mureşului, Someşului şi în alte părţi ale provinciei, pentru a înlesni trecerea armatelor şi facerea negoţului. In părţile de răsărit şi de miază-noapte şi apus s'au săpat şanţuri de apărare. Urmele drumurilor şi apărărilor (valuri) se văd şi astăzi. Se clădiră: băi, temple precum şi palate în cari se împărţià dreptatea.

In munţii Ardealului erau mine de aur, iar pe lângă Sibiu ocne de sare. Meşteşugurile romane s'au lăţit curând în toată Dacia.

Pe lângă locurile unde stà armata se întemeiau târguri, în cari se statorniceau ostaşii eliberaţi din armată. La Romani se făceà armată câte 20 ani şi chiar mai mult.

Aceşti ostaşi au ajutat mult la întinderea limbei şi obiceiurilor romane în cuprinsul Daciei.

Dacii dela sate au învăţat limba şi obiceiurile romane dela orăşeni, dela cârmuitori şi dela ostaşi, iar dela aceşti Daci au învăţat-o şi cei alungaţi înapoi dela marginile provinciei de către neamuri vrăşmaşe.

Limba de înţelegere a tuturor locuitorilor din Dacia erà limba latină, pe care o vorbià poporul roman.

Meşteşugurile, minele şi munca harnică a Daci-

Grija cârmuirii romane şi îmbunătăţirile de tot felul le chezăşuià şi liniştea de care aveau nevoie. Timp de peste 140 ani, Daco-Romanii au dus o vieaţă ferită de griji şi de nevoi. In această vreme, provincia a purtat numele de *Dacia fericită*.

După linişte, vine însă şi furtună, după zile senine, vin şi zile posomorîte.

Cum închise ochii Traian (117), Dacia fu neliniştită de o mulţime de neamuri, care pentru obiceiurile lor sălbatice fură numite *popoare barbare*. Acestea nu stăteau la un loc, ci umblau ca duse de vânt încotro apucau; şi pe unde treceau făceau pârjol.

Cei dintâi barbari, cari se arătară la graniţele Daciei sunt Goţii. Dela o vreme, aceştia încep să pătrundă în Dacia cu năvălirile lor. Pe lângă că Dacia erà în calea năvălirilor, dar pofta le erà aţâţată şi de bogăţia ei.

Solii Goţilor veniau neîntrerupt să ceară dijmă dela păstori, dela plugari şi preţul răscumpărării dela oraşe. Incercările împăraţilor romani de a-lungà ori de a supune pe aceşti barbari au rămas fără rod.

Aurelian, împăratul Romanilor, se încredinţă că pentru a apără Dacia de năvălitori, trebuiau prea mari jertfe din partea împărăţiei. Deaceea, la anul 271, strămută armata şi slujbaşii împărăteşti în ţinuturile din dreapta Dunării, pe care le-a numit *Dacia Aureliană*. Cu armatele şi cu slujbaşii trecură şi orăşenii bogaţi.

Tăranii au rămas neclintiţi la gospodăriile şi ogoarele lor. Pe pământurile acestea se treziră ei în lume, aici au văzut întâiu lumina soarelui, aici le erau mormintele strămoşilor, şi lanurile muncite cu sudoare. Locurile acestea mândre şi mănoase le a-

duceau aminte cu drag de toată viaţa pe care au trăit-o şi deci nu le puteau părăsi.

Aceştia sunt strămoşii noştri.

Cel ce patria-şi iubeşte
Moare, dar n'o părăseşte.

46. PORTUL, GRAIUL ŞI DATINELE DIN BĂTRÂNI.

(Cetire).

Neamurile se deosebesc între ele după firea lor, după graiu, după cântece şi jocuri, după port şi după datini.

Şi-i mare legătura dintre vorbă şi dintre port, dintre cântece şi dintre jocuri. Fără să stai de vorbă cu omul, îl poţi cunoaşte după port, de ce neam este. Intr'altfel se poartă Ungurul şi într'altfel Bulgarul; într'altfel Turcul şi într'altfel Românul.

Ce deosebire între Românul sprinten, cu portul lui cel mândru, ca şi locurile în care trăeşte, cu vorba lui dulce, cu cântecul ce-ţi merge la inimă şi cu jocurile lui în legănare şi între celelalte neamuri!

Fiecare neam s'arată cu darurile sale moştenite din moşi, strămoşi. Şi acestea-s cea mai de seamă zestre a neamului, apărată cu vrednicie, cu trudă mare, şi cu vărsare de sânge, în multă scurgere de vreme. Prin aceste comori sfinte se ţine într'una întreg firul neamului, iar când s'ar pierde ele, neamul se înneacă în marea celorlalte noroade.

Noi trebuie să ţinem cu toată simţirea la datinele ce avem din strămoşi, căci ele-s aşà de mândre, că par dragi şi strămoşilor. Şi apoi doar neamul nostru nu-i neam de rând, să se prăpădească aşà, cu una, cu două, ci-i neam de viţă aleasă şi a avut o vieaţă plină de fapte mari! Firea, vorba, portul şi datinele cele are şi cari se potrivesc aşà de bine şi-l prind în chip minunat, ni-l arată ca pe un neam fruntaş între neamuri.

M. S. Regina Elisabeta.

Măria Sa Regele ne-a îndemnat să vorbim limba cea mai frumoasă şi curată de demult şi s'o păstrăm *„neprihănită"*.

Măria Sa Regina Elisabeta a iubit din inimă cântecele cele mândre şi poveştile dela sate. Limba românească dela ţară pe care o preţuiesc cărmuitorii neamului şi învăţaţii cei mari, datori suntem s'o iubim din toată inima, s'o vorbim ca pe o limbă de mare cinste şi s'o apărăm de puhoiul cuvintelor nouă dela târguri, ca s'o putem lăsà curată urmaşilor noştri.

jalea şi plânsul poporului în scurgerea vremurilor, cântecele vesele cari cuprind clipele puţine de bucurie şi de mângâiere şi poveştile cele pline de închipuiri bogate, să nu le dăm pe cântecele scornite din pleava târgurilor, căci într'acestea nu-i nimica din sufletul nostru, din simţirea noastră, din viaţă românească.

M. S. Regina Maria cu 2 copii ai Săi.

Românul joacă hora cea legănată din bătrâni şi'n legănare strigă cântece mândre de vitejie, ori de împunsătură, pe potriveala jocului. Strigătele acestea şăgalnice, mai totdeauna înfrumuseţează hora, cum împodobesc florile grădina.

Şi apoi când Românul vorbeşte limba bună de demult, cântă şi joacă după obiceiul din bătrâni, se cade să fie şi 'n portul cel minunat al său, căci numai aşà îi şade bine Românului; parcă-i un făt-frumos din poveşti. Drept vorba: „ori te poartă

u găseşti cât îi umblă. Străinilor li-i drag portul ostru, minune mare!

Priveşte o horă de flăcăi şi fete din satele unde ortul cel din bătrâni e preţuit şi vei rămâne imit de frumuseţea lui şi de potriveala cu trupul hipeş al Românului în legănarea jocului cu hiituri şăgalnice.

Hai la horă!

Măndreţea negrăită a cuprinsului ţării noastre se oglindeşte în portul, în vorba, în cântecele, în jocurile şi în firea Românului.

E o pierzanie negrăită înstrăinarea unor fraţi ai noştri de portul cel frumos; mai ales că el se poate lucră în casă cu puţină cheltuială.

Mărita noastră Regina Maria cu fiicele Sale, socotesc ca o haină de mare cinste haina românească dela ţară şi-o îmbracă cu drag oricând.

Pentru Măria Sa Regina Maria e o plăcere a-

iar lucrurile făcute în casă de gospodine, le pr
ţueşte mult.

*Să iubim din toată inima sfintele comori d
străbuni: limba, portul şi datinele.*

47. DATORIILE CATRE COMUNA.

(Religie).

Oamenii ca să trăească mai uşor, s'au adunat m
mulţi la un loc alcătuind sate şi oraşe. Fiecare om ar
către comuna sa o mulţime de datorii.

Oamenii, cari locuiesc în aceeaş comună, sunt d
tori să se silească a o face tot mai frumoasă. Ş
pentru aceasta sunt datori a se supune la toate l
gile şi a plăti fără cârtire toate dările.

Să se înţeleagă cu toţii şi să lucreze pentru binel
comunii.

Să se gândească bine, când aleg conducători ai com
nei. Aceştia trebuie să fie oameni: buni, harnici, cinsti

Să îngrijească cu dragoste de: şcoli, primărie, b
serică şi de alte aşezăminte ce sunt pentru folos
tuturor.

Să ţină la curăţenia comunei scoţându-şi de pr
curţi fiecare, gunoaiele. Deasemenea să nu arun
prin maidanuri leşuri de animale, ci să le scoa
afară din comună şi să le îngroape.

Să-şi facă drumuri largi, pietruite şi pe de lătu
cu şanţuri.

Să-şi ţină gospodăriile în bună stare şi să îngr
jească a-şi lumină copiii dându-i la şcoală, căci tr
burile dintr'o comună cu atât merg mai bine
cât comuna are mai mulţi oameni luminaţi.

Să nu uite, că orice îmbunătăţire adusă comun
este în folosul tuturor. Fiecare să ajute comuna
ce va puteă: unul cu ştiinţa, altul cu munca, alt
cu banul, numai să vadă propăşind.

48. O JUDECATĂ DIN VREMEA VECHE.

(Cetire).

Intr'o ţară, departe de aici, peste nouă ţări şi nouă mări, trăiă în vremea dedemult un negustoraş numit Chercea.

Intr'o bună zi, Chercea s'a dus la Bercea, croitor de seamă, să-i facă un rând de haine.

— „Uite, Bercea: vreau să-mi coşi un rând de haine trainice.

— „Bine, vere Chercea, ţi-oiu face".

— „Dar vezi, eu vreau un rând de haine, care să nu fie nici albe, nici negre, nici tărcate nici... într'o vorbă să n'aibă nici o coloare.

— „Lucru cam greu îmi ceri d-ta. Dar... ţi-oiu face. Insă nici d-ta să nu vii după ele nici Luni, nici Marţi, nici Mercuri, nici Joi, nici Vineri, nici Sâmbătă, nici Duminecă!"

— „Bine, mă prind. Şi câţi bani o să-mi iei, să mi le dai gata cum trebuie?"

— „Cincizeci de lei".

— „Fie. Poftim arvună douăzeci de lei şi ceilalţi treizeci ţi-oiu dà, când o fi gata hainele.

„Şi acum, rămâi sănătos!"

„Mergi sănătos!"

După o bucată de vreme, Chercea se duce după haine.

„Gata mi-s hainele?"

„Păi, ce-i azi?"

„Marţi, ce să fie?"

„Ai uitat că ne-a fost tocmeala să nu vii Marţi?"

Şi Chercea a plecat să vină altă dată.

Dar în orice zi venià după haine, croitorul îi tot spuneà că n'a avut tocmeală să i le gătească în acea zi.

Ajunse treaba la judecată.

— Eu, domnule judecător, — zise Chercea, — am avut în tocmeală să-mi facă un rând de haine fără nici o coloare și nu mi le face."

— „Și eu, domnule judecător, — zice Bercea, — am avut în tocmeală să nu vină după ele în nici una din zilele săptămânii

— Și unul și altul ați făcut fără cale", zise judecătorul. „Și unul și altul ați cerut ce nu se poate. Eu vă sfătuesc să vă împăcați, căci nu e frumos să vă certați căutându-vă unul altuia noduri în papură!"

— „Ba, eu nu mă împac de loc", zise Chercea.

— „Nici eu nu vreau împăciuială," zise Bercea.

— „Împăcați-vă zise judecătorul supărat. Legea vă pedepsește pe amândoi. Oamenii trebuie să trăească bine, nu să se mănânce între ei ca câinii!"

— „Nu vreau!"

— „Nici eu!"

— „Așà vi-i treaba? — zise judecătorul. „Las' că am eu ac pentru cojocul vostru! Vă fac eu să vă împăcați, n'aveți grijă!"

Și inte poruncește să i se aducă un butoi mare. Pune de desfundă butoiul, vără în butoi

și pe Chercea și pe Bercea și astupă iarăș butoiul.

— „Ascultă, zise judecătorul către servitor: să-i învârtești de-a roata cu butoiul, până-i auzi, că vor să se împace.

Și mi ți-i ieà servitorul la deadura! Dar nici zece învârtituri n'a făcut butoiul, că numai ce au început a strigà cei din butoiu:

— „Fă-mi hainele, cum vrei!"

— „Vino după ele, ori când!"

— „Fă-mi-le cum vrei!"

— „Vino mâine după ele!"

— „Ne-am împăcat!" — strigă apoi amândoi într'un glas.

Butoiul fù desfundat și cei doi împricinați merseră iarăș înaintea judecătorului.

— „Nu ne mai trebuie judecată, cât om trăi. Ba încă vom spune și copiilor și nepoților, să nu se mai judece pentru lucruri de nimica!"

— „Nu erà mai bine să mă fi ascultat dela început? — zise judecătorul. Decât să vă pierdeți vremea pe drumuri cheltuind cu judecățile, n'ați face bine să vă învoiți voi, între voi?"

Gurile vorbesc, că prin cele sate se mai găsesc și azi cârcotași ca Chercea și ca Bercea. Parcă nu-mi vine să cred; dar să ascultăm aceste vorbe înțelepte

Nu cere ce nu se poate!
Nu făgăduì, ceeace n'ai să poți.
Deschide ochii, cu cine pui în plug!
Lasă să treacă dela tine!

Păzește-te de judecăți, căci mai bună e o învoială strâmbă decât o judecată dreaptă!

49. BUMBACUL.

(Cetire).

Cu multe plante de folos a mai împodobit Dumnezeu lumea: Unele ne slujesc ca hrană nouă şi animalelor, altele ne dau lemnul trebuitor pentru clădiri şi pentru ars, iar din altele se scot fire, din cari ne facem îmbrăcăminte. De felul acestora din urmă este şi bumbacul.

Bumbac înflorit.

Bumbacul este un arboraş rămuros cu flori galbene ori albe, cari seamănă mult cu florile de nalbă. După ce floarea se scutură, rămâne în loc o minge plină de puf. Dimineaţa, când mingea stă să crape şi puful e gata să se împrăştie pe jos, lucrătorii culeg puful acela alb, care nu e altceva decât bumbacul amestecat cu seminţele lui.

Capsulă de bumbac.

Mâna omului n'ar ajunge însă niciodată, ca să cureţe atâtea grămezi de bumbac de seminţele cu cari se amestecă în timpul culesului. Deaceea, bumbacul e luat în saci mari şau în maldăre ca fânul şi e vârît în fabrică. Aici maşina îl înghite întocmai ca o vită

care mănâncă iarbă şi îl scarmănă aşà de mărunt încât toate seminţele cad deoparte, iar puful trece în altă maşină. Aici este din nou scărmănat şi mai mărunt, încât vântul pe care-l face înlăuntru nişte foi uriaşe, îl ţine pe sus în sbor, parc'ar fi un abur alb. Tocmai în cealaltă parte a fabricii, după ce trece prin mai multe maşini, bumbacul cade ca o ninsoare. Maşinile de tors îl iau în primire şi însfârşit ies sculuri de bumbac, pe cari le vedem de vânzare prin toate târgurile.

Bumbacului îi priesc locurile calde. El creşte mai ales în India şi în America.

50. PANZA, HARTIA.

(Ştiinţe Naturale).

Din firele de cânepă, in şi bumbac se face pânza.

Fiecare gospodină harnică şi cu dragoste de gospodărie ştie să ţese pânza. Fuioarele de in şi de cânepă se fac caere, se pun pe furcă şi se torc.

Firul se deapănă pe *fuse*. Depe fuse se pun pe *răschitor* şi se fac *scule* sau *jiribii*.

Războiu de ţesut pânză.

Astfel fiind pregătite, inul se numeşte *tort de in*, iar cânepa *tort de cânepă*.

Tortul se pune pe *vârtelniţă*, apoi pe *mosoare* şi în urmă se urzeşte pe *furci* înfipte în pământ, ori pe *urzoae* anume făcute. Depe furci

Pânza urzită se pune în războiu. Deacurmezişul ei, printre firele de urzeală se svârle, când într'o parte când într'alta, *suveica* cu firul de *bătează,* depănat pe ţeavă de trestie. Mişcând iţele, firele de urzeală se împletesc cu cele de bătează; iar cu *spata* firele de bătează se bat alipindu-se unele de altele.

Când şi bătează şi urzeala e de cânepă, avem pânză de *cânepă*. Când şi bătează şi urzeala e de in, avem pânză de *in*. Gospodinele, ca să facă o pânză trainică, urzesc cânepă şi bat in. Altele urzesc cânepă şi bat bumbac. Pânza cea mai trainică şi cea mai gospodărească e cea de in curat.

In târg sunt de vânzare o mulţime de feluri de pânză: pânză de Braşov, olandă, madipolon, stambă, americă.

Maşină de făcut desemne pe pânză.

Pânza de Braşov este de cânepă, olanda de in, iar madipolonul, stamba şi america sunt de bumbac.

Pânza de bumbac se colorează, şi cu ajutorul maşinilor se face pe ea fel de fel de desemne.

Gospodinele bune nu cumpără însă nimic dela târg. Ele sunt ca albinele. Războaiele (stativile) le sunt nedeslipite dela gospodărie. Inul, cânepa şi lâna dau toată iarna de lucru sătencelor.

Putregaiurile depe la târguri, nu trebuie să aibă căutare de săteanca harnică, căci ele fură punga gospodarului, iar săteanca neavând de lucru îşi pierde vremea umblând dela casă la casă şi purtând ştafete şi zavistii.

Hârtia se fabrică din paie, aruncate ca netrebnice, strujituri (talaşi) de lemn şi din bumbac.

Peticele se taie în bucăţi mici, se spală cu leşie, se pun într'o maşină care le destramă şi le pre[illegible] într'o cocă.

Se iea apoi coca, se pune în apă şi se bate cu ciocanul maşinii, până se face ca laptele. Acest amestec se încălzeşte: apa se scurge, iar coca se întinde pe nişte suluri, se tescueşte şi se dă grosimea dorim.

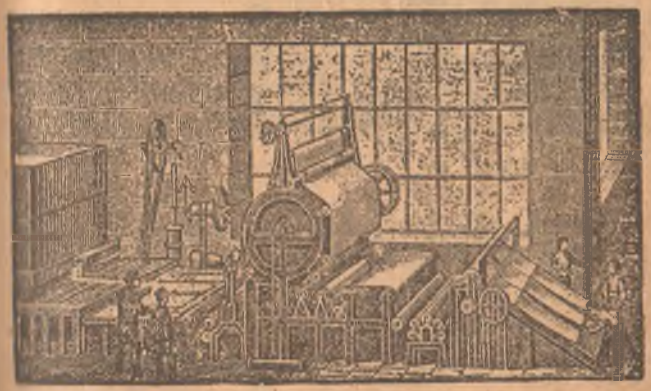

Maşină de fabricat hârtie.

Pentru ca hârtia să nu sugă şi să fie mai tare, [illegible] coca se toarnă clei de răşină, scrobeală de cartofi şi puţină piatră acră.

Hârtia cea mai proastă şi cartonul se fabrică din [illegible].

La librărie se vinde şi hârtie colorată: roşie, albastră, galbenă. Ca să avem hârtia colorată turnăm [illegible] coca, vopsea.

Hârtia este ieftină şi de mare folos. Pe hârtie [illegible] învelim diferite lucruri etc..

51. TIPARUL.

(Cetire).

Cărţile cu litere tipărite, aşà cum le vedem azi, nu le-au născocit oamenii de multă vre abià de câtevà sute de ani. In vechime nu cărţi tipărite scrise: De a cărţile erau fo scumpe şi nu puteau avea oamenii bogaţi.

Maşină de tipărit.

Cu vremea gândit oameni să facă spre lesnì împrăşti cărţilor.

Un meşter olandez s'a pus să sape pe scân câte o paginnă de scrisoare. Pagina o săpă în astfel încât ungând-o cu cerneală, puteà să tă cu ea oricâte foi voià. Aşà a tipărit *Ist sfântă*. Dar pentru fiecare paginà aveà o săpată.

Gutenberg, un meşter din Germania, a năs literele turnate.

Pe urmă, cu vremea, felurite maşini au pentru a tipări iute şi curat şi azi cărţile ieftine şi se răspânesc cu uşurinţă.

Locul unde se tipăresc cărţile se chiamă *grafie*.

In cutii împărţite în căsuţe stau literele p fabet. Lucrătorul tipograf, după foile scris mână, culege din căsuţe litere şi le aşează lângă alta, alcătuind cuvinte şi pagini.

ite greşelile, se fac un fel de forme cari se a- ază în maşina de tipărit. Peste forme trec va- ri cu tuş negru, pe rmă trec coalele de rtie pe cari se tipă- c literile. Aşà, coală pă coală, mii şi mii. alele se îndoiesc şi aşează la rând una pă alta, cum le ve- m noi în carte. Alţi crători le coase şi le heie coperta. Aşà cărţile. Câtă mun- şi migăleală, dela itorul care a alcă- cartea, pânăla cei -o deschid şi o ce- ! Totuş câtă înles- , când ne gândim cum cu literile şi cu tiparul se tipăresc mii de cărţi, pe când în vremurile cele de de- ult, ca să aibă o carte, un om trebuià să puie cineva să i-o scrie de mână, după altă carte veche. Trebuiau săptămâni şi luni, şi ieşià rtea grea de cetit, pentrucă erà scrisă de mână, ieşià cu greşeli şi erà de sute de ori mai mpă decât în zilele noastre.

Lucrător tipograf.

După aflarea tiparului s'au răspândit cu iuţeală omenire cunoştinţele folositoare: toată lumea putut lesne învăţà carte şi s'a luminat. Cu drept vânt putem spune că tiparul este una din năs- irile cele mai folositoare ale omenirii.

52. SUS INIMA,

(Memorizare).

Avem o mândră țară,
Prin timpi de jale amară,
Strămoșii se luptară,
S'o scape de streini
Azi singuri noi Românii
Suntem în ea stăpâni.
Sus, inima, Români!

O lege-avem străbună.
Prin veacuri de furtună
Ea n'a putut s'apună,
Strivită de păgâni.
Ne-a fost cel sfânt tări
Și'n veci o să ne fie,
Sus, inima, Români!

In țara românească
Deapururi să trăiască,
Credința strămoșească
Și graiul din bătrâni.
Spre domnul țării, gândul
Deapururi noi avându-l,
Sus, inima, Români!

G. Coșbuc.

Gh. Coșbuc s'a născut în Transilvania. A înv
la Năsăud și
Cluj. Incepe
scrie dela vâ
de 14 ani, în p
ză și în poezi
trăit și a muri
București. A
tat natura,
boaiele neam
nostru, ostași
la Plevna.

A scris fo
mult pentru
minarea săten
noștri.

---

53. NAȘTEREA POPORULUI ROMAN.

(Istorie)..

Dacii vechi și Romanii stăpânitori ducând traiul
olaltă în Dacia, s'au împrietenit, ba chiar s'au și
rudit. Ei au și împrumutat unii dela alții limba
obiceiurile, pânăce au ajuns de nu se mai puteau
eosebì.

Poporul acesta al *Daco-Romanilor* erà un popor
ţărani: cuminți, muncitori și viteji.

Limba pe care o vorbiau Daco-Romanii erà ase-
mănătoare cu limba latină pe care o vorbeau stă-
pânitorii romani.

Din amestecul Dacilor cu Romanii s'a născut un
popor nou: *poporul românesc.*

La obârșia poporului nostru avem două neamuri
de frunte: Romanii cei cumpătați și viteji, cari au
stăpânit toată lumea cunoscută pe vremea lor și
Dacii cei ageri și iuți la răsboaie, cari țineau mai
mult la libertate decât la vieața lor.

Chipul Românului, firea, portul, limba și obiceiu-
rile lui, arată că noi ne tragem din Romani și Daci.

Portul Românilor dela munte este ca acel al Da-
cilor. Limba noastră se aseamănă foarte mult cu
limba pe care o vorbeau Romanii.

Tot din lucrarea pământului își agonisesc țăranii
noștri ca și Dacii și Romanii, hrana de toate zilele.

Colindele, urările noastre de anul nou, și obiceiul
de a sărbătorì 1 Maiu (Armindenul) pe verdeață,
sunt obiceiuri moștenite dela Romani.

Dacă strămoșii noștrii au fost vestiți prin vred-
niciile lor, se cade să fim și noi tot ca ei.

„Vița de vie tot învie", zice o vorbă bătrânească.

Noi Românii, fiind dintr'o viță de oameni aleși,

să ne silim, prin muncă, prin cuminţenie şi prin
tejie, să ajungem un popor de frunte.

Ţara, credinţa, limba, portul şi obiceiurile
bune pe cari le-am moştenit dela străbuni să le
părăm şi să le lăsăm moştenire urmaşilor noş

A noastră sfântă datorie,
E să păstrăm neam şi moşie;
Să le păstrăm, să le mărim,
Şi drept şi bine să muncim,
Ca înşi-ne străbuni să fim!

---

54. CAPORALUL AMĂRĂŞTEANU.

(Cetire).

L-am întâlnnit pe viteazul schilod într'o sală
spital. Erà îmbrăcat într'o bluză împrumut
Mâneca stângă, cea de prisos, o purtà cusută d
supra buzunarului, ca să nu atârne goală.... A
ochi adânci, sprâncenele resfirate, iar must
culcată pe buză îi umbreà glasul, care îi erà
mol, legănat, sfătos... Nu puteai bănuì că sub
făţişarea aceia de rănit cuminte, se ascunde
suflet crâncen de oltean viteaz, trecut şi scă
din atâtea furtuni. M'am oprit lângă patul lui
l-am întrebat cu privirea.

Caporalul s'a uitat galeş la locul unde fus
mâna stângă, şi a glumit fără mânie:

—O lăsai, domnule, prizonieră la Nemţi....
lupta dela Bălării...

Apoi după o tăcere:

—Mare-i Cel de sus! O răscumpăr eu la v
me, cu vârf şi îndesat... Abià aştept să mă vinde

—Cum, adică, Amărăştene?

Mă 'ntorc la front. Cerui să mă fac şef de
ulă sau grănicer... Nu fu aşà lesne... La co-
a de reformă mă ţinui cu dinţii, şi numai aşà
ai de ruşine. Altminteri, domnule, făceam Ol-
a de râs...

u mă prefac că nu princep, vrând să-i cântă-
hotărîrea.

Socot, caporale, c'ar fi mai nimerit, cum n'ai
t un singur braţ, să rămâi la un serviciu uşor.
ă mai cauţi pe front?

l îmi răspundeà râzând:

Să-mi caut mâna, domnule... Dacă mi-erà mie
scăpării, rămâneam la Bucureşti...

Şi cum s'a întâmplat de n'ai rămas?

Apoi, să vezi... Abià m'aduseră dela Vidra
rănit, când se dădù ordin să se golească toate
alele. Eu atunci mă ridicai din pat, mă îm-
ai cum putui, ca să fiu gata... Dar d-l căpi-
medic porunci la trei sanitari să mă dezbrace
mă culce cu deasila, ţipând: „Ce vrei, mă,
ori pe drum?..." Cucoanele mă mângâiau cu
ba „Tu, Amărăştene, poţi să rămâi cu noi...
infirm şi n'au ce-ţi face duşmanii..." Eu, ba!...
dii noaptea, şi când simţii prilejul, mă îmbră-
ar... Cu toate că durerile îmi tăiau suflarea,
ării până la gară, unde mă culeseră şi pe
Pe urmă, ce să-ţi mai spun... Trecui prin
suferii şase operaţii, dar acum, cu ajutorul
Dumnezeu sunt aproape vindecat şi nu mai
decât să mă întorc la regiment. Ce-o fi, să fie....
iteazul râde, şi-apoi tace. E mulţumit ca omul
şi îndeplineşte datoria. In hotărîrea lui sim-
şi firească, nu se amestecă nici o trufie, nici
chipuire de sine. Caporalul Mihail Amărăş-
u din regimentul 34 de infanterie, nu bănuieşte

că soarta i-a dăruit un suflet de erou, și că
sa măreață e vrednică de cinstea și adm
noastră a tuturor.

55. PATRIA, DATORIILE CATRE PATR

(Religie).

Oamenii, cari au aceeaș origină, vorbesc a
limbă și au aceleași obiceiuri, alcătuesc un
de oameni, un *popor* sau o *națiune;* iar păm
pe care trăește un popor se numește *țara* sau *patri*

Patria noastră este România. Aici ne-am n
aici au trăit moșii și strămoșii noștri. Toți alc
o mare familie, care vorbește limba românea
vem aceleași obiceiuri, aceleași simțiri, aceleași
și aceleași dorințe. Patria este mama noastră a
ror. Intr'însa trăim, ea ne dă putința de a duce
liniștită și de a ne adună avere după munca și
ceperea fiecăruia. Omul fără patrie e nenoroc

Către patrie avem multe datorii:

*Să ne iubim neamul și țara, căci din acest
și din acest pământ ne-am luat ființă.*

*Să ne apărăm neamul și pământul, când c
ar cuteză să se atingă de ele. Neamul și păm
sunt lucrurile cele sfinte, pe cari, de le vom p
nu mai avem nimic de pierdut. Mai bine să m
cu toții apărându-ne neamul și țara, decât să fi
biți de străini.*

*Să iubim pe toți compatrioții noștri și să-i aj
când nevoia va cere, care cu ce vom puteà. Nu
că o țară atunci este puternică, când are cet
luminați? Să plătim cu dragă inimă dările către
căci cel ce dă pentru patrie, dă pentru dânsul.*

*In sfârșit, să fim încredințați, că nimic nu
dulce, decât a muri pentru patrie.*

56. O CUVANTARE.

(Cetire).

Maiorul Candiano Popescu, înaintea luptei dela Grivița, a ținut o cuvântare către soldați. Din-tr'însa se vede iubirea de neam și de țară a acestui bărbat. Iat-o :

Ostași,

—Intr'o zi mare, dar zi de primejdie, sunt numit comandantul vostru. Sunt mândru de această încredere a șefilor mei! Veacuri au trecut de când Românii n'au văzut o zi mai frumoasă decât acea de astăzi. In fața noastră este dușmanul păgân. Să ne batem dar vitejește, pentru ca lumea să vadă că suntem vrednici de strămoșii noștri. Suntem adevărați oșteni ai unei națiuni ce luptă pentru apărarea căminelor și pentru independența ei.

„De moarte să nu vă vă fie frică, soldați! Pentru mine e o fericire de a muri astăzi, căci mă bat pentru țară, pentru lege și pentru iubitul nostru Domnitor.

Cu încredere în Dumnezeu și în puterile noastre, cu voință de fier și cu inimă bărbătească, să ne facem datoria pe acest câmp de luptă.

Murind, vom trăi în amintirea neamului nostru, căruia îi vom asigură viața prin sângele ce ne vom vărsà; trăind, vom fi respectați de țară!

57 LA MUNȚI.

(Cetire).

Dela Dorna până la Piatra se întinde una din ramurile de căpătenie ale Carpaților.

Șiruri lungi de munți se înalță trufașe în văzduh.

Peșteră, la munte.

In strâmtele văi, ce se deschid la poalele lor, șerpuește Bistrița cu valurile ei repezi, pe care alunecă nenumărate plute. Vine de ape arginții își fac loc prin păduri, prin peșteri, și sar din stâncă în stâncă și se aruncă cu sgomot într'însa.

Dar peste toate dealurile și peste toată valea domnește Ciahlăul cu trupul său uriaș. Pe vârful său trec mereu nori și din poalele sale alți nori se ridică. Pe coaste, până în văi și cât cu ochii vezi, sunt nesfârșite păduri de brazi, în care se ascund urși și căprioare.

La munte, apa dă sănătate. Aerul umple inimile de voiciune și de veselie: deaceea și locuitorii munților sunt înalți și chipeși, sprinteni și frumoși. Ei țin cu sfințenie la obiceiurile cele frumoase, la limba și credința strămoșilor și mai ales la portul cel frumos.

58. LAPTELE.

(FACEREA UNTULUI ȘI A BRÂNZEI).

(Științe Naturale).

Vacile se mulg în donițe, găleți ori oale. Laptele din donițe se strecoară de gunoaele, ori firele de păr ce ar fi putut cădea într'însul, în timpul mulsului.

Laptele proaspăt de vacă se mai chiamă și lapte dulce.

Mulsul vacii.

Laptele dulce este hrănitor și se mistue ușor; de aceea poate fi mâncat și de bolnavi.

Din laptele de vacă se poate face: *lapte acru, smântână, brânză și unt.*

Laptele acru se face astfel: se fierbe laptele proaspăt, se lasă să se răcorească și apoi se toarnă într'un vas anume, după ce s'a bătut mai întâiu cu câteva linguri de smântână. După câteva zile, laptele se îngroașă și capătă un gust acru. Laptele acru se păstrează în putini înfundate.

Smântâna se face astfel: luăm laptele, cum l-am muls dela vacă și-l punem la răcoare în oale de pământ curate. După câteva zile, laptele se acrește, se îngroașe și prinde deasupra o pătură mai gălbuie.

Această pătură e *smântâna*. Dedesubtul smântâne este *zerul* amestecat cu *chişleag*.

Smântâna se iea deoparte şi ori se mănâncă aşă proaspătă, ori se întrebuinţează la diferite mâncări ori la facerea untului.

Chişleagul se toarnă în oale mari şi se pune la căldură. Aici se prinde în bucăţi mai mari, iar zerul se alege deoparte. Strecurăm acum acest amestec şi alegem *brânza*.

Brânza de vaci proaspătă este bună la gust şi hrănitoare. Ea se mănâncă amestecată cu smântână. Când avem mai multă brânză de vaci, o păstrăm bătută în putini. Brânza proaspătă se întrebuinţează la facerea plăcintelor.

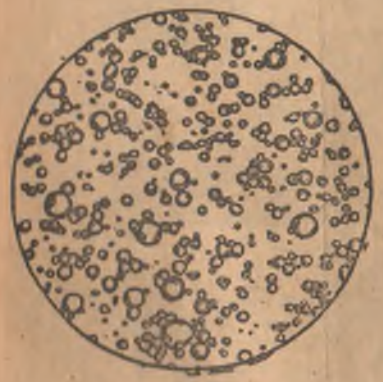

Boabe mici de unt în lapte.

Untul se face ori din smântână, ori deadreptul din laptele dulce. El se alege astfel: punem smântâna ori laptele în *putineiu* (budalău) şi batem mereu cu un băţ, care la capătul de jos are o roată găurită. Peste câtăva vreme untul se alege, se strecoară de zer şi se întrebuinţează proaspăt ori topit.

Untul ales din smântână e mai bun decât cel ales deadreptul din lapte dulce, pentrucă cel ales din lapte dulce are amestecat printr'însul mai multă brânză decât cel ales din smântână.

Cei cari au vaci multe, aleg untul cu maşini anume. Untul cu maşina se alege mult mai lesne, dar nu e aşă de curat ca cel ales cu mâna.

Laptele de oaie este mai gros decât cel de vacă

capul mare, ochii mici şi înfundaţi în cap, nasul lărgit şi gura mare. Te apucă groaza, numai când i-ai fi văzut. Nu locuiau în case, nici n'aveau sate, umblau din loc în loc. Femeile şedeau în care. Bărbaţii îşi petreceau viaţa călări. Călări dormeau. Mâncau carne crudă, frăgezită sub şeaua calului, mâncau inima duşmanilor prinşi, iar din ţestele capetelor făceau cupe de băut.

Aşezarea lor a fost şesul dintre Tisa şi Dunăre, de unde făceau dese năvăliri în ţările megieşe sub regele lor, cumplitul *Atila*, poreclit biciul lui Dumnezeu. In cele din urmă Atila fù ucis; iar după moartea lui, Hunii s'au împrăştiat.

Locul Hunilor l-au luat *Gepizii* (453—566) de neam german, cari s'au coborît dela miază-noapte.

După Gepizi, vin *Avarii* (566—799) de un neam cu Hunii. Ei şi-au avut aşezarea dincolo de Tisa. Fac dese năvăliri în Dacia şi iau în stăpânire un popor numeros de robi creştini.

Slavii sunt şi ei un popor barbar, care de multă vreme locuiă împrejurul Daciei. Când au năvălit Hunii şi Avarii, Slavii au fugit dedinaintea lor în munţii Carpaţi, locuiţi de Daco-Romani sau Românii, cari se retraseseră şi ei la munte, tot din pricina năvălitorilor.

Aici Slavii s'au amestecat cu Românii. Când năvălirile au încetat, Românii s'au coborît cu Slavii în câmpie, ducând o viaţă frăţească. In cele din urmă, Slavii s'au făcut una cu Românii. Dela Slavi ne-au rămas în limbă multe numiri de: ape, de munţi, de localităţi şi de unelte de plugărie.

60. MURGULEȚ.

(Cetire).

Boierul Iordache ținea de milă, în fundul gra dului, un biet cal bătrân, pe care cucoana i-l lă sase cu limbă de moarte să-l hrănească la ce sul din urmă.

Numele calului, era Murguleț.

Un băiețanru de vre-o 14 ani avea poruncă s îngrijească de bietul animal, să-i dea iarna port de ovăz și de fân, vara să-l ducă la câmp și să priponească în iarbă verde.

Și calul, aproape deșelat, abia'și ducea picio rele slăbănoage îngroșate în dreptul genunchilor umflate deasupra copitelor. Părul albise aproap iar genele lungi îi dădeau o căutătură tristă.

Când băiatul îl ducea la iarbă, trebuia să lup vârtos trăgând de căpăstru, căci sărmanul dob toc se mișcă anevoie. Și băiatul, erà mâniat l-au pus pe el să vadă de gloabă. Îi erà nec văzând atâta cheltuială cu o căzătură de cal folositor. „Devreme ce nu mai poate munci, la să-l mai țină stăpânii pe mâncare? Risipesc geaba ovăzul pe un schilod!".

Și gândind așà; nepriceputul copil începù d tr'un întâiu, a-i micșorà porția de mâncare, dă calului numai o jumătate de măsură.

Când sosì vara, copilul trebuì să schimbe ca în paziște. Locul erà departe. Băiețandrul, din înce mai dârj, treceà dimineața prin semănăt și priponeà pe Murguleț.

Dar dela o vreme începură a-i veni iarăș gân rile cele rele: „Murguleț e un cal netrebnic. De atâta muncă cu el!" Și atunci luă binișor o n lușă din gard, și dupăce mută țărușul într

loc nou, așteaptă ca mai întâiu să înceapă dobitocul să pască; apoi se apropià de el hoțește și începeà să-l ardă.

Murguleț da să fugă să-și ieà câmpii, să scape de lovituri; dar se învârtià, ca la arie, împrejurul țărușului și băiatul îl lovià năpraznic, scrâșnind de mânie.

Plecà, fără să se mai uite îndărăt; iar calul îl urmărià cu ochii lui de moșneag cuminte, abià sufland de oboseală.

Câte odată, băiatul aruncà în el cu pietre; se trăgeà ca la zece pași, de acolo asvârleà, din când în când câte un bolovan ascuțit în cal; iar acela primià loviturile cu tristețe în ochi.

Dar gândul rău sporià în mintea băiatului. Și pe nesimțite, zi cu zi, micșorà calului fășia de pășune ce i se cădeà.

Murguleț postià, se jigărià, piereà văzând cu ochii. De ar fi avut putere, ar fi rupt frânghia. Zadarnic năzuià cu botul spre iarba din apropiere, moale și lucioasă; se alegeà doar cu mirosul, fără s'o poată atinge.

Intr'o dimineață, băiatului îi trăsnì prin cap să nu mai mute țărușul. Ce atâta bătae de cap pentru o mortăciune de cal!

Calul, ne mai putând răbdà, întinse botul spre iarbă; firele abià îi gâdilau vârful nasului. Atunci îngenunchià, întinse gâtul, lungì buzele. Degeaba! Toată ziua bietul dobitoc se chinuì astfel, îl secà foamea și mai rău, pe când câmpia de nutreț se pierdeà în zare sub ochii lui.

Către seară, băiatul venì la cal. Când ajunse la zece pași de el, se tolănì în iarbă. Calul, mișcând urechile, se uità la el cu ochi rugători și necheză fără putere. Băiatul îl privì. Coastele i se vedeau

prin piele ca niște cercuri de bute și burta-i er suptă.

Mai nechează odată cu desnădejde. O înfioran trecù prin băieţandru și mila către acest anima slăbit de putere îi umplù inima. Remuşcarea ş căinţa luară loc cruzimii și purtării lui nesocotite

Sări iute în picioare, alergă lângă cal, smuls priponul și-i dete drumul. Calul începù hămisit paște. Fiecare gură de iarbă, smulsă de cal scote par'că câte o săgeată din inima băieţandrului

Deci înainte avù grijă de cal ca de un bătrâ olog. Mâncarea și apa la timp, ţăsălatul și adă patul lungiră zilele lui Murguleţ.

---

61. DATORIIL ECATRE ANIMALE.

(Cetire).

Animalele sunt lăsate de Dumnezeu, ca omul s se folosească de ele. Ce-ar face plugarul fără bo chirigiul fără cai, nevoiașul fără vacă? Dar cine a păzì casa omului, mai cu credinţă decât câinele

Dacă avem atâte afoloase dela animale, apo avem și datorii către dânsele.

Să ne fie milă de animale, căci ele sunt făptur lăsate de Dumnezeu; și ele simţesc durere și ob seală. Să nu le încărcăm cu greutăţi peste puteri lor, nici să le punem la muncă prea de timpuri

Să îngrijim de animale, căci cu cât vor fi m bine îngrijite, cu atâta ne vor fi mai de folos. S le hrănim bine, și să le adăpăm la timp. Să adăpostim de vreme rea.

Să nu-și facă nimeni plăcere a ucide animalel căci capătă o inimă crudă.

Cine n'are milă de animale n'are nici de oameni; este un tiran pe care Dumnezeu îl va pedepsì

Legea opreşte asuprirea vitelor. Nu ne dă voie nici să le batem, nici să le chinuim.

In Bucureşti este și o societate de oameni aleşi care luptă pentru stârpirea obiceiurilor nemiloase de a chinuì animalele.

---

62. UNTURA, SEUL (SĂPUN, LUMANARI).

(Ştiinţe Naturale).

Grăsimea de oaie, de capră sau de vită se chiamă *seu*, iar cea de porc se chiamă *untură*.

Untura se întrebuinţează proaspătă, ori topită și sleită, la facerea săpunului și a lumânărilor.

Săpunul. La facerea săpunului avem nevoie de *grăsime, var nestins* și *sodă*. Varul îl punem într'un vas mare și turnăm peste dânsul apă, ca să se stingă. Turnăm apoi în cazan sodă, odată și jumătate cât var am pus. Amestecăm bine soda cu varul, turnând mereu apă, până când se subţiază. Lăsăm apoi să se liniștească, scurgem leşia și o turnăm într'un cazan, în care punem și grăsimea, cam un kilogram de grăsime la cinci litri de apă. Dăm foc la cazan și amestecăm mereu cu o lopăţică. Când fiertura se îngroașe, turnăm iarăș leşie și amestecăm până când fiertura s'a făcut ca o alifie. Luăm apoi cazanul depe foc și-l dăm la răcoare. Săpunul se sleieşte în partea deasupra, iar apa rămâne la fund. Scoatem săpunul, îl tăiem în calupuri și-l punem să se usuce. Cu cât e uscat mai bine, cu atât e mai bun la spălatul rufelor.

La oraşele mari sunt fabrici anume cari fac fel de fel de săpunuri.

Săpunul este de mare folos omului. Cu dânsul n curățim trupul și rufăriile. Unele feluri de săpun s întrebuințează la tămăduirea răii, a bubelor și multor boale de piele.

Lumânările de seu se fac astfel: topim seul în tr'un cazan. Muiem apoi în cazan feștilele (sforil pe rând, de mai multe ori, până când seul se prind de ele. Când lumânările sunt destul de groase, le p nem la răcoare.

Dacă vrem însă să facem multe lumânări, ne sl jim de mașini. Mașina făcut lumânări, are m multe tuburi. In mijloc fiecărui tub trecem câte feștilă și apoi umplem t burile cu seu topit.

Tipar pentru făcut lumânări.

Lumânările de seu, că ard, împrăștie un mi urît și înecăcios, deaceea nu se prea întrebuințea la luminat.

In timpurile din urmă, s'a luat hotărîrea ca biserici să nu se ardă decât lumânări de ceară rată de albine.

Acestea nu scot fum mult și mirosul răspândit aceste lumânări nu este urît ca cel răspândit lumânările de spermanțetă.

Prin aceasta s'a ridicat cu mult prețul la ce de albine.

Bine ar fi ca fiecare gospodar să aibă pe lâ casă câțiva stupi. Aceștia nu cer decât îngrijire schimb ne dau foloase mari. Un kilogram de ce topită se vindeà cu 6—8 lei, azi cu 80—100 lei.

Lumânările de ceară de albine se pot face de cine. Se încălzește ceara pe lângă foc, apoi c

s'a muiat, se rade cu cuțitul partea muiată. Tot așà radem câtă ne trebuie. Răzăturile le luăm apoi și le frământăm mereu încălzindu-le pe lângă foc. Când ceara e destul de mare, o prindem de feștilă, care sade întinsă, și o potrivim cu palmele ca să fie deopotrivă de groasă. Avem de grijă ca feștila să cadă la mijloc.

Acest mijloc îl întrebuințăm, când facem lumânări pentru trebuințele casei. Când vrem însă să facem lumânări multe, atunci topim ceara în cazan și muiem feștilele pe rând, până le dăm grosimea dorită. Lumânările de ceară se pot face și cu mașini.

63. TREI MINCINOȘI.

(Cetire).

Un călător intră într'un han dela marginea unui drum, să ceară cevà de mâncare.

In odăița cârciumei erà răcoare. Deodată intră un sătean gros, prăpădit de căldură și erà supărat. In mână ținea unelte de pescărie.

„Merge? Merge?" îl întrebă călătorul.

„Cum să meargă, dacă mi-a luat locul cel bun?"

Hoțul de Vasile, fratele primarului. De nevoie m'am așezat și eu unde am nimerit și m'am topit de căldură... și degeaba!"

„Se vede că dumneata ai fi un pescar meșter", zise călătorul.

„Păi de! Ce să-ți mai spun? Vezi știuca cea de colo?" Și arată călătorului o știucă mare, care stà atârnată de o ață într'un colț. Eu am prins'o, bunule, la locul cel bun, pe care mi l-a furat cuma...!"

Dar pe când călătorul se gătia să-i aducă laude se auziră paşi în tindă. Pescarul se sculă şi zise „Mi se pare că vine hoţul de Vasile... Nu vreau să mă întâlnesc cu el, căci cum sunt iute de fire... Doamne fereşte!"

Şi plecă repede pe uşa dedindos.

In vremea asta, veni şi servitoarea şi aduse de mâncare călătorului. Apoi se duse.

— „Ei, ai prins ceva?" — zise călătorul către celălalt pescar, care arătă şi el cam supărat.

— „Aş domnule, n'am noroc azi şi pace!"

— „Se vede că e zi rea pentru pescari". Şi istorisi cum a stat de vorbă cu celălalt şi cum i-a spus isprava lui.

— „Ce! Acela E un mincinos de n'are pereche. Ştiuca asta am prins'o eu. Intrebă pe oricine".

Acum călătorul nu ştia pe cine să creadă.

Vasile pescarul băù o băutură răcoritoare, apoi plecă.

Când călătorul sfârşi mâncarea şi veni cârciumarul să-şi ia plata, călătorul îi istorisi cele întâmplate cu cei doi pescari.

— „Ce! Ţi-au spus aşă? Nişte mincinoşi amândoi. Îi ştie tot satul. Ştiuca asta am prins-o eu! Altfel de ce ar fi în cârciumă la mine?"

Apoi întorcându-se către servitoare, care tocmai intrà, zise:

„Cine a prins ştiuca cea deacolo?"

— „Dumneata, cine altul?"

Şi întemeiat pe mărturia servitoarei, stà mândru în faţa călătorului, ca un general care a învins, cine ştie câte regimente.

Văzând însă pe călător, că stă nedumerit, începù să-i povestească cu deamănuntul cum a prins ştiuca, cum a adus'o acasă. In focul vorbirii însă, nu ştiu cum făcù, că dete cu mâna peste sfoară, care se rupse şi peştele căzând jos, se făcù bucăţele. Ştiuca erà de ipsos văpsit.

---

64. OILE BARSANE. (ŢURCANE).

(Cetire).

Oile ţurcane se găsesc în toată România şi mai ales în locurile de munte.

Oaie ţurcană.

Avem ţurcane mari şi ţurcane mici.

Berbecii sunt cu mult mai mari decât oile. Capul, pe lângă că e lung, e şi gros; la oi, fără coarne, la berbeci, cu puternice coarne întoarse cu vârfurile în afară.

Iarna trăesc de obiceiu sub cerul liber, apărate doar de o perdea. De multe ori îşi caută hrana singure, scormonind zăpada cu picioarele. Oile

acestea au picioarele și unghiile tari, așă că pot trăi chiar și pe locurile prăpăstioase.

Berbec țurcan.

Coada lor e scurtă. Lâna e lățoasă. Pe cap, pe picioare și aproape peste tot pântecele nu au lână, ci peri aspri. Firele de lână sunt lungi și puțin crețe. Dedesupt alte fire de lână mai scurte și mai fine alcătuiesc un puf.

Din lâna oilor bârsane se fac lucruri trainice, dar cam aspre.

Mieii negri de țurcane au lâna încrețită frumos. In Moldova, oaia țurcană s'a încrucișat cu oaia de Astrahan și dă mieii cu pielea foarte căutată. Țurcanele dau lapte mult și gros.

Oaie țurcană.

61. LÂNA ȘI PĂRUL (ABA, DIMIE, POSTAV).

(Științe Naturale).

Oile se tund primăvara, când dau căldurile. Lâna tunsă se spala bine de murdării, se scarmănă și se teage în piepteni. Se face apoi pale, și se toarce.

Lâna toarsă, se țese apoi făcându-se din ea: șiraguri, dimie, scorțuri, sumane, covoare, (lăicere) și

Fire de lână văzute cu microscopul.

Capră.

alte multe țesături frumoase, care împodobesc lavițele și pereții caselor de oameni gospodari.

Covor de lână.

Postavul și dimia (abaua) după ce s'a țesut, se bat în piuă ca să se scămoșeze și să se îngroașe. Din lână se mai fac: ciorapi și mănuși.

Părul scurt de cai și de vite cornute se întrebuin-

ţează la facerea pălăriilor de pâslă şi amestecat cu lână se întrebuinţează în fabrici, la ţesutul postavului.

Părul lung de cal şi de porc se întrebuinţează la facerea bidinelelor şi a periilor. Din părul de capră se fac traiste, ş. a.

Tot din păr se fac şi aţe pentru opinci şi funii trainice.

65. MEŞTEŞUGURI ALESE.

(Cetire).

Ţăranul român are o sumă de meşteşuguri alese, pe cari nu le-a învăţat dela nimeni, ci numai din capul lui.

Aceste meşteşuguri, prin chipul cum le avem, ne deosebesc de alte neamuri, ca şi limba, cântecele şi obiceiurile noastre. Ele sunt numai ale noastre şi deaceea se mai numesc şi artă *naţională românească*.

Măreţia izvoarelor de cusături, la munte mai ales, ţesăturile frumoase în covoare, înfloriturile depe oale şi depe străchini, înfloriturile lăicerilor, ale scorţurilor, săpăturile depe fluere, furci de tors, porţi, sunt toate lucruri de artă naţională.

Aţi văzut de bună seamă, dragi copii, cum surorile voastre migălesc la câte o altiţă! Când e gata, par'că nici n'au umblat mână de om pe dânsa. Aţi văzut deasemenea, cum mamele voastre încondeiază ouă, cu colori din anume ierburi. Ce frumoase sunt!

Pridvor de biserică.

Izvoarele vechi s'au păstrat din tată în fiu şi dela mamă la fiică. Ele sunt o comoară pe care o moştenim cu drag. Cutare crestătură am apucat-o dela bunicul, cutare fel de ţesătură dela mătuşa, cutare fel de ţesătură dela cutare bătrână din sat. De fiecare lucruşor făcut se leagă o aducere aminte frumoasă. N'ar fi păcat dar să ne înstreinăm de ele? Şi cu atâta mai păcat e, dacă le schimbăm pe altele, cari n'au nici o noimă.

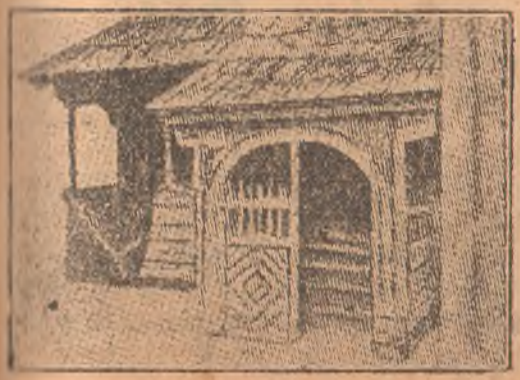

Casă de lemn crestat.

Arta noastră naţională este felurită dela o regiune la al-

ta, dela județ la județ, ba uneori dela comună la comună. Ea totuș are aceleași trăsături. Sunt sate care se deosebesc unele de altele numai prin alesăturile femeilor și prin colorile întrebuințate la izvoade. Totuși în alesături și colori e ceva la fel *măiestria*.

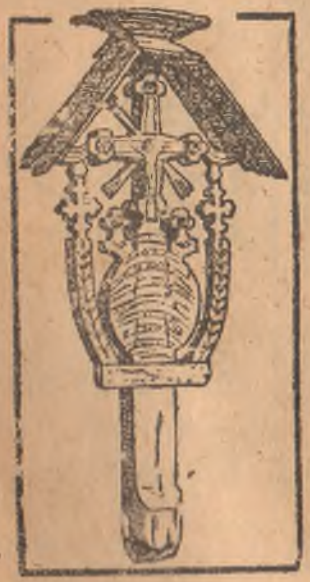

Troiță

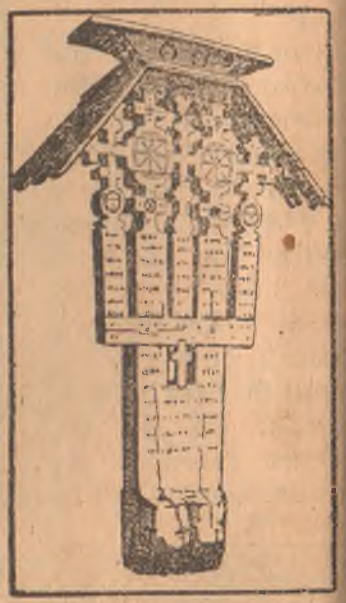

Alt model de troiță

Țăranul român se îngrijește să deà o înfățișare plăcută nu numai portului și casei lui, dar și bisericii satului. Bisericile vechi de lemn din satele îndepărtate de orașe, cu privdoarele și clopotnițele lor ascunse în verdeața copacilor, ne dau prilej să nu ne mai săturăm de uitat la ele și ne înduioșăm cu de ceva bătrânesc.

Dar troițele cele frumoase înfipte în pământ, cât de măestrit sunt lucrate!

O dovadă mai mare de năzuințele Românului în măestrie, ne dă locuința lui, mai ales a munteanului. In răgazul ce îi lasă munca ogorului, țăranul nostru își înfrumusețează casa și poarta. Sunt într'adevăr minunate satele dela munte cu casele lor de lemn încrestat frumos. După poartă numai, sau chiar numai după un singur stâlp, cunoscătorul poate spune în ce localitate se găsește. In România din dreapta Oltului, mai ales, modelele vechi s'au păstrat cu sfințenie.

Pictorul Grigorescu

Pictorul Grigorescu a făcut multe tablouri, în cari ne arată: locuința, frumosul chip și port al sătenilor noștri. Nimeni nu l-a întrecut.

Avem datoria sfântă să păstrăm și să ducem modelele frumoase în locurile, unde nu mai sunt și să iubim și să păstrăm comorile artei noastre naționale.

66. NAVALIREA BULGARILOR. IMPĂRATUL IONIȚĂ.

(Istorie).

Bulgarii vechi erau de acelaș neam cu Hunii și Avarii și aveau aproape aceleași obiceiuri ca ei. Într'o vreme locuiau la miazănoapte de Marea Neagră, între Volga și gurile Dunării și ascultau de Avari.

Împăratul Ioniță.

Un cârmuitor al lor scutură jugul Avarilor pe la anul 635, iar pe la anul 679, un alt cârmuitor numit *Asparuh,* în fruntea unui număr mare de Bulgari, trece Dunărea și întemeiază un stat Bulgar. Acest stat se cuprindeà la început între Dunăre și Balcani, iar mai târziu și-a întins marginile și dincoace de Dunăre, până la Carpați.

La venirea lor, Bulgarii au dat peste Slavi. Aceștia fiind numeroși și blânzi au făcut pe Bulgari să intre în apele lor și să se facă și creștini și slavoni.

Prin călugării slavoni, cari treceau și în stânga Dunării, Românii primesc în biserică limba slavonă și literile cirilice aduse în biserica Slavilor și Bulgarilor de către doi călugări învățați: Metodiu și Ciril.

Mai târziu, Bulgarii cad sub stăpânirea împărăției bizantine din Constantinopole. Lupta între Bulgari și Bizantini a fost crâncenă. Împăratul bizantin, care

a supus pe Bulgari, s'a numit *Vasile Bulgaroctonul* (ucigătorul de Bulgari).

Birurile grele pe cari le pun Bizantinii asupra Românilor și Bulgarilor îi fac să se unească și să se ridice împotriva împărăției.

Cruciat.

Doi frați români, Petru și Asan, se pun în fruntea nemulțumiților. Ei se întăresc mereu și în mai multe rânduri fac prădăciuni în cuprinsul împărăției bizantine. Armatele împărătești n'au fost în stare să-i înfrângă și să-i aducă la ascultare.

Un alt Asan, numit *Ioniță,* (1197—1207) izbutì să capete dela Papa din Roma coroana de împărat al Românilor și Bulgarilor. El a purtat lupta cu Grecii și cu împărații latini dela Constantiopole.

Pe vremea aceasta, numeroase oști creștine, din apusul Europei, plecau sub conducători iscusiți, către răsărit, ca să ia mormântul Domnului din mâna Turcilor. Din pricină că soldații creștini din aceste oștiri purtau câte o cruce pe piept, se numiau și *Cruciați.* Inainte de a trece marea către Ierusalim, o parte din cruciați s'au oprit la Constantinopole. Aici unul din conducătorii lor, numit *Baldovin de Flandra,* s'a făcut împărat latin. El n'a voit să dea lui Ioniță cinstea cuvenită, din care pricină acesta pornește războiu împotriva lui Baldovin, îl bate, îl prinde și-l bagă la închisoare unde a și murit.

Ioniță moare ucis de o rudă a sa în timpul unei lupte.

Multă vreme cârmuitorii Româno-Bulgarilor au fost Români.

In timpul lui Mircea cel Mare, împărăția aceasta cade sub Turci.

67. SPADA ȘI CREDINȚA.

(Memorizare).

Ce furtuni n'au mai pornit
Pofta răilor și ura.
Ca să pieri tu, neam iubit!
Dar de toți ne-au mântuit:
Spada noastră și scriptura.

Sfântul steag ne-a fost altar
Și sub el sărim grămadă
Să ne batem la hotar,
Ghioagă de orice ștejar.
Orice coasă dă o spadă.

Iar când brațul ne cădea
Uneori fără putere,
Nici atunci nu ne scădea
Inima, c'avem în ea
Scris, Hristos, ca mângâere.

Ce de ură s'a pornit
Căutând a ta pierzare!
Dar ai stat și-ai biruit,
Căci prin spadă-ți a grăit
Domnul cel ce'n veci e tare.

68. NAVALIREA UNGURILOR (MAGHIARILOR).

(Istorie).

Ungurii sunt de acelaș neam cu Hunii, cu Avarii și cu Bulgarii vechi.

Intrând în luptă cu Bulgarii, îi alungă și apoi se așează în locul lor în părțile Basarabiei de jos, pe la anul 830. Acest ținut l-au numit *Atelcus*. De aici fac prădăciuni în cuprinsurile din vecinătate. Bulgarii uniți cu Pecenegii silesc pe Unguri să-și părăsească locurile și să treacă prin părțile maramureșene, în *Panonia* (Ungaria de azi).

Pe acea vreme, Ungurii erau păgâni. Prin firea lor crudă și prin apucăturile lor prădalnice se asemănau foarte bine cu Hunii, cu cari erau de același sânge. Ei trăiau mai mult din vânătoare și din prăzi.

In Panonia, Ungurii dau peste o ramură puternică de Slavi, cari cu vremea se făcură maghiari.

Intrând în legătură cu Germanii, cari erau creștini, Ungurii se creștinează.

Cârmuitorul și creștinătorul lor *Ștefan cel Sfânt* capătă dela Papa coroana regală.

Când au năvălit Ungurii în Panonia, în Dacia, la Tisa și la Dunăre, se găsiau Românii și Slavii.

In partea de miazănoapte a Ardealului, pe Someș era voivodat românesc cârmuit de Gelu. In jurul acestuia se mai găseau încă și altele.

O parte din aceste așezări românești au trăit la început, de sine stătătoare. Ungurii nefiind destul de puternici pentru a le puteà supune, au făcut legături de prietenie cu ele. Numai după ce s'au întărit, în timpul lui Ștefan cel Sfânt, le-au supus (1003).

Singura parte de sine stătătoare, în care n'aveau amestec nici Ungurii, nici Bulgarii, erà Oltenia. Aici și dincolo de Carpați a fost cuibul neamului nostru. Din aceste părți, Românii și-au întins stăpânirea până la Nistru și până la Mare.

In vremile acestea, în părțile moldovenești au trăit *Pecenegii* și apoi *Cumanii*. Aceștia din îndemnul Ungurilor, au întemeiat în părțile Milcovului o episcopie catolică (1227–1241). Prin aceasta socoteau că vor puteà face pe Românii dedincoace de munți, să îmbrățișeze credința catolică, ca să-i poată prinde mai cu înlesnire.

Toate încercările lor însă au rămas zadarnice. Românii nu și-au lepădat nici credința și nici nu s'au

lăsat ademeniţi să plece capul sub jugul unguresc.

Fraţii noştri de peste munţi au avut de suferit multe şi mari greutăţi dela Unguri. Jugul unguresc a apăsat greu asupra lor. Cu toate necazurile ce au îndurat dela Unguri, ei au izbutit să păstreze firul neamului, limba, credinţa, portul şi datinele din străbuni.

Azi, Românii nu mai sunt sub stăpânirea lor. Sunt liberaţi şi uniţi cu ţara mamă, România.

69. DĂNILĂ PREPELEAC.

(Cetire).

Era odată într'un sat doi fraţi. Cel mai mare era harnic şi bogat, pentrucă unde puneà el mâna, puneà şi Dumnezeu mila. Cel mai mic era sărac. De multe ori fugeà de noroc şi norocul de dânsul, căci era leneş, nesocotit la minte şi nechibzuit la trebi, şi apoi mai aveà o mulţime de copii.

Fratele cel sărac, — sărac să fie de păcate — tot aveà şi el o pereche de boi; dar colea: porumbi la păr, tineri, înalţi la trup, ţăpoşi la coarne, amândoi ţintaţi în frunte, ciolănoşi şi graşi, cum sunt mai buni de înjugat la car, de ieşit cu dânşii în lume şi de făcut treabă. Dar plug, grapă, sanie, car, nici că se aflà la casa acestui om nesocotit.

— „Ştii ce? — zise frate-său. — Boii tăi sunt mari şi frumoşi; ia-i şi du-i la târg, vinde-i şi cumpără-ţi alţii mai mici şi mai ieftini, iar cu banii rămaşi cumpără-ţi un car şi iacă, te-ai făcut gospodar.

— „Ştii că nu m'ai învăţat rău? — Aşà am să şi fac!"

Zicând aceasta, ia boii de funie şi porneşte

spre târg. Dar cum am spus, omul nostru erà un om de aceia care nu făceà nimic cum trebuie.

Târgul erà cam departe. Dar cine poate stà împotrivia lui Dănilă Prepeleac, — că aşa-i erà porecla. El îşi îndeasă căciula pe cap, până în urechi şi habar n'are.

Mergând el, tocmai pe când suià un deal, un alt om venià dinspre târg, cu un car nou ce-l cumpărase chiar atunci şi pe care-l trăgeà singur... la vale cu proptele şi la deal cu opintele.

— „Stăi prietene! zise ist cu boii... Stai puţin cu carul". Cela stătù.

— „Carul dumitale par'că merge singur".

— D'apoi... mai singur nu-l vezi?"

— Prietene, ştii una? Hai să facem schimb.

Tocmeala fù gata; dă boii, ia carul şi porneşte tot la vale, înapoi, spre casă. Când se suie la deal, suie-l dacă poţi! Hârţ încolo, scârţ încolo, carul se dà înapoi.

— „Na! Car mi-a trebuit, car am găsit! Apoi se opreşte, se pune pe protap şi se aşterne pe gânduri, când iată un om treceà iute spre târg, c'o capră de vânzare".

— „Prietene, zise Dănilă, nu mi-i dai capra ceea, să-ţi dau carul ista?"

Cela nu se pune la pricină; dă capra şi ià carul.

— „Bun, zise Perpeleac. Ià pe ist cu capra, ştiu încaltea că bine l-am înşelat".

Ià apoi capra şi porneşte iar spre târg. Dar capra tot capră: smucià în toate părţile, încât îi erà acum silă de dânsa.

— „De-aş ajunge mai de grabă în târg, zise Prepeleac, să mă scap de capra asta!"

Şi mergând mai departe, iacă se întâlneşte cu un om care veneà dela târg, c'o gâscă în braţe.

— „Cu bine ne-am găsit, om bun", zise Dănilă.

— „Cu bine să dea Dumnezeu!"

— „Nu vrei să facem schimb? Să-ți dau capra și să-mi dai gâsca".

Și dur la deal, dur la vale, unul mai dă, altul mai lasă, Prepeleac dădù capra. Apoi luă gâsca și plecă înainte la târg.

Ajunge la târg și trecând pe lângă un negustor cu pungi de vânzare, dă gâsca pe o pungă de cele cu baierile lungi de pus la gât. Ia el punga, o sucește, o învârtește, ș'apoi zice:

— „Naţi-o frântă, că ți-am dres-o! Dintr'o pereche de boi, de mai mare dragul, am rămas c'o pungă goală. Măi, măi, măi!

„Par'că dracul mi-a luat mințile!"

Ioan Creangă s'a născut în satul Humulești din județul Neamțu, din părinți țărani. El a fost preot și institutor. Scrierile lui sunt „Aduceri aminte din copilărie" și „Povești". Totul la el e plin de duh și de veselie, par'c'asculți pe un unchieș isteț și neîntrecut de șăgalnic. Creangă e unul din cei mai mari scriitori ai poporului. I se ridică o statuă în Bârlad și o școală frumoasă în Humulești.

Ioan Creangă.

79. CONSERVAREA OUALOR.

(Științe Naturale).

Dela păsările de curte folosim: penele, carnea și ouăle.

Ouăle proaspete sunt cea mai bună hrană. Invechite însă, aduc boale de stomac și uneori și otrăvuri. Ele trebuiesc deci bine păstrate.

Sunt mai multe mijloace de a conservà ouăle. Cel mai lesnicios mijloc și mai la îndemână tuturor este următorul: ouăle se pun cu vârful în jos, în oale de pământ, până le umplem. Deasupra turnăm apă de var. După ce am turnat atâta apă, până am prins toate ouăle, punem deasupra grăsime topită, apoi legăm bine gura oalelor și le punem în camere uscate. Deasupra apei de var se prinde o coajă, pe care o spargem când scoatem ouăle.

Apa de var se pregătește lesne: punem câteva bucăți de var nestins în apă, mestecăm și lăsăm 24 de ore. Scurgem apoi apa dedeasupra, care cuprinde 100—250 gr. var la fiecare litru de apă.

Prin apa de var, găurelele (porii), ce se găsesc pe coaja oului, se astupă și astfel ouăle nu se strică, ci se pot păstrà 4—5 luni.

Păstrarea ouălor aduce mare folos negustorilor de ouă.

Aceștia strâng ouăle, când sunt ieftine și le păstrează până se scumpesc. Crescătorii de păsări, dacă știu cum să păstrează ouăle, n'au nevoe să le vândă când sunt ieftine, ci le țin până li se ridică prețul.

Ouăle se mai pot păstrà și astfel: se cumpără dela farmacie silicat de natriu și se amestecă cu apă, cumpăniud ca la un litru de silicat (soluție) să se pună 10 litri de apă. Se pune apoi amestecul într'un vas și se pun apoi și ouăle. Amestecul se închiagă

peste puţin timp ca o piftie. Astfel se pot păstrà ouăle 5 luni.

Se mai pot conservà ouăle şi cu garantol, o pulbere ce se găseşte la drogherii: se pun ouăle în vase, şi turnăm apoi deasupra un amestec de 10 gr. garantol la un litru de apă. Se potriveşte ca ouăle cele mai dedeasupra să fie în amestec la o adâncime de 5 cm. Se leagă vasele la gură cu pânză şi deasupra se împrăştie iarăş garantol.

Cel mai de seamă mijloc şi mai puţin costisitor de a păstrà ouăle, este însă apa de var.

O pulbere drogherii

71. PECENEGII, CUMANII, TĂTARII.

(Istorie).

După năvălirea Bulgarilor şi a Ungurilor, a urmat năvălirea *Pecenegilor*. Aceştia sunt de un neam cu Hunii. Ei se aşează întâiu la răsărit de Carpaţi, apoi trec peste Dunăre, unde sunt cumplit bătuţi de împăraiţi dela Constantinopol.

După Pecenegi, vin *Cumanii*. Aceştia se aşează la răsăritul Basarabiei de azi şi stăpânesc Dacia până pe la 1240. In aceste vremuri, în părţile de răsărit ale Oltului şi Carpaţilor, numite „*Cumania*" sau „*Cumania Neagră*" s'au aşezat Românii de peste Olt şi Carpaţi.

Cumanii sub oblăduirea Ungurilor şi din îndemnul lor, întemeiază în părţile Milcovului o episcopie cumanicească (1227—1241).

Peste Cumani, vin *Tătarii* la 1241. Ei iau în stăpânire Cumania şi pun stavilă stăpânirii ungureşti, dincoace de Carpaţi.

Tătarii erau sălbatici, jefuitori şi vărsători de sânge. Au bătut cumplit pe Unguri şi le-au micşorat puterea.

Tătarii aveau obrajii foarte depărtaţi unul de altul şi scoşi mult în afară. Aveau puţină barbă. Creştetul capului îl purtau ras ca'n palmă. Părul ce rămâneà neras din partea frunţii, îl lăsau să crească până la sprâncene; iar cel rămas neras din partea cefei îl împletiau într'o coadă până la glezne.

Locuinţele lor erau nişte corturi făcute din nuiele. Deasupra, drept în mijloc, locuinţa aveà o ferestruie pe unde pătrundeà puţină lumiă. Casele lor erau uşor de făcut şi de desfăcut şi foarte potrivite de încărcat pe spinarea cailor. Tătarii îşi târau locuinţele după dânşii.

Mâncau tot felul de cărnuri: de câine, de lup, de vulpe, de cal şi la nevoie chiar şi de om. Aveau mâinele veşnic pline de grăsime şi când mântuiau de mâncat şi le ştergeau de cisme. Nu-şi spălau niciodată vasele. Beau lapte de iapă.

Toţi erau buni arcaşi. Copiii învăţau să umble călări dela trei ani şi erau puşi de mici să mâie caii şi să dea cu arcuri potrivite cu puterile lor. Tătarii erau foarte sprinteni, îndemânatici şi îndrăzneţi. Şi nevestele şi fetele ştiau să umble călări şi călăreau tot în fuga mare, şi tot aşà de repede ca şi bărbaţii.

Cea mai mare putere pe care au avut-o Tătarii a fost în timpul stăpânirii Hanului lor Nogai, pe la 1270.

Traiul lor statornic erà în mijlocul Ruşilor pe care îi stăpâneau şi deacolo năvăliau des în ţinuturile româneşti. Locuitorii din aceste părţi erau îngroziţi de năvălirile lor iuţi şi sălbatice şi de multe

ori fugeau din calea lor. Depe vremea aceea a rămas în limba noastră vorba: „Incet, că nu dau Tătarii!"

Ei ridicau bir dela noi, luau prăzi şi duceau robi. Robia la Tătari erà cel mai cumplit chin. Se crede, că ei îşi îngraşă şi-şi mănâncă robii, din care pricină li se ziceau căpcâni sau căpcăuni.

Tătarii n'au avut niciodată sălaşe în mijlocul satelor româneşti; stà numai câte un vameş de al lor în porturile cele mai mari dela Dunăre.

O parte din Tătărime s'a aşezat în Cetatea-Albă dela gurile Nistrului. Aici, pe la 1330, au ucis pe sfântul Ioan cel Nou, ale cărui moaşte au fost aşezate la Succava, unde se găsesc şi astăzi.

Tătarii au adus cu ei mulţi robi din India (Asia). O bună parte din robii aceia, au rămas pe la noi şi sunt cunoscuţi sub numele de *Ţigani*. Aceştia au împrumutat obiceiurile de a se cârmui dela Românii vechi, şi le-au păstrat până azi.

Cârmuitorii lor poartă numele de *Juzi* şi *Voievozi*.

72. APA TRECE, PIETRELE RĂMÂN.

(Cetire).

Românii au avut de suferit multe şi mari greutăţi în timpul năvălării barbarilor. Zilele lor, în aceste vremuri grele, au fost pline de amărăciuni. Fiind în calea lor, Românii au îndurat toate sălbătăciile, toate jafurile şi toate urgiile. Cu o răbdare de fier, cu nădejdea în Dumnezeu, căruia i-au fost totdeauna credincioşi şi-au păstrat: limba, portul şi obiceiurile strămoşilor: Daci şi Romani.

Năvălirile au ţinut timp de 1000 ani. Marele nostru poet, *Vasile Alexandri*, ne-a povestit frumos năvălirile într'o poezie numită *Sentinela la*

mână. El ne arată pe Român călare pe un cal alb, privind spre răsărit. Un vultur mare, ce se învârtià în aer, văzându-l singur în faţa oardelor, care se auzeau venind, îi spune:

„O, viteze neferice,
Ai să pieri în câmp aice".

Românul mândru îi răspunde:

„Eu să pier? Eu? Niciodată!
„Vie o lume încruntată,
„Vie valuri mari de foc,
„Nici că m'or clinti din loc.
„Tot ce-i verde s'o uscà,
„Râurile vor secà,
„Şi pustiul tot mereu
„S'o lăţi 'mprejurul meu;
„Dar eu veşnic în picioare,
„Printre valuri arzătoare,
„Voiu luptà, luptà-voiu foarte,
„Făr'a fi atins de moarte.
„*Şi Românu'n veci nu piere*".

Abià sfârşì vorba şi sgomotul barbarilor erà aproape.

„Iată oardele avane,
„Iată liftele duşmane:
„De Gepizi şi de Bulgari,
„De Lombarzi şi de Avari!
„Vin şi Hunii, vin şi Goţii,
„Vin potop, potop cu toţii,
„Pe cai iuţi, ca rândunele,
„Fără frâie, fără şele".

Dar barbarii nu stau mult în Dacia şi plea
în alte ţări după pradă:

„Fug Gepizii, fug Bulgarii,
„Şi Lombarzii şi Avarii;
„Fug şi Hunii, fug şi Goţii,
„Fug potop, potop cu toţii,
„Şi se duc, se duc ca vântul,
„Asurzind întreg pământul
„De-a lor urlete barbare,
„De-a lor vuiete amare".

Tot aşà de frumos scrie despre năvăliri un a
scriitor, Alecu Russo:

„Vântul dela miazănoapte bate cu furie... cer
se întunecă... pământul se cutremură... în pat
unghiuri ale lumii se văd înălţându-se stâlpi
flăcări... se aud armăsarii nechezând, turmele n
gind, sgomote de care şi o alarmă îngrozitoa
de glasuri de tot felul... limbile se amestecă
oamenii nu se mai pot înţelege... neamurile
îngrămădesc şi se îndeasă unele peste altele... pa
că a sosit ziua de apoi... scrâşniri de dinţi şi g
mete şi ţipete se aud... sângele curge şiroaie

In aceste vremuri de grea cumpănă, Român
s'a tras la munte. In munţi, au stat Românii, d
când un traiu liniştit şi singuratic. Şi după ce n
vălirile au încetat, s'au scoborît iarăşi la vale n
prihăniţi în credinţă, în limbă şi în obiceiuri. S
vii, ce-i drept, ne-au lăsat în limbă câteva vorb
dar acestea n'au avut puterea să schimbe fir
limbei noastre. S'a adeverit cu noi vorba: „A
trece, pietrele rămân".

74. MAŞINILE DE SBURAT.

(Cetire).

Cu vre-o sută de ani în urmă, nu erau trenuri. Ca să te duci la un loc mai depărtat, mergeai cu poştalionul. Şi câte nu ţi se puteau întâmplà pe drum. Omul îndată ce a descoperit puterea vaporilor i-a şi întrebuinţat la maşini. S'a născocit atunci trenul, apoi automobilul. Câtă înlesnire nu s'a adus omenirii prin aceste născociri!

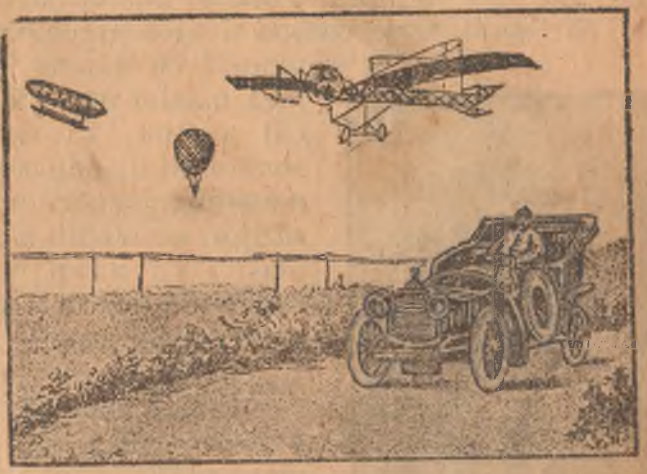

Automobil. Baloane. Aeroplan.

Mintea omului însă, a căutat şi caută mereu să descopere lucruri noi. S'a gândit, dacă n'ar puteà cumvà călători şi prin aer şi a descoperit *maşinile de sburat*. Nu e vorba de baloane: acelea sunt mai uşoare decât aerul şi se înalţă în sus, întocmai după cum se ridică un dop de plută, băgat în fundul unui vas, când turnăm apă peste dânsul. Apa îl împinge în sus şi deaceea îl vedem că se urcă la faţa ei. Tot aşà face fumul în

aer: fumul fiind mai uşor de cât aerul, e împin
în sus. Incă dela sfârşitul veacului al optsprez
celea, au izbutit oamenii a se urcà în văzduh c
baloane pline de aer cald.

Mai în urmă, s'au încercat să facă baloanelor
cârmă: dar nu aveau maşini destul de uşoare, cu
cari să se împotrivească vânturilor. Acum s'au
născocit şi maşini şi baloanele se pot cârmui pe
vânturi destul de mari.

Dar nu s'au mulţumit oamenii numai cu baloa
nele, căci sunt prea scumpe şi prea greoaie. S'au
muncit cu gândul ca să
facă maşini mai grele de
cât aerul, cu cari să
sboare. Şi luându-se după
meşteşugul sborului pă
sărilor, au izbutit să fac
maşini cu aripi şi cu
coadă de pânză, par'că
ar fi nişte paseri mari.

Aurel Vlaicu.

Maşinile sunt purtate
cu benzină şi au la capă
o helice ca aceea dela
morişca de vânt. Acea
sta se învârteşte foarte
repede şi, împrăştiind a
erul, face loc maşinii să
înainteze. Deoparte şi de
alta, maşina are aripi cari se pleacă, ori se r
dică cu ajutorul unei cârme, după cum e nevoie să
se înalţe, să se coboare, ori să se rotească maşina.
Maşinile acestea de sburat se numesc *aeroplane*.
Cel dintâiu aeroplan românesc a fost inventat
şi făcut la noi, în Arsenalul armatei, de către
inginerul român, Aurel Vlaicu. El singur a sbu

rat la Bucureşti, la Viena şi în alte părţi cu aero-
planul făcut de dânsul.

Aeroplanele se înalţă sus şi pot merge mai iute
decât trenul, ori încotro am vrea. Nu-i aşà că e o
minune să vezi un om sburând? Şi cine ştie dacă
peste câţiva ani, nu vom călători deabinelea prin
văzduh?

Deacolo, de sus, vezi: sate, oraşe, munţi şi râ-
uri. Mergi lin, fără să ai nevoe de pod, când treci
peste o apă mare; şi mergi deadreptul fără să ai
nevoe să înconjuri munţii şi văile.

---

75. ÎNTEMEEREA ŢĂRII ROMÂNEŞTI (MUNTENIEI). BASARAB VOIEVOD.

(Istorie).

Poporul românesc a trăit o vieaţă sbuciumată din pricina năvălitorilor. In vremuri grele, când erà nevoie de mai multă tărie şi putere a bîruì primejdiile, Românii se strângeau laolaltă sub cârmuitori iscusiţi şi îndemânatici. Aceşti cârmuitori purtau numele de: *Cnezi, Juzi* (Judeţi) ori Voievozi.

Cea dintâi închegare românească şi cea mai veche care se cunoaşte, a fost în Oltenia, sub conducerea *Banilor* din neamul *Basarabilor*. Aceşti Bani şi-au avut mai întâiu scaunul la Severin şi apoi l-au mutat la Craiova.

Cel dintâiu *Basarab* a avut lupte cu Tătarii pe la 1241. Iar la anul 1247, se află cârmuitor în acea parte a ţării un urmaş al lui Basarab numit Litov.

(Litovoiu). Acesta nevoind să plătească bir Ungurilor, poartă lupte cu ei dinpreună cu fratele său *Bărbat*. Liton cade în luptă.

In stânga Oltului, era cârmuitor pe vremea aceea Seneslau, care avea legături cu Ungurii. El s'a luptat cu Tătarii pe la 1247.

Bătălia cu Carol Robert.

Unirea voievodatelor mai vechi într'un singur stat a fost începută de Liton şi fraţii săi şi s'a îndeplinit de *Basarab Voievod*, un urmaş al lui Basarab, cel dela 1241.

Adevăratul întemeietor al Ţării Româneşti e dar Basarab Voievod.

Basarab Voievod (1301—1330) era prieten şi rudă cu Mihail, ţarul Bulgarilor. El a alungat pe slujbaşii regelui unguresc din ţinuturile sale şi n'a voit să plătească bir Ungurilor.

Carol Robert, regele unguresc, năvăli cu oastea în ţara românească. El, necunoscând locurile şi neavând hrană pentru ostaşi, e nevoit să se întoarcă înapoi, îndreptându-se spre pasul *Bran* (Muscel). La Posada, lângă Câmpulung, Basarab Voievod căzu asupra Ungurilor şi-i birui cu desăvârşire (1330).

Ţara românească şi-a început traiul de sine stătător, cam depe la 1301—1308.

Povestea spune că cel dintâiu întemeietor al ţării româneşti e *Negru Vodă*, care a venit din Făgăraş şi a descălecat la Câmpulung.

76. MAREA.

(Cetire).

Apa, care acopere cam trei pătrimi din suprafaţa pământului, alcătueşte mări şi oceane. Marea şi oceanul înghit prin fluvii, apele ce scaldă

Marea înfuriată.

uscatul şi apoi le dă iar atmosferii, sub formă de aburi (vapori).

Aceştia plutesc prin văzduh, până când se prefac în ploaie sau zăpadă şi iarăş ajung la suprafaţa pământului, iar de aici iarăş în mare.

Marea uneori e liniştită şi lucie ca oglinda; alteori e înfuriată şi brăzdadă de valuri, ce se rostogolesc spre ţărm.

Stea de mare.

In mare trăesc puţine feluri de plante. Cele mai multe au forma de panglici, de fire, ori de buruieni rămuroase.

La plantele de mare însă, nu se poate deosebi: rădăcină, tulpină, frunze ori flori. Aceste plante poartă numele de alge. Ele trăesc pe fundul mării, în locurile unde apa nu e adâncă.

In largul mării plutesc sumedenie de animale cu corpul moale ca piftia şi străvezii ca cristalul. Ele au formă de: umbrele, panglici, dantele, butoiaşe. Sunt colorate foarte frumos, în colori vii: roşii, albastre, portocalii.

Morua.

Caracatiţă.

Tot în larg, balenele şi feldefel de peşti spintecă apa în sus şi în jos, după pradă. In anumite timpuri ale anului, mările se umplù de mulţimea numeroasă a scrumbiilor şi a sardelelor, cari cu milioanele se îndreptează spre locurile cu fundul puţin adânc, spre a-şi lăsà ouăle. Omul le pescueşte.

Unii din duşmanii cei mai de seamă al scrumbiilor, e *Morua*, un peşte mare a cărui gură e înarmată cu dinţi ascuţiţi. Aceasta, la rândui ei, e urmărită de om, căci din ficatul ei se scoate *untură de peşte*, atât de trebuincioasă pentru copiii slăbănogi.

Scoică.

Burete.

La suprafaţa mărilor sboară numeroase păsări: *pescari* şi *pescăruşi*. Luptând împotriva vânturilor mării, se

Mărgean.

Păsări sburând la suprafaţa mării.

reped din când în când, şi apucă peştii pe care apa i-a scos la lumină, între două valuri. Sunt păsări de pradă cu ciocul întors ca la vulturi, dar cari înnoată şi se afundă ca raţele.

Pe fundurile puţin adânci şi pe coaste trăesc: racii, aricii de mare, stelele de mare, felurite scoici şi melci. Tot aici vine caracatiţa, să-şi facă pradă din raci.

Pe fund se mai găsesc bureţii şi mărgeanul.

77. APARATUL CIRCULATOR. CIRCULAȚIUNEA.

(Științe Naturale).

Am văzut că o parte din alimente după ce s'au mistuit trec în sânge.

Sângele nu stă locului, ci merge necontenit prin trupul nostru. Ca să poată pătrunde în tot corpul, sângele trebuie să treacă prin inimă.

Inima tăiată în două.

Inima este așezzată în coșul pieptului, între cei doi plămâni. Ea este în formă de pară așezată cu capătul cel ascuțit în jos și îndreptat cam în spre stânga.

Inima e scorburoasă și împărțită în patru camere: două deasupra și două dedesubt.

Camerile dedeasupra se numesc *auricule,* — auriculul drept și stâng, — iar cele dedesubt se numesc *ventricule* — ventriculul drept și stâng.

Din auriculul drept, sângele trece în ventriculul drept printr'o deschidere; tot așă sângele din auriculul stâng trece în ventriculul stâng. Auriculele sunt despărțite între ele printr'o pelită; tot așă și ventriculele.

Sângele vine la inimă prin niște țevișoare numite *vine.*

Când sângele ajunge în auricule, acestea se strâng și sângele e împins în ventricule. Se strâng apoi și

ventriculele și sângele e împins afară în alte țevișoare numite *artere.*

Când auriculele se strâng, ventriculele se lărgesc; iar când ventriculele se strâng auriculele se lărgesc. Strângerea și lărgirea auriculelor și a ventriculelor, pe rând, fac ca inima să bată. La omul sănătos inima bate de 70 de ori pe minut.

Dramul sângelui.

Drumul sângelui este următorul: din auriculul drept, trece în ventriculul drept; iar deaci merge la plămâni. Aicea sângele se *curățește* și vine în ventriculul stâng. Din ventriculul stâng merge în toate părțile corpului și apoi vine iar în auriculul drept.

Sângele pătrunde în cele mai mici părți ale corpului prin vase numite *capilare.*

Trecerea sângelui dela inimă la plămâni, dela plămâni la inimă, deaici, în toate părțile corpului, iarăș la inimă, se numește circulațiune.

Inima, arterele, vinele și vasele capilare alcătuiesc aparatul circulator.

78. INTEMEIEREA MOLDOVEI.

(Istorie).

Timp de peste 100 ani, începând dela 1241, Moldova a fost sub stăpânirea Tătarilor. In această vreme de grea cumpănă n'a fost cu putinţă să se înjghebeze o închegare românească mai mare şi mai trainică.

Pe la 1345, oştile lui Ludovic, craiul unguresc, trec în Moldova şi bat pe Tătari. Aceştia au descălecat pe apa Moldovei şi au întemeiat un voievodat numit *Tara Moldovei* care atârnă la început de Unguri. Acest voievodat al ţării Moldovei se întindeà numai în jurul târgului *Baia*.

Dragoş-Vodă.

Cel dintâiu cârmuitor al voievodatului Moldovei este *Dragoş Vodă*. El şi-a avut scaunul domnesc la Baia.

Românii din ţara Moldovei s'au cârmuit ca şi cei din Maramureş, din Ardeal ca şi din Banat de: *Cneji* sau *Judeţi*, în fruntea cărora stă voievodul.

Lui Dragoş Vodă i-a urmat fiul său *Sas* ai cărui

tovarăşi de luptă şi de stăpânire erau cunoscuţi sub numele de *viteji*.

Pe la 1359., *Bogdan* un voievod bătrân din Maramureş, după ce rupse legăturile de supunere cu Ungurii, trece munţii, bate pe Sas şi pe fiul său *Balc*, şi ieà în stăpânire voievodatul ţării Moldovei.

Bogdan Vodă îşi întinde stăpânirea şi asupra voievodatelor româneşti de prin împrejurimi şi întemeiază principatul de sine stătător al Moldovei. Acest principat se întindea pe malurile Moldovei, ale Sucevei şi ale Siretului.

Craiul unguresc încearcă în mai multe rânduri să supue pe Bogdan şi ţara sa, dar nu izbuteşte.

Deci adevăratul întemeietor al Moldovei e *Bogdan Vodă*.

Povestea neamului nostru spune că cel dintâiu întemeietor al Moldovei e *Dragoş Vodă*, care după ce a ucis un zimbru fioros, a dobândit în stăpânire ţara dela Zâna Moldovei.

---

79. APARATUL RESPIRATOR ŞI RESPIRAŢIA.

(Ştiinţe Naturale).

Mai este încă ceva care ne trebuie numaidecât, ca să nu murim: este aerul.

Fără mâncare şi băutură putem trăi câtăva vreme. Fără aer însă, murim în câteva minute.

Aerul îl tragem în piept, pe gură şi pe nas. Dacă am astupà gura şi nasul, ne-am înnăbuşi. Necontenit noi tragem aerul în piept şi-l dăm afară.

Când tragem aerul în piept, se zice că *inspirăm;* când însă îl dăm afară, se zice că *expirăm*. Când tragem aerul în piept, şi pe urmă îl dăm afară (inspir. şi expir.) se zice că *respirăm*.

Aerul intrat în corpul nostru pe nas şi pe gură dă într'o ţeavă care începe dela *„nodul lui Adam"* (laringe) şi se scoboară în jos, până la *plămâni*. Această ţeavă se numeşte *trahee*.

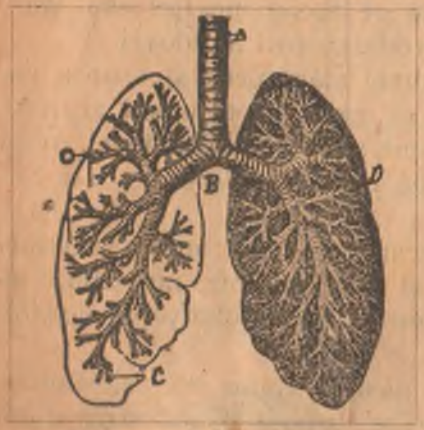

Aparatul respirator.

Traheea este alcătuită din inele sgârcioase prinse unele de altele. In partea de jos, ea se desparte în două ramuri: una intră în plămânul drept şi alta în plămânul stâng. După ce a intrat în plămâni, fiecare ramură se împarte într'o mulţime de alte ramuri şi rămurele, cum ar fi rădăcina unui pom.

Plămânii seamănă cu două săculeţe. Cel drept e mai mare decât cel stâng. Ei sunt moi la pipăit şi buhavi ca bureţii de şters tabla. La coloare sunt roşii deschişi.

Plămânii sunt aşezaţi în coşul pieptului, împrejmuiţi de coaste; iar în partea de jos sunt spriijniţi de un muşchiu lat numit *diafragm*, care face despărţirea între piept şi pântece. Plămânii sunt străbătuţi de artere şi vinişoare.

Când tragem aerul, pieptul se lărgeşte cu ajutorul coastelor, diafragmul se pleacă puţin în jos, iar plămânii se umflă ca nişte foale.

Când dăm aerul afară, coastele se lasă la loc, diafragmul se ridică şi plămânii sunt apăsaţi.

Aerul, care intră în plămâni, primeneşte sângele. Respiraţiunea se face pentru curăţirea şi schimbarea sângelui din roşu-închis în roşu-deschis, adică din sânge vânos în sânge arterial, bun pentru nutrirea corpului şi pentru păstrarea sănătăţei.

Traheea şi plămânii sunt organele respiraţiunii. Toate la un loc formează aparatul respirator.

SFATURI. Nici un animal nu poate trăi fără să respire. Cu cât respirăm mai mult aer curat, cu atât sângele ni se curăţă mai mult şi puterile noastre se întăresc. Să căutăm dar aerul curat. Aerul dintr'o casă, unde sunt mulţi oameni adunaţi, sau unde ard multe lumânări, nu e curat.

Asemenea, aerul din locul unde sunt adunate murdării şi gunoaie, mortăciuni, încă este necurat. Când aerul, în care ne aflăm, nu este curat, sângele nu ni se curăţă îndeajuns, iar plămânii ni se mişcă greu, corpul ni se înmoaie şi ne vin ameţeli.

Ferestrele dela camere să le deschidem cât de des, pentrucă în timpul nopţii uşile şi ferestrele stând închise, aerul se strică.

Bătăile de sobă. In timpul nopţii, aerul se primeneşte prin sobă; cel stricat iese, altul curat intră. Unii oameni au răul obiceiu d'a astupă soba, ba încă, ce e mai rău, astupă soba când nu s'a stins încă jăratecul. Ce se întâmplă? Din jăratec, iese un gaz otrăvitor. Oamenii, mai ales în timpul nopţii, când dorm, respiră-acel gaz şi mor. Nu e bine dar să astupăm sobele.

Când cineva este bătut de sobă, trebuie să-l ducem într'o altă odaie cu aer curat şi acolo îl frecăm pe mâni, pe piept cu oţet.

Innecurile. Omul moare înnecat din pricină că nu poate respirà aerul trebuitor. Când vrea să tragă aer în plămâni, îi intră în stomac apă. Cel scăpat dela înnec, trebuie întins cu faţa în sus. Il deschidem gura şi apucându-i limba cu două degete i-o purtăm înainte şi înapoi. Frecăm tâmplele bolnavului şi-i purtăm braţele în lături şi pe piept. E rău obiceiul, ce au unii oameni neştiutori, cari atârnă bolnavul cu picioarele în sus ca să i se scurgă apa. Ei socot că toată pricina este apa,, pe când adevărata pricină a înnecului este neputinţa de a respira.

80. CAMAŞA FERICITULUI.

(Cetire).

Un ţar al Rusiei, avea un fiu care nu era fericit. Fiul se duse într'o zi să întrebe pe un bătrân sihastru ce să facă pentru ca să ajungă fericit. Bă-

trânul îi spuse că fericirea e un lucru greu de găsit în lumea asta.

— „Totuş, zise el, cunosc un mijloc prin care ai puteà să dobândeşti fericirea".

— „Şi cari e acel mijloc", întrebă grăbit prinţul.

— „Să te îmbraci cu cămaşa unui fericit", răspunse sihastrul.

Prinţul mulţumi bătrânului şi se duse în lume să caute cămaşa fericitului. Cercetă toate oraşele mari depe pământ. Incercă cămăşi de regi, cămăşi de împăraţi, cămăşi de prinţi, cămăşi de boieri. Dar în zadar. Nu găsi fericirea pe care o căutà. Se îmbrăcă atunci cu cămăşi de negustori şi de meseriaşi. Dar nu-i fură de nici un folos. Cutreierà astfel lumea, fără să deà peste fericirea căutată.

In-cele din urmă pierzând nădejdea, după ce încercase atâtea cămăşi, hotărî să se întoarcă acasă. Apropiindu-se într'o zi foarte abătut de palatul tatălui său, văzù pe cânmp un plugar harnic, cu faţa veselă, care cântà. „Iatà, ăsta o fi poate fericit", îşi zise el.

— „Ésti fericit?" îl întrebă pe plugar.

— „Da!" răspunse acesta.

— „Nu doreşti nimic!"

— „Nu".

— N'ai vrea să-ţi schimbi soarta cu a unui rege.

— Niciodată!

— Ei, vinde-mi cămaşa ta!

— Cămaşa mea? Dar eu n'am cămaşă!

---

81. ALEXANDRU BASARAB.

(Istorie).

Alexandru Basarab (1330—1364) erà fiul lui Basarab, întemeietorul ţării româneşti. Pe timpul războiului cu Ungurii, a fost tovarăşul de domnie al tatălui său. El a intrat dela început în bune legături cu Ungurii şi a luat parte cu ei la luptele împotriva Tătarilor din Moldova. Prin vrednicia sa în aceste lupte a câştigat ţinutul dela Milcov până la Mare, care se aflase în stăpânirea Tătarilor.

Soţia sa deadoua, *Clara,* fiica unui nobil din Ungaria, erà de religie creştină catolică şi deaceea a sprijinit mult pe catolicii din ţara românească.

La 1359, pune început mitropoliei Ungro-Vlahiei pe care o trece sub ascultarea patriarhiei din Constantinopole. Românii din Ungaria erau tot sub ascultarea mitropolitului ţării româneşti, care îşi aveà scaunul la Argeş (Curtea de Argeş). Aici se aflà cea mai veche biserică de piatră a ţării (biserica domnească).

Până în timpul lui Alexandru Basarab nu crà obiceiul să se clădească biserici de piatră. Tot el a pus de s'a zidit o biserică şi la Câmpulung.

Către sfârşitul domniei, a intrat în neînţelegeri cu Ungurii, cari voiau să-şi întindă stăpânirea şi asupra ţării româneşti.

Alexandru Basarab a fost înmormântat la biserica domnească din Câmpulung. Aici se vede şi astăzi piatra lui de mormânt, pe care sunt însemnări cu litere chirilice. E cea mai veche din pietrele de mormânt a domnilor noştri.

Dela fiul şi urmaşul său la domnie *Vladislav I* (Vlaicu) 1364—1370, ne-a rămas cea dintâiu carte domnească de întărire a unor înlesniri negustoreşti,

dată Braşovenilor. Cartea aceasta e scrisă latineşte şi are peceţe atârnată cu şnur. Tot dela dânsul este şi cea mai veche monedă românească. In Moldova cei dintâi bani au fost bătuţi în timpul lui *Petru I. Muşat* (1375—1391).

Vladislav I intră în luptă cu Turcii ca tovarăş al Regelui Ungariei şi cu lăudată vitejie izbuti să respingă pe duşman. E cel dintâiu domn român care vine în atingere cu Turcii.

La zidirea mânăstirii *Vodiţă*, ne lasă cel mai vechiu hrisov din ţară, scris slavoneşte. La 1374, înlătură cu totul amestecul Ungariei în trebile ţării. La 1377, Ţara românească este arătată independentă de Ungaria.

---

82. ISUS HRISTOS.

(Cetire).

Isus Hristos, fiul lui Dumnezeu, este învăţătorul lumii.

„Iubeşte pe Domnul Dumnezeul tău" şi iubeşte pe aproapele tău" sunt cele două mari învăţături pe cari ni le-a lăsat.

Şi ce poate fi mai frumos şi mai înălţător decât aceste învăţături? Cine iubeşte pe Dumnezeu şi pe aproapele, acela îşi face datoria de om şi de bun creştin.

Învăţături sfinte ne-a lăsat şi El însuş ne-a fost model de asemănare, în tot ce é bun şi frumos. Copil, Isus erà supus şi ascultător părinţilor săi. Cercetà biserica, ascultà cu dragoste învăţăturile bune şi urà pe cele rele; se gândià mereu la cele ce auzià şi cercetà cu deamănuntul şi cu stăruinţă şi alegeà numai ce erà bun.

Nu scăpà nimic cercetărilor sale. Orice întâlnià, observà cu deamănuntul şi numai aşà „Isus creşteà în înţelepciune înaintea lui Dumnezeu".

El arătà o îngrijire şi o iubire deosebită către copii.

„Lăsaţi pruncii să vină la mine... că a lor este împărăţia lui Dumnezeu".... „Şi luându-i în braţe, şi-a pus mâinile peste ei şi i-a binecuvântat".

Lăsaţi pruncii să vină la mine!

Isus preţuià copiii mai presus de toate. Aceasta se vede din cuvintele lui: „Cel ce va primi pe unul din aceşti copii, pe mine mă primeşte". „Nu este voia Părintelui vostru celui din cer, ca să se piarză unul din aceşti mici".

Invăţăturile lui Isus sunt neîntrecute şi erau date pe înţelesul tuturor: cine îl ascultà îl şi pricepeà. El vorbià în pilde, povestind întâmplări din vieaţa oamenilor şi apoi scoteà învăţătura din ce a povestit.

Isus învăţă pe toţi oamenii, fie ei bărbaţi ori femei, bogaţi ori săraci. El e apărătorul săracului şi al văduvei, mângâerea celor nenorociţi, nădejdea celor prigoniţi pe nedrept. Toţi oamenii sunt fii ai lui Dumnezeu, deci toţi suntem fraţi. „Iubiţi-vă ca fraţii!" Pe toţi ne îndeamnă la învăţături frumoase, la fapte bune şi la muncă neobosită, când ne zice: „Fiţi desăvârşiţi, precum Tatăl vostru din ceruri desăvârşit este.

Isus n'a scris nimic din cele ce a propovăduit. Învăţăturile, cari ni s'au păstrat, sunt scrise de evanghelişti.

---

83. NAŞTEREA MANTUITORULUI.

(Luca, Cap. II, Religie).

In zilele acelea, eşit-a poruncă dela Cezarul August să se înscrie toată lumea. Şi mergeau toţi să se înscrie fiecare în cetatea sa. Şi s'a suit şi Iosif din Galileia, din cetatea Nazaret, la Iudeea, cetatea lui David care se chiamă Betleem să se înscrie cu Maria cea logodită lui.

Şi când erau ei acolo, s'a împlinit zilele ca să nască ea. Şi a născut pe fiul său şi l-a culcat în iesle, pentrucă n'aveau ei loc la gazdă. Şi păstorii erau întru aceeaş laturе petrecând şi păzind străji de noapte împrejurul turmei lor. Şi iată îngerul Domnului a stat înaintea lor şi mărirea Domnului a strălucit împrejurul lor şi s'au înfricoşat cu frică mare. Şi li-a zis lor îngerul: *Nu vă temeţi, că iată vestesc vouă bucurie mare, care va fi la tot poporul că s'a născut vouă azi Mântuitor, care este Hristos Domnul, în cetatea lui David.* Şi aceasta va fi vouă semn: Aflave-ţi un prunc înfăşat, culcat în iesle".

Şi îndată s'a făcut împreună cu îngerul mulţime de oaste cerească, lăudând pe Dumnezeul zicând: *„Mărire întru cei de Sus lui Dumnezeu şi pre pământ pace, între oameni bună voire".* Şi s'au dus dela dânşii îngerii la cer; iar păstorii au zis unii către alţii: „Să mergem până la Betleem şi să vedem cuvântul acesta ce s'a făcut, carele Domnul a arătat nouă. Şi au venit degrabă şi au aflat pe Maria şi pe Iosif şi pruncul culcat în iesle. Şi văzând a spus pentru cuvântul ce se grăise lor de pruncul acesta. Şi toţi cei ce au auzit, s'au mirat de cele ce s'au zis de păstori către dânşii. Iar Maria păzia toate cuvintele, puindu-le întru inima sa.

---

84. MIRCEA CEL MARE.

(Istoria, 1386—1418).

Cosova, Rovine, Nicopole.

După Alexandru Basarab, cel mai de seamă domn al ţării româneşti a fost Mircea cel Mare.

Pe vremea aceasta, Turcii ajunseră cu stăpânirea până lângă Dunăre şi acum îşi puseră ochii pe frumoasa ţară muntenească, pe care de bună seamă ar fi cuprins-o, dacă nu le-ar fi stat în cale, viteazul domnitor Mircea.

Acesta era frumos la chip, înţelept şi viteaz. Timp de 32 de ani, cât a domnit, a ştiut să se strecoare prin toate greutăţile şi să-şi apere ţara împotriva celor cari au îndrăznit să i-o calce.

Cosova (1389), *Rovine* (1394). — Mircea văzând că Turcii s'au apropiat de Muntenia şi-a pus în gând să se unească cu toate celelalte neamuri creştine şi să le ţină calea. Se strânge o armată mare

alcătuită din: Români, Sârbi, Bulgari și Unguri. Pe câmpia *Mierlei*, la *Cosova* (în Serbia) armatele creștine dau piept cu Turcii în anul 1389.

Bătălia a fost groaznică. Creștinii s'au luptat vitejește. Sultanul Murat cade în învălmășeală pe câmpul bătăliei. Insă, Baiazit Fulgerul îi ia locul. Turcii își strâng rândurile, lovesc cu toată puterea pe creștini și-i învinge.

Mircea cel Mare

Mircea se întoarce în Muntenia și se pregătește din nou de luptă.

La 1394, Baiazit trece Dunărea în Oltenia. Mircea singur numai cu oștenii lui, îi ține calea în niște locuri smârcoase lângă Craiova, numite *Rovine*. Fù răsboiu mare de se întunecă văzduhul de mulțimea săgeților și se vărsă atâta sânge cât erau văile crunte. Mircea se purtă vitejește. Mărturiile străine spun că *„Mircea, principe între creștini cel mai viteaz și mai ager"*, a învins pe Baiazit, care e nevoit să fugă.

Nicopole (1396). — Mircea, văzându-se necontenit neliniștit de Turci, încheie o nouă legătură de prietenie cu Sigismund regele Ungurilor, la 1395. Prin acest legământ s'a statornicit ca amândoi să se ajute la luptă împotriva Turcilor.

Armatele lui Mircea unite cu ale lui Sigismund trec Dunărea și se îndreaptă spre Nicopoli. Aici Românii și Ungurii se întâlnesc cu: Francezii, Germanii și Englezii. Aceștia, îngroziți de puterea și întinderea împărăției turcești, veniseră cu gândul s'o înfrângă și să-i stăvilească drumul spre apus. Intre Germani, era și Frederic de Zollern, un strămoș al Regelui nostru.

Cei mai mulți din oștenii apusului erau îmbrăcați în haine scumpe de catifele și mătăsuri și purtau pe trup platoșe de oțel. Ei aveau arme grele și cai frumoși cu șele împodobite. In picioare purtau cisme de piele subțire cu vârf lung care mișcă liber ca un canaf.

Oastea creștină erà destul de tare și ar fi învins pe Turci de bună seamă, dacă ar fi lăsat pe Mircea să înceapă lupta. Acesta era bine deprins cu felul de a se bate al Turcilor. Francezii s'au avântat cei dintâi în luptă. Călărețiì din oastea sultanului s'au prefăcut că fug urmăriți de Francezi. Când le-au venit la îndemână, s'au oprit și i-au înconjurat, iar pedestrimea i-a hăcuit. In urmă, Mircea și cu Ungurii câștigară câteva biruințì asupra Turcilor, dar nu le-a putut ține piept până la sfârșit și creștinii au fost nevoiți să se întoarcă în țările lor.

După bătălia dela Nicopoli, Sultanul trecù Dunărea cu gândul să bată pe Mircea și să-i cuprindă țara, dar nu-i fù cu putință. Oștile turcești aveau de luptat cu drumurile grele, cu locurile mlăștinoase, cu lipsa de hrană și cu viteazul Mircea. In două rânduri armatele turcești au fost învinse.

85. FOLOASELE APEI CURGATOARE.

(Cetire).

Omul a căutat să tragă foloase din puterea ce o are o apă curgătoare. Așà, cine dintre noi n'a rămas uimit, văzând cum scândurile sunt aduse din înălțimile munților pe uluce (jgheaburi) de lemn, prin care curge apa cu iuțeală ?

In munți, e greu de umblat și de scoborît greutățile cu căruța; deaceea oamenii au făcut jgheaburi de scânduri, prin care au îndreptat apa curgătoare a unui râușor, ce se scoboară cu iuțeală din vârful muntelui. Scândurile și lemnele îndreptate pe aceste uluce sunt duse până în vale.

Apa râurilor, râuleților și pârâiașelor, mișcă nenumărate roți de moară și poartă fabrici, în care lucrează sute de oameni.

Unele din râurile noastre mână nenumărate plute de lemne. Așà, pe Prut pleacă plute tocmai din Bucovina și din toate părțile de sus ale Moldovei și se duc până la Reni, unde acest râu se varsă în Dunăre. Bistrița este râul României cel mai umblat de Plute. Foarte mulți din locuitorii județelor Neamțu și Suceava se îndeletnicesc cu plutăria. Plutașii pleacă cu plutele lor dela Dorna și din diferitele localități muntoase, merg până ce dau în Siret la revărsatul Bistriței și apoi o iau pe apa Siretului, pânăla Galați. Aici își desfac plutele, scot lemnele și le încarcă pe vapoare de le trimit pe apa Dunării, spre Marea Neagră, sau spre Vârciorova. Plute mai merg și pe Olt, Mureș ș. a.

Puterea apei curgătoare este și mai mare, când apa cade dela înălțimi. Această cădere lucrează cât mai multe mașini la un loc, cu care ar trebui să cheltuim o mulțime de brațe, lemne și cărbuni.

Când într'o localitate apa este puțină și curge lin, omul a găsit mijlocul să tragă foloase din ea: adună apă în iazuri prin iezături. In iezături se fac deschizături, cari dau în niște jgheaburi înclinate și căzând cu putere, pun în mișcare roțile morilor.

Omul sfințește locul.

---

86. HRANA. APA DE BAUT.

(Științe Naturale).

Hrana. — Ca să fie omul sănătos, sdravăn, în putere la muncă și întreg la minte, trebuie să se hrănească bine.

Toți doctorii ne spun că dacă cineva e bine hrănit, are și putere în trup, și pricepere multă, iar dacă-i rău hrănit, n'are nici una nici alta.

Mâncarea cea mai bună și mai hrănitoare este mâncarea de dulce (de frupt). Laptele, brânza de oi și ouăle sunt mâncările cele mai ușor de mistuit și cele mai folositoare corpului. După acestea, îndată vine la rând carnea. Nu însă orice carne este de o potrivă de bună. Cea mai bună este carnea de pasăre, apoi cea de vită și apoi cea de porc, care se mistue mai greu. Peștele încă e o mâncare bună, dar se mistue mai greu decât carnea.

Mai toți plugarii și o bună parte din orășeni mănâncă mămăligă. Aceasta, dacă e făcută din porumb bine copt, nu e rea; dar pâinea de grâu e mult mai sănătoasă decât mămăliga.

Dintre legume, cele mai bune sunt: fasolea, lintea și mazărea; apoi vine la rând cartoful.

Pentru ca hrana să fie de folos corpului, trebuie

să fie bine gătită. Carnea să fie proaspătă şi bine fiartă. Nu vom mâncà aceeaş mâncare azi şi mâine şi poimâine. E bine s'o schimbăm.

Să mâncăm regulat, nu oricând. Mâncarea s'o mestecăm bine, căci dacă nu este bine mestecată se mistue cu greu.

Să nu ne deprindem cu mâncări alese: „Munca aduce pofta de mâncare" şi *„Foamea este bucătarul cel mai bun"* sunt vorbe înţelepte.

Nu e bine să ne culcăm îndată după ce am mâncat, căci mistuirea se face mai cu greu.

Să fim cumpătaţi la mâncare şi băutură.

Apa de băut. — Dintre toate băuturile, cea mai bună este apa. Aproape toate satele din ţara noastră sunt aşezate pe malurile apelor ori pe locuri unde se găseşte apă în pământ. Prin locurile unde nu se găseşte apa, cum e în Bărăgan, nici sate nu s'au aşezat.

Dela fântână

Apa de băut se scoate sau deadreptul din izvoare, sau din fântâni. Izvoarele se găsesc mai ales în partea muntelui. Apa din izvor este limpede de se văd pietrele la fund şi rece de taie la dinţi. In localităţile, unde nu se găsesc izvoare, oamenii scot apă din puţuri.

O apă bună de băut trebuie să fie: *limpede, fără ccloare, fără mirosuri bune sau rele şi fără vre-un gust rău* (sălciu, sărat, ori amar). Apa bună de băut nu trebuie să fie prea rece, nici prea caldă. (Temperatura apei de băut să fie între +7 şi +11 grade).

Când apa este turbure, o limpezim cu piatră acră. Luăm piatra acră pisată şi o punem în vasul cu apă, potrivind pentru fiecare zece litri de apă 4 grame de piatră acră. Se amestecă bine apa şi se lasă apoi să se liniştească. Piatra acră strânge toate materiile ce umblă prin apă de o fac turbure şi se aşează cu ele la fund.

Să ne păzim să bem apă din mlaştini ori apă băhlită (stătută multă vreme în vase). In apa zăcută se nasc, cresc şi se înmulţesc o sumedenie de fiinţe aşa de mici, că nici nu se văd cu ochii. Omul bând apă de aceasta, poate căpătà boale primejdioase.

Puţurile trebuiesc bine îngrijite. Ele se vor săpà departe de casă, ori de locuri necurate. De jur împrejurul lor să fie aşternută piatră, ori nisip. Să nu lăsăm să se facă băltoace împrejurul puţurilor, căci această apă murdară şi stătută, scurgându-se în fântână, este primejdioasă pentru om. De asemenea puţurile vor fi acoperite cu copac, pentru ca să nu cadă în ele praf ridicat de vânturi, gunoaie ori frunze de copaci. Fântânele vor fi curăţate în fiecare an.

87. CEI DIN URMĂ ANI AI LUI MIRCEA. MOARTEA SA.

(Istorie).

Deşi Mircea bate pe Turci, totuş pentru liniştea ţării încheie pace cu ei, la anul 1402.

Prin această pace se statorniceşte: *Ţara românească să fie de sine stătătoare, să aibă dreptul de a-şi alege domnul după obiceiul ţării şi să aibă stăpânire amândouă malurile Dunării şi Dobrogea până la Mare. Turcii n'aveau dreptul să se aşeze în ţară, nici să clădească geamii. In schimb, Mircea se leagă*

să plătească Turcilor un tribut de 3000 bani ro (galbeni) pe an.

Sultanul Baiazid fiind învins într'o luptă din As este prins şi pus la închisoare, unde şi moare.

După el urmează cei doi fii ai săi, între cari Muza, care a fost ajutat de Mircea şi apoi vine p tronul Sultanilor la 1414, *Mahomed,* cel mai vredn dintre fiii lui Baiazid.

Acesta îl urâ pe Mircea pentrucă sprijinise p Muza şi-i fusese protivnic. Din pricina aceasta, Mir cea are de luptat cu două armate turceşti, cari nă vălesc în ţara românească.

Mircea, spre a chezăşui liniştea ţării şi a o fac să se folosească de bunele întocmiri cu cari se în deletnicise, a înnoit pacea cu Turcii. Această pace era la fel cu cea dela 1402.

Mircea, care era socotit drept cel mai viteaz şi ma ager dintre principii creştini din vremea sa, se nume în hârtiile domneşti: *„Mare Voievod şi Domnitor a toată ţara Ungro-Vlahiei şi al părţilor de peste munţi încă şi spre părţile tătăreşti şi Duce al Almaşului şi Făgăraşului, şi Banatului dela Severin, Domn şi de amândouă părţile pe toată Dunărea, până la Ma rea cea mare".*

Mircea a ţinut piept Turcilor, timp de 32 ani, slu jind creştinilor ca un zid de apărare.

In timpul domniei sale, Mircea se îndeletnici şi cu întocmiri folositoare. El înzestrează şi zideşte multe biserici şi mânăstiri, cum sunt: Tismana şi Cozia.

Inlesni negoţul. Până la Mircea, negustorii străini când aduceau marfă, trebuiau să plătească vamă, în toate oraşele pe unde poposiau. Mircea uşurează vama, statornicind cât să plătească şi unde anume.

In 1418, Mircea moare. Mormântul lui e în mânăstirea Cozia. O iespede de piatră, pusă deasupra mor-

întului, ne arată că acolo se odihnesc oasele aces- viteaz neobosit în războaie, înţelept, harnic şi itor de fapte mari, în vreme de pace.

DE CETIT. In cele mai vechi timpuri, satele erau cârmuite judecate de **Cnezi** sau **Juzi,** cari n'au avut niciodată vre-o mare ostăşească. Satele se grupau pe văi şi văile aveau câte stăpân care ţineă şi steag. Voievodul eră căpetenia Români- peste un ţinut.

Ostaşii se numiau **voinici.** Ei se adunau şi formau o **gloată.** aintea gloatei se trimeteă **straja** care dădeă la nevoie de ştire ostei, primejdiile ce ar fi aşteptat-o. Voinicii erau cârmuiţi de taşi.

Erau două feluri de armate: **călăreţii** şi **săgetătorii.**

După întemeierea domniei, în ţara românească, boierii erau atori să dea ajutor ostăşesc Domnului. In schimbul acestui a- tor, Domnul dădeă boierilor sate cu locuitori. Aceştia datorau ierilor, claca.

Boierii erau datori să se înfăţişeze Domnului măcar odată pe , la o zi anumită, călări şi înarmaţi, spre a li se face **cerce- rea.** Boierii purtau sabie; ceilalţi ostaşi se luptau mai ales arcul. Dibăcia în mânuirea arcului o căpătaseră dela Tătari.

Mircea a moştenit dela bunicul său Vladislav Vodă o armată care a păstrat-o tot astfel. Ea eră alcătuită din boieri, cari la z de primejdie veneau cu supuşii lor.

Erau două feluri de ostaşi pe vremea lui Mircea: „Oastea cea nare," care cuprindeă şi rândurile de ţărani chemaţi dela câmi- ele lor pentru mântuirea ţării primejduite şi „Oastea mică", are cuprindeă numai boierii.

88. MANĂSTIREA COZIA.

(Cetire).

Pe drumul Lotrului, înfundată în inima Carpaţilor, se află mânăstirea Cozia, zidire frumoasă şi veche, clădită de Vodă Mircea-Cel-Bătrân. Mânăstirea Cozia se ascunde de privirile călătorului, până-ce ajunge în faţa ei. Depe coline, cari o încon- joară, acoperite de păduri bătrâne, ea se arată ca singurul cuib de vieaţă al acestui cuprins tainic.

Deşi, aci, în scurgerea vremii, omul a adus p
faceri, totuş mănăstirea a rămas în mare par
aşà cum erà în vremea dedemult.

Ea e clădită ca toate bisericile noastre vechi,
formă de cruce. Zidurile-i groase sunt străbăt
de 12 ferestre înguste, înconjurate fiecare de
lurite podoabe săpate în piatră. Deasupră ei a
un singur turn, înalt cam spre altar. Pridvo
din faţă, făcut mai în urmă, e ridicat pe stâlpi
piatră.

Deasupra uşii stă scris: *Această Sfântă şi Dum
nezeească biserică, unde se păstrează hramul pr
Sfintei şi începătoarei de viaţă, Troiţe, este zidi
din temelie, de răposatul Domn Ioan Mircea Voe
cel Bătrân, în anul 1394...*

Inlăuntrul bisericei, la dreapta şi sub o piat
înfloritä, e mormântul lui Mircea. Lumina slabă
ce abeà pătrunde deasupra lui, dă mormântulu
un aer de sfinţenie. Pe zidul care desparte trupu
bisericii în două, cu faţa spre altar, stau potr
tele lui Mircea şi al fiului său Mihail.

Dejurîmprejurul bisericii sunt chiliile cu bal
coane largi ale mănăstirii.

---

89. ISTORIA TALANŢILOR.

(Religie, Matei, C. XXV vers 14—31).

Un om mergând departe, a chemat slugile sale
şi le-a dat lor avuţia sa. Şi unuia i-a dat cinci talanţi
iar altuia doi; iar altuia unul, fiecare după puterea sa.

Deci mergând cel ce luase cinci talanţi, a lucrat
cu dânşii şi a făcut alţi cinci talanţi. Asemenea şi
cel cu doi a dobândit alţi doi, iar cel ce luase unul
a săpat o groapă în pământ şi a ascuns argintul
stăpânului său.

Iar după multă vreme, a venit stăpânul slugilor
acelora şi a făcut socoteală cu dânşii. Şi venind
cel ce a luat cinci talanţi, a adus alţi cinci talanţi, zi-
când: Stăpâne, cinci talanţi mi-ai dat mie; iată alţi
cinci talanţi am dobândit cu ei!"

Zis-a lui stăpânul: „Bine, slugă bună şi credin-
cioasă: peste puţine ai fost credincios:, peste multe
te voiu pune. Intră întru bucuria stăpânului tău!"

Şi venind cel ce-a luat doi talanţi, a zis: „Stă-
pâne, doi talanţi mi-ai dat mie; iată alţi doi talanţi
am dobândit cu ei!"

Zis-a stăpânul său: „Bine slugă bună şi credin-
cioasă: peste puţine ai fost credincios, peste multe
te voiu pune. Intră întru bucuria stăpânului tău!"

Şi venind şi cel ce a luat un talant, a zis: „Stă-
pâne, te-am ştiut că eşti om aspru, seceri de unde
n'ai semănat şi aduni de unde n'ai risipit. Şi te-
mându-mă, m'am dus de am ascuns talantul în pă-
mânt. Iată, ai al tău!"

Şi stăpânul său i-a zis: „Slugă vicleană şi le-
neşă, ai ştiut că secer de unde n'am semănat şi adun
de unde n'am risipit. Pentru aceasta dar se cuvenià
ţie să fi dat argintul meu schimbătorilor şi venind
eu aş fi luat al meu cu dobândă. Luaţi dar dela
el talantul şi-l daţi celui ce are zece talanţi. Că tot
celui ce are i se va da şi-i va prisosi; iar dela cel ce
n'are şi ceeace i se pare că are i se va luà.

---

90. IMBRĂCĂMINTEA.

(Ştiinţe Naturale).

In păstrarea sănătăţii noastre ajută mult şi im-
brăcămintea: încălţămintele, hainele şi acoperemân-

tul capului. *Incălţămintele* obişnuite la noi sunt: o
pincile, ciobotele (cismele) şi cioboţelele (ghetele
Opinca este o încălţăminte ieftină şi sprintenă. E
e bună mai ales iarna şi vara. Primăvara, şi toamn
însă, din pricina umezelii prea mari, nu sunt tocma
sănătoase căci apa trece lesne printr'însele, ajunge l
obiele, trece şi prin acestea şi pătrunzând la picio
lesne putem răci, căci răceala vine dela picioare.

Ciuboţelele (ghetele) să fie largi, pentruca picio
rele să stea în voie. Când ne strâng ghetele, căpătăm
dureri de cap şi bătături, care sunt dureroase. Vârfu
ghetei să nu fie niciodată ascuţit, ci cât mai lat: a
tunci călcăm în voie şi degetele nu stau îngrămădite
Tocurile ghetelor să fie late şi joase. Când tocurile
sunt înalte, atunci, în loc ca greutatea corpului să se
lase pe toată talpa, se lasă aproape numai pe degete
Ghetele să fie uşoare, căci altfel ne îngreuiază la mers

Cismele sunt bune pe vremea de iarnă şi când că
lătorim pe jos.

Încălţămintele să fie totdeauna curate şi bine în
grijite. Ciorapii şi obiectele deasemenea trebuiesc ţi
nute curat.

Hainele să fie potrivite după timp, când e frig, să
fie groase; când e cald, subţiri. Hainele subţiri pur
tate pe timp de iarnă pricinuesc răceli şi junghiuri
Dar hainele groase purtate pe timp de vară?

Coloarea materiei din care se fac hainele, are o
mare însemnătate. Coloarea neagră lasă să treacă mai
cu uşurinţă căldura decât coloarea albă sau deschisă
O haină de coloare albă opreşte intrarea căldurii
deafară, la trup. Dimpotrivă hainele de coloare nea
gră închid într'însele mai cu uşurinţă căldura.

Imbrăcămintea să fie largă, picioarele şi mâinile
să umble în voie şi trupul să nu fie strâns. Vara,
când suntem înnăduşiţi, să schimbăm numai decât

cămaşa, luând una uscată. Deasemenea, când ne a
pucă ploi pe drum, să schimbăm numai decât hainele.
Capul să fie cât de uşor acoperit. E rău obiceiul,
ce au unii, de poartă căciulă în timpul verii.

Ca să fim sănătoşi, să ne ţinem de învăţătura:
„Picioarele calde, capul rece".

Hainele noastre nu vor fi scumpe, dar totdeauna
curate şi cârpite.

---

91. SA CINSTIM OAMENII, NU HAINELE LOR.

(Cetire).

Odată Dumnezeu şi cu Sfântul Petru umblau pe pământ, însă rău îmbrăcaţi, par'că erau cei mai nevoiaşi oameni.

Cum umblau ei aşà, au ajuns într'un sat. Şi în satul acela erà o nuntă. Ce-i trăsneşte prin gând lui Sf. Petru, că numai ce zice către Dumnezeu:

— „Să mergem, Doamne şi noi la nuntă că uite ce mai de lume şi pe lângă cei mulţi vom fi priviţi şi noi". „Să mergem, zise Dumnezeu cam cu jumătate de gură, ştiind ce are să se întâmple.

Şi s'au dus şi au intrat în curte, dar nimeni nu s'a uitat la ei.

Petru mai îndrăzneţ cum erà, l-a împins pe tovarăşul său mai mult cu sila până la uşa tindei, crezând că se va găsi un creştin al lui Dumnezeu, şi i-o poftì şi pe ei în casă, punându-i şi pe ei la cea masă.

Degeaba, căci toţi se uitau nedumeriţi la ei; ba unii întrebau: „Cine a chemat pe sărăcăcioşii aceştia să vină aci?"

Dacă au văzut că nu le merge, au plecat.

Cum se depărtau de sat, gândind la răutăţile lu
mii aceştia, zise Sfântul Petru către Dumnezeu.

— „Doamne, mare este puterea ta! Fă ca ha
nele noastre să fie numai aur şi pietre scumpe!
Mai fă apoi o trăsură cu nişte cai, cum nu s'a
mai văzut, nici nu s'au mai pomenit şi după aste
să ne întoarcem înapoi la nuntă".

— „Facă-se voia ta, Petre!"

Indată s'au schimbat hainele depe ei şi iată
în trăsură ca nişte feciori de împăraţi, mergând
casa cu nunta.

— „Ei, oameni buni!"

— „Socrule mare, ieşi afară, că nişte boieri au
tras", zise unul din cei din casă.

— „Ei, oameni buni!" au mai strigat cei de
poartă.

— „Indată, îndată", zise socrul ieşind afară.

— „Bună ziua, moşule".

— „Mulţumim domniilor voastre".

— „Dar nu ştii dumneata aici în sat un om
care am puteà poposì? Suntem drumeţi şi veni
dela drum lung".

— Găsim, cum să nu găsim. Dar vă rugăm
dacă nu vă este cu supărare, poftiţi puţin şi pe
noi că avem nuntă".

— „Vom merge şi în casă, dar caută ce ţi-am
spus".

— „Caut numaidecât", zise socrul cel mare
făcù semn lăutarilor să-i primească cum se cuvi
pe asemenea feţe boiereşti.

Socrul a aşezat pe boieri în capul mesei. Mân
carea şi băutura cea mai bună, lor li se dà; da
boierii din masă nu luau şi băutura pe haine
turnău.

Au stat ei o bucată bună de vreme şi dupăce au
dat daruri bogate mirelui şi miresei, se gătiră de
plecare. Nuntaşii însă nu se dumeriau, pentruce
băutura o turnau pe haine, că de mâncare nu zi-
ceau nimica; poate nu li erà a mâncà.

Unul din nuntaşi îşi călcă pe inimă şi-i întrebă:

— „Mă rog, să mă iertaţi de îndrăzneală: de ce
cinstea pe haine aţi turnat-o?

— „De ce? Pentrucă voi nu ne-aţi cinstit pe
noi, ci hainele noastre: căci de n'ar fi fost aşà,
ne-aţi fi poftit şi mai adineaori, când eram în
haine rupte, pentrucă tot noi eram cei doi cerşe-
tori de mai înainte".

Şi zicând aceasta, s'au făcut nevăzuţi.

92. VORBE INŢELEPTE.

*Nimeni nu poate să ajute pe acela care nu voeşte
să se ajute singur.*

*Inţelept e acela, care deşteptându-se dimineaţa îşi
poate zice: „Voesc eu astăzi să fiu mai bun decât
ieri".*

In viaţă să aveţi ruşine şi respect de voi înşi-vă.

93. CÂNTEC OSTĂŞESC.

(Memorizare).

Caii sar şi frâu'şi muşcă,
Jos prin văi e fum de puşcă,
Corbi s'arată croncănind,
Stau de-alac duşmanii gata,
Uit-o'n sbor întunecată
Moarte, înspre noi venind!

Ştim cu toţii ce ne-aşteaptă!
Sus spre Domnul mâna dreaptă
Ridicaţi-o toţi, jurând!
Pentru sfânta noastră lege,
Pentru neam şi pentru Rege,
Toţi c'o inimă şi-un gând!

Nu mi te mâhni, copile,
Cine are'n luptă zile,
Nu s'atinge plumb de el,
Ori acum, ori altădată,
Moartea nouă tot ni-i dată,
Fiecăruia-ntr'un fel.

Glas de trâmbiţă răsună
Şi coloanele s'adună:
Fiţi cu inimă, copii!
Nu e rece glas de-aramă,
Ci e jalnic plâns de mamă,
Plânsul sfintei Românii!

Tu ne vezi din cer, Părinte,
Fie-ţi şi de noi aminte
Că suntem şi noi ai tăi!
Fie-i blestemat mormântul
Cui îşi calcă jurământul!
Şi-am jurat pe cer, flăcăi!

Lasă tobele să bată!
Căpitane, du-ne-odată
Unde-i foc şi unde-i fum!
Steagu-n vânt! Trăiască Ţara!
Vesel sune-acum fanfara,
Dumnezeu cu noi deacum!

94. ALEXANDRU CEL BUN.

(Istorie, 1400—1433).

După Dragoş şi Bogdan au urmat în Moldova mai mulţi domni. Fiecare a făcut câte ceva pentru ţară; unii s'au luptat pentru neatârnarea ei, alţii au făcut într'însa aşezăminte. In cele din urmă însă se luară la ceartă pentru domnie şi din această pricină străinii au început a se amestecă în afacerile ţării.

In 1400, vine la tronul Moldovei *Alexandru Vodă*. El este numit cel *Bun* şi *Bătrân* pentrucă în cei 33 de ani, întăreşte ţara înlăuntru şi cu multă înţelepciune şi blândeţe statorniceşte liniştea.

Alexandru cel Bun.

Alexandru era om paşnic şi priceput. Cum se făcù domn, căută să se pună în înţelegere cu vecinii. Făcù prieteşug cu Polonii şi mai apoi cu Muntenii, ca la nevoie să aibă ajutor împotriva celor ce l-ar nelinişti. Ca legătura de prietenie cu Polonii să fie mai trainică, Alexandru ia în căsătorie pe vara regelui Poloniei. Apoi împrumută pe regele polon cu bani; în schimb i se dete ca amanet Pocuţia.

Mai dă regelui Poloniei un ajutor de 500 de călăreţi, cari luptă împotriva Teutonilor, făcând mi-

nuni de viteije. Cu toate acestea, Polonii n'au fost cinstiți și s'au înțeles cu Ungurii să împartă Moldova între ei. Mai către sfârșitul domniei, Alexandru a fost nevoit să se bată cu ei.

Fiind liniștit, n'a avut decât puține lupte cu neamurile megieșe. Își vedeà mai bine de trebile lui din țară.

Alexandru cel Bun se poate numì părintele Moldovei. Ingrijește de locuitori, clădește școli și biserici, în care pune multă rânduială. Fiind blajin și îngăduitor, în timpul domniei lui vin și se așează în Moldova o mulțime de locuitori de prin țările vecine. Pe valea Siretului și astăzi se văd sate de Ciangăi (Secui), care-și au biserica și limba lor.

Alexandru statornicì liniștea în biserică prin împăcarea cu Patriarhia din Constantinopole, așeză Mitropolie la Suceava, făcù episcopii la Roman și Rădăuți, zidì mânăstiri în Bucovina, mânăstirea Bistrița din județul Neamțu și o episcopie catolică la Baia. Aceasta o zidește din îndemnul soției sale.

Tot în timpul său s'au adus la Suceava moaștele sfântului Ioan cel Nou din Cetatea Albă.

El rânduește școli pentru pregătirea oamenilor cărturari. In Suceava face o școală înaltă, unde se tâlcuiau și legile. Invățător la această școală aduce pe călugărul Grigore Țamblac din Constantinopol.

Ca și Mircea, el îngrijește și de comerț, orânduind vama.

In timpul lui Alexandru cel Bun, țara s'a făcut cunoscută și respectată de vecini și a ținut piept năvălirilor turcești care amenințau creștinătatea.

Alexandru moare la 1433 și este îngropat la mânăstirea Bistrița din județul Neamțu. La această mânăstire s'a păstrat cel mai vechiu pomelnic al neamului lui Alexandru cel Bun.

DE CETIT. Bogdan Vodă venise înconjurat de **voinici** și de un număr mult mai mic de **călăreți**, cărora li se ziceà **viteji**. Vitejii erau sfătuitorii domnului. Ei erau dăruiți de domn cu moșii.

Voinicii erau ostași de rând. La această oaste se adăogà la zile de primejdie **țărănimea, gloata,** care nu erà datoare a sta multă vreme departe de ogoarele și familiile lor.

Oastea erà împărțită în steaguri.

95. ȚARA FĂRĂ BĂTRÂNI.

(Cetire).

Ți-că, într'o țară departe de aici, tinerimea s'a hotărît să ucidă toți bătrânii. Ce? Tot ce bătrâni să fie mari slujitori ai țării? Cât au să-și mai poată căciula din cap înaintea bătrânilor?

Și într'o noapte, sau apucat voinicii de tineri și au ucis pe toți bătrânii. Numai un fiu mai bun suflet n'a cutezat să ucidă pe tatăl său, ci l'a ascuns de l-a ascuns într'o peșteră, unde nimeni nu-l puteà găsì.

Chemat-a atunci Vodă al țării, în sfaturi și în toate slujbele, numai oameni tineri. Din toate părțile marilor sfătuitori ai lui Vodă, n'ai fi putut culegà o bidinea. Din toate mustățile judecătorilor, nu puteai alege măcar un fuioraș.

Dar iată, mărì, că țara aceea erà vecină cu un neam dușman, care ca uliul pândià de mult să pună ghiara pe ea.

— „A sosit ora", ziseră cârmuitorii neamului vecin. „Și-au ucis bătrânii, e vremea de ciocnit cu ei".

Dar cum să înceapă cearta? Că, de, chiar când începi o gâlceavă din senin, tot vrei să creadă lumea că dreptatea e cu dumneata. Povestea lui „Târâebrâu" nu e de eri de alaltăeri.

— „Să cerem noi înapoi dela tinerii vecini, [f]nia ce strămoşii noştri o fi împrumutat-o când strămoşilor tineretului. De nu ne-or da-o, le lu[a] ţara amanet şi amanetul rămâne pe urmă al n[o]tru pe vecie".

De cât, ce funie voiau viclenii de vecini?

— „Funia împrumutată dela strămoşii noş[tri] — ziceau ei, — eră împletită din fire de nisip.

— „Ei, nu e treabă mare", — zise sfetnicii l[ui] Vodă din ţara tineretului. — „O să le dăm fu[nie] şi pace bună".

Şi pe dată, toate stradele răsună de darabana[le] de glasul crainicilor, cari strigau la răscrucile de[-a] murilor, să poftească la stăpânire toţi meşte[ri] de frânghii, c'o să le iasă câştig mare.

Şi se adunară meşterii toţi. Şi le porunciră [ti]nerii dela stăpânire, să facă până în trei zile [o] stânjen de funie din fire de nisip, că de nu, v[a] s'amar de ei!

Dă în sus, dă în jos... meşterii frământă ni[si]pul... îl întind... dar funia nu se puteă împleti.

Trecù vadeaua pusă de neamul duşman, şi l[a] nie... ca în palmă.

Atunci vecinul viclean porneşte răsboiu ti[ne]retului.

— „Vai, ce ne facem?" — se întrebau cu to[ţii] „Suntem perduţi".

Şi Vodă chemă la sfat pe tinerii săi sfetnici [şi] ţinù sfatul din faptul zilei până în noaptea adânc[ă].

Iată, că între sfetnici eră şi fiul cel de treab[ă]. Într'o zi, merge el la peşteră să-i ducă tatălui să[u] schimburile albe cu miros de levănţică şi de su[l]fină. Şi-l vede bătrânul tată dus pe gânduri [şi] amărît.

— „Ce-ai, fiule?"

— „Ce să am? Ia, stăm rău, că uite aşă... uite [a]e dincolo"...

Şi povesti cu deamănuntul, povestea cu veci[nul] cel arţăgos.

— „Păi de atâta vă supăraţi, voi, copii? Răs[pun]deţi la curtea duşmanului, iac'aşă: „Moşii şi strămoşii noştri, când au împrumutat funia, ce ne cereţi acum înapoi, au zis strămoşilor voştri: Faceţi din funie un căpăţel să vă rămâie de probă. Apoi bine, daţi-ne căpeţelul de funie, ca după el să facem funia întreagă".

Cârmuirea tânără făcù după sfatul bătrânului: iar vecinul strigă: „Tot mai au un bătrân, care să-i sfătuească. Că de n'ar aveà nici un bătrân, ar fi amar de ei".

Şi vecinul n'a mai zis nimic.

Şi iată de unde s'a născut vorba că, dacă un sat nu are un bătrân, să şi-l cumpere, dacă vreà să nu piară.

96. MUNCA, TRAIUL ÎN AER LIBER.

(Ştiinţe Naturale).

Munca. — Oricare om, ca să-şi agonisească cele trebuitoare vieţii, trebuie să muncească. Chiar dacă am aveà cu ce trăi, tot trebuie să muncim, căci munca întăreşte şi face pe om mai sănătos. Cine munceşte, mănâncă cu poftă, bucatele i se mistuie uşor şi puterile-i se măresc; iar cei ce nu muncesc n'au poftă de mâncare, trupul lor n'are nici o vlagă şi slăbeşte.

Omul, care munceşte, ştie să preţuiască munca altora şi-şi alungă urîtul şi gândurile rele. Omul leneş, nevrând să lucreze, are gânduri rele, când foamea îl răzbeşte, ori cerşeşte, ori s'apucă de furturi.

Munca este de două feluri: munca cu trupul şi munca cu mintea.

Munca cu trupul, de obiceiu, se face afară, la câmp. Aerul curat deaici întăreşte plămâni, muşchii capătă putere, trupul vioiciune. Cei cari lucrează în fabrici şi în ateliere au mare nevoie de aer curat. Sălile să fie mari cu geamuri multe cari să se deschidă cât de des. Orice muncă este întăritoare; dar cea mai bună este tăiatul lemnelor cu ferăstrăul, căci pune în mişcare şi muşchii braţelor şi a picioarelor şi ai trupului.

Munca cu mintea este şi mai grea şi mai nesănătoasă. Această muncă făcându-se în camere, unde aerul este închis, puterile omului slăbesc. Cei cari lucrează cu mintea au nevoie de mişcare şi de aer curat; deaceea, din când în când, să facă plimbări pe jos, ori să se îndeletnicească cu oarecare lucrări: în grădină, în curte, ori pe câmp.

Mintea chinuită prea mult slăbeşte trupul, îl ofileşte şi-i poate aduce boale. Tot aşă trupul muncit din caleafară, în loc să ne facă bine, ne aduce rău. Cine munceşte prea mult, dela o vreme nu mai poate munci şi viaţa i se scurtează. Cine munceşte însă potrivit, trăeşte mai mult şi poate munci toată viaţa.

Omul muncitor este preţuit de ceilalţi oameni; şi dacă munca mai e împreunată şi cu economia, duce un traiu uşor. Omul harnic se bucură de odihnă mai mult decât leneşul. Să ne deprindem de mici a munci, căci munca ne aduce mulţumiri în viaţă.

Traiul în aer liber. — Dacă lăsăm un cartof în pivniţă, el creşte. Foile lui însă sunt galbene, subţiri, fără viaţă. Deasemenea orice plantă, care creşte la întuneric şi la aer închis, este pipernicită şi se rupe la cea mai mică bătaie de vânt.

Cum e cu plantele, aşă e şi cu oamenii: cei cari stau mereu în casă, ba încă şi în case rele, fără lumină, sunt firavi, slabi, galbeni; se îmbolnăvesc lesne şi boala într'una se ţine de ei. Cei însă cari trăesc

în case mari, bune, luminoase, ori cei cari trăesc mai mult la câmp, cum e plugarul, ori pe munte, cum e ciobanul, sunt tari, vânjoşi, rumeni la faţă şi boala nu se prinde de ei. Pricina este aerul.

Copiii sătenilor noştri, primăvara, când dă căldura şi ies şi ei pe afară să se sorească, sunt galbeni şi slabi din pricină că toată iarna au vieţuit în casă, în aer închis şi neprimenit. Vara şi toamna însă, nici nu-i cunoşti, aşă sunt de rumeni şi de voinici din pricină că vara şi toamna stau mult pe afară.

Aerul este un dar nepreţuit. Cel mai curat aer este în sate, şi mai ales în satele de munte. Prin oraşe, aerul este greoiu, plin de feldefel de mirosuri grele. Orăşenii cei cu dare de mână, vara se duc de trăesc la sate, în aer curat; şi când se întorc iarăş la oraş, sunt mai voinici şi mai sănătoşi. Aerul ne dă putere şi ne lungeşte viaţa. Celor, cari sunt deprinşi în aerul curat dela sate nu le merg bine la oraşe. Când un sătean se duce să trăească la oraşe, este ca şi cum ai luă o floare depe câmp şi ai pune-o într'un ghiveciu, în casă: va creşte, înflori poate, dar nu va mai aveà frumuseţea ei din câmp.

---

97. VLAD ŢEPEŞ.

(Istorie 1456—1462 şi 1476).

După moartea lui Mircea, urmaşii lui se iau la luptă, căci fiecare voià să fie domn. N'apucă bine o se urcà unul pe tron, când altul venià şi-l alungà. Megieşii se amestecau şi ei în trebile ţării, căutând care de care să pună mâna pe ea.

Tocmai în această vreme, vine la tron Vlad Ţepeş (1456)

Acesta era un om ciudat, strașnic la înfățișare, da frumos; isteț și crud la faptă, neadormit la lucru cutezător în planuri, dorind binele săracilor, dar u rând pe cei trândavi și necinstiți.

Era așà, cum trebuià să fie un domn pe vreme aceea; drept, dar lesne vărsător de sânge, căci n puteà suferi minciuna, nici tâlhăria. Urà pe dușman țării și mai ales pe Turci. Spaima Turcilor a fos

Vlad Țepeș

atât de mare, încât i își închipuiau de Vla o mulțime de grozăvi

Așà trebuià să fi Țepeș, căci țara er plină de derbedei, d tâlhari, de leneși. C să bage spaima în le neșii, cari cerșiau l loc să muncească Vla adună la un loc câț va mii și apoi le de foc. Ceilalți l e n e ș au văzut așà, s'au p pucat de muncă. To așà, bägă Țepeș spa ma în tâlhari, în că puteai să lași noaptea în mijlocul drumului pung cu bani și nimeni nu se atingeà de ea.

Pedeapsa cea mai aspră a lui Vlad erà țeapa deaceea i s'a zis Țepeș.

După ce așeză orânduială în țară, își puse în gând să scape de Turci. Domnii, cari fuseseră înaintea lui, ridicaseră tributul. Vlad n'a vrut să plătească tributul sporit, nici darurile de cai și de copii pentru corpul de oroată al ienicerilor.

evod. Deaceea dete poruncă lui *Hamza-Pașa* să ce în grabă și să aducă pe Țepeș, viu ori mort. Hamza plecă cu oastea înspre Târgoviște. La mar- ea cetății, se oprì și trimese pe un grec viclean, să ceară tributul. Când să plece, grecul rugă pe peș să-l însoțească până la Dunăre. Țepeș pricepù ndul grecului, își luă oastea și întâlni pe Hamza. Se cepù o luptă crâncenă, din care Țepeș ieși învin- or. Turcii fură prinși, li se tăiară mânile și pi- arele și apoi într'o pădure, chiar în marginea Târ- viștei, fură trași în țeapă până la unul. In mijlo- l țepilor, se înălță una mai mare: într'însa stà mza-Pașa.

In urmă, Vlad trecù Dunărea înghețată și jefuì lul turcesc.

Sultanul, când auzì de pățania lui Hamza, se puse fruntea unei armate mari și se îndreptă către țara mânească, în 1462. Mahomed al II-lea ajunge până Dunăre.

In acelaș timp trimise și o flotă să cuprindă și hilia. Odată cu flota turcească, veni și Ștefan Vodă Moldovei să ia Chilia, care până atunci fusese a luntenilor. Bine apărată de Vlad, cetatea n'a putut luată.

La Dunăre, Vlad întâmpină pe Sultan și-l hărțuì tăva vreme. Armata lui Vlad fiind însă prea mică tă de cea turcească, domnul român e nevoit să eà înapoi, pustiind drumul în calea Turcilor.

Oastea turcească înaintă departe în lăuntrul țării. lad o pândià din loc în loc; și când i-a venit la demână, într'o noapte întunecoasă, năvălì între urci și se îndreptă către cortul sultanului. Lupta nù până la ziuă și pricinui Turcilor mari pierderi. u toate acestea, Turcii fiind foarte numeroși, Vlad u s'a putut folosì de biruința sa și trecù munții în

Transilvania, la 1462. Aici căută sălaș la Matei Corvin, craiul unguresc cu care se înrudeà.

Vlad fù bine primit de ruda sa Mateiu Corvin, care dorià să-l pună iarăș domn în Muntenia. Țepeș însă, șiret cum erà, intrà în legături cu Turcii, trimițând sultanului o scrisoare de iertare. Această scrisoare fiind descoperită, Vlad e pus în temniță la Buda. Aci stătù 12 ani, în care vreme domnește în Muntenia Radu cel Frumos și Laiot Basarab.

După 12 ani, la 1476, Vlad vine iar domn. De data aceasta nu stă pe scaun decât câtevà luni și este ucis lângă București, de o ceată de Turci.

---

98. NEGUȚĂTORUL FLORENTIN.

(Cetire).

Un negustor din Florența (Italia) se întorceà în țara lui cu multe lucruri scumpe și cu o mare sumă de bani. El trebuià să treacă prin Târgoviște, unde erà scaunul domniei pe acea vreme. Și fiindcă auzise pe Turci spunând, ce pățiseră din mâna lui Vlad Țepeș, el credeà că Românii sunt niște căpcăuni și tâlhari de codru. Cum ajunse la Târgoviște, se duse drept la Vodă cu un dar bogat și-i zise:

— „Măria Ta, ursita m'a adus cu tot avutul meu, agonisit printr'o muncă de mai mulți ani prin țara pe care o stăpânești. Știu că țara ta ceasta este creștină și ca să nu se zică în apus unde mă duc, că un creștin a fost jefuit de creștini, după ce a scăpat cu vieață curată de la

gânul Turcilor, cu genunchii plecați rog pe Măria Ta să te înduri a-mi da câți-va slujitori, ca să-mi fie de pază, până voiu plecà".

Vodă, iute ca focul, cum erà el, încruntă sprâncenele, când auzì cererea ce i se făceà și zise:

— „Ține-ți darul, creștine!! Eu îți poruncesc să-ți aduci avutul pe oricare din maidanuri, pe oricare din uliță, la orice răspântie ți se va părea mai singuratică și mai dosnică și acolo să-l lași până dimineața, fără paznici. Și de ți se va întâmplà vr'o pagubă, eu sunt răspunzător".

Porunca lui Vodă trebuià să se împlinească întocmai, căci nu erà de glumit.

Florentinul, cu inima înghețată, se supuse poruncii. Toată noaptea nu dormì, chinuit de frică și de îndoială. Abià a doua zi, negustorul își venì în fire, când își găsì avutul, precum îl lăsase. Se uità la el și parcă nu-i venià să creadă. Merse deci la Vodă și-i spuse, că tot bănetul lui l-a găsit neclintit și lăudându-i țara, zise, că asemenea lucruri n'a mai văzut nicăeri.

— „Cât face darul ce mi-ai fost adus?" — întrebă Vodă.

Negustorul cam cârmià și se cam codià să spuie. Vodă însă stăruì. După ce află prețul, Vodă plătì până la un ban, apoi zise:

— „Spune pe unde vei merge, ce-ai văzut în țara mea!"

Petre Ispirescu s'a născut în București, la 1830 și a trăit 57 de ani. La 14 ani e lucrător în tipografie. După unirea principatelor, e director al „Tipografiei Naționale". Mai în urmă e director al „Imprimeriei Statului". Ca și Creangă, scrie amintiri din copilărie: cum a învățat carte, cum cântă, cum se jucă, cum ascultă basme. Dela el avem multe basme și istorioare, scrise într'o limbă curat românească. A scris mult și bine, a muncit cu cinste și a murit sărac, în 1887.

Petre Ispirescu.

99. LUCRĂTORII VIEI.

Religie (Mateiu XX, vers. 1—17).

Impărăția cerurilor este asemenea omului stăpân al casei, care a ieșit disdedimineață să tocmească lucrători la via sa. Și tocmindu-și lucrătorii câte un dinar pe zi, i-a trimis pe ei în via sa.

Și ieșind la al treilea ceas, a văzut alții stând în târg fără lucru. Și a zis acelora: Mergeți și voi în vie și ce va fi cu dreptul, voiu da vouă; iar ei au mers.

Iarăș ieșind într'al șaselea și într'al noulea ceas, a făcut asemenea.

Iar într'al unsprezecelea ceas ieșind, aflat-a pe

alții stând fără de lucru și a zis lor: „Ce ați stătut aici toată ziua fără lucru?" Nimeni pe noi nu ne-a tocmit". Zis-a lor: „Mergeți și voi în via mea și ce va fi cu dreptul veți lua".

Iar dacă s'a făcut seară, a zis domnul viei către ispravnicul său: „Chiamă pe lucrători și le dă lor plata, începând dela cei de pe urmă până la cel dintâiu". Deci venind cei dela al unsprezecelea ceas, au luat câte un dinar. Iar venind cei dintâiu, socoteau că vor luă mai mult, dar au luat și ei câte un dinar. Iar după ce au luat, cârtiau împotriva stăpânului casei, zicând, că acești depe urmă un ceas au lucrat și i-ai plătit pe dânșii întocmai ca pe noi, cari am purtat greutatea zilei și zăduful. Iar el răspunzând, a zis unuia dintr'înșii: „Prietene, nu-ți fac ție strâmbătate; au nu câte un dinar te-ai tocmit cu mine? Ia-ți al tău și mergi. Că voesc și acestui depe urmă să-i dau ca și ție. Au doară nu se cade să fac cu ce voiu vreà cu ale mele? Au este ochiul tău viclean pentrucă eu sunt bun? Așà vor fi cei depe urmă întâiu și cei dintâiu pe urmă. *Că mulți sunt chemați, dar puțini aleși!*"

100. SFATURI PENTRU INGRIJIREA COPIILOR MICI.

(Științe naturale, fete).

Copiii mici sunt neștiutori, nu pot cere ce le trebuie, nu pot spune ce-i doare. Ei așteaptă totul dela mama: îmbrăcare, hrănire, primenire, îmbăiere. Fiind plăpânzi, mult mai ușor se pot îmbolnăvi decât oamenii mari și mult mai degrabă îi doboară boala. De-aceea mama trebue să știe bine, cum să-și îngrijească.

Trei îngrijiri mai cu seamă se cer la copiii mici:

Baia. — Copilul mic, în cele dintâiu patru luni, trebuie să i se facă baie în toată ziua, sau chiar de duoă ori pe zi. Mai pe urmă i se face la trei zile apoi, când e mai mărişor, odată pe săptămână.

Punem apă căldicică într'o copaie (albie) curată. Luăm copilul cu băgare de seamă şi ţinându-l cu faţa'n jos, în mâna stângă, îl spălăm cu cea dreaptă pe spate. Il aşezăm apoi în baie, culcat, cu faţa în sus, cu capul ceva mai ridicat. Il spălăm bine pe tot trupul şi mai ales pe la încheieturi. Avem mai ales grije să-l frecăm încetinel pe vinele gâtului, pe umeri, pe mâini, şi pe picioare, cu vaselină, ori la nevoie chiar cu grăsime topită.

Mamele pun în baie feldefel de flori de câmp: levănţică, sulfină, sdraviţ, stroh de fân. Copiilor slăbănogi li se face baie cu frunză de nuc.

Copilul scos din baie, se înfăşoară într'un cearşaf de flanelă, apoi se îmbracă iute-iute. In camera, unde facem baie, avem grijă să fie destul de cald.

Baia întăreşte corpul, îl ţine curat. Copilul prin băi se sdrăveneşte şi creşte văzând cu ochii.

Hrana copiilor mici este laptele. Fiecare mamă sănătoasă e datoare să-şi alăpteze singură copilul.

Când mama nu poate, atunci îl alăptează doica. asta trebuie să fie sănătoasă. Inainte de a-i dà pilul la alăptare, o cercetăm cu doctori, dacă e ătoasă.

O mamă, care-şi alăptează copilul, trebuie să păscă cea mai mare curăţenie, să-l alăpteze la timp, ulat şi cel puţin 10 luni, să nu-i dea nimic altă de mâncare. Mama, care va păzì aceste regule ridicà copil voinic şi va simţì mulţumirea pe care poate da unei mame creşterea copilului.

După fiecare sugere, mama va spălà bine gura pilului. Pentru asta îşi înfăşoară degetul cu o cârpă bţire muiată în apă fiartă şi răcită, şi-i şterge bior limba, gingiile şi colţurile gurii. Deasemenea îngrijì ca şi locul de unde suge să fie cât se ate de curat. Dacă nu ştergem gura copilului, răne în ea lapte care se înăcreşte. Acesta înghiţit, naştere la boale de stomac, cari slăbesc copilul uneori îl şi omoară.

Până la şase luni, copilul va fi alăptat de 8 ori zi (zi cu noapte) iar dela şase luni înainte, de 7 Alăptările se fac pe cât se poate în răstimpuri le.

Dacă se deprinde copilul să sugă la timpuri anute, copilul suge cu poftă, în şir, repede şi nu face mamă să-şi piardă ceasuri întregi la o alăptare, m se întâmplă cu copiii rău deprinşi.

Dacă o mamă nu poate alăptà copilul şi dacă are bani să-şi pună o doică, atunci îl creşte cu pte de vacă ori de capră. Laptele la început treie îndoit cu apă fiartă, dacă e gros; dacă e subre, se pune o parte apă şi două părţi de lapte. îndulceşte apoi cu puţin zahăr şi i se dă în linguţă. Când dăm copiilor lapte cu biberonul, să avem

grijă să spălăm gurguiul și tubul după fiecare ală-
tare. Deasemenea să fim băgători de seamă ca la-
tele să fie deopotrivă de cald la toate alăptările
să fie proaspăt.

Hăinuțele copilului sunt: scutecele, cămășuica
peptărașele, tulpănașele, fășile, scufițele și plapo-

Cămășuica acopere deadreptul trupul copilului.
trebuie să se facă din pânză subțire și moale. Mâ-
cuțele îi vor fi destul de largi. Ea se încheie la spa-

Scutecele trebuesc făcute din pânză moale ce-
mai groasă. Pânza de in e cea mai bună. Dacă pân-
din care se fac scutecele e veche, e și mai bu-
căci fiind moale nu vatămă pielea copilului. In lip-
de pânză de in, vom face scutece de flanelă.

Pieptărașul, care se pune peste cămășuță, se cr-
este ca și cămașa. Cusăturile, atât la pieptăraș
și la cămășuță, trebuesc făcute cu îngrijire, nu
groșate, căci ar vătămă prin apăsarea pielea co-
lului.

Tulpănașul se croește în trei colțuri. Se așe-
în spatele și în jurul gâtului copilului, după ce l-
înfășat.

Scufița se întrebuințează mai ales iarna.

Plapoma servește la învelitul copilului. Ea trebu-
să aibă mai multe cearșafuri cari se schimbă c-
decâteori se murdăresc.

E o mare greșeală de a băgă mâinele copilului s-
scutec și a le strânge cu fașa. Copilul crește m-
voinic, dacă îi lăsăm mâinile libere. Asemenea p-
cioarele nu trebuiesc trase prea tare și înfășa-
țeapăn.

101. NEAGOE BASARAB.

(Istorie 1512—1521).

Neagoe Basarab crescù de mic în credința stră-
ească și deasceea a petrecut mai tot timpul vieții
cu îngrijire de lucruri sfinte. Prieten cu toți
inii, el n'a purtat nici un războiu în cursul celor
ni de domnie.

A făcut catedrala Mitropoliei dela Târgoviște și
unata biserică dela Curtea-de-Argeș, care este
astăzi podoaba tu-
or bisericilor din
ă. Neagoe a chel-
t pentru zidirea a-
tei biserici toate a-
ile sale; iar când
mai avut ce chel-
, soția sa Doamna
spina, spre a nu se
ne noi biruri și-a
dut odoarele. Cu
nii depe aceste o-
re s'a putut sfârși
năstirea. La sfinți-
ei au fost peste
mic de preoți și
mulți mitropoliți;
re aceștia erà și că-

Neagoe Basarab.

gărul *Gavril* dela Athos, care a scris despre vieața
triarhului Nifon și despre domniile din acea vreme.
Această biserică este făcută din marmoră și are
rma pătrată cu o ușoară rotunjire în partea de
ărit, unde e altarul. Are patru turnuri: două în
ă, unul la mijloc și altul deasupra altarului. A-
ste turnuri sunt împodobite cu săpături frumoase.

In faţa bisericii este un cort de marmoră, fo
frumos săpat, pentru rugăciuni şi aghesme.
rica erà vopsită cu colori scumpe şi aveà m
podoabe. Din pricina focurilor şi a cutremurilor,
serica rămăsese pustie şi s'a înfrumuseţat din
sub domnia M. S. Regelui Carol, care însufleţit
iubirea dumnezeiască, a ridicat-o din nou la înăl
de mai înainte.

Neagoe, fiind religios şi îndurător, a lăsat pe
lugării greci, cari veniau în ţară să se aşeze
mânăstiri. Aceştia au început mai în urmă a desp
mânăstirile de odoarele lor şi a se îmbogăţi
averile mânăstireşti.

In vremea lui Neagoe, s'a adus dela Athos şi
îngropat în Târgovişte trupul patriarhului Nifon. N
goe a scris şi nişte învăţături pentru fiul său T
dosie, în care arată cum trebuie să se poarte
domn în răsboiu, cum să cinstească pe slugi şi
boieri, cum să fie milostiv şi alte reguli folosito
de purtare.

Mormântul lui Neagoe şi al unora din fiii
se văd şi astăzi înlăuntrul bisericii din Curtea-
Argeş. Se crede că tot aici e înmormântată şi
ţia sa, Doamna Despina, care după moartea soţ
s'a călugărit, fiind maică în Mânăstirea Ostrov (lân
Călimăneşti, judeţul Vâlcea). La Curtea-de-Argeş s
înmormântaţi Regele Carol şi Regina Elisabeta.

102. DOAMNA LUI NEAGOE VODĂ.

(Cetire).

Neagoe-Vodă erà om bun şi foarte evlavio
Vrând să facă o biserică să rămână de pomen
puse să se clădească mânăstirea dela Curtea-d

Argeş. El hotărî s'o facă atât de frumoasă, cât sea-
mân pe lume să nu aibă. Pentru aceasta cheltui
Neagoe sumedenie de bani, aşà încât visteria lui
se golise, de nu mai rămăsese nici cu ce să-şi
ţie curtea.

Nu e om, nu e femeie, ba nici un copilaş nu
este în ţara noastră, care să nu ştie măcar din
auzite cât de măreaţă e acea biserică şi cât de
meşteşugit este lucrată şi cât de frumos este zu-
grăvită pe dinăuntru. Incotro te uiţi, sclipeşte au-
rul pe dânsa. Străinii de prin alte ţări vin cu du-
iumul, numai ca să
o privească.

Văzând Neagoe-
Vodă biserica neis-
prăvită şi visteria lui
ajunsă pe fund, se
frământă cu firea
cum ar drege ca să
ajungă la capăt; dar
nu găsià nici un mij-
loc.

Despina Doamna.

Mâhnirea îi cu-
prinse sufletul; căzù
într'o întristare de
se îngrijorau curte-
nii depe lângă dân-
sul. Nici boierii cei
mai mari nu mai îndrăzniau a da ochii cu el,
căci nimeni nu-i mai intrà în voie.

Dacă văzură aşà, boierii se adunară odată cu
mari cu mici în divan şi vorbiră ce să facă, spre
a înveseli inima lui Vodă cea atât închisă.

Intrând şi Vodă în divan, posomorît cu totul,
boierii îl întâmpinară şi-i ziseră:

— „Luminată fie fața Măriei Tale, Doamne! Sfatul cel mare de 12 boieri, a găsit cu cale, ca să mărească birurile. Adunându-se mai mulți bani în țară, Măria Ta vei putea să-ți împlinești dorul inimii și să isprăvești sfântul locaș depe Argeș".

— „Așà să fie, răspunse Vodă. Numele Domnului fie lăudat!"

Fața lui Vodă se lumină oarecum, inima i se deschise, gândindu-se că acum se va găsi mijlocul de a isprăvi un lucru așà de minunat, ca biserica pe care o începuse el.

Doamna lui Neagoe, Despina, blândă și miloasă cum erà din fire, vine repede și intră în divan. Neobișnuită a stà la sfaturile boierilor, ea părù sfioasă deodată. Cum să grăiască ea împotriva boierilor cu barbele late și încărunțiți în slujbele țării!

Dar știind că acolo se plănuiește cevà pe spinarea bietului popor, care și așà erà destul de încărcat de angarele, privì cu îndrăzneală sfatul și grăi astfel:

— „Doamne! și iubite al meu soț, Neagoe! Nu te lăsà înduplecat de căpeteniile poporului, a-l împovărà fără ca să-ți placă ție. Știu că dorești să faci o zidire care să n'aibă seamăn pe lume. Spre lauda Celuipreaînalt ai adus-o până acì, fără să te atingi măcar de un fir de ață din al altora. Averea toată ți-ai cheltuit-o pentru acest lucru plăcut Domnului. Crezi tù că vei aveà liniște și pace, când biserica va fi isprăvità și când vei auzi până la palatul tău glasul de suferință al bietului norod! Au nu muncesc ei destul de greu, cu sudoare și cu lacrămi? Când te vei duce la biserică să te închini, cu ce inimă ai să faci tu rugăciunea, când vei ști că și sărmanii se îndreaptă

pre Domnul cu gemete și blesteme împotriva ta? Ai uitat un lucru, Domnul și Stăpânul meu! Ai uitat că soția ta are niște podoabe cu cari se găsește la sărbătorile împărătești! Cât timp voiu ști poporul asuprit pentru săvârșirea bisericii ale, eu nu voiu mai puteà pune pe mine aceste podoabe, vrednice numai de păgâni. Ia-le, prefă-le în bani, și împlinește-ți făgăduiala ce ai dat lui Dumnezeu!".

Toți rămaseră îmărmuriți, când văzură pe Despina, Doamna lor, săvârșind o faptă așà de frumoasă. Neagoe Vodă se bucurà, că are o soție așà de blândă, de înțeleaptă și de miloasă, iar un ostaș bătrân, bătrân de tot, care apucase a intrà și el în divan și stà smerit într'un ungher, își ridică mâinile către cer și zise:

— „Mulțumescu-ți ție, Doamne, că m'ai învrednicit a trăì, să aud lucruri nemaipomenite până astăzi. *Țara, care are asemenea femei, nu va pierì niciodată!*"

Moscu 16.

Ам четит ачаста
карте ши ам скрис
ачесте рындурь.

Салагор Василе
Л
Фолович.

Аминтире.

В Бетэзь сунт елев
де школэ мие ...ате
вой мури пе ачася пот...
кнодур але ме нуме
елев 23 сб Вол...

103. CANTECELE NOASTRE.

(Cetire).

Românului îi place să cânte. Când e amărît, i când e vesel, Românul cântă. Când își mână le la câmp, când merge cu carul având de tovărăși numai boulenii lui dragi, când între străini, parte, își aduce aminte de ai săi, ori când cu untea îmbrobonată de sudoare muncește cu zor, cântece își spune dorul și cugetul.

In cântec găsește el uitarea necazurilor și alinarea suferințelor. Și după cum îi e inima, așa-i cântecul: aici plângător, aici plin de veselie. Cântece avem foarte multe și toate ne sunt ca comoară scumpă. Unele ne amintesc de urgiile au căzut altădată pe biata noastră țară; altele suferințele Românilor dela împilătorii lor; altele doruri ascunse și avânturi ale tinereții.

E bine să nu uităm cântecele, pe cari le auzim dela moșii noștri, nici să nu le schimbăm pe altele învățate dela cine știe ce vântură țară, cântece străine, fără înțeles pentru sufletul nostru. Să ne iubim cântecele noastre vechi, ca și limba noastră dulce, ca și minunatul nostru port, ca și

curatele noastre obiceiuri. Numai așà ne vom p
tra firea noastră românească.

Când ne-om lăsà graiul, cântecul și portul r
mânesc, n'am aveà la ce trăi pe lume!

---

104. DOINA.

(Memorizare).

Doină, doină, cântec dulce,
Când te aud, nu m'aș mai duce.
Doină, doină, viers cu foc,
Când răsuni, eu stau pe loc.
Bate vânt de primăvară,
Eu cânt doina pe afară,
De mă'ngân cu florile
Și privighetorile.
Vine iarna viscoloasă,
Eu cânt doina închis în casă,
De-mi mai mângâiu zilele,
Zilele și nopțile.
Frunza în codru când învie
Doina cânt de voinicie.
Cade frunza jos, în vale,
Eu cânt doina cea de jale.
Doină zic, doină suspin,
Tot cu doină mă mai țin.
Doină cânt, doină șoptesc,
Tot cu doina viețuiesc.

Vasile Alexandri.

Vasile Alexandri s'a născut în Bacău, la anul 1821 a murit la Mircești (Roman) 1890.

Și-a făcut învățăturile la Paris. A pregătit cu alții revoluția dela 1848, prin scrieri, jurnale, reviste. A ajutat la desrobirea țiganilor, a văzut unirea principatelor, venirea pe tron a principelui Carol, războiul pentru independență și regalitatea și a fost de mai multe ori ministru.

El este unul din cei mai mari poeți, pe care i-am avut Poeziile sale sunt frumoase. Unele cântă natura, altele, faptele vitejești ale războiului dela 1877. Tot Alexandri culese și publică o bună parte din poeziile poporane.

I s'a ridicat o statuă în Iași.

Ce poezii de Alexandri ați mai învățat?

---

105. SFINTELE SĂRBĂTORI.

(Cetire).

„Bună dimineața la Moș Ajun!"
„Ne dați, ori nu ne dați?"
„Bună dimineața!"
„Bună dimineața!"

Stradele sunt pline toate și văzduhul răsună de

toare mare. Gerul e aspru, vântul tae ca biciul, zăpada scârţie sub picioare, dar copiii nu simt nici asprimea gerului, nici suflarea vântului; ei aleargă din casă în casă cu „Bună dimineaţa, la Moş Ajun!

Şi pe când ei strigă pe sub ferestri, alţi copii mai mici tresar din culcuşurile lor şi ascultă cu

prinşi de mirare. Acum nu mai e departe, e pe aci prin apropiere „Moş Crăciun", cu sacul plin de daruri în spinare pentru cei bogaţi, cu mâncări mai bune pentru cei săraci, şi cu petreceri şi pentru unii şi pentru alţii.

Cum se albeşte bine de ziuă, vuiesc satele de strigăte şi cum vine seara, pornesc: colindătorii, iro-

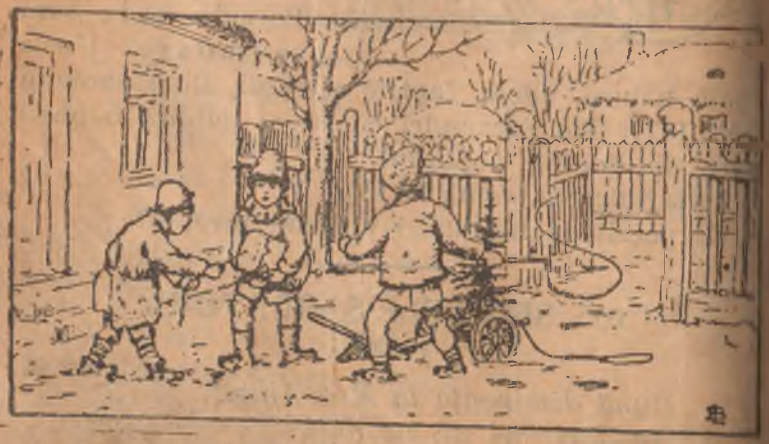

zii şi purtătorii de stele. Crăciunul e aşteptat de copii cu neastâmpăr şi trece pe nesimţite.

Dar Crăciunul nu e decât începutul Sfintelor

ători: mai e şi Anul nou (ziua de Sf. Vasile) ai e şi Boboteaza.

'nserate, când se apropie sfârşitul anului, se esc băieţii cu plugusorul de par'că n'ar fi în iernii, ci în ajun de primăvară.

esnesc din bice şi sună mereu din clopoţele eargă iute dela casă la casă şi privesc cu răarea oprită şi cu ochii mari, când la câte un de stradă văd *Vasilca:* un cap de porc, cu cu colţi, cu urechi înţepenite! Şi porcul cel boîn grăsime care s'aducă spor şi belşug în toate! oi în ziua de Sf. Vasile! Disdedimineaţă altă cere pentru copii:

Sorcova vesela, peste vară, primăvară; Să trăi să îmbătrâneşti ca un măr, ca un păr, ca un le trandafir".

ela Crăciun până la Bobotează, copii umblă teaua.

Sfinte sărbători! Multe bucurii şi multă veselie reţi voi totdeauna!

---

106. ŞTEFAN CEL MARE.

BAIA, LIPNIC, 1454—1504.

(Istorie).

Ştefan Vodă eră nepotul lui Alexandru cel Bun, iar ă mama sa *Oltea* se înrudiă cu neamul Basaor.

Când s'a făcut domn, eră om tânăr, frumos şi nic. Nu eră mare de statură, dar eră mare la te: iscusit, harnic, viteaz, norocos şi cu frica lui nezeu. El eră mult iubit de supuşii săi, îndurător, pt şi înţelept la sfat. Papa dela Roma îl numiă ător al lui Hristos şi-i scriă: „Toate gurile te nuşi toţi într'un glas prea mult te laudă".

ăstirea Putna din Bocovina. 4/7 Ani.
1429-1504

Ştefan cel Mare.

Ştefan Vodă a apărat cu bărbăţie scumpa lui M
dovă, aproape o jumătate de veac, şi şi-a înteme

puterea lui neîntrecută pe credinţa în Dum-
u şi pe popor.

a urcat pe tron cu ajutorul lui Vlad Ţepeş.
nitorul Petre Aron, ucigaşul lui Bogdan, tatăl
Ştefan, nu s'a încumetat să steà în faţa lui Şte-
şi a fugit în Polonia.

e câmpia *Dreptăţii*, de lângă Suceava, se adu-
ă norodul şi fruntaşii Moldovei şi stătură înain-
tânărului fecior domnesc, pe care îl aleseră mai
rele statornic al lor, urându-i într'un glas: „Intru
lţi ani să trăeşti, Măria Ta!

Noul domn dorià mai
inte să-şi statornicească
pânirea şi hotarele ţării.
entru aceasta şi-a în-
mit oştirea şi a întărit
tăţile de apărare, cum
au: Hotinul, Suceava,
tatea Neamţului, Roma-
l, Cetatea Albă, punând
r'insele pârcălabi.

Mateiu Corvin.

Ştefan, după ce pradă
olonia, unde erà adăpos-
Petre Aron, îl urmă-
ste în Ungaria dând iu-
ş în Secuime. Nu mult
upă aceasta, cuprinde şi
etatea Chilia, care erà so-
tită ca oraş unguresc.

Baia. — Regele Ungariei, Matei Corvin hotărî
-şi răsbune pe Ştefan, care-i călcase ţara şi cu-
prinsese Chilia. In 1467, intră în Moldova pe la tre-
ătoarea Oituz, o ià pe Trotuş în jos, ajunge la
Bacău şi apoi la Roman, căruia ii dă foc. Dela Ro-

man, apucă drumul către Suceava, capitala țări... Baia, în ținutul Sucevei, poposi, cu gândul să treacă sărbătorile Crăciunului.

Eră noaptea geroasă. Ungurii se puseră pe chef, când Ștefan cu oștenii săi cade ca un trăsnet asu... lui Mateiu și dă foc târgului pe toate părțile. Inv... mășeala este mare. Pâlcuri de Moldoveni intră ... străzi și Ungurii se ucid între ei. Mulți dintre că... tanii ungurești rămaseră să ardă în focul care ... prinsese Baia, iar regele o luă la fugă, purtând ... spinare o săgeată moldovenească, ca astfel să-și ... ducă aminte toată viața de pățania dela Baia.

Mateiu Corvin nu s'a putut nici gândi măcar ... se mai întoarcă în Moldova, unde suferise o înfr... gere așa de rușinoasă.

Ștefan Vodă însă trecu încă odată în țara ung... rească și ispitind prin vicleșug pe ucigașul Pet... Aron, îl prinde și-i taie capul.

Lipnic. — Doi ani trecuseră după lupta dela Ba... Eră în 1469, când Ștefan prinse de veste că Tătar... prădau Moldova în partea de răsărit. Ștefan totde... una gata de luptă, le iese înainte și-i întâlnește ... *Lipnic,* în Basarabia, unde-i svântă în bătaie și le ... îndărăt toate prăzile; ba încă prinde și pe fiul h... nului (împăratului) tătăresc. Hanul îndrăznește ... trimeată atunci la Ștefan 100 de soli cu porunc... să-i spună, că dacă nu dă drumul fiului de împăr... tătăresc, va face Moldova pârjol.

Domnul Ștefan nu știă de frică : omoară pe fiu... hanului și trage în țeapă 99 de soli, iar unuia ... taie nasul și urechile și-l trimete înapoi, să spu... ce a văzut.

---

107. TAINELE: BOTEZUL, MIR-UNGEREA.

(Religie).

Biserica, dela întemeierea ei și până astăzi a făcut multe orânduieli și a dat multe porunci, prin care religia noastră se deosebește de altele. Așă noi nu putem intrà în sânul bisericei noastre, fără botez, nu ne putem face preoți — ori cât de învățați am fi — până nu ne preoțim, nu putem intrà în viața familiară creștină fără cununie.

Și botezul și preoția și cununia sunt taine. Tainele sunt lucruri sfinte, săvârșite de preoți ori arhierei, prin care se primesc dela Dumnezeu daruri nevăzute. Ele sunt în număr de șapte: *botezul, mirul, cumineca-tura* (împărtășania) *mărturisirea păcatelor, maslul, nunta* și *preoția*

Botezul este taina prin care omul trece în rândul creștinilor.

Săvârșitorul acestei taine este de regulă preotul.

Primitorul este noul născut, sau oricare om doritor să intre între creștini.

Materia, care se întrebuințează la săvârșirea acestei taine, este apa și untdelemnul.

Cuvintele, care se rostesc, când copilul se scufundă în apă, sunt : *„Botează-se robul lui Dumne-*

zeu... în numele Tatălui și al Fiului și al Sf. Duh, amin".

In lipsa preotului, când copilul este în primejdie de moarte, botezul poate fi săvârșit de oricare creștin, scufundându-se copilul în apă și zicând cuvintele „Botează-se robul lui Dumnezeu"... In urmă, dacă copilul nu moare, preotul cetește și celelalte rugăciuni.

Prin botez omul se spală de păcatul strămoșesc.

Cine nu-i botezat, nu poate primi celelalte taine.

Mir-Ungerea este o taină prin care se pecetluește legătura ce a făcut cel botezat, că va păzi învățăturile bisericei creștine.

Săvârșitorul acestei taine este preotul.

Primitorul cel de curând născut sau acel care lepădându-se de credința adevărată, se întoarce din nou la religia creștină ortodoxă.

Materia este Sfântul mir (untdeelemn sfințit de arhierei).

Cuvintele, pe care le zice preotul, în timpul când se unge cel de curând botezat sunt: *„Pecetea darului Sfântului Duh, amin"*.

Ungerea se face: la frunte, tâmple, urechi, nas, gură, mâini, piept și picioare și la fiecare ungere se zic cuvintele: *„Pecetea darului... amin"*.

108. IN TEMNIȚA.

(Cetire).

A fost o vreme, când Italia era sub stăpânirea Austriei, întocmai după cum țările române erau sub stăpânirea Turciei. In acea vreme, s'au găsit destui patrioți cari să încerce desrobirea Italiei. Mulți din aceștia au plătit cu moarte încercarea lor, mulți au stat cu zecile de ani în temnițe.

Unul din cei condamnați pentru vina de a-și vedea patria iarăș liberă de stăpâniri străine a fost și Silvio Pellico. El a răbdat și închisoarea 15 ani; de urmă a scăpat acum o jumătate de veac, odată cu eliberarea țării sale de sub jugul austriac.

In închisoare, Silvio a suferit mult. Singurătatea, odaia rece și întunecoasă, boala, toate le-a învins însă prin două lucruri: credința în Dumnezeu și dragostea ce i-o arătau doi copii ai unei familii, care stăteă într'o casă, peste drum de închisoarea lui.

Dela una din ferestrele acelei case Silvio, pentru întâia oară după un an și jumătate, văzù un copilaș de 9 sau 10 ani, ridicându-și mânușițele spre cânsul; apoi îl auzì strigând:

— „Mamă, mamă, uite au pus pe unul colo, sus! O, sărmane, cine ești tu?"

— „Eu sunt Silvio Pellico", răspunse cel închis.

Un alt băiat mai măricel, aleargă și el la fereastră și strigă:

— „Dumneata ești, Silvio Pellico?"

— „Da, dar voi, drăguților?"

— „Eu mă numesc Antonio, iar fratele meu Giuseppe".

Acești copilași se împrieteniră cu Silvio. In fiecare dimineață, amiază, ori seară, îi spuneau vorbe

dulci. Pe înnoptate, când aprindeau lumânare copiii strigau: „Noapte bună, Silvio, curaj ! Când copiii se puneau la masă, sau la vreo gu tare, ziceau:

„Ah ! Dac'am puteà să-ţi dăm din cafeaua no stră cu lapte ! Ah ! Dac'am puteà să-ţi dăm di covrigii noştri ! In ziua când vei fi liber, nu uit să vii pe la noi : îţi vom dà atunci covrigi frumo şi casă".

Aceste cuvinte mângâiau pe Silvio şi-l făcea să poată suferi chinurile închisorii.

---

109. SCHELETUL, SCRINTITURI.

(Ştiinţe Naturale).

Corpul omului e acoperit cu piele. Sub piele est carnea, iar aceasta este prinsă de oase. Toate o cele corpului la un loc se numesc *schelet*.

La scheletul omului deosebim : *oasele capului, al trunchiului şi ale membrelor* (mâinilor şi picio relor).

Scheletul capului. La cap deosebim oasele ca alcătuesc *cutia creierului şi oasele feţii*... Cutia cr ierului se mai zice şi *craniu*.

Oasele craniului sunt prinse între ele prin margi dinţate, par'c'ar fi un singur os (tigva) ; ele în sunt în număr de 8.

Oasele feţii sunt aşezate înaintea craniului. Di aceste oase fac parte oasele : ochilor, ale obrazulu ale nasului şi ale fălcilor.

Scheletul trunchiului. La trunchiu deosebim os sele spinării, în formă de inele prinse unele de alte şi făcând un lanţ ce se numeşte *Şira spinării* (coloan vertebrală).

Şira spinării este ca un stâlp de care se sprijină *coastele* şi *oasele şoldurilor*. Coastele, în număr de 12 perechi, în faţă sunt legate de osul pieptului (sternul, lingurica).

Oasele şoldurilor sunt aşezate în partea de jos a trunchiului, unul deoparte şi altul de cealaltă. Intre oasele şoldurilor este *basinul* (ligheanul, pântecele).

Scheletul membrelor. Oasele mâinilor sunt prinse de partea de sus a trunchiului prin *spate* şi *furca gâtului*, cari formează *umărul*. Oasele mâinilor sunt următoarele : *oasele braţului*, care merg dela umăr până la cot, *oasele antebraţului*, care merg dela cot până la încheietura mânii şi sunt în număr de două : *oasele încheieturii mânii* aşezate pe două rânduri, *oasele podului palmei* şi *oasele degetelor* mici aşezate cap la cap.

Oasele picioarelor sunt prinse de oasele trupului prin *şolduri*. Oasele picioarelor sunt următoarele : *oasele coapsei*, care merg dela şolduri până la genuchi, oul (rotula), un os aşezat la încheietura ge-

muchiului, *oasele fluerului* în număr de două, merg dela genuchi până la încheietura de jos a piciorului. Partea de jos a piciorului, pe care călcăm, încă are *oasele podului piciorului*, *oasele călcâielor* și *oasele degetelor*.

Oasele scheletului sunt legate între ele prin încheieturi. Unele încheieturi nu lasă oasele să se miște ci le țin legate, altele le lasă să facă felurite mișcări. Cu cât omul îmbătrânește, cu atât oasele i se întăresc.

DE ȚINUT MINTE. — **Scrântituri.** Călcând rău cu piciorul, or lucrând ceva cu mâna, se poate întâmplà să căpătăm scrântituri, adică osul să se smintească din încheietură. Îndatăce căpătăm o scrântitură, punem partea bolnavă într'un vas cu apă rece și ținem brațul sau piciorul în acea apă, până ce vine doctorul. Dacă partea bolnavă n'o putem pune deadreptul în apă, o înfășurăm în cârpe muiate în apă rece pe care le schimbăm mereu.

Se poate întâmplà, ca medicul să fie departe și să nu-l putem aduce; atunci frecăm încetinel partea bolnavă cu spirt, ungem locul scrântit cu apă de plumb și înfășurăm partea bolnavă. Mâna sau piciorul scrântit nu trebuie să se miște, până ne s'a vindecat.

Când se rupe vr'un os, vom alergà numai decât la doctor. Fără ajutorul lui nu putem face nimic.

Să ne ferim de babele doctorese, ce se găsesc pe la sate, ele în loc să ne vindece, de multe ori ne vatămă mai rău.

---

110. ESCHIMOȘII.

(Cetire).

Locuitorii din apropierea polului, Eschimoșii, au fața turtită, lățăreață și arămie închisă; nasul mic și turtit ochii mici și codați.

Părul lor este negru ca pana corbului, lung și încurcat; pe frunte este tăiat. Barbă nu au mai

loc, doar niște tiuleie aspre și rari, de coloare agră, sunt presărate ici și colea.

Clima cea aspră îi face să se îmbrace cu blăni cu piei de păsări. Pantalonii sunt de blană, amașa de piei de rață, cojocul de piele de vulpe.

Eschimoșii.

tot de piele de vulpe e și gluga, care le acoperă tot capul, afară de ochi și gură.

Mănușile sunt de piele de focă, căptușite cu piele de câine. Ciorapii sunt de aceeași materie.

Astfel îmbrăcat, Eschimosul seamănă mai de grabă cu un urs, care umblă în două picioare, decât cu un om.

Femeile și copiii sunt îmbrăcați tot ca bărbații.

Reni.

Eschimoșii locuesc în niște viziuni, făcute din

zăpadă. Inlăuntru, paturile sunt aşternute cu blă
de urşi sau de vulpi.

Lucrurile trebuitoare unei familii sunt: o sanie
făcută din oase
de animale, ha
muri de piele
de focă, ia
ţuri şi lănci d
oase cu cari s
servesc la vâ
nat, câini
reni cari le du
săniile. In
nele colibe s
găseşte şi câte o căldare pentru gătitul bucatelor
Focul îl face cu grăsime de focă sau de urs.

Singura grije a acestor sălbateci este să aibă
mâncare. Pe urmă, petrec în veselie. Sunt oameni
cei mai mulţumiţi. Râd toată ziua şi povestesc lu
cruri hazlii.

Cu toată sălbăticia lor, Eschimoşii sunt buni
primitori. Doi ne-
norociţi navigatori, cari scăpaseră dintr'o corabie înnecată, după ce petrecuseră peste doi ani singuri, într'o scorbură, trăind ca vai de dânşii, avură noroc să fie găsiţi de un vânător eschimos. Acesta i-a luat, i-a dus în satul său şi acolo au petrecut mai multe zile. Satul era o adu
nătură de vre-o douăzeci de colibe de zăpadă bă
tută. Când au sosit, le-au ieşit înainte locuitorii di

Focă.

t cu neveste, cu copii şi cu câini. Indată îi bă-
ră în casă, îi poftiră să şadă pe blănile de urs alb,
ospătară, şi-i îngrijiră, cum se pricepù mai bine.

Când începe să se rupă ghiaţa, Eschimoşii
leacă toţi la vânat, căci atunci se găsesc: urşi
lbi, multe foce şi morse. Uneltele lor de vânat
unt: undiţa, lancea şi laţul. Fiecare vânător pân-
eşte unde e cră-
tă ghiaţa, şi aş-
eaptă până când
focă ori vre-o
orsă scoate ca-
ul afară ca să res-
ire atunci repede
ncea, şi dacă ni-
mereşte bine o o-
moară. Bărbaţii
'au altă îndelet-
icire decât vâna-
tul şi îngrijirea câinilor. Tot ce priveşte îngrijirea
din casă, rămâne pe seama femeilor.

Mors.

Vânatul hotărăşte locul, unde se aşează satele.
Eschimoşii îndată ce nu mai găsesc vânat, încarcă
câniile şi pleacă în altă parte. Cu chipul acesta,
satele se schimbă dela un loc la altul, ca şi coli-
bele păstorilor.

---

111. POCAINŢA, CUMINECATURA ŞI MASLUL.

(Religie).

1. *Pocăinţa* sau *spovedania* este o taină prin care
creştinul mărturisindu-şi păcatele, dobândeşte iertarea lui Dumnezeu.

Săvârşitorul acestei taine este preotul duhovnic. *Primitorul* este oricare creştin.

Rugăciunea preotului pentru cel care se pocăeşte.

Când cineva vrea să se spovedească, trebuie să mărturisească duhovnicului toate greşelile, să se hotărască a nu mai greşi în viitor şi să îndeplinească pedcapsa ce i-o dă preotul.

2. *Cuminecătura* sau împărtăşania este taina prin care preotul, prefăcând pâinea în însuş trupul lui Hristos şi vinul în însuş sângele lui. Creştinii împărtăşindu-se dobândesc milă şi dar nou dela Dumnezeu.

Săvârşitorul acestei taine este preotul.

Primitorul, oricare creştin, după ce a căpătat voie dela preot.

Materia este pâinea sfinţită şi vinul sfinţit.

Cuvintele, pe care le zice preotul, când dă împărtăşania sunt: *„Cuminecă-se robul lui Dumnezeu ... cu sfântul trup şi sânge al Domnului Dumnezeului nostru Iisus Hristos, spre iertarea păcatelor şi spre viaţa de veci"*.

3. *Maslul* este o taină prin care bolnavul prin ungerea cu undelemn sfinţit şi rugăciunea preoţilor

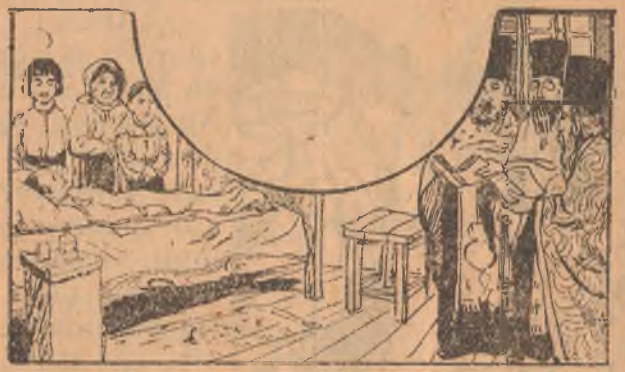

Maslul.

dobândeşte iertarea păcatelor şi se uşurează de boala sa.

Săvârşitorii acestei taine sunt preoţi în număr de trei, cinci sau şapte. La nevoe însă maslul poate fi săvârşit şi de un singur preot.

Şi pocăinţa şi cuminecătură şi maslul se pot repetă.

112. TOLPA ŞI ŞTEFAN VODA.

(Cetire).

Se zice că pe vremea lui Ştefan Vodă se află pe lângă curtea domnească un ţigan cu numele Tolpa, om deştept, glumeţ şi foarte priceput.

Intr'o zi, venind nişte Români dela ţară să se jelniască înaintea Domniei, de nedreptăţile pârcălabului lor, tocmai când erau să intre în curte, întâmpinară pe ţiganul Tolpa.

— „Ce vreţi, oameni buni?" îi întrebă acesta.
— „Avem să vorbim cevà cu Măria Sa Vodă. Acasă-i?" întreabă Românii cu jumătate de glas, socotind că cine ştie ce domn mare e acela cu care vorbesc.

— „Acasă!... Dar ce aveţi să vorbiţi cu Măria Sa Vodă? Nu puteţi să-mi descoperiţi şi mie tainele voaste? Eu v'aş puteà ajutà mult, deoarece şi eu sunt unul din cei mai mari sfetnici ai Măriei-Sale".

Românii, necunoscându-l cine-i, şi văzându-l aşà de vorbăreţ, îi istorisiră taina lor; că pârcălabul îi asupreşte din cale afară, că le ià bir peste măsură, ba încà batjocoreşte, îi bate şi-i chinueşte fără milă şi fără vreo pricină.

— „Oameni buni, zise Tolpa, n'aveţi nici o grijă, întoarceţi-vă acasă în voia cea mai bună, că eu vă sunt omul. Voiu vorbi cu Măria-Sa. De astăzi înainte n'o să vă mai asuprească pârcălabul".

Românii îl ascultară şi se întoarseră bucuroşi spre casele lor.

Tolpa, după depărtarea sătenilor, căutà un prilej bun să intre la Măria-Sa, în odaie.

In ziua aceea Ştefan erà voios.

Ştiindu-l că-i numai singur, Tolpa intră deo-

lată la dânsul plângând şi ţinându-se cu mâna de cap.

—„Ce este Tolpa? Ce plângi?" îl întrebă Vodă.
—„Mi-a tras dascălul o palmă, Măria Ta!"
—„Pentruce?"
—„Pentrucă n'am ştiut „Tatăl nostru!"
—„A! Tu păgâne!" îi zise Vodă mânios. „Tu să nu ştii „Tatăl nostru". Mă, dar ce eşti tu? Turc, Tătar? ce liftă rea?"

„Il ştiu, Măria Ta, dar îl greşesc într'un loc".
—„Spune-mi-l dar!"
—„Tatăl nostru, carele eşti în ceruri, sfinţească-se numele tău, vie împărăţia ta"...
—„Mai departe!"
—„Aici am uitat o vorbă".
—„Facă-se voia ta! Zi acum mai departe!"
—„Facă-se".
—„Facă-se voia ta... Mă dar ce bătut cu leuca mai eşti! Zi înc'odată dela început şi ţine bine minte: „Facă-se voia ta".
—„Tatăl nostru carele... facă-se voia mea".
—„Cum nu poţi ţineà tu minte un cuvânt? Ţi-i dogit capul?
— „Ca să nu uit, Măria Ta, rogu-te, scrie-mi vorbele acelea pe o hârtie şi te iscăleşte, aşà să-mi pot aduce aminte totdeauna, când voiu luà hârtia în mână".

Ştefan Vodă nebănuind cugetele ţiganului, luà o coală de hârtie albă, curată şi scrise: *„Facă-se voia ta"*, apoi iscălì dedesubt: *„Ştefan-Vodă"*.

— Tolpa — bucuria lui — ià hârtia în mână, şi cum ieşì dela Vodă, îndată şi porni la ţară „către satul acela unde erau Românii", cari au fost venit la curte să se jăluiască.

Ajungând în sat, dete poruncă să se adune toţi

sătenii la un loc, și împreună cu dânșii și pârcălabul, căci vine dela curtea domnească și le aduce o vorbă mare dela Măria Sa.

După ce s'a adunat tot satul împreună cu pârcălabul, Tolpa, văzându-se în mijlocul adunării, se pune față în față cu pârcălabul; începe mai întâiu a-l mustră înaintea întregului sat pentru neomenia sa cu sătenii, apoi, arătându-i iscălitura și pipărate, zicând:

„Vezi, ce este scris aici?"

„Văd". „Facă-se voia ta", răspunse pârcălabul dar eu nu știu, ce va să zică asta?

„Nu știi?... bine!... lasă că știu eu! — strigă Tolpa furios, și atunci pe loc porunci juraților să-l întindă jos și să-i măsoare cincizeci de bețe bune și pipărate, zicând:

„Iscălitura Măriei Sale poruncește; să pedepsim pe toți aceia cari nu știu de omenie și asupresc pe frații lor din cale afară și fără vre-o dreptate. Depe spinarea sătenilor trăim: cum dar să-i asuprim și să-i prădăm fără milă?"

Și Tolpa porunci să-i mai dea cincizeci de bețe, pedepsind astfel nedreptățile și nelegiuirile pârcălabului.

---

113. ȘTEFAN CEL MARE.

Podul Inalt (Rahova) Războieni.

(Istorie).

Ștefan cel Mare purtă mai multe lupte cu Radu cel Frumos, domnul Munteniei, care erâ sprijinit de Turci. Într'una din aceste lupte cuprinde Brăila, iar într'alta pătrunzând până la cetatea Dâmbovitei (București), alungă pe Radu din scaun și așează în locu-i pe Laiot Basarab. Turburând însă pe domnii țării românești, Ștefan săvârșiă o faptă de dușmănie împotriva Sultanului. Acesta se hotărî să-l înlăture.

Podul Inalt, (Rahova). Erâ în 1475. Turcii își puseră în gând să cuprindă Moldova. Au plecat dela ei deacasă și au ajuns la Bârlad. Lumea apei Bârladului se înnegrise de oastea cea fără număr a lui Soliman Pașa. Deaci, Turcii o luară în sus, către ținutul de dealuri înalte, de văi înguste și de păduri nestrăbătute ale Vasluiului și ajunseră la Podul Inalt.

O apă săracă curgeà pe acolo. Iarna erà blândă. Zăpada se topise și apa se revărsase până departe, în bălți.

Aici aștepta oastea moldovenească, puțină la număr, dar plină de credință că luptă pentru dreptate.

Ziua de 10 Ianuarie se revărsà întunecoasă și tristă. O negură deasă se lăsase peste taberile înduşmănite ce erau gata să se încaiere. Turcii nu cunoșteau bine locurile; ei nu știau că înaintea lor se întindeau mlaștini. Ștefan Vodă ascunsese în lunca înaintea Turcilor, oșteni anume învățați. La poruncă, oștenii începură a sună din bucium și surle. Grosul armatei turcești crezând că într'acolo e oastea lui Ștefan, dădu năvală mare și intră în huciag și mlaștine. Ștefan cu oastea aleasă îi izbi la spate ca un trăsnet. Păgânii se învălmășeau îngroziți. Dădeau unii peste alții, caii cu tunurile se înfundau în mocirlă și groaza pieirii, în negura care-i împresură, ușură biruința oștenilor moldoveni asupra cumplitei oști a lui Soliman.

Mulți dușmani ai creștinătății au pierit în lupta aceasta dela Rahova! Turcii erau oșteni neînvinși și vârîseră spaima în toți craii și împărații Europei.

Iar acum Ștefan Vodă cu o oaste așă de mică zdrobise o ostire așă de mare. Vestea biruinții se răspândi

ca fulgerul, în toate ţările şi în toate bisericele creştinătăţii se făcură slujbe pentru izbânda marelui Ştefan Vodă.

Papa dela Roma şi mulţi crai sau împăraţi creştini trimet lui Ştefan scrisori de mulţumire şi de laudă pentru cea mai strălucită biruinţă pe care a purtat-o oastea creştină împotriva Turcului. Ştefan vesteşte pe creştini de această izbândă astfel: *„Învinsu-i-am şi i-am pus sub picioarele noastre şi pe toţi i-am răpus cu tăişul săbiei, pentru care lucru D-zeu fie lăudat"*.

Trei zile oastea moldovenească posti şi mulţumi lui D-zeu cu rugăciuni. Aşă erà datina lui Ştefan în răsboaiele sale.

Războienii. Sultanul Mahomed, auzind de păţania dela Rahova, hotărî să vină el însuş împotriva lui Ştefan. El trece Dunărea în fruntea unei armate numeroase.

Ştefan tocmai atunci erà foarte strâmtorat. Dela vecini n'aveà nici un ajutor, iar armata lui erà prea mică ca să ţină piept oştilor Sultanului.

In vara anului 1476, Mahomed intră în Moldova. Ştefan dă foc semănăturilor şi se retrage către Vaslui, iar de aci puţin câte puţin se tot apropie de pădurile judeţului Neamţu, arzând totul în urma lui.

Sultanul se ia după Ştefan, la munte.

Oaste amoldovenească s'a aşezat la Valea Albă (Războeni). Aici, într'o poiană bine aleasă. Moldovenii săpară şanţurii dejurimprejur, aşezară tunuri, iar peste ridicăturile şanţului trântiră copaci.

Când Turcii ajunseră în poiana întărită, Moldovenii sloboziră tunurile, şi de trăsnetul grozav se zgudui pământul, iar ieniceriі, cari nu se clătinau în foc niciodată, căzură cu feţele la pământ.

Insuş sultanul bătrân şi bolnav cum erà, luă în

ă buzduganul şi dând pinteni calului, înaintă
ă sub întărituri. Lupta fu grozavă. Românii se
tau vitejeşte. Un pumn de oameni se împotrivi
zorii zilei până în asfinţitul soarelui unei oştiri
zeci de ori mare.

Seara, Ştefan, cu oştenii câţi mai rămăseseră în
ată, fu nevoit să caute scăpare.

Turcii, prăpădiţi de foame şi de boale, nu pot luà
ceava care erà bine întărită. Ei se mulţumesc numai să-i deà foc, şi apoi, prădând şi arzând, se
orc înspre Dunăre.

Domnul moldovean nu întârziă mult, ci îşi adună
nou oastea. Lupta iar începe.

Fug păgânii spre hotare,
Mulţi găsesc în văi mormântul.
Dunărea şi Neagra Mare

Văd cum însuş împăratul,
Mahomed cuceritorul,
Cu oştirile-i rămase
Grabnic îşi întoarce sborul,

Şi se duce 'n goana mare,
Crunt scrîşnind c'a scos din minte,
Iar în urmă'i stă Moldova
Liberă ca şi 'nainte.

Matiaş Corvin, craiul unguresc, scrie papei că Turcii s'au ales din bătălia dela Războieni cu „o fugă ruşinoasă".

114. SISTEMUL NERVOS.

(Ştiinţe Naturale).

Noi simţim dacă un lucru este dulce ori sărat, tare ori moale, neted ori colţurat. Deasemenea simţim plăcere, când auizm cântând ceva frumos, ne supără scrâşnitul unui ferăstrău, care ar tăia într'o piatră. Simţirea ne vine, după cum ştim, prin cele 5 simţuri.

„Dar cine ne aduce în minte simţirea de dulce, sărat, neted, colţurat ? Cine ne aduce în minte plăcerea, când auzim un cântec frumos, şi supărarea când auzim un ferăstrău tăind într'o piatră ? Aceştia sunt *nervii*.

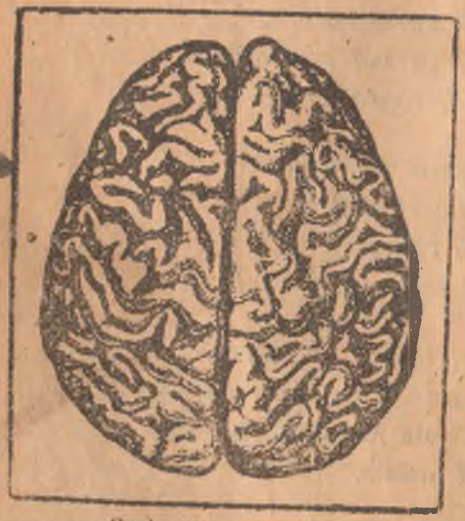

Creierul pe dinafară.

Ei sunt nişte fire roşioare foarte subţiri, răspândite în toate părţile corpului. Nervii ca nişte sârme de telegraf ne aduc la creer diferite simţuri.

Locul de unde pleacă nervii, este *creierul* şi *măduva spinării*.

Creierul şi măduva spinării se numesc *centre nervoase*.

Creierul este aşezat în craniu (tigvă) şi se împarte în două : creierul mare şi creierul mic.

Creierul mare este aşezat în partea de sus şi înainte a craniului. El este acoperit pe deasupra cu o

eliţă în partea dinafară, care are o mulţime de doituri *(circomvoluţiuni)*.

Din creierul mare pleacă nervii celor cinci simţuri: ii ajung în nas, alţii în urechi, alţii în piele, alţii ochi, alţii în limbă şi ne fac să auzim, să vedem, mirosim, să pipăim şi să gustăm. Greutatea creierului mare cântăreşte, în mijlociu 1250 grame. *El te organul simţirii şi al înţelegerii.*

Creierul mic este aezat dedesubtul şi înaoia creerului mare, t în tigvă. Nervii, ari pleacă dintr'însul ne pun în mişare diferite părţi ale orpului. Dacă facem mică sgârietură în reierul mic al unui pure, el se mişcă neegulat, când înainte, ând înapoi şi cade. Nu poate mişcă pioarele după cum reà. *Creierul mic este rganul mişcării.*

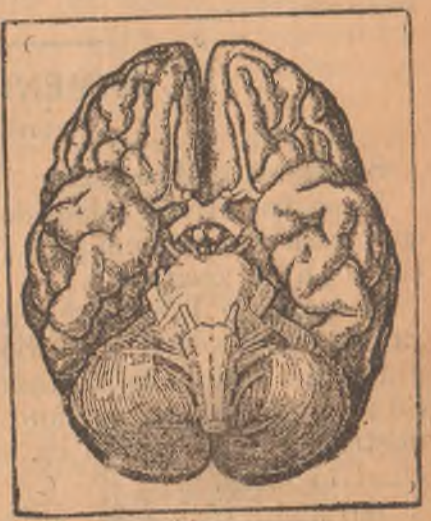

Creierul pe dinăuntru.

Măduva spinării se întinde dealungul şirii spinării în partea de jos se sfârşeşte printr'un mănucihu de nervi. Din măduva spinării pleacă o mulţime de nervi, din care unii dau simţirea, alţii mişcarea.

Creierul, măduva spinării şi nervii alcătuesc *sistemul nervos.*

SFATURI. Când sistemul nervos al unui om e sdruncinat, omul ce zice că e bolnav de nervi. Boalele de nervi sunt cele mai primejdioase. **Nebunia** nu este altceva decât o turburare a sistemului nervos.

Când cineva suferă de astfel de boale, nu-i bine să se [illegible] în mâna babelor, căci toate descântecele nu pot fi decât să lungească boala.

De asemenea nu-i de ajuns să ne aşteptăm la vindecare du când pe bolnav la vreun preot bătrân să-i citească rugăciuni; rugăciunile sunt bune, dar sunt pentru suflet; când ni-i bolnav trupul, negreşit, trebuie să ne ducem la doctor.

El e om învăţat, ştie cum sunt aşezate toate mărunţaiele în om şi ştie să vindece pe cel care are vreo sminteală.

Mai ales pentru cei turbaţi, leacul e foarte uşor, numai dacă luăm treaba în pripă.

115. OAMENI PITICI.

(Cetire).

Se ştie că în Africa este un fluviu numit Congo. In partea Africei udată de acest fluviu, locueşte un neam de oameni pitici. Cei mai înalţi sunt cât copiii de zece ani.

Pielea lor e de coloare arămie negricioasă. Perii capului sunt scurţi şi cârlionţaţi de coloare neagră, capul rotund ca o ghiulea, nasul mic şi turtit. Sunt foarte fricoşi şi când zăresc oameni de ai noştri fug de pe stânci ca potârnichile, ori se ascund în nisip.

Mai acum câţiva ani, prin părţile Congului treceà o companie de soldaţi francezi ca să facă harta acelor ţinuturi. Fiecare soldat duceà în spate — ca pentru orice primejdie, câte o ladă de cartuşe în greutate de 30 kgr. Căldura fiind mare, un soldat nu mai putù duce în spate cartuşele şi le-a lăsat în jos.

Dupăce au mers câţiva kilometri, căpitanul companiei băgă de seamă pe soldatul care-şi lepădase cartuşele; îl mustră şi-l trimise înapoi împreună cu alţi doi, ca să aducă lada cu cartuşe.

Când erau aproape de locul, unde lăsase solda-

cartuşele, ce să vadă? Vreo douăzeci de pitici se căjiau să o rostogolească prin nisip. Când au zărit pe soldaţii francezi, au lăsat lada jos şi au dat'o la fugă prin nisip, par'că erau nişte miei şi într'o clipă s'au ascuns care pe unde au putut.

Piticii n'au arme. Răul pe care-l pot face, este că înplântă ţăruşi otrăviţi pe cărări şi pe poteci cu gândul că cine vine va călcà în ele, să moară. Dar aceasta li-i de puţin folos, căci Europenii când merg prin ţinuturile lor, se duc încălţaţi cu un fel de papuci de lemn, aşà că scapă de acele ţepi înveninate.

Piticii sunt fără putere şi fricoşi peste seamă. Ei umblă fără nici o îmbrăcăminte şi se hrănesc mai ales cu peşte.

116. ŞTEFAN CEL MARE. (DUMBRAVA ROŞIE, MOARTEA SA).

(Istorie).

Dumbrava Roşie. (Codrii Cosminului). La anul 1490, Ştefan cuprinde Pocuţia, pe care o pierduseră înaintaşii săi. Polonii îşi pun în gând să-şi cerce norocul. Credeau că dacă n'o puteà luà Moldova din mâna lui Ştefan, măcar să-şi ia Pocuţia.

Albert, regele Poloniei, alergă la un şiretelnic. El făgăduì lui Ştefan ajutor să-şi ieà înapoi: Chilia şi Cetatea Albă, cari căzuseră în mâna Turcilor la 1484 şi-i cere voie să treacă prin Moldova. Ştefan înţelese gândul lui Albert şi-i trimise boieri ca să-i arate calea. Polonii însă apucară către Suceava, pe care o înconjoară fără să o poată luà, căci erà bine întărită. Albert, craiul Polonilor, văzându-se încurcat, cere pace lui Ştefan. Se făcù o învoială prin care se statornicì ca Polonii să se întoarcă înapoi pe

același drum pe care veniseră, spre a nu prădă ta
prin alte părți. Polonii nu se ținură de vorbă și sbu
dară, care încotro, fără ca regele să încerce a-i opr

Atunci Ștefan se luă după ei și-i prinse în codr
cel des al Cosminului, din Bucovina. Aici, în ziu
de Sf. Dumitru, 1497, oștirea moldovenească bat
cumplit pe Poloni, secerând o mare parte din co
ducătorii lor. A rămas chiar vorba la Poloni că
„In zilele lui Albert Craiul a pierit șleatha".

Se povestește că Ștefan ar fi răsturnat copaci pes
Poloni, iar pe cei prinși i-ar fi pus la plug și ar f
semănat ghindă în locul arat. Deaici ar fi răsărit
pădure de stejari „Dumbrava Roșie".

Mai târziu, Ștefan cu oastea sa a intrat în Pole
nia și a prădat-o până sub zidurile Lembergulu
(Liovului). Craiul Ioan Albert este nevoit să facă
pace cu Ștefan, pe care îl recunoaște Domn de sin
stătător și tovarăș cu el și cu regele Ungariei, pen
tru a luptă la nevoie împotriva Turcilor.

Până la moartea lui Ștefan Vodă, Pocuția a fost
stăpânită de Moldoveni.

Întocmirile lui Ștefan Vodă. — Pe lângă războa
iele ce a purtat pentru creștinătate și pentru neatâr
nare, Ștefan strălucea și prin faptele păcii. El a
făcut 14 de biserici și de mânăstiri, prin care se
învățâ și carte. Pe toate acestea le-a dăruit cu averi
și moșii.

In cuprinsul țării noastre, în Bucovina și chiar în
Ardeal, se văd încă unele din bisericele și mânăstirile
zidite de Ștefan Vodă. La una din aceste mânăstiri,
Putna (Bucovina), i se odihnesc rămășitele pămân
tești.

Moartea lui Ștefan. La 3 Iulie, 1504, într'o zi de
marți, după o măreață domnie de 47 ani, se stinge

din viață, plâns de tot norodul și de toată crești-
nătatea, Leul Moldovei, Ștefan cel Mare și Sfânt.

Când era pe patul de moarte, a chemat pe fiul
său Bogdan și față cu tovarășii săi de luptă și cu
sfătranii săi boieri și sfetnici, l-a statornicit domn în
locul său și i-a dat sfaturi, cum să se poarte ca să
păstreze neatârnată și în toată întregimea ei, scumpa
țară a Moldovei. Apoi și-a dat obștescul sfârșit plâns
de toți, respectat, iubit și ascultat de toți.

„Ingropat-au pe Ștefan Vodă în mânăstirea Putna,
cu multă jale și plângere a tuturor locuitorilor, cât
plângeau toți ca după un părinte al lor; că cunoșteau
toți că s'au făcut prin el mult bine și apărare. Iar
după moartea lui, îi ziceă Sfântul Ștefan Vodă, pen-
tru lucrurile sale cele vitejești și creștinești. *Și ni-
meni din domni, nici mai înainte, nici după aceea,
nu l-au ajuns*".

In ajunul morții, Ștefan spune doctorului său: „De
când sunt domn al acestei țări, 36 de războaie am
dat: în 34 am învins și 2 am pierdut".

Ștefan Vodă a murit acum patru sute și mai bine
de ani, dar numele său se pomenește în toate satele
din Moldova, *ca despre un viteaz fără seamăn, pă-
rinte al poporului și ocrotitor al bisericii.*

---

117. CÂND A FOST SĂ MOARĂ ȘTEFAN.

(Memorizare).

Când a fost să moară Ștefan
Multă jale a fost în țară:
Lângă patul său de chinuri
Toți boierii s'adunară.

In ceardac cerând să-l ducă
A luat în mâini ochiana,
Să mai cate înc'odată
La Moldova lui — sărmana!

Şi de ce a văzut într'însa
L'a cuprins întâiu fiorul:
In ochiana fermecată
El cetise viitorul.

Veacuri negre de urgie
Şi de luptă şi de jale
S'arătară într'o clipă
Fulgerând priviri sale.

Dintr'o dată fără veste.
Faţa iar se'nsenină:
Pâcla grea deschide iarăş
Gene-albastre de lumină.

Pe câmpia dunăreană
Vede oşti române'n zare,
Mândru prinţ din ţări stră
Merge'n fruntea lor călar

Cântece de biruinţă
Cresc şi umplu tot văzduhul
...Şi zâmbind, cu pace'n suflet,
Ştefan Vodă'şi dete duhul.

118. MOARTEA LUI ŞTEFAN VODA.

(Cetire).

Cum au început a vui clopotele turnurilor bisericilor din Suceava, s'a ştiut de toţi, că Ştefan Vodă s'a dus din vieaţă. Şi din sat în sat, din clopotniţă în clopotniţă, vaietele clopotelor răsunau peste întreg pământ al Moldovei. Crainicii plecaţi pe oblâncurile şelelor alergau pe cai iuţi şi spuneau la toţi jalnica nenorocire.

„A murit Ştefan Vodă! A murit Vodă!" In toate bisericile satelor, în mânăstirile clădite ori înzestrate se ţineau privegheri.

Nu era în Moldova bărbat, să nu-şi aducă aminte ca de eri de crâncenele războaie ale anilor din urmă, să nu-şi aducă aminte ca de un frate, ori de un tată de luminosul domn.

Şi acuma, toţi tăceau cu sufletele amărîte. Iar în palatul domnesc din Suceava, Vodă Ştefan stă mort şi senin, cu mâinile cruciş pe piept.

Şi preoţii şi vlădicii şi mitropoliţii în vestmintele lor de aur şi de mătase, cădelniţau împrejurul mortului. Iar marii şi vitejii boieri în haine cernite, priviau cu ochii împietriţi de durere trupul lui Ştefan.

Pe urmă, se întinse alaiul mare de preoţi, de boieri şi de popor şi Vodă învestmântat, cu coroana pe cap, cu sabia şi buzduganul alături, fu ridicat pe năsălie, de boieri mari. Preoţii îşi înălţau glasul lor şi cu toţii porniră. Muzicele şi buciumele prinseră a sună. Când ieşiră afară din Suceava, câmpiile erau pline de Moldoveni.

Merseră multă vreme pe arşiţa soarelui lui Iulie, spre Putna. Şi boierii se rânduiau să ducă sarcina nepreţuită. Se schimbau prohoduri. Atunci, în câmpii, în miile şi miile de oameni şi întindeà o tăcere grea şi nu se auzià de cât cântecele preoţilor.

Când convoiul pornià iar, un glas rostià: „Dumnezeu să-l ierte!" Şi mulţimea îşi făceà cruce şi răspundeà.

Intinsele valuri de norod pătrunseră în Putna. In biserică nu erà loc să slujească, căci nici pentru cler nu erà loc deajuns. Slujiră deci, afară, lângă fereastra altarului. Toţi se lăsară îngenunchi şi durerea muşcà din toate inimile.

Un Vlădică se înălţă apoi deasupra capetelor şi începù a vorbì despre Ştefan cel Mare şi Sfânt.

„Ca un fulger a scăpărat paloşul lui în patru părţi ale zării! Pe duşmani i-a îngenunchiat, înălţând neamul şi legea strămoşească..."

Şi norodul erà cutremurat de durere. Cu ochii înnotând în lacrămi, trecură: rudele, oştenii, boierii şi norodul şi sărutară mâna, care făcuse dreptate în lume şi crucea pentru care mâna luptase

atâția ani. Și într'un hohot de plâns au izbucnit toți, când patul care purtă pe Ștefan fù scoborît în mormânt cu naframe de mătase.

---

119. ARMATA PE VREMEA LUI ȘTEFAN VODĂ.

(Cetire).

Românii, pe vremea lui Ștefan Vodă erau cu toții stăpâni pe pământuri, dela boier, la opincă, fiecare răsplătit după vitejia sa. Din pricină că toți Românii aveau bucățica lor de pământ, toți ţineau la ţara întreagă, la moșia cea mare, la care avea partaș toata suflarea românească.

Tot Românul, erà un viteaz în lupta, fiindcă apărându-și ţara își apără familia și pământul. Vieața Românului erà strâns legată de ţară.

In această vreme nu erau nici apăsători, nici apăsați. Pământul udat de sângele strămoșilor, erà al tuturor Românilor: fiecare știa că apărându-l cu sângele său, îl lasă moștenire fiilor și urmașilor săi.

Oștirea erà alcătuită din toți Românii, cari puteau purtà o armă, iar serviciul pe care-l aduceà fiecare erà potrivit cu averea lui.

Felurile de oști erau:

Curtenii, oștirea călăreață alcătuită din boierii fruntași și din neamurile acestora.

Călăraşii, oștile alcatuite din răzăși.

Dorobanţii sau **Darabanii** oștire pedestra alcătuită din țaranii liberi, alcatuind grosul oștirii.

Fiecare ostaș erà dator sa iasă la răsboiu, ori de câte ori îl chemà Domnul, cu îndatorirea de a luà cu sine armele trebuitoare și hrană pe tot timpul răsboiului.

Pe lângă curteni, călărași și darabani se mai strângeà la nevoi și oștire în **dobândă,** adică oștire ce aveà să se întreţină din prăzile ce le puteà luà dela vrăjmași.

Armata n'avea arme anume, ci se înarmă fiecare cu ce putea. Arma cea mai de seamă erà arcul; apoi lancea de lemn cu vârf de fier și ghioaga, la un capăt mai groasă și ţintuita.

In timpul lui Ștefan Vodă se întrebuinţau și tunuri numite puști,

erau de lemn cercuite cu fier, și puști numite sineţe, cari aprindeau cu cremene. Cu tunurile se aruncau ghiulele mari de piatră, cari făceau mai mult sgomot decât ispravă.

Lupta se dădeà piept la piept și deaceea darabanii, când nu erau pregătiți, ieșeau la luptă care cu ce apucau: topoare, ţăpoaie, coase, pari.

Chipul de luptă nu'l învăţau Românii în cazărmi, cari nici nu erau, ci în desele lupte cu vrăjmașii. In lupte se oțeleau, în lupte învăţau să se bată.

Armata română erà întocmită astfel: o grupă de zece ostași era pusă sub porunca unui șef numit **căuşel,** cum ar fi astăzi caporalul. O grupă de 100 erà pusă sub porunca unui **sutaş,** iar o mie de oameni, sub porunca unui credincios domnesc, **căpitan.** Fiecare Român erà ostaș, fiecare știà să se lupte, fiecare știà și apere cu bărbăție moșiea.

La luptă, oștile dădeau **harţ,** se apropiau, stăteau față 'n față, se amestecau fiecare năvălind, năpustind pe celălalt. Dacă se ţigà biruinţa, urmà gonirea dușmanului.

După răsboiu, se făceà slujbă pentru cei căzuți, cărora li se aflau familiile rămase pe urmă. „Fiește, care după cum îi va fi slujba, așà să-i fie darul și cinstea." Ștefan după fiecare izbândă, aduceà laude lui Dumnezeu și făceà ospăț, la care vlădicii stăteau în frunte. Când nu căpătà izbândă, cum a fost la Războieni, iarăș aduceà mulţumiri lui Dumnezeu și neizbânda o socotià ca o pedepsă pentru greșelile lui înaintea Tatălui ceresc.

Steaguri moldovenești. S'au păstrat la muntele Athos, două steaguri moldovenești depe vremea lui Ștefan. Amândouă au pe ele chipul Sfântului Gheorghe. Intr'unul, el stă în scaun, cu spada ridicată de mână; balaurul stă strivit sub picioare. Pe celălalt, Sfântul stă călare, și cu suliţa străbate gâtlejul balaurului. Pe unul e scris:

„O, luptătorule, și biruitorule, mare Gheorghe în năpăști grabnic ajutor și călduros sprijinitor, primește dela noi și această rugăciune a smeritului tău rob, a Domnului Ion Ștefan Voievod, cu mila lui Dumnezeu domn al ţării Moldovei; păzește-l neatins, în acest veac și în cei de apoi cu rugăciunile celor ce te cinstesc pe tine ca să te proslăvim pe tine, în veci. Amin. 1499."

Unul din aceste steaguri se păstrează, azi, cu sfinţenie în ţara noi, încă din anul 1917.

---

120. PREOŢIA, NUNTA.

(Religie).

Preoţia este o taină prin care cel ce se preoţ dobândeşte darul de a săvârşi tainele bisericii cr tine ortodoxe şi primeşte însărcinarea de a pro vădui oamenilor învăţăturile bisericii creştine todoxe.

Primitorul este creştinul, anume pregătit pen aceasta în seminarii, care dă dovezi că e bun cre şi ştie rânduiala bisericii.

Săvârşitorul acestei taine este arhiereul. El pu mâinile asupra celui chemat la preoţie şi prin rug ciunea ce o rosteşte îi comunică darul preoţiei.

Preoţia are trei trepte: treapta de *diacon*, de *prec* şi de *arhiereu*. Diaconul nu poate săvârşi nici taină. El este ajutorul preotului. Preotul îndeplineş toate serviciile bisericeşti, afară de sfinţirea mirul şi taina preoţiei. Arhiereul poate îndeplini toate slu bele bisericeşti.

Nunta este taina prin care Dumnezeu binecuvân teză unirea pentru toată viaţa dintre bărbat

neie Cei care vor să se căsătorească, se leagă, vor fi credincioşi unul altuia, că se vor ajută la te păsurile şi nevoile lor şi că vor creşte pe copii frica lui Dumnezeu. Inainte de a se face căsătoria biserică, se face căsătoria civilă la primărie.

Săvârşitorul nunţii la biserică, este preotul care ete şte anume rugăciuni.

Bărbatul şi femeia îşi datoresc unul altuia credinţă, ajutor spre a trăi în pace şi a creşte copiii în înţelepciune, în iubirea de D-zeu şi de patrie.

---

121. ION CÂRCOTĂ.

(Cetire).

Tot satul râdeà de dânsul. Mai ales preotul şi învăţătorul mereu şedeau de capul lui Cârcotă şi nu-i dădeau răgaz oridecâteori îi întâlniau.

—„Tot îţi mai baţi femeia?" zicea învăţătorul.

—„Nu ţi-ai mai lăsat obiceiul cel rău?" — întrebà preotul.

— „Știi ce am să fac?" — gândià Cârcotă. D
acum, decâteori oiu vedeà pe popă ori pe învă
tor, de departe am să-i ocolesc, să nu mai d
ochii cu dânșii. Ce au ei cu mine? Dac'o bat, o
n'o bat, asta-i treaba mea. Cine ce are cu feme
mea?"

Ion Cârcotă socotea că femeia lui e un luc
cu care poate face ce vreà, ca și cu orice lucr
Mai socotià Cârcotă că el este ce este la cas
Femeia? o piază, o pacoste, care trebuià doar
îngrijească de copii și încolo... nici să vorbeas
cu nimeni! Ce? Nu-s eu căciulă? Pot să fac
vreau, femeia n'are drept să-mi zică nimica, ni
chiar să mă întrebe de unde vin și încotro m
duc".

Intr'o zi, Cârcotă umblà prin târg cu femei
El mergeà înaintea ei cu vreo zece pași.

— Ce! Eu sunt căciula! să merg alăturea cu ea?

Biata femeie duceà a traistă cu de ale case
sare, funii pentru vite, cisme.

Cârcotă mergeà cu mâna goală, adică nu: duce
și el o pâine, din care mușcà cu lăcomie.

Și cum mergeà el așà, iacă și preotul.

— „Ai venit la târg, Cârcotă?"

— „Da, cinstite părinte, să-mi mai târguies
de-ale casei. De-acum trebuie să plec, că pânăc
ajung se face seară".

— „Ia-mă și pe mine, Cârcotă, că uite, mi-am
vândut calul și acum am rămas pe jos".

— „Păi, tot pe jos am venit și eu. Mi-am lua
femeia să-mi ducă târguelile..."

— Ce? Femeia să ți le ducă? Tu nu le poți
duce? Dumnezeu înnadins a lăsat pe bărbat, cu
puteri mai mari, ca el să ducă greutățile. Femei
e mai fără putere: ea are treburi pe lângă casă"

ocmai atunci ajunse și femeia. Sărută mâna
tului și se dete mai deoparte. Erà slabă ca
himnică și pe fața ei erà zugrăvită tristețea.
zece ani erà nevasta lui Cârcotă și în acești
ani îmbătrânise cu douăzeci, din pricina ne-
urilor și a bătăilor.

„Măi Cârcotă, — zise preotul. Bine ți-a zis,
ți-a zis Cârcotă! Când te învăț într'un fel,
aci în altfel. De ce n'asculți tu sfaturile mele?"

„Ei, părinte, iar ai început să... mă dăscă-
i".

„Să știi că dacă nu te îndrepți, are să te
epsească Dumnezeu. Căsătoria e taină sfântă.
de cel ce n'o păzește! Și bărbații și femeile
una în fața lui Dumnezeu. El îi iubește și-i
otește deopotrivă, căci și bărbații si femeile
t făpturi ale lui. Și unul și altul au aceleași
pturi, numai că femeia fiind mai slabă, are
voie de ocrotirea bărbatului. Tu, în loc s'o o-
tești, o schingiuești. Cum crezi că vei căpătà
tarea lui Dumnezeu?"

Și preotul plecă supărat.

„Ce popă-i și acesta! — gândì Cârcotă. Nu-ți
pace nici pe drum. Numai... vezi, el are drep-
e. Așà este: eu sunt căciula, nu-i vorbă; dar
mai deaceea trebuie să ocrotesc nevasta, nu
chinuesc".

Și gândind așà, luă traista din mâna femei
o duse el acasă. Deaici înainte, Cârcotă s'a
rtat omenește cu nevastă-sa. Vorbeà cu ea blând
n'o mai puneà să facă treburi, pe cari nu tre-
uià să le facă. Cârcotă intrase și el în rândul oa-
enilor de treabă.

122. MUŞCHII.

(Ştiinţe Naturale).

Oasele din corpul nostru sunt acoperite cu c
Toată carnea, care acoperă scheletul, preun
partea cărn
din pereţii
macului, ai
ţelor, ai inim
numesc cu un
gur nume *mu*

Muşchii omului.

Muşchii sun
cătuiţi din
firişoare sub
numite fibre,
cari le putem
deă, când m
căm carne fr
ori fiartă.

Ei sunt legaţi
amândouă ca
tele lor de o
prin nişte sg
ciuri numite *t*
doane şi slu
la mişcarea c
pului şi a pă
lor lui.

Puterea cu ca
muşchii se înti
şi se strâng este foarte mare.

Unii muşchi sunt mai lungi, alţii mai scurţi, un
au mai multă putere, alţii mai puţină. Unii muşch
se pot întinde cu înlesnire, după voinţa noastră; alţ
însă lucrează singuri, cum sunt muşchii inimii, ş

stomacului. Muşchii inimii, de pildă, lucrează fără
ştim noi, chiar când dormim un somn adânc.
Cu cât omul are muşchii mai puternici, cu atâta
mai voinic şi mai sănătos.

Muşchii se împuternicesc prin: ridicături, mişcare,
uncă. E bine ca, în fiecare dimineaţă, îndată ce ne
ulăm, să facem anume exerciţii cu braţele şi cu
icioarele, întoarcerea capului la dreapta şi la stânga,
ainte şi înapoi, aplecarea corpului înainte şi înapoi,
stânga şi la dreapta sunt exerciţii cari întăresc
uşchii gâtului şi ai corpului. Muşchii însă se întă-
esc mai bine la munca câmpului şi la lucrul de
mână. Meseriaşii, mai ales lemnarii şi fierarii, au
uşchii puternici.

123. DIN VREMEA VECHE.

(Memorizare).

S'aude 'n munţi buciumând,
Din capăt, în capăt de ţară,
Că-i jale 'n Moldova de sus
Şi flăcări şi jaf la hotare.

Prin sate pornit-au trimişi
Cu carte domnească 'n mână,
Dând veste că Vodă-i plecat,
Să'ntimpene oastea păgână.

Şi'n carte scrieà: „Oameni buni?
Gătiţi-vă iute de coasă,
Duşmanii sunt mulţi şi trufaşi
Şi-i chip de izbândă frumoasă"

Ioan Tautul

124. LOGOFATUL IOAN TAUTUL.

(Cetire).

Intre Românii, cari au făcut mândria Moldovei a fost şi unul numit Ioan Tăutul. El se trăgea dintr'o familie din cele mai vechi ale Moldovei.

Ştefan-cel-Mare îl luă pe lângă sine şi-i dete logofeţia cea mare, ministerul cel mai însemnat al ţării. La 1501, Tăutul merse în Polonia şi

încheie pacea între Ştefan Vodă şi Albert, craiul Poloniei.

In 1504, murind marele Ştefan, se urcă pe tron fiul său Bogdan. Acesta, după povăţuirea ce-i dase tatăl său, trimise pe logofătul Tăutul, cu un ploconi de 10 pungi de bani, să meargă la sultanul Turciei şi să închine Moldova.

Se zice că intrând Tăut în sala marelui vizir îşi scoase cismele şi le dete slugei sale, poruncindu-i să le ţie în sală înaintea lui; de care lucru mirându-se vizirul, îl întrebă nu cumva îi e teamă să nu i le fure cineva?

— „Nu ştiu răspunse Tăutul, dar cu nişte oameni, cari vor să aibă, tot, trebuie să păstrăm tot ce putem".

— „N'ai să te temi de nimica, îi zise vizirul. oi acum suntem prieteni".

— „Doresc, zise Tăutul, ca această prietenie să istreze capul ca şi picioarele".

După aceea, vizirul puindu-l să şează pe o sofa, ngă dânsul, i-a adus după obiceiu, cafea. El ecunoscând încă acea băutură, a turnat-o deotă pe gât, strigând: „Să trăească împăratul şi izirul!"

In urmă se înfăţişă şi înaintea sultanului şi-i puse că vine din partea Domnului său şi al porului moldovean, să închine Moldova şi Basarabia cu condiţii cinstite, iar mai cu seamă religia fie păzită, fără cea mai mică vătămare. Sultanul se bucură, văzând că Moldovenii, a căror puternică sabie o simţiseră de multe ori Turcii, vin nguri să se plece puterii sale. El primi toate condiţiunile şi dete solului act subscris cu mâna lui să-l ducă Domnului său la Suceava.

In acest act se arătă că Moldovenii, supuindu-se bunăvoia lor împărăţiei otomane, voinţa sultanului e ca religia şi bisericile lor să fie nevătămate; ţara să se administreze după legile sale; omnul să nu fie dator la alta, decât numai să imită în toţi anii Inaltei Porţi, 4000 de galbeni, iepe şi 20 de şoimi; şi toate acestea cu numele dar (peşcheş).

Intorcându-se în patria sa, Tăutul zidi o biserică piatră frumoasă în satul Bălăceşti, în ţinutul ucevii, pe Siret.

In 1511, Ion Tăutul logofătul, moare.

125. PETRU RAREŞ.

(Istorie).

1527—1538 şi 1541—1546.

Petru Rareş este feciorul lui Ştefan Vodă şi al Mariei Rareş din Hârlău.

Ca să poată fi întărit în domnie de Poarta a fost nevoit să sporească tributul la 10.000 de galbeni.

Petru Rareş.

Indatăce se sui pe tron (1527) făcù legătură de prietenie cu Polonii, ca împreună cu ei şi cu Ungurii să lupte impotriva Turcilor.

Feldioara. Cu un an înainte de a se face domn, Ungaria căzuse sub Turci. Şi voevodul Transilvaniei şi împăratul Germaniei ar fi dorit să cuprindă fiecare pentru el, Ungaria. Petru Rareş, îşi pusese în gând să se amestice şi el să pună mâna pe Transilvânia.

Sub cuvânt că apără cetăţile: *Ciceiul şi Cetatea de Baltă,* asupra cărora aveà stăpânire, Petru trece munţii cu oaste numeroasă şi înaintează până către Braşov.

In apropiere de acest târg, la *Feldioara,* întâlneşte armata împăratului Germaniei şi, după o luptă mare

o sfarmă, luând în stăpânire mai multe tunuri şi steaguri, (1529).

In luptele următoare, mai câştigă încă două cetăţi ardeleneşti, între care şi *Bistriţa.*

Cu toată izbânda dela Feldioara, Petru nu se putù bucură multă vreme de stăpânire acolo.

Obertin. Abià intrat în ţară, Petru Vodă îşi aruncă privirile asupra *Pocuţiei* (la nordul Bucovinei). Această ţară erà stăpânită de Poloni, cu toate că fusese a Moldovei, din timpurile cele mai vechi.

Rareş intră pe neaşteptate în Pocuţia şi o cuprinde fără multă vărsare de sânge; dar nu peste mult, Polonii o iau îndărăt.

Petru, într'o puternică năvălire, ajunse iarăşi în inima Pocuţiei şi aproape de *Obertin* (1531) se întâlneşte cu armata polonă. Aici se încinge o luptă crâncenă. Moldovenii se luptă cu bărbăţie, însă în cele din urmă sunt învinşi. Petru este nevoit să lase pe câmpul de luptă tunurile dele Feldioara.

Căderea lui Petru. Petru mânios de pierderea de la Obertin trimite şi mai departe cete de prădători în Pocuţia.

Văzând însă că n'a putut izbândi nici aicea, îşi îndreaptă din nou privirile către Ardeal, unde Turcii trimiseseră un om de încredere al lor să statornicească liniştea. Acesta fusese pus la opreală. Petru, care primise poruncă dela sultan să-l libereze, l-a ucis prin vicleşug.

Regele Poloniei îl lovì la 1538, cu gândul de a-l înlătură dela domnie, dar neizbutind, se plânge Turcilor, cărora îl arată ca pe un om primejdios împărăţiei..

Sultanul Soliman, supărat, intră în Moldo. cu 110.000 de ostaşi. Simţind Petru primejdia, hotărì să părăsească ţara. Inconjurat de un mic număr de

prieteni, pleacă spre munți, prin județul Neamțu și trecù la Ciceiu, în Transilvania, în anul 1538.

Turcii înaintează pânăla Suceava. Țara a suferit cele mai cumplite jafuri depe urma lor.

Petru domn a doua oară. Rareș stă în Transilvania trei ani, în care timp în Moldova se rânduesc noi domni. In 1541, după cei trei ani de pribegie, Petru, prin iscusința sa, capătă iarăș domnia Moldovei dela Turci. Pentru aceasta fusese la Constantinopol, unde, prin vorbele sale meșteșugite, s'a făcut prieten cu Sultanul.

In timpul domniei a doua a lui Rareș, Turcii cuprinseseră din nou Transilvania, iar Ungaria fù prefăcută în provincie turcească.

Nemții se speriară de Turci, care-și întinseseră domnia asupra țărilor creștine și pornesc cu armată împotriva lor.

Rareș deasemenea nu vedeà cu ochi buni cuprinderea Transilvaniei de către Turci și deaceea ajută în ascuns pe Nemți, dându-le și bani. Armata nemțească este însă sfărâmată de Turci, la Buda.

Petru moare în 1546. El a fost un domn viteaz și priceput. Inlăuntru țării sprijinește poporul de jos și zidește multe biserici, înzestrându-le cu moșii.

---

126. O FAPTA BUNA.

(Cetire).

Intr'o stradă mică și dosnică a orașului București se află o căscioară, care erà proprietatea unui om bogat și sgârcit în toată puterea cuvântului. Proastă erà casa; dar tot aduceà chirie de 120 lei pe an. De multă vreme, locuià într'însa

un cismar cu familia grea. Sărăcia își găsise acì adăpost. Bieților oameni le mergeà rău de tot. Deste vară tot se mai luptaseră cu greul vieții, dar acum erà iarnă, ger mare, iar câștig puțin, puțin de tot. Ca vârf la toate trebuià bietul cismar să deà chiria pe cele 6 luni trecute, căci sgârcitul hotărîse că, dacă nu plătește îl dă afară.

Femeia cismarului se duse atristată la cel cu inima împietrită. In genunchi, cu ochii înnecați în lacrimi, se rugă, să-i aștepte de bani.

— „Fie-ți milă de noi! Suntem săraci! Ne-om rugà deapururi lui Dumnezeu pentru dumneata!"

— „Nu pot, nu pot! Faceți ce știți și să-mi dați banii!".

— „Gândește-te, mai zise, femeia, *că faci o faptă bună* și cel mai bun prieten e *fapta bună; ea îți pomenește numele și după moarte*".

Aceste vorbe nu le mai auzise sgârcitul până acum. Dar zise: „Du-te și caută parale de-mi plătește!"

Și femeia plecă.

Se apropià ziua îngrozitoare. Supărarea puse pe tatăl acestei familii la pat. Răceala iernii strâ-

bătea în odae prin geamurile descleite şi şase copii mici stăteau în jurul sobei reci, plângând de frig, şi de foame. Bietei mame păreà că i se rupe inima.

Bolnavul tată însă grăi:

— „Domnul Dumnezeu a zis: *„Chiamă-mă în necazurile tale şi eu te voiu mântuì şi tu să mă preamăreşti pe mine!"* Veniţi dar să ne îndreptăm rugăciunea noastră către dânsul!"

Tatăl se rugă fierbinte şi plin de credinţă. Şi când zise „Amin", o rază de mulţumire şi de încredere îi umplù inima.

Mama plecă apoi cu doi din copilaşi către târgul de lemne, ca să strângă surcele pentru foc. Un vânt rece suflă cu asprime tăietoare, pătrunzând prin hăinuţele subţiri ale sărmanilor.

Tocmai atunci venise să cumpere lemne şi sgârciţul cu casa. El zări pe femeie şi apropiindu-se de dânsa îi zise:

— M'am gândit mult la vorbele pe care mi le-ai spus: că *„faptele bune vorbesc de om şi după moarte"*. Am văzut că ai dreptate. La ce-mi folosesc banii?

Când va fi să mor ei vor rămânea de mine, şi toţi vor zice că n'am ştiut ce să fac cu ei. Iată, dar, ce hotărăsc: *casa în care şedeţi acum să fie a voastră."*

Femeia rămase deodată uimită, apoi începù a plânge de bucurie, mulţumì şi plecă. Toţi cei de acasă erau acum veseli că Dumnezeu le ascultase rugăciunea.

---

27. PENTRU MILOSTENIE, RUGĂCIUNE. POSTIRE, IERTAREA PĂCATELOR, POST.

(Mateiu, Cap. IV. Lectură evanghelică).

Luaţi aminte! Să nu faceţi milostenia voastră naintea oamenilor, spre a fi văzuţi de dânşii; iar de u, plată nu veţi aveà dela Tatăl vostru, carele este n ceruri. Deci când faci milostenie, să nu trâmbiţezi naintea ta, precum fac făţarnicii în adunări şi pe liţe, ca să se mărească de oameni. Amin zic vouă, ă-şi iau plata lor. Iar tu făcând milostenie, să nu tie stânga ta, ce face dreapta ta, ca să fie milostenia -într'ascuns. Şi Tatăl tău, cel care vede într'ascuns, a răsplăti ţie întru arătare.

Şi când te rogi, nu fi ca făţarnicii că iubesc prin dunări şi prin ungherile uşilor, stând să se roage, a să se arate oamenilor. Amin, zic vouă, că-şi iau lata lor. Iar tu, când te rogi, intră în camera ta încuind uşa ta, roagă-te Tatălui tău celui într'ascuns şi Tatăl tău va răsplăti ţie la arătare. Şi rugându-vă să nu bolborosiţi ca păgânii, că li e pare că numai prin multa lor vorbă se va auzi.

Deci, nu vă asemănaţi lor, căci Tatăl vostru ştie le aveţi trebuinţă, mai înainte de a cere voi dela Dânsul. Deci, aşà să vă rugaţi voi: *Tatăl nostru, care-le eşti în ceruri, sfinţească-se numele tău, Vie împărăţia ta. Fia voia ta, precum în cer şi pre pământ. Pâinea noastră cea spre o fiinţă, dă-ne-o nouă astăzi. Şi ne iartă nouă greşalele noastre, precum şi noi iertăm greşiţilor noştri. Şi nu ne duce pre noi în ispită, ci ne mântueşte de cel viclean. Că a Ta este împărăţia şi puterea şi mărirea în veci. Amin!*

Că de veţi iertà oamenilor greşealele lor, va iertà şi vouă Tatăl vostru cel ceresc; iar de nu veţi iertà

oamenilor greşalele lor, nici Tatăl vostru nu va ierta vouă greşalele voastre.

Şi când postiţi, nu fiţi trişti ca făţarnicii, cari smolesc feţele lor, ca să se arate oamenilor că postesc. Amin, zic vouă: Că-şi iau plata lor. Iar tu când posteşti, ungeţi capul tău şi faţa ta o spală, ca să nu arăţi oamenilor că posteşti, ci Tatălui tău ce este într'ascuns; şi Tatăl tău ce vede într'ascuns va răsplăti ţie la arătare. Nu vă adunaţi vouă comori pe pământ, unde moliile şi rugina le strică şi unde furii le sapă şi le fură. Ci vă adunaţi vouă comori în cer, unde nici moliile, nici rugina nu le strică şi unde furii nu le sapă, nici le fură. Că unde este comoara voastră, acolo va fi şi inima voastră.

---

128. ARABII.

(Cetire Geogrfică).

Arabia se găseşte la încrucişarea drumurilor care împreună Asia cu Africa. Este un platou destul de ridicat, mărginit în lungul mării de munţi înalţi. Pe coastă, cade din când în când ploaie şi pământul e roditor.

Coasta este ţara cafelei şi a lămâei, ţara livezilor şi a păşunilor. Aici s'a adunat cea mai mare parte a populaţiunei şi s'au clădit oraşe ca Meca şi Medina.

Partea dinlăuntru este în întregime pustie. In mijlocul deşerturilor cu nisip roş, se găsesc câteva oaze, unde trăesc păstori ori jefuitori.

Arbore de ceaiu

Arabii sunt de rasă albă. Sunt de un neam cu Evreii. Chipul arab este frumos. Adesea arabul poartă o barbă neagră. Coloarea feţii este brunămeadă, fruntea înaltă, nasul puţin încovoiat, ochii negri şi strălucitori. E mijlociu la trup. Poartă o cămaşă strânsă pe trup cu o cingătoare, o manta mare albă fără mâneci, cu glugă. Turbanul făcut dintr'o bucată de ştofă, îi înfăşoară capul.

Arbore.

Arabii cred ca şi Turcii, în Coran, cartea sfântă în care se găsesc învăţăturile lui Mahomed, proorocul lor. Mahomed, s'a născut, în Arabia a trăit: aci şi-a împrăştiat întâiu învăţăturile.

Arabii se îndeletnicesc îndeobşte cu comerţul

de: cafea, de ceai, de covoare, pe cari le duc pe cămile până prin orașele țărilor vecine. Ei sunt buni călăreți și minunați luptători.

Arabii țin cuvântul dat și respectă pe vrăjmașul desarmat. Printre dânșii se găsesc și învățați, mai ales poeți.

---

129. PRIMEJDIA ALCOOLISMULUI.

(Științe Naturale).

Toate băuturile spirtoase, ca: vinul, țuica, basamacul, berea au alcool. Acesta este o otravă. Oamenii, cari se deprind a beà totdeauna asemenea băuturi se numesc *alcoolici* sau *bețivi;* iar patima unor asemenea oameni se numește *beție* (alcoolism).

Beția este mama tuturor răutăților. Este patima cea mai ruișnoasă, căci are urmările cele mai triste. In ea stă nenorocirea omului, a copiilor, a familiei și a neamului său.

Bețivul se scoală cu gândul la băutură, trăește cu băutura, adoarme cu băutură și visează băutură. Se îmbracă prost, e murdar, zdrențăros; se lipsește de orice, numai să aibă ce beà.

Și ce înfățișare urîtă are bețivul! Buzele îi sunt arse, fața roșie-vânătă, vocea răgușită. Tremură, mirosul îi este grețos, văzul împăienjenit, ochii oblojiți, privirea rătăcită, urechile îi vâjîe, nasul e roșu ca un ardeiu.

Bețivii au dureri de stomac, ficatul (maiul) li se umflă, inima li se mărește și li se acoperă cu un strat de grăsime, care împiedică circulația sângelui. Plămânii deasemenea se vatămă.

Nimic din corpul bețivului nu rămâne sănătos.

Alcoolul atinge partea cea mai de seamă și mai

fingașă a omului, adică creierul. Deaceea mulți dintre nebuni au fost alcoolici.

Bețivul își prăpădește gospodăria, căci vinde și manetează tot ce are ca să aibă ce beà. Trăește rău cu vecinii. Din părinți bețivi se nasc copii nenorociți, slăbănogi, bolnăvicioși, schilozi, mărginiți la minte și prea puțini oameni cum se cade. Din beție se făptuesc toate faptele cele rele: bătăile, omorurile, aprinderile de casă, nesupunerea la legi. Câte dușmănii, câte uri, câte nedreptăți și rele nu se nasc tot dela beție.

Spitalele, casele de nebuni și temnițele sunt pline de nenorociți depe urma beției.

Dar și țara suferă depe urma bețivilor, n'are nici un folos depe urma lor, ba mai trebuie să facă închisori pentru cei osândiți din pricina beției și spitale pentru cei nenorociți de această patimă.

Alcoolul este cel mai vajnic dușman al omului.

Fugiți de băutură!

Bețivul e mai de plâns decât cel mort, căci mortul nu mai face nici bine nici rău; iar bețivul numai rău face. (Sf. Ioan Gură de Aur).

---

130. BEȚIVUL ȘI BEA PUNGA, MINTEA ȘI SĂNĂTATEA.

(Memorizare).

Frunză verde păpădie
Arză-te focul beție!
Dacă omul s'a îmbătat,
Par'că-i un câine turbat.

Umblă cumpănindu-se,
Vorbește sfădindu-se,
Mânîue bătându-se,
Apoi judecându-se
Pe urmă căindu-se.

131. LEAC PENTRU NECAZURI.

(Cetire).

A fost odată, într'o țară foarte depărtată, un muncitor cu dare de mână. Casa lui era curată, nevasta lui harnică și cu spor în gospodărie. Duceau bună înțelegere unul cu altul. Chibzuiau de cu iarnă ce aveau de făcut pentru la primăvară și bine le mai ieșeà la chibzuială, că o porniseră cu înțelegere între ei și cu cumințenie la muncă. Aveau ochi numai pentru țarina lor, pentru casa lor, și pentru doi găgălici de copii, cari creșteau rotofei și veseli ca niște puișori de ciocârlie. Știți cum erau ăști doi copii pentru casa părintească? Uite ca două lumini dela soare.

Un nu știu care neam de om strein greși într'o dimineață, de călcă prin satul, în care trăiau cei doi.

In cotiguța de un cal, ducea o balercuță; iar el strigà cât îl luà gura: „Poftim că n'a mai rămas, poftim că n'a mai rămas!"

Tot satul se îngrămădi împrejurul străinului.

— „Măre, se întrebau toți, ce vinde Românul acesta de strigă, că n'a mai rămas?"

Și-l întrebară pe străin, ce vinde?

Leac pentru necazuri! Câți dintre Românii satului n'aveau necazuri! Ià să vadă și ei cum era leacul cela pentru necazuri? Și cerură încă și cei cari n'aveau necazuri așà mari.

Negustorul desfundă balercuța și c'un fel de tinicheà, începù să le deà un fel de apă cu miros, așà cum nu mai gustaseră.

— „Luați oameni buni, îndemnà negustorul. Cu cât îți beà mai mult, cu atât leacul are să fie mai cu putere de tămăduire".

Și unde mi se puseră pe gustat Românii din cea țară depărtată, că dela un timp începù să li se cam învălue pe dinaintea ochilor.

Negustorul dăduse gata balercuța și se gândià să plece.

— „Ba nu, ià să ne mai dai!" — începură a strigà Românii.

— „Nu mai am, dar dacă vreți, o să mă întorc peste o zi, două".

Românul cela al nostru, cum ajunse acasă, se apucă și el la ceartă, mai, mai să se bată cu nevasta.

„Măi, ce leac pentru necazuri a fost apa ce luaiu? grăi un bătrân — că în loc să tămăduiască necazurile, a adus necazuri cu certe și încăerări!"

A treia zi, cam pe la toacă, negustorul blestemat venì în sat și s'așeză deabinelea. Aduse vreo trei boloboace pline cu „leac pentru necazuri".

Ce să vedeți, măi fraților! Nu trecù o lună de la așezarea străinului, și nu mai puteai cunoaște satul, dacă erà tot acela de mai înainte.

„Leacul pentru necazuri" al străinului erà curat rachiu, iar necazurile începură a sporì ca ciupercile după ploaia de primăvară.

Mai toți din sat se făcură bețivi.

Știți cum erau bărbatul și nevasta cu cei doi copii, cu cari am început povestea?

Ispita le ieșise în cale, și nu se putură stăpâni. Azi puțin rachiu, mâine mai mult, până ce nu mai puteau chibzuì ca mai înainte. Nu mai putură muncì cu spor. Țarina lor, nemuncită bine și la timp, le dădù puțină roadă. Sărăcia începù să le rânjiască la ușe.

Ce s'a mai întâmplat în urmă?

Nevasta murì într'o bună dimineață de aprin-

derea mațelor din pricina băuturii de rachiu mult. bărbatul, când se mai văzù și fără nevastă, apucă mai rău calea cârciumii; iar bieții copii începură un trai ca vai de ei, la îndurarea vecinilor și a rudelor.

132. DRAPELUL.

(Cetire).

Icoanele sunt lucruri sfinte pentru noi creștini și deaceea ne plecăm cu smerenie înaintea lor, facem semnul crucii și ne închinăm celor ce sunt închipuite prin ele.

Un lucru tot ca o icoană de prețios pentru noi Românii, este și *drapelul*.

El este făcut dintr'un mâner lung, în vârful căruia fâlfâie o pânză frumoasă, vopsită în trei colori: *roșu, galben* și *albastru*.

Roșul este focul, ce trebuie să ne străbată inima, când e vorba să ne apărăm patria. Prin el ne închipuim sângele vărsat de strămoșii noștri pentru a ne păstrà țara.

Galbenul arată că viitorul țării va fi strălucitor ca și soarele, dacă ne vom îndeplini datoriile față de ea și de o vom iubì din suflet.

Albastrul arată credința ce până la moarte trebue să păstrăm scumpei noastre țări, acoperită nic de un cer albastru.

În vârful mânerului se află vulturul de aur, e ne arată datorie și izbândă. Pe pânză, în jloc, peste cele trei colori este zugrăvită *marca ii românești* care ne închipuie țara. Leii din rca țării ne arată: bărbăția, mândria, vitejia, oșilor și strămoșilor noștri, ale căror fapte să fie de pildă. La mijlocul mărcii țării este un de zimbru: vechea marcă a Moldovei. Cei delfini ne arată că țara noastră are drept hotar Marea Neagră. Delfinul este vechiul semn al obrogei,

Drapelul ne aduce în minte țara și Regele. Fiecare regiment are drapelul său dăruit de M. S. Regele.

Soldații poartă cu mândrie drapelul în timpul războiului, căci la vederea lui se înflăcărează și se îmbărbătează. Fiindcă drapelul se poartă la război, deaceea vedem la unele din drapelele noastre pânza găurită de gloanțe. Ce sfântă aducere aminte păstrează în inimile noastre aceste semne făcute de vrăjmași în pânza drapelului! Ele ne arată că tot astfel au fost străpunse și inimile părinților și bunicilor noștri morți pe câmpul de luptă pentru împlinirea datoriei și apărarea moșiei.

Aducerea aminte a acestor soldați viteji pierduți în luptă, să fie scumpă pentru noi. Numele lor nu va pieri, căci s'a săpat adânc și cu litere mari în istoria țării, pe pereții cazărmilor, în școală și în biserică.

Drapelul se sfințește de preot, înnaintea M. S.

Regelui: este dar tot atât de sfânt ca şi o icoană.

Fiecare Român să cinstească drapelul, descoperindu-şi cu respect capul.

E ruşine şi păcat pentru soldaţii, cari fiind încă în vieaţă, pierd drapelul. Aşă e scris în cartea soldatului; Dacă vreun soldat se întoarce din luptă fără puşcă, ruşinea e numai a lui; dacă s'a întoarce fără puşti un regiment întreg, numai a regimentului e ruşinea păţită. Dar când un regiment se întoarce fără steag, ruşinea e a oştirii întregi".

Semnele de mărire şi de mândrie ale oştirilor sunt steagurile lor.

133 IOAN VODĂ CEL CUMPLIT.

(Istorie, 1572—1574).

Ioan Vodă este un nepot al lui Ştefan cel Mare. El spriijneşte mult poporul de jos, pentru care avea mare dragoste. Ţăranii îl iubeau şi ei mult.

Îndată după suirea pe tron, Ioan Vodă, primeşte poruncă să plătească Porţii un tribut mai mare de cât cel obişnuit până atunci. Ioan însă, nu vrea s'asculte de Turci, ci se hotărăşte să se ridice împotriva lor.

Turcii auzind de gândurile lui Ioan, trimit în Moldova pe Petre Schiopul cu o armată turcească, ca să alunge pe Ioan şi să-i ia locul la domnie.

Ioan Vodă cu ajutorul Cazacilor ieşe înaintea oştirii turceşti, o întâlneşte la Siliştе (Râmnicu-Sărat) şi o sfarmă cu desăvârşire. Petre Schiopul abiă scapă cu fuga. Domnul prădă şi ţinuturile turceşti de pe malul Dunării.

Sultanul văzând îndrăzneala domnului moldovenesc, trimite din nou o armată numeroasă, cu porunca să prindă pe Ioan, viu ori mort. Vodă se gândi să împiedice pe Turci la trecerea Dunării. El dă paza acestui fluviu unui prieten al său numit *Eremia Golia*. Acesta însă, ca un al doilea Iuda, vându pe Vodă şi lasă pe Turci să treacă nesupăraţi.

Tot atunci, năvălesc în Moldova şi Tătarii, aşă că Ioan Vodă este cuprins din două părţi.

Lupta cu Turcii se dete lângă Cahul (Basarabia). Aici Moldovenii se luptară ca nişte lei, măcar că trădătorul, Eremia Golia trecuse cu călăreţii săi de partea vrăjmaşului. De trei ori Turcii au fost repeziţi îndărăt. Cei dintâi ucişi în luptă au fost trădătorii. Moldovenii ar fi fost biruitori de bună seamă dacă nu ar fi dat o ploaie, care le-a udat praful de puşcă.

Văzând că nu poate ţine piept armatei turceşti, Ioan Vodă se întăreşte în satul *Roşcani* (Covurlui). Aici, câteva zile Moldovenii au răbdat de sete, căci nu era nici un strop de apă.

Oştenii au zis lui Ioan Vodă: Du-te Doamne, scapă-ţi vieaţa ta şi lasă-ne pe noi! Ostaşi ca noi mai sunt, dar căpitan ca Măria Ta, ba".

Vodă le-a răspnus:

— „Cu voi am să mor, fraţilor! Cadă capul meu, unde vor cădeà capetele voastre!"

In urmă se dete prins ca să-şi scape tovarăşii săi de luptă. Turcii cu toate că jurase pe Coran că nu-i vor face nici un rău, îl osândiră la moarte: legat cu mâinile şi picioarele de patru cămile cărora le făcură vânt, el fu rupt în patru bucăţi (1574).

Toţi Turcii şi-au uns săbiile în sângele lui, crezând că cu chipul acesta îi vor luà bărbăţia.

Astfel muri acest domn ascuțit la minte, harnic și iubitor de țară.

De ținut minte. — Pe timpul lui Ioan Vodă cel cumplit s'au bătut bani pe cari se înfățișează chipul acestui domnitor, cu plete lungi, cu barba bogată și pe cap cu o pălărie cu marginile ridicate.

Armele Moldovenilor pe vremea lui Ioan Vodă erau tot a celea depe vremea lui Ștefan Vodă: arcul, sulița, sabia, securea, paloșul, măciuca și pușca (sineața).

Sinețele erau purtate mai ales de oștenii vânători, pentru că era lucru rușinos — ziceau ei — să se lupte cu astfel de arme, din care nu se poate cunoaște nici meșteșugul luptei, nici vitejia omului.

134. DE-ALE POPORULUI.

(Cetire).

Cunoști vremea după vânt,
Pe Român după cuvânt;
Iar pe cioban după glugă
Și pe stăpân după slugă;
După voce cântărețul,
După pinteni călărețul,
După mâini pe tăbăcar,
După urechi pe măgar.

Omul nu se procopsește,
Până când el nu muncește.

135. SNOAVA.

(Cetire).

Ci-că a fost odată un fiu de țăran, care a învățat carte multă, atât în țara noastră cât și în streinătăți.

Odată se duse să-și vadă părinții în satul
u.

Seara, se adunaseră toate rudele, să vadă pe
ierul ce ieșise din satul lor. Un unchiu al doc-
rului, bătrân deștept și mucalit în felul său,
ând să ia puțin la vale pe boier, începù să
rbească cu el.

— „Hei nepoate, îi fi văzut multe prin cele
ăinătăți!"

— „Multe, mo-
le dragă."

— „Ia să vedem,
u ți-ai uitat cum-
a limba? Și arătându-i o pisică, îi zise:

— „Cum se chia-
ă asta, știi?"

— „Pisică, cum
ă se cheme!"

— Aș! Păcat, nepoate, că ai prăsădit atâția amar de ani! Asta se chiamă *sgârii-oare*.

— „Dar ăsta, cum se chiamă?" — arătându-i focul.

— „Foc, cum să se cheme!"

— „Aș! Asta se cheamă *mângâere*".

— „Dar ăsta ce nume are?" — arătându-i o sură de grâu.

— „Grâu. Ce nume să aibă?"

— „Aș! Asta e *rodul pământului*.

— „Dar asta ce este?" — arătându-i apa.

— „Apă, ce să fie".

— „Giaba îmi pierd vremea; văd că ai uit limba părinților. Asta e *stângătoarea*".

Toți râseră și făcură haz de șiretenia bătrânului și-și dădeau ghionturi, că-l înfundase boier.

Doctorul nu se supără de loc, ci râse și el de valma cu ceilalți; dar se gândi să-i zică și una unchiașului.

După ce plecară toți pe la casele lor și se nișteă toată lumea, doctorul se sculă, prinse pisică, îi legă de coadă o cârpă unsă cu petrol merse apoi la casa bătrânului mucalit; dete fo cârpei dela coada pisicii și-i dădu drumul în câ va snopi de grâu, ce anume îi clădise mai depart de casă. Alergă apoi la fereastra odăii, unde do mia bătrânul și începù a strigà:

— Scoală-te iute, unchiule, căci *sgârietoarea mângâerea în coadă, a intrat în rodul pământulu De ce nu sai cu stingătoarea s'a sfârșit cu r dul pământului.*

Unchiașul buimăcit de somn și neînțelegând ce spunea ieși iute afară și începù să certe doctorul că de ce nu-i vorbește românește.

— „Apoi nu mi-ai spus dumneata, că așă s vorbește? De ce te superi?"

— „*Giaba*" — zice unchiașul: „*de'nvățat, îi î învățat tu destul, dar glume românești nu știi s faci*".

Cine era mai înțelept? Unchiașul, ori doctorul?

---

136. SAHARA.

(Lectură geografică. Cetire).

Sahara e o întindere de 48 ori mai mare de România și cu o populațiune cu mult mai că. Arabii o numesc „țara setei", „fără apă", ra fricii", „marea fără apă". Ținutul dela a- este mărginit de dealuri de nisip, de văgăune, trecători înguste și de stânci de gresie.

Spre răsărit se găsesc pământuri productive cu ntâni, păsuni, plante, palmieri, s'ar putea zice sunt niște insule în- rzite, aruncate în mij- ul unui ocean de ni- : sunt *oazele*. Din ne- rocire, izvoarele sunt

Ramură cu măsline.

Ramură cu portocală.

desea înfundate în nisip și apele stătute, în- răștie mirosuri vătămătoare sănătății.

Prin oaze cresc: smochini, curmali, măslini, ortocali, rodii, viță agățătoare, lepurele, șopâr- furnica, scorpionul, vipera sunt singurele vie- uitoare pe cari le întâlnești aici. Pe marginile deșertului stau: leul, pantera, strutul, gazela, s. a.

Ori cât de anevoioasă e străbaterea pustiului negustorii veşnic sunt pe drumuri neumblate. Caravana numără adesea până la 1500 de cămile, cari poartă pe călători, hrana lor, apa, mărfurile.

Scorpionul.

Conducătorul caravanei se îndrumează după unele piscuri, după poziţia stelelor şi aceea a soarelui.

Ziua temperatura se ridică până la 56 grade la umbră, noaptea scade la 7 grade. Călătorul care s'a înă-

Leul.

duşit de căldură toată ziua, tremură noaptea de frig.

Caravanele suferă mult şi din pricina unui vânt arzător numit „Simun". Acest vânt goneşte înaintea lui norii de nisip, cari întunecă cerul. Căldura este înăbuşitoare. Cămilele speriate, gâfâind, se culcă cu

Struţul.

capul pe pământ. Călătorii se acoperă cu pânze, şi ascund ochii cu mâinele. Dar nisipul cald pătrunde pretutindeni; pielea se usucă, fiecare simte o sete mare: buzele, nasul, ochii, urechile sunt înroşite parc'ar fi fripte.

Gazela

După câteva ceasuri, „simunul" se linişteşte; oamenii şi animalele sunt sleiţi de putere; se odihnesc, se răcoresc cu apă ţinută în burdufuri, apoi îşi iau iar drumul.

Locuitorii dimprejurul oazelor duc o vieaţă plină de chinuri, îndură tot felul de lipsuri. Cei depe

Crocodilul.

lângă ape, mai au de vrăjmaş şi crocodilul. Oamenilor acestora le place totuş pustietatea, le place soarele arzător. Ei au soare, câmp şi libertate. Acestea le ajung.

137. PRIMEJDIILE FUMATULUI.

(Ştiinţe Naturale).

Un obiceiu rău, pe care-l au mulţi dintre oameni este şi fumatul Tutunul este primejdios sănătăţii noastre, pentrucă are într'însul o otravă numită *nicotină*.

Cei cari încep întâiu a fumă, simt o usturime p piept, dureri de cap ş ameţeli, din pricina n cotinei. Fumătorii chiar cei vechi, simt usturim pe limbă, buzele li se u sucă şi n'au poftă d mâncare. Nicotina di tutun măreşte bătăile inimii şi slăbeşte pl mânii aducând tusea

Tutunul cu frunze şi flori.

Doctorii au băgat de seamă, că cei ce fumează tutun, trăesc mai puţin decât cei care nu fumează.

Fumatul pe lângă că nu este sănătos, mai e şi uricios. Fumătorilor le miroase duhul atât de rău, că nu pot fi suferiţi de cei cari nu fumează!

Pe lângă că nu aduce nici un folos şi pe lângă că e uricios, fumatul este şi costisitor. Birul cel mai mare pe care-l plăteşte cineva e fumatul. Faceţi socoteală, câţi bani ar economisi un fumător, dacă ar strânge banii pe care-i cheltueşte pe tutun.

Lucrătorii, după ce muncesc câteva ore, în loc să se odihnească, aprind ţigara şi fumează.

Feriţi-vă de a fumă tutun, căci fumatul este un obiceiu nesănătos, uricios şi costisitor.

138. LULEAUA LUI MOŞ RADU.

(Cetire).

Moş Radu şedeà de vorbă cu învăţătorul din sat. Din una din alta, aduseră vorbă de lucrarea mântului şi de economie. Moş Radu se plângeà e greu de trăit.

— „Veşnic te plângi, moş Radule că e greu de ăit".

— „Aşà şi e, fătul meu!"

— „Ei bine! Ştii, moş Radule, pentruce ţi se re aşà de greu de trăit?"

— „Pentruce? Pentrucă am o spuză de copii, mpurile sunt grele şi, după cum vezi, nu pot ne capăt nevoilor numai cu ferăstrăul şi cu ndeaua mea".

— „Hei, moşule, cine ţi-e de vină, dacă în vieaţa mitale ai cheltuit pe lucruri de nimic!"

— „Cum asta?"

— „Mă prind că ai o lulea, uite, colea, sub intean!!"

— „Hei, şi!"

— „Hei, şi! Dacă te-ai gândi, că ea ţi-a prici uit toate necazurile, ai sparge-o numaidecât!"

— „Ce spui? Să sparg luleaua mea? Tovarăşul eu?"

— „Scumpa dumitale lulea este un tovarăş rău, re-ţi scurtează vieaţa şi-ţi stoarce punga. Ia să cem o socoteală, moş Radule: cheltueşti cinci eci de bani pe zi de tutun?"

— „Câteodată şi un leu" — zise moş Radu cu o oce schimbată.

— „Socotind numai câte 50 bani pe zi, face 82,50 lei pe an. Acuma de câţi ani fumezi?"

— „Păi, or fi vr'o 40 !"

— „In 40 de ani ai cheltuit pe tutun 7300 lei. Şi dacă pui un leu pe zi, ai cheltuit îndoit adică 14600 de lei !

— „Atât amar de bănet să fie oare!"

— „Bagă de seamă, moşule, că n'am pus la socoteală lulelele sparte, scăpărătorile şi timpul pierdut cu luleaua ! Unde mai pui apoi, că îţi strici sănătatea şi dai poveţe rele copiilor dumitale !"

— „Nu mai spune !" zise moş Radu, ridicându-se în sus.

Şi scotocind prin chimir, scoase luleaua, o ridică în sus şi o izbi cu putere de pământ, strigând: „Afurisit să fie cine o mai fumă !"

Sfatul bun nu vine niciodată prea târziu.

---

139. PREDICA DEPE MUNTE. FERICIRILE.

(Religie, Mateiu, C. V, v, 1—14).

Iar văzând mult popor, s'a suit în munte şi şezând el, au venit către dânsul ucenicii. Şi deschizându-şi gura sa, îi învăţă pre ei zicând :

Fericiţi cei săraci cu duhul, că acelora este împărăţia cerurilor.

Fericiţi cei ce plâng, că aceia se vor mângâia.

Fericiţi cei ce plâng, că aceia vor moşteni pământul.

Fericiţi cei ce flămânzesc şi însetoşează de dreptate, că accia se vor sătură.

Fericiţi cei milostivi, că aceia se vor milui.

Fericiţi cei curaţi cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu.

Fericiţi făcătorii de pace că aceia fii lui Dumnezeu se vor chemà.

Fericiţi cei ce se gonesc pentru dreptate, că acelora este împărăţia cerurilor.

Fericiţi veţi fi, când vă vor ocărî pre voi şi vă vor zice tot cuvântul rău împotriva voastră, mincind pentru mine.

Bucuraţi-vă şi vă veseliţi, că plata voastră multă este în ceruri, că aşà au gonit pe prorocii cei mai înainte de voi.

Predica depe munte.

---

140. BĂILE, CURĂŢENIA TRUPULUI.

(Ştiinţe naturale).

Pielea omului este străbătută de nişte găurele mici numite *pori*. Prin pori iese asudeala (năduşeala). Sudoarea este dată afară ca cevà netrebuincios.

Când însă porii pielei sunt astupaţi cu praf, ori înfundaţi de lip, sudoarea nu mai poate ieşi cu în-

lesnire, ci stă îngrămădită în trup şi ne putem îm bolnăvi.

Murdăria depe trupul nostru este priitoare unei vietăţi mici cari se înmulţesc pe pielea noastră şi dau naştere la râie şi la alte boli de piele.

Cu mâinile murdare putem duce la ochi sămânţa bolilor de ochi şi la gură sămânţa bolilor de maţe şi de plămâni.

Murdăria aduce mâncărime de piele, slăbeşte corpul şi-i pierde vioiciunea şi *sprinteneala*.

Ca să fim sănătoşi, trebuie dar să ne ţinem trupul totdeauna curat. Curăţenia trupului se ţine prin băi (scăldători). Băile sunt de două feluri: reci şi calde. Băile reci se pot face cu înlesnire vara. Rare ori sat în ţara noastră care să n'aibă prin apropiere o apă curgătoare. Băile de apă curgătoare sunt mai folositoare decât băile reci făcute în zăcători (căzi). Scăldătorile de apă curgătoare e bine să le facem dimineaţa ori seara. Nu e bine să ne aruncăm deodată în apă rece. Sănătos e să muiăm întâiu picioarele, apoi să ne udăm corpul de jos în sus, până în cap. De asemenea nu e bine să ne scăldăm după masă, cu stomacul încărcat. Cât stăm în apă, vom face mereu mişcări. Rău fac copiii, cari se aruncă

apă plini de sudoare: ei se pot lesne îmbolnăvi. baie stăm ca o jumătate de ceas. După ce ieşim, ştergem corpul cu o cârpă aspră apoi ne îmbrăm iute.

Vara e bine să facem numai băi reci. Ele întăresc rpul. Iarna însă pentru curăţirea trupului facem i calde măcar şi la două săptămâni una. La oraşe nt anume case de băi, unde oricine se poate duce -şi curăţe trupul în schimbul unei plăţi. Cine n'are osă la îndemână băi, e bine să-şi spele trupul cu etece de in muiate în apă rece.

Băile sunt de cel mai mare folos sănătăţii. Curăenia mâinilor, a feţii şi a gâtului trebuie să se facă n fiecare dimineaţă, cu apă rece şi cu săpun.

Curăţenia este mama sănătăţii.

141. MIHAIU VITEAZUL, CĂLUGĂRENI.

(Istorie, 1593—1601).

După moartea lui Neagoe Basarab, au urmat în Muntenia, o mulţime de domni, cari n'au făcut mai nimic pentru patria lor.

In 1593, vine domn *Mihaiu Viteazul*, care fusese Ban în Oltenia.

Mihaiu se trăgea din neamul Basarabilor ca şi Mircea şi Vlad. El era înalt şi bine legat. Înfăţişarea lui era aspră. Fruntea-i era lată, ochii mari. Purtă barbă. Pe cap avea o căciulă de blană, aplecată într'o parte ca aceea a căciularilor noştri.

Căciula lui Mihaiu era împodobită în partea dreaptă cu pietre scumpe şi cu pene resfirate, cari jucau în vânt. Pe spate purtă o frumoasă manta cu guler de blană.

Mihaiu erà îndrăzneț și iute la fire. Se svârc

Mihaiu Viteazul.

ca smeul pe cal și mergeà totdeauna în capul oștirii.

Luptele cu Turcii. — Mihaiu Vodă găsi țara într'o starea rea, sleită și împovărată de datorii. Turcii veniau fără nici o teamă jefuind și omorând. Cei mai mulți dintre cei așezați în țară erau cămătari.

Mihaiu se hotărî să ridice sabia asupra Turcilor și să n'o bage în teacă, până nu-i va goni din țară.

Bătălia dela Călugăreni.

Încheie legături cu Sigismund Batori, Domnul Transilvaniei și cu Domnul Moldovei. In ziua de 14 Noembrie 1594, toți Turcii din București sunt uciși, iar peste o săptămână nu se mai vedeà nici un picior de păgân în țară.

Toate oștirile turcești trimise înaintea lui sunt sfărâmate, iar cetățile dunărene, cari erau în stăpânirea Turcilor, au fost arse.

Călugărenii. — Sultanul auzind de isprăvile Domnului muntean și de pățania oștilor trimise împotriva lui, se înfurie cumplit. Chemă deci la dânsul pe Sinan-Pașa, cel mai iscusit general turc, și-i porunci să plece cu oastea și să facă capătul ghiaurului Mihaiu.

Sinan Pașa în fruntea unei oștiri de peste 100.000 de oameni se îndreaptă către Dunăre.

Viteazul Domn n'aveă decât 16.000 de ostași, dar unul și unul, oțeliți în lupte și iubitori de moșia strămoșească.

Cu acești 16.000 de oameni, Mihaiu se duce la Giurgiu, să împiedice trecerea lui Sinan. Șiretul Pașă trece Dunărea prin altă parte, cu gând să apuce pe Mihaiu pe la spate; dar Mihaiu pricepe șiretlicul turcesc și se retrage cu oastea sa, în locul numit *Vadul Călugărenilor* (Vlașca).

Vadul Călugărenilor este o vale îngustă, smârcoasă, mărginită de două dâmburi, printre care curge apa noroioasă a Neajlovului. Peste Neajlov eră un pod.

Sinan se îndreptă cu oastea către Călugăreni.

In ziua de 13 August 1595, Mihaiu se găsea față în față cu Turcii. Inainte de a începe lupta, Turcii se minunau de îndrăzneala Românilor și credeau că au să-i strivească sub copitele cailor. Dar Românii nu se striveau așă lesne! Tunurile lor făceau prăpăd în rândurile Turcilor, cari cădeau depe pod cu nemiluita. Când a socotit că e timpul potrivit, Mihaiu făcându-și semnul crucii și cerând ajutor lui D-zeu, se repezi cu putere asupra potopului de păgâni, săgetând și tăind în dreapta și'n stânga. Cădeau Turcii cu grămada, dar erau mulți nevoie mare.

Sinan vreă să treacă podul, Mihaiu strigă: *„Cruce ajută"* și *„Tot înainte oșteni, veniți după mine!"* și oștirii.

așeză în cealaltă parte a podului. Turcii loviți, d jos depe pod deaberbeleacul, alții se întorc înapoi și o iau la fugă. Sinan e trântit depe pod, în ă, cu cal cu tot, și abiă a fost ridicat de Turci dus între ai săi.

Lupta ținuse dedimineață până seara. Tunuri, cai, eaguri mulțime căzură în mâinile Românilor; ba izu în mâinile lor și steagul cel verde al Turcilor, e cari ei credeau că nieni nu-l poate atinge. pa Neajlovului se rose de sânge turcesc.

Sinan Pașa.

Totuși Turcii fiind parte numeroși, Mihaiu ă nevoit să apuce drumul Bucureștilor. Dela ucurești, trece la Târgoviște și apoi la Arges.

Turcii pustiesc cetatea ucurești și după ce pârăsesc bisericile, se îndreaptă spre Târgoviște.

Mihaiu, cu ajutor ardelenesc trimis la vreme de Sigismund, domnitorul Transilvaniei, gonește pe Turci dela Târgoviște și-i fugărește până la Giurgiu, unde-i bate îngrozitor. Giurgiu cade în mâinile Românilor. Sinan furios priveă de dincolo de Dunăre neizbânda luptelor sale.

Aceasta e cea din urmă biruință mare a Românilor asupra Turcilor, până la războiul din 1877.

142. VÂJAE VÂNTUL.

(Memorizare).

Vâjâe vântul pe-afară cumplit,
Ninge zi-noapte, tot câmpu-i albit.
Scunda căscioară cu 'nguştii pereţi
Stă troenită detot sub nămeţi.

Lângă căminul pustiu, fără foc,
Mama, copiii lipsiţi de noroc,
Vineţi la faţă de vânt şi de ger,
Plâng îndreptându-şi privirea spre cer.

Pâine-o fărâmă n'au nici de gustat!
Apa pe vatră'n ulcior le-a'nghefat,
Cel mic-bolnav e, sărmanul, de ieri,
Luptă pe pat cu-ale morţii dureri.

„Mamă", el geme de un tremur cuprins...
Mama la pieptu-i odorul şi-a strâns...
Geaba ea 'l-strânge..., în braţele-i reci...
Prunc'ul îngheaţă, adoarme pe veci.

Voi, ce la vatră'ncălzită şedeţi,
Făr' să vă pese de vânt şi nămeţi,
Fie-vă milă de cei care mor
Iarna de frig prin bordeiele lor.

---

143. EXPLICAREA FERICIRILOR.

(Religie).

I. *Fericiţi cei săraci cu duhul, că acelora este împărăţia cerurilor.* Săraci cu duhul sunt acei oameni, cari oricât bine fac, li se pare că n'au făcut nimic şi caută tot mai mult bine să facă. Ei ştiu

multe şi caută tot mai multe să ştie, îmbogăţindu-şi mintea cu multe cunoştinţe şi deprinzându-şi inima numai la fapte bune. Acestor oameni doritori de a şti tot ce e folositor şi de a face tot ce e bun, Domnul nostru Iisus Christos le zice că's *fericiţi:* ei vor moşteni împărăţia cerurilor.

II. *Fericiţi cei ce plâng, că aceia se vor mângâia.* Nu este om fără greşeală. Cel care a greşit, se mărturiseşte la duhovnic. Dumnezeu ne iartă greşalele noastre, numai dacă ne pare rău de cele ce am făcut, dacă ne căim, *plângem cu inima.*

Domnul nostru Iisus Christos numeşte *„fericiţi"* pe acei oameni, cari plâng cu inima, cărora le pare rău că au greşit. Acestor oameni le spune Mântuitorul că „vor fi mângâiaţi", adică iertaţi de Dumnezeu.

III. *Fericiţi cei blânzi, că aceia vor moşteni pământul.* Blânzi sunt acei oameni cari răsplătesc şi binele şi răul, tot prin bine. Ei nu se ceartă cu nimeni, trăesc în bună nţelegere cu toată lumea. Nu umblă cu zavistii, cu vicleşuguri, ori cu înşelăciuni. Nu le place să umble în judecăţi; ei iubesc liniştea. Şi pe asemenea oameni, Domnul nostru Iisus Christos încă-i numeşte *„fericiţi"*, căci prin blândeţea şi bunătatea inimii lor, capătă tot ce-i bun aici pe pământ.

Mielul blând suge la două oi.

---

144. PĂDURILE AMERICII DE SUD.

(Lectură Geografică

Departe de noi, prin unele ţări calde, bunăoară prin America de sud, se întind păduri întunecoase şi nesfârşite, în cari copacii cresc deşi şi înalţi, de nu poţi vedeà cerul, cât priveşti în sus.

O mulţime de plante acăţătoare se încolăcesc pe ramurile şi trunchiurile acestor copaci, întinzân-

du-se apoi dela unul la altul, ca și când pădurea întreagă ar fi legată de frânghii de vr'un uriaș puternic. Călătorul doritor să cunoască tai-

Boua.

Maimuță.

nele acestor pământuri, trebuie să-și deschidă drumul cu securea, sau să dea foc desișului. Aceasta însă n'ar fi nimic: mai sunt încă o mulțime de primejdii cari pândesc pe cel care caută să pătrundă în aceste locuri fermecate.

Tapir.

Deaceea europeanul călătorind pe aici, e veșnic cu pușca în mână; iar locuitorii din aceste părți nu fac un pas, fără să-și ia arcul cu săgeți otrăvite.

Prin iarba cea mătăsoasă, prin tufișurile nepătrunse, se strecoară șerpi omoritori și mai la fiecare pas, pe pământul neatins de razele soarelui, poți vedeà cu groază urme de animale sălbatice, precum: jaguarul, boua, maimuțe, tapirul, ș. a.

Păsări, fiare, insecte, trăesc aci neturburate de nimeni, căci rare ori îndrăznește omul să le atace chiar în împărăția lor.

Leneșul.

Mai sunt pe urmă o mulțime de minunății în pădurile Americii de sud. In locurile întunecoase, unde copacii cresc parc'ar opri orice rază dela soare, mii și mii de lumini aleargă scânteind ca niște stele. Ai crede că zânele pădurii au ieșit la plimbare cu făcliile în mână. Nu sunt însă zâne, ci licurici, care trăesc prin desișuri umede și cari fac în toate nopțile luminații printre copaci. Și câte feluri de animale nu sunt. E un animal anume *leneșul*, care toată ziua stă atârnat de o cracă cu spatele în jos.

Papagal.

Uneori, cete de maimuțe aleargă dealungul plantelor agățătoare, oprindu-se din când în când și scuturând cu cozile ramurile copacilor. Pădurea întreagă răsună atunci de urletele lor. Când vine seara, fiecare ceată strânsă la un loc se pregătește de culcare și vai

de maimuța care n'a sosit la timp! Ea nu mai e primită de tovarășele ei; zadarnic urlă noaptea'n treagă par'că povestind, cât îi e de frig și de urât singură.

Sunt apoi păsări minunate, cari poate numai prin colivii le veți fi văzut în părțile noastre. Prin vârfurile copacilor strălucesc în bătaia soarelui stoluri de papagali, îmbrăcați în: roșu, verde și auriu. Găinuși cu pene albe se leagănă încet pe apa adormită a fluviului, iar mai încolo lângă țărm păscărușii roșii ca sângele, ori stacojii, umblă liniștiți după pește, fără teamă de răutatea oamenilor, cari nu pot pătrunde prin aceste locuri.

145. MUNCA ȘI ODIHNA.

(Științe Naturale).

Pentruca să fim vânjoși și să trăim mult, trebuie să muncim.

Munca este de două feluri: munca cu mintea și munca cu corpul.

Amândouă aceste feluri de munci trebuiesc deopotrivă făcute. Dacă muncim numai cu mintea, atunci corpul slăbește văzând cu ochii, rămâne firav și pipernicit și dela o vreme ne îmbolnăvim. Pentru ca să putem munci cu mintea, trebuie dar să ne întărim corpul.

Corpul ni se întărește prin mișcări anume făcute, dar mai ales munca cu mâna. Aceasta ne dă sănătate, întărindu-ne mușchii și făcându-ne poftă de mâncare. Cea mai folositoare muncă este cea făcută afară la aer cruat. Munca făcută în case, cari n'au destul aer și destulă lumină, este vătămătoare. Munca depe ogor și cea din pădure sunt munci cu adevărat sănătoase, întăresc mușchii, înviorează corpul și-i dă putere.

Cea făcută în aer închis aduce gălbeneală la față dureri de cap și nenumărate boli.

Pe lângă sănătate, munca ne poate aduce și belșug; deaceea omul trebuie să muncească cu chibzuință, pentru ca munca să nu fie zadarnică. Prin muncă, căpătăm banii trebuitori traiului nostru.

Munca prea multă este însă vătămătoare. Cine muncește mereu zi și noapte, dela o vreme n'o mai poate duce și cade la zăcere. Avem dar nevoe și de odihnă. Odihna ne împrospătează puterile pierdute de muncă.

Cea mai bună odihnă este somnul. Pentru oamenii mari ajung 8—9 ore de somn; copiilor însă le trebuie 10—12 ore. E bine să ne deprindem a dormi pe partea dreaptă.

Afară de somn, ne mai odihnim, dacă încetăm cu munca câteva ore, când ne simțim obosiți.

Când muncim prea mult cu capul, pierdem pofta de mâncare. Corpul nehrănindu-se bine, slăbește. Muncitorii cu mintea trebuie să mai stea din munca lor și să facă exerciții la aer curat.

Să vă deprindeți de mici a munci. Astăzi, nu se caută în viață decât munca. Ea ne poate înbunătăți traiul, ea ne ridică, ea ne face fericiți. Trândavii sunt urîți de lume.

Omul muncitor, de pâine nu duce dor.

146. ȚARA ARDEALULUI.

(Cetire Geogrfică).

Pe culmea cea mai înaltă a munților Carpați, se întinde o țară mândră și binecuvântată între toate țările semănate de Domnul pe pământ.

Ea seamănă a fi un măreț palat, unde sunt adunate și așezate cu mândrie toate frumusețile naturale ce împodobesc celelalte ținuturi ale Euro-

pei, pe cari ea cu plăcere ni le aduce aminte. Un brâu de munți ocolește, precum zidul o cetate, toată această țară și dintr'însul, ici-colea, se desfac, întinzându-se până în centrul ei ca niște valuri proptitoare mai multe șiruri de dealuri înalte și frumoase, mărețe piedestaluri înverzite, cari varsă urnele lor de zăpadă, peste văi și peste lunci.

Ciuș Bedicenu. Vasile Goldiș. Dr. Al. Vaida-Voievod. Ep. Iuliu Hosu. Mitr. Miron Cristea.

Mai presus de acel brâu muntos, se înalță două piramide mari de munți, cu crestele încununate de o diademă veșnică de ninsoare, cari, — ca doi uriași — stau la ambele capete ale țării, căutând unul în fața altuia. Păduri stufoase, în cari ursul se preumblă în voie ca un domn stăpânitor, umbresc culmea acelor munți.

Și nu departe de acele locuri — care îți amintesc natura țărilor de miazănoapte — dai, ca la porțile Romii, peste câmpii arse și văruite, unde bivolii dormitează alene. Astfel, miazănoapte și miazăzi trăesc într'acest ținut, alături una cu alta și armonizând împreună.

Aci stejarii, brazii și fagii trufași înalță capetele lor spre cer; alături, te afunzi într'o mare de grâu și de porumb, din care nu se mai vede calul și călărețul.

Ori încotro te-i uită, vezi colori

felurite, ca un curcubeu și tabloul cel mai încântător farmecă vederea: stânci prăpăstioase, munți uriași, ale căror vârfuri mângâie norii, păduri întunecoase, lunci înverzite, livezi mirositoare, văi răcoroase, gârle a căror apă limpede curge printre câmpii înflorite, pâraie repezi, cari mugind groaznic se prăvălesc în cataracte printre acele amenințătoare stânci de piatră ce plac vederii și o înspăimântă totdeodată.

Apoi în tot locul, dai de râuri mari cu nume armonioase, ale căror unde poartă aurul. In pântecele acestor munți, zac comorile minerale cele mai bogate și mai felurite din Europa: sarea, fierul, argintul, arama, plumbul, mercurul... și în sfârșit metalul cel mai îmbelșugat decât toate, aurul, pe care-l vezi strălucind, până și în noroiul drumurilor.

Astfel este țara Ardealului!

Ea este cea mai frumoasă parte a Daciei fericite.

Cumplite nevoi, în vreme de mai multe veacuri copleșiră Dacia. Aflându-se în calea barbarilor, peste dânsa mai întâiu se varsă acel îngrozitor potop de neamuri care înnecă toată Europa.

In acele vremuri grele, Ardealul mai cu seamă fu scutitorul națiunii române. In munții lui, scăpară locuitorii țării românești și ai Moldovei, când se văzură năpădiți de barbari.

De aci, când se limpezeà locul de dușmani, ei se scoborau la șesuri, către căminele lor cele vechi.

Pe la începutul veacului al X, Ardealul fu cuprins de Unguri. De atunci, leagănul și scutitorul nostru a fost sub stăpânirea lor.

Românii deși au fost crunt prigoniți, totuș și-

au păstrat: limba, legea, portul și obiceiurile moștenite din strămoși. Dumnezeu și oștirea noastră viteză în care erau și Ardeleni ne-a ajutat după lupte groaznice și doborîm dușmanii. In Noembrie 1918, solii Ardealului: Mitropolitul Miron Cristea, Episcopul Iuliu Hossu; Al. Vaida Voievod, Vasile Goldiș și Caius Brediceanu au venit în București aducând vestea mult așteptată de toți Românii: *unirea Ardealului cu România.*

147. MIHAIU VITEAZU.

Cuprinderea Transilvaniei și a Moldovei.

(Istorie).

Cuprinderea Transilvaniei. — Mihaiu, după ce scăpă țara de Turci, și-a aruncat ochii asupra Transilvaniei. Domn al acestei țări, eră acum călugărul Andrei Batori, vărul lui Sigismund. Batori intrase în legătură de prietenie cu Ieremia Movilă domnul Moldovei, și cu Turcii.

Stăruințele domnului muntean pe lângă împăratul Germaniei de a împiedică prietenia Ardealului creștin cu Turcii fură fără rod.

Atunci Mihaiu, cu vreo zece mii de ostași, trece munții în Ardeal. La Brașov, primì jurământul de credință al Sașilor; apoi se îndreptă spre Sibiu, unde eră să-i sosească ajutoare dela Oltenii Banului Udrea, ai lui Baba Novac și ai lui Radu Buzescu.

Românii din Transilvania vedeau în Mihaiu pe mântuitorul lor. Se gândeau că având un domn ca dânsul, vor scăpà de toate suferințele ce le îndurase dela Unguri.

Deaceea Mihaiu este întâmpinat pretutindeni cu mare bucurie și dragoste.

Cardinalul Andrei își adună în pripă oastea și

ornì spre tabăra românească, care se află la Șelimberg lângă Sibiu.

Mihaiu și de astădată făcù minuni de vitejie. După ptă grea, vrăjmașii fură puși pe goană, Andrei Batori ia fuga și lasă toate tunurile pe câmpul de luptă.

Și astăzi se vede între Turnul Roșu și Sibiu o movilă mare rotundă, sub care se odihnesc oasele luptătorilor dela Șelimberg.

Sigismund Batori.

Mihaiu intră apoi în Alba-Iulia, capitala Transilvaniei la 1 Noembrie 1599, ca domn al ei. Intrarea lui Mihaiu în Alba-Iulia a fost o adevărată sărbătoare.

In fugă, tânărul Cardinal Andrei Batori, fu ucis de niște Secui, cari socoteau că vor primì o bună răsplată dela Mihaiu. Domnul românesc primì cu durere știrea morții lui Batori, îi îngropară după cuviință capul la Alba Iulia și urmă sicriul, ținând în mână lumânarea, după obiceiul românesc.

In vreme ce Mihaiu cuprinde Transilvania, generalul împăratului Germaniei, Gheorghe Basta, cu armatele sale, a pătruns în acest ținut pe la miazănoapte. Voievodul român însă i-a cerut cu amenințare să-și scoată oștile din Ardeal. Basta deși sguduit de o mânie neputincioasă, a fost nevoit să se supună. Deatunci, el a purtat ură de moarte asupra lui Mihaiu.

Cuprinderea Moldovei. — Mihaiu avea acum unite două țări române: Muntenia și Transilvania. Dacă ar fi cuprins și Moldova, ar fi strâns sub o stăpânire pe toți Românii din Dacia lui Traian.

Își îndreptă privirile asupra Moldovei.

In primăvara anului 1600, Mihaiu trece Carpații și ajunge la Târgul Trotuș. Ieremia Movilă domnul Moldovei, erà chiar în acest târg, unde petrecea la o nuntă. Auzind de venirea lui Mihaiu o ia către Succava. Mihaiu îl urmărește, La întâlnire, mai toată oastea moldovenească trece în partea domnului muntean. Ieremia fuge în Polonia.

Mihaiu intră apoi în Succava, în strigătele de bucurie ale Moldovenilor. Din Succava, la 1 Iunie 1600, ajunge la Iași, capitala țării, unde este primit cu alaiu. Aici pune, să-i țină locul un sfat de boieri, în fruntea căruia erà banul oltenesc *Udrea*, apoi se întoarce în Ardeal. Tot în Iunie 1600, Mihaiu intră în Alba Iulia ca domn al *Moldovei, al Ardealului și al Munteniei*.

Insuș împăratul Germaniei întărește pe Mihaiu ca Domn al țării românești și cârmuitor al Ardealului

148. INTRAREA LUI MIHAIU IN ALBA IULIA.

(Lectură istorică).

Intrarea în Alba Iulia s'a făcut prin porțile Sfântului Gheorghe. Dela această poartă, până la palatul domnesc, stau înșirați ostași de amândouă părțile căii, în mai multe rânduri, în dosul cărora se grămădise mii de mii de oameni. Inainte, veniă episcopul și clerul său, breslele orașului, apoi o bandă de lăutari cu opt trâmbițe, cu tot atâtea tobe de oțel, după obiceiul turcesc, și cu un bun număr de flaute și fluere. Mihaiu, călare pe un măreț cal alb, veniă în urma acestei muzici. Opt copii de casă înconjurau calul domnitorului.

Mihaiu purtà pe cap un calpac ungurese împodobit cu pene de cocor. Erà îmbrăcat cu o mantie lungă albă de mătase cu fir, având pe delături țesuți vulturi de aur; o tunică albă de aceeaș materie, lungi ciorapi de mătase albi, cusuți cu pietre scumpe și cisme galbene. La brâu, îi atârnă o pală împodobită cu aur și rubine.

O ceată de lăutari urmà îndată după domn cântând cântece românești. Opt slujbași duceau de frâu opt cai acoperiți cu șele prețioase, lucrate în aur și argint. Apoi veniau o mulțime de boieri și ofițeri strălucițí, toți călări, și o numeroasă trupă de soldați.

Astfel în mijlocul sunetelor de trâmbițe, în sunetul clopotelor și în vuietul tunurilor, în mijlocul strigătelor de bucurie ale poporului, intrà Mihaiu în capitala Ardealului și trase la palatul domnesc.

149. EXPLICAREA FERICIRILOR.

(Religie).

IV. *Fericiți cei ce flămânzesc și însetoșează de dreptate, că aceia se vor sătură.* Flămânzì și însetoșați de dreptate sunt oamenii, cari în toată viața lor nu ies din calea dreaptă a faptelor. Acești oameni simt o mulțumire, când li se ivește prilejul să facă o faptă dreaptă și nu pot suferì, ca cei dimprejurul lor să umble cu strâmbătăți. Acestor oameni, Domnul nostru Isus Christos le zice că sunt „fericiți" și că „se vor sătură", adică vor fi răsplătiți de Dumnezeu.

V. *Fericiți cei milostivi, că aceia se vor milui.* Milostivi sunt acei oameni cari iubesc pe aproapele și-i dau ajutor, ori de câte ori au prilejul. Ei ajută pe nenorociți și caută să-i scape din primejdii, a-

jutorându-i cu orice le stă prin putință, chiar și cu o vorbă bună. Și pe acești oameni, Domnul nostru Isus Christos îi numește „fericiți" și le spune, „că se vor miluì", adică și Dumnezeu, care vede toate, îi va ajutà și-i va miluì, precum și ei au ajutat și au miluit pe alții.

VI. *Fericiți cei curați cu inima, aceia vor vedeà pe Dumnezeu.* Curați cu inima sunt aceia, cari fac numai ceeace este bun, drept și frumos și nu se știu vinovați să fie făcut rău vreodată. Acești oameni n'au mustrare de cuget, pentrucă tot ceeace au făcut, au făcut bine; ei sunt curați cu inima, n'au pe cugetul lor nici o pată. Acestor oameni, Domnul nostru Isus Christos le făgăduește că vor vedeà pe Dumnezeu, adică viața de veci, o vor petrece în curățenie dumnezeiască: „ei vor vedeà pe Dumnezeu".

150. PE BRAZDĂ.

(Cetire).

Se desprimăvărase deabinelea. Pe o colină ara Toader al Ilincăi. Plugul se înfigeà anevoie în pământul înțelenit. Boii trăgeau gâfâind din greu, căci erau slabi, gata să cadă la suflarea vântului. Mai ales Joian erà ca o umbră.

Băiatul Nică ține de coarnele plugului și îndeamnă boulenii. La vale merge și Joian cum merge, dar la deal îi vine greu bietului juncan. Din când în când își întoarnă ochii mari spre Toader și-l privește blând, par'c'ar vreà să-i zică „E greu, stăpâne!"

Toader îl vede sleit de puteri, dar îndeamnă mereu. Joian își dă toate puterile, toată vlaga inimii, numai să împlinească voia stăpânului. Trupu-i de-

irat se lungește la deal, pielea i se întinde de-i numeri coastele. El trage din răsputeri, răsturnând brazdă lângă brazdă; dar abiă își mai duce picioarele prin bulgării cleioși.

E bolnav, tată.

Lui Nică i se topește sufletul de jalea lui Joian. Nică mai îngrijește de boi, când vine dela școală. Când îi-e sete, el îi pricepe depe muget: ei înțeleg vorbele de îndemn la apă și de întors spre casă.

Nică nu-și mai ia ochii dela Joian și gândește: „dedimineață n'a vrut nici s'atingă cu buzele apa limpede dela izvor. Când îl îndemnam: „beà Joiene, beà", m'a privit țintă în ochi și a mugit tânguitor parc'ar fi zis „Ce-i cu mine, nu-i bine". I-am frecat urechile că-i erau reci ca gheața. Erà bine să nu-l fi pus azi la muncă!

La prânz, Toader a dejugat juncanii, să pască pedealături. Joian, sufland greu, s'a lăsat jos pe coastă, întinzând capul pe brazda răsturnată.

— „E bolnav tată", zise Nică.

— „Nu e bolnav, e vlăguit".

Nică nu mai zise nimic. Dădù fuga și adună un mănunchiu de iarbă, îngenunchiă, lângă vită și desmierdând'o cu vorbe blânde, ca pe un frate

bolnav, zise: „Mănâncă, Joiene, să prinzi la putere"; dar Joian păr'că nici nu vedeà iarba.

Bietul Joian! Dacă ar fi avut graiu, multe ar fi povestit din viața lui chinuită! De mic fusese vândut de baba Marina, beţivului de Iftimie. De aici înainte, nu mai ştiu ce-i mila şi viața ticnită. Acesta îl bătea fără cruțare şi l-a pus la muncă de crud. Cât erà ziua de lungă, umblà flămând şi însetat.

Iftimie îl vânduse lui Toader; dar nici aici nu găsì un traiu mai bun, mai ales că-l cumpărase tocmai acum în vremea plugului. Joian slăbit de puteri, nu mai puteà muncì.

Nică se uità la căutătura lui Joian şi i se sfâşià inima de durere.

După amiază, Toader cu nevoie mare îl ridicà de jos dar abià îl ţineau picioarele pe sărmanul boulean. Il înjugà la plug, ca să nu se cheme că-i unul singur. Cu fiecare brazdă răsturnată, se duceà câte o parte din puterea bietului Joian. El, blând, păşià rar, încet, poticnindu-se dinceînce tot mai tare. Dela o vreme nu mai urnì din loc. Toader, înfuriat, începù à-l lovì cu biciul. Joian, răbdător, se silià să tragă, dar în zadar, căci n'aveà putere nici cât un puiu de vrabie.

„Nu da, tată", — zise Nică. „Înjugă-mă pe mine în locul lui! N'a luat strop de apă, nici fir de iarbă în gură, e bolnav, sărmanul!"

„Oare nu şi-a pus cumvà în gând, să mă îase cu arătura neisprăvită". Şi-i mai dete câtevà loviturì.

Dar bietul Joian căzù jos, mugì de câtevà ori şi murì.

Bietul Nică plângeà lângă dânsul.

151. CASA DE LOCUIT.

(Ştiinţe Naturale).

Ţara, care are gospodării bine întemeiate şi gospodari harnici şi cuminţi, e ţară mândră, bogată şi puternică.

Satul, unde se vor vedeà case curate, gospodării îngrijite şi vite bune, e sat de oameni harnici şi cuminţi.

Înjghebarea unei gospodării nu-i lucru uşor. Fiecare poate face un bordeiu ori o şură, botezându-le cu nume de casă, însă ele nu sunt cuiburi de sănătate şi de viaţă ticnită, ci de boale şi de necazuri.

O casă trebuie să se facă cu mare chibzuinţă. Lucrurile de cari trebuie să ţinem socoteală la facerea unei case de locuit sunt trei: *locul, mărimea şi materialul.*

O casă bună de locuit trebuie să fie clădită pe un loc sănătos, departe de bălţi şi de gunoişte. Cu cât locul va fi mai ridicat, cu atât casa va fi mai sănătoasă. Casele clădite pe locuri joase şi umede sunt vătămătoare sănătăţii.

O casă, cu cât e mai înaltă şi mai încăpătoare, cu atât e mai bună, pentrucă are în ea mai multă lumină şi căldură dela soare şi mai mult aer curat.

Orice casă să aibă cel puţin două odăi despărţite cu o sală la mijloc.

Casa trebuie aşezată totdeauna cu faţa spre miazăzi ori spre răsărit, căci aşà poate căpătà mai multă lumină şi căldură. Ferestrele să fie mari şi să se poată deschide lesne.

Materialul, din care facem casa, să fie bine uscat. Dacă facem pereţii de vălătuci sau din gard, lutul cu care o lipim trebuie să fie bine frământat şi să nu lipim cu alt rând de lut, până nu s'a uscat bine celalt. Cele mai bune case sunt cele făcute de cărămidă. Dejurîmprejurul casei, să semănăm pomi roditori.

Pomii, pe lângă că ne aduc venit, mai ţin vara răcoare şi împrospătează aerul; iar păsările de prin grădina de pomi ne înveselesc cu cântecele lor drăgălaşe.

Casa de locuit trebuie ţinută curat; să fie văruită (spoită), aerisită şi fiecare lucru dintr'însa să fie curat şi aşezat la locul său.

Curtea dimprejurul casei să fie deasemenea curată şi pietruită.

VORBE ÎNŢELEPTE.

Gospodarul este stăpânul casei; gospodina este albina casei.
In casa în care este înţelegere, şi cele ce nu sunt prisosesc.
Dumnezeu îţi dă, dar în traistă nu-ţi pune.
Nu se caută casa frumosului, ci casa vrednicului.
Mai bine să fii stăpân mic decât slugă mare.
Şederea neavere, lenea-i rugină.

152. FAMILIILE DE MAIMUŢE.

(Cetire).

Când călătorul se apropie de una din pădurile uriaşe ale Indiei de răsărit (Asia), vede sub poalele codrului nesfârşite cete de maimuţe. Unele stau pe loc şi te aşteaptă, altele se ascund în pădure. Ele trăesc în cete cam de câte o sută, sub ascultarea unui bărbătuş puternic şi păţit. Când începe să apună soarele, pe fiecare copac se aşează câte o astfel de ceată şi scot în cor nişte urlete lungi şi înfiorătoare, cât ţine amurgul. Zgomotul lor se aude la depărtare de câţiva kilometri.

Peste zi, ele merg după hrană şi pustiesc grădinile locuitorilor de prin sate. Locuitorii însă nu le ucid, căci le socotesc sfinte; ~~dar e~~ deajuns, ca omul să se arate în grădină şi le face pe toate să fugă. Conducătorul cetei fuge întotdeauna înainte şi toate celelalte maimuţe se ţin de el şi încotro s'abate conducătorul, într'acolo fuge ceata întreagă, ca învârtită cu mâna. Şi nici puşca nu le poate atinge, căci în câteva clipe nu le mai zăreşti.

Familii de maimuţe sunt şi prin codrii nesfâr- ai Africei centrale. Acestea sunt o adevărată coste a semănăturilor. Conducătorul îşi apropie ata de locurile semănate cu o băgare de seamă ai mare decât a celui mai şiret om. El sare depe pac pe copac, venind tot mai aproape. Depe fiecare copac, el ispiteşte locul, se uită lung împrejur, ascultă zgomotele, se uită îndărăt şi, după ce vede că toate stau bine, dă un semn. Atunci toată ceata depe copacul din urmă sare pe copacul unde a stat conducătorul şi tot aşă sar din copac în copac, până ce ajung pe câmp. Conducătorul, prin diferite ţipete arată dacă totul e pe plac, ori dacă e vr'o primejdie. Toate semnele lui seamănă cu sunetele trompetei. Când ajung pe un câmp semănat, îl pustiesc mai rău decât lăcustele. Conducătorul depe un loc ridicat, depe un copac, ori depe o colină, ţine strajă şi mereu dă semne. Partea lui de pradă i-o dau supuşii.

Maimuţele intră în semănături şi rup tot ce găsesc, numai ca să strice. Mamele lasă puii — pe care-i poartă în spate, — să rupă şi ei, ca să se înveţe. Cu o iuţeală nebună, toate rup, rod, sfarmă, strivesc. Deodată se aude semnul de pericol al conducătorului: puii sar pe spatele mamelor, acestea s'adună la mijloc, bărbaţii s'aşează pe de margini şi într'o clipă, ca săgeţile, toată gloata o ia în goană peste gropi şi peste garduri şi s'ascunde în pădure. Vrednic de povestit este şi obiceiul maimuţelor urlătoare, care trăesc prin pădurile umede şi dese ale Americei de sud. Acestea nu alcătuesc cete mai mare de 10—14 capete. Capul cetei e totdeauna un maimuţoiu, nu cel mai puternic, ci cel mai bătrân. El e, precum

se vede, bunicul cetei, fii săi sunt luptătorii, iar nepoții mici și slabi sunt toată grija lor.

Dimineața își caută hrană și se joacă. Pe la amiază, când soarele arde tare, se ascund prin desul stufiș al copacilor. După amiază urlă cu toa tele. Atunci bătrânul se plimbă întâiu printre me brii familiei sale, sărind depe o cracă pe alta apoi stând pe loc, începe deodată să scoată niș sunete rupte dintâiu încet, apoi tot mai tare, to mai des, până-ce la sfârșit trec într'un fel de urlar neîntreruptă. Indată după aceasta, toți membri familiei încep în cor, să urle după bătrânul mai muțoiu și se ridică o urlătură plină de groază.

Când toate familiile urlă, oamenii care se află pe acolo își astupă urechile și o rup de fugă, căci urletul maimuțelor e fioros și foarte puternic.

---

153. MIHAIU VITEAZUL.

Mirăslău, Gorăslău, Moartea.

(Istorie).

Mirăslău. — Mihaiu avea acum sub mâna sa toate țările din Dacia lui Traian.

Indată ce crescu în putere, ura tuturor străinilor se îndreaptă asupra lui. Mai ales Ungurii din Ardeal se uitau cu ochi răi la Mihaiu căci nu doreau să aibă un domn român.

Ei cer ajutorul generalului Basta, dușman al lui Mihaiu. Gheorghe Basta intră în Ardeal, unind armatele sale cu oștile unguresti.

In Septembrie 1600, oștile lui Basta se întâlnesc cu ale lui Mihaiu la *Mirăslău*, aproape de Alba-Iulia. Mihaiu era așezat într'un loc întărit de toate părțile cu râpi și păduri. Basta se prefătu că se dă înapoi,

Mihaiu face greșeala și se ia după ei, pierzându-și astfel locul cel atât de bun. Atunci Basta se oarce asupra lui Mihaiu, care luat fără veste, fu vins.

Tot în această vreme, Polonii alungă sfatul boieor pus de Mihaiu la Iași și așează din nou în aun pe Ieremia Movilă.

Pribegirea. Gorăslău. — Mihaiu văzându-se învins, și caută scăparea în Muntenia. Aci însă altă neorocire. Polonii veniseră u Simion Movilă să-l pună n scaunul țării. Mihaiu le ățîne calea, dar având prea puțini oșteni, este iarăș învins.

Simion Movilă.

Neștiind încotro să se îndrepte, părăsit de toți, neavând nici pâinea de toate zilele, Mihaiu se duce la împăratul Rudolf să-i ceară ajutor. Toată iarna anului 1600—1601 până la Martie o petrecu la Viena și la Praga și cu greu a putut răsbate la împărat.

Impăratul, cunoscând vitejia lui Mihaiu, îi dete oaste, îl împăcă cu Basta, apoi îi trimise pe amândoi să cuprindă Transilvania, care acum intrase în mâinile lui Sigismund Batori.

Ei întâlnesc oastea lui Sigismund la *Gorăslău*, în August 1601 și o bat. Sigismund scapă cu fuga în Moldova.

Moartea lui Mihaiu. — Indată după bătălie, vrajba cea veche dintre Mihaiu și Basta se aprinde din nou. Amândouă armatele, a lui Mihaiu și a lui Basta,

erau în câmpia Turzii. Mihaiu voià să plece înspre Făgăraș, unde îi fusese zălogită de Unguri Doamna Stanca și fiul său Nicolae. Basta cere lui Mihaiu să nu pornească spre Făgăraș; de aici se începe neînțelegerea.

In ziua de 9 August 1601, pe când Mihaiu stătea în cortul său, aude un tropot de cai. Când iese, văzù cortul înconjurat de soldați unguri și nemți. El întrebă, ce e?

Dar nu mântuì bine vorba, când căpitanul *Iacob Bori*, zise: „Am poruncă dela Basta să-ți iau sabia și să te arestez". Mihaiu nu era omul care să se supue. Sări în sus la cele dintâi cuvinte pe cari i le spuseră trimișii și puse mâna pe sabie strigând: „Eu prins?" In acest timp mișelul de Bori îl izbi cu sulița în spate și-l pătrunse drept în inimă. Frumosul său trup căzù rostogolindu-se ca un copac.

Nicolae Bălcescu.

Corpul lui Mihaiu fu aruncat pe câmpia Turzii, pentru ca soldații săi să vadă că a pierit căpitanul lor. Mai târziu, Radu Buzescu și soția aduseră capul lui Mihaiu la Mănăstirea Dealului.

Astfel pieri de mână ucigașă domnul Munteniei cel mai vestit, cel mai minunat, cel mai viteaz. Timp

de 8 ani, cât a fost domn, el n'a avut nici un minut de odihnă, ci veșnic a luptat pentru mărirea țării sale și scoaterea ei de sub jugul păgân.

Viața lui Mihaiu și o parte din luptele lui au fost descrise într'o frumoasă limbă românească de Nicolae Bălcescu.

---

154. TURDA.

(Lectură Geografică)

Călătorul, care străbate prin ținuturile lăuntrice ale Ardealului, în sus, pe valea lată a Mureșului, în stânga dă de Alba Iulia, iar spre nord zărește câtevà capete uriașe de munți. Străbătând și acești munți, deodată priveliștea i se lărgește și un drăgălaș șes îi vine în față, înconjurat jurîmprejur de dealuri, ca o bucată de cer înconjurată de nori.

Aceasta e câmpia Turzii, numită de popor până mai acum o sută de ani și *Pratul lui Traian*. In marginea de răsărit a acestui oraș este orașul *Turda*.

Câmpia Turzii, udată de valurile Arieșului este loc de multe și de mari aduceri aminte. Se zice, că aci s'ar fi oștit odinioară împăratul Traian cu viteazul Decebal. Pe această câmpie s'au ținut multe adunări, în cari s'au luat multe hotărîri răsboinice. Tot pe acest câmp a pierit, ucis mișelește, viteazul Mihaiu.

Depe câmpia Turzii, cum și depe dealurile și colinele ce-o înconjoară, se zărește spre apus de soare o despicătură de munte, care stă deschisă spre albăstrimea cerului ca gura uriașă a unui balaur. Aceasta e *Cheia Turzii*.

Priveliștea e frumoasă. O neliniște de moarte

e de toate părţile. Numai păsările cerului, vulturi şi vindereii turbură tăcerea cu glasul lor ţiuitor luându-se la harţă sau căutându-şi sălaşurile prin găurile şi crăpăturile prăpăstioase ale stâncilor. Aşă e Cheia Turzii, când vremea e frumoasă; dar ea e groaznică în timp de vijelie, asemenea mării furtunoase. Atunci vântul urlă a pustiu dealungul uriaşei deschideri, bucăţi de stânci şi bolovani se rostogolesc de vale cu zgomot, şi depe pereţii de stânci tunetele răsună, că-ţi bagi fiorii în oase. Oamenii depe aici se feresc să-i apuce o astfel de vreme în Cheie şi e vai de călătorul, străin, care e năpădit pe neaşteptate de o astfel de pedeapsă cerească.

Astăzi, acest loc e părăsit şi cercetat numai de păstori cu oile şi caprele lor şi de câte o ceată de călători iubitori de frumuseţi sălbatice. Au fost însă timpuri, când oamenii din Turda şi din satele deprinprejur găsiau aci scăpare, până când treceau peste ei nevoile.

---

155. BANATUL.

(Memorizare).

Când din morminte uitate,
Sub brazii munţilor cărunţi,
Se'nalţă un dor de libertate,
Ce'nseninează atâtea frunţi;

Când ochiul nu mai dă suspine
Din unda-lui tremurătoare,
Mă'ndrept cu mintea către tine
Banat — şi chipul tău mă doare!

Când Mureşul din munţi coboară,
Cântând cu glas de bucurie,
In dreptul tău el se'nfioară
Şi plânge unda-i argintie;

Şi plâng şi brazii pe morminte,
Cu faţa întoarsă către tine...
— Să mai rămâi de aci 'nainte
Robit pe alte mâini străine?

Suntem noi, fraţii tăi, azi care
Pe malul Tisei vom păzi.
Ş'om spune duşmanilor tare :
Că eşti al nostru şi vei fi !

---

156. PATRIOTISMUL.

(Cetire).

Când ne întoarcem mintea înapoi, în trecutul îndepărtat şi vedem câte vieţi de Român sau stins pentru apărarea sfântului pământ al ţării, atunci înţelegem bine, că pe dreptate se scrie în cartea neamului nostru că nu e colţ de pământ, care să nu fi fost frământat cu sângele moşilor şi strămoşilor noştri.

Şi de ce atâtea lupte crâncene? De ce atâta sânge vărsat? De ce înaintaşii noştri au înfruntat atâtea primejdii?

Iubirea de ţară, având-o săpată în sufletele lor, le-a fost călăuză şi îndemn. Iubirea de tot ce e românesc i-a făcut, să nu se lase pradă vrăjmaşului; credinţa lor în Dumnezeu le-a oţelit piepturile şi

brațele. Toate acestea i-au aruncat în vârtejul ro
boaelor, ca și când ei ar fi mers la o petrecer
Dumnezeu a făcut să ne naștem pe pământ
românesc. Aici au trăit bunicii noștri, aici trăes
părinții, neamurile și compatrioții noștri. Sunte
legați de patrie, cum e legat copacul de pământ
în care a fost sădit.

Ce țară de pe lume e mai frumoasă și mai plin
de avuții decât țara noastră? Oriunde îți rotes
ochii, întâlnești frumuseți negrăite, dela piscuri
munților, cari mângâie nourii, pânăla câmpiile, al
căror roade se leagănă la suflarea vântului.

Dupăcum fiecare om își apără de cotropiri ca
lui făcută cu atâta osteneală și grijă, tot așă tr
buie să-și pună pieptul pentru țară, în bătaia pu
tilor și a tunurilor.

Înțelegeți dar, dece un Mihaiu-a luptat și a mu
rit pe altarul patriei? Înțelegeți, de ce un Ștefan
s'a luptat aproape o jumătate de veac cu cei c
râvneau moșia noastră? Înțelegeți, de ce un Ioan
Vodă cel Cumplit a fost omorît de Turci? Ei îș
iubeau moșiea mai mult decât orice în lume.
Ei erau buni patrioți!

---

157. FIȚI UNIȚI ȘI VEȚI FI TARI.

(Cetire).

Mergeau. De unde și încotro, povestea nu spu
ne. Mergeau trei oameni. Nu erau nici rude, nic
cunoscuți și nici din acelaș sat. Oameni nepriete
noși se uitau rău unii la alții. Toți trei, sfârșiți
de oboseală, doborîți de truda unui drum lung
flămânzi și însetați, se opriră într'o vâlcea.

Unul dintre ei, mai îndrăzneț la vorbă, dar mai blajin cu firea, își luă inima în dinți și zise:

— „Dincotro, fârtați?"

— „Deacasă" zise cel mai ursuz.

— „Și încotro?"

— „Incotro ne-or duce ochii".

— „Dar dumneata?" Intrebă pe al doilea.

— „Cam tot așà. Necazurile ne mână pe toți, pe unde nu ni-i voia. Mai rău c'am isprăvit merindele. In desagă nu mi-a rămas decât un bulgăre de sare..."

— „Tot e bun de sete" zise în bătae de joc cel mai dârz.

— „Și eu tot de boala asta zac. Am făină (mălaiu), dar nici sare, nici mâncare, nici de unde să iau apă", zise cel dintâiu.

— „A tunat și ne-a adunat. Eu trecând pe la stână, mi-au dat ciobanii o bucată de caș. Fără mămăligă și fără sare, cum e mai rău".

— „Să ne întovărășim toți trei. Și de-o dà D-zeu să găsim apă, plutim deasupra nevoii", zise cel cu sarea.

— „Te-ai prinde! C'o bucată de sare să capeți satul gurii! Aș mai înțelege, să fac tovărășie cu cel cu brânza".

— „Știu că ți-ar veni la socoteală", — zise cel cu brânză, pentru o felie de mămăligă să capeți brânză!"

Neînțelegându-se, plecară mai departe, flămânzi și însetați. Și cum mergeau așà, numai le ieși, ca din senin, un creștin în cale.

— „Noroc, oameni buni!"

— „Până să dăm de noroc, suntem rupți de foame și de sete".

„Și eu mă bucuram, crezând că nu sunteți cu desagii goi!"

— „Și dacă nu-s goi? Vorba-i, că nu-i ce trebuie. Unul are sare, altul numai mălaiu, iar de al treilea și-a bătut D-zeu joc și are numai caș".

„E tocmai bine! Lipsiam numai eu, să vă dau apă".

„Te-ai prinde!" strigă cel cu mălaiul.

„Apa e dela D-zeu", — strigă cel cu cașul.

„Și eu să-mi dau sarea pentru apă? Ce-i drept, suntem mântuiți de sete: dar ne-ar râde și câinii s'audă de așă tovărășie!"

— Ce oameni răi!" — gândi creștinul cu apa. „Numai cu sila le-ai puteà face bine; dar ei sunt trei și eu unul. Ce pot face?"

Toți patru își urmară calea până târziu, după apus de soare. Obosiți, s'au culcat pe câmpia arsă, prinși de somnul foamei.

Spre ziuă, drumețul al patrulea se trezi înaintea tuturor. Sări ars, adună câteva buruiene și hluji uscați, luă căldarea (ceaunul) dela cel cu mălaiu, o ploscă goală dela cel cu sarea și apucă peste câmp la locul, unde dase ziua trecută de un ochiu de apă. După ce aduse apă, sprijini căldarea pe două pietre, scăpără din amnar și focul gata. Se duse binișor, luă dela unul sare, dela al doilea traista cu mălaiu și când mămăliga fu gata, o despică în patru.

Creștinul se duse apoi la cei trei:

„Sculați, oameni răi, că v'a trimis D-zeu cel bun apă și mâncare, să nu pieriți de foame cu bucatele lângă voi, ca niște netrebnici!"

Aburul de mămăligă le gâdilà mirosul și aproape în neștire s'au repezit la mâncare și la apă, uitând socotelile răutăcioase ce făcură ziua trecută.

— „Dacă s'ar înțelege oamenii, zise cel creștin n'ar mai aveà peri de lup, n'ar fi pe lume lighioană mai fericită. Dar, vezi, unul trage „hăisa" și altul „ceala". Luați pildă dela furnici și dela albine: una singură de bună seamă că ar murì; dar multe la un loc fac minuni adevărate. Tot așà spicul de grâu singur, răzleț, lesne e doborît de vânt, dar miile de spice împreună se sprijinesc unele de altele".

---

158. MATEIU BASARAB ȘI VASILE LUPU.

(Istorie).

După Mihaiu Viteazul, Domnul Muntenici și după Ioan Vodă cel Cumplit, Domnul Moldovei, în scaunele țărilor românești se suie oameni de tot felul, fără legătură de rudenie și fără dor de inimă pentru țară.

Certurile feluriților poftitori de domnie au adus umilirea și îngenuchiarea lor sub Turci. Mulți Greci hrăpăreți au venit la noi și au intrat în dregătorii. Fiind lacomi și nesățioși, au atras ura boierilor și poporului, ba dela o vreme Românii s'au și răsvrătit împotriva lor.

In urma acestor răsvrătiri, se ridică în scaunele domnești Mateiu Basarab și Vasile Lupu, fruntașii răsvrătitorilor. Amândoi se deosibesc prin domniile lor lungi și binefăcătoare.

Mateiu, boier oltean din neamul Brâncovenilor, a cărui obârșie eră vestita viță a Basarabilor, se face domn al țării românești în anul 1632, cu sprijin turcesc.

Lupu, fiul grecului Aga Nicolae și al unei românce, ajunse domn al Moldovei mai târziu decât Mateiu,

la 1634 şi-şi zise *Vasile Vodă*. Şi el ca şi Mateiu, a fost sprijinit tot de Turci.

Mateiu, isteţ şi viteaz aveà în partea-i pe toţi boierii, cari ţineau la dânsul unii ca la un tovarăş, alţii ca la un tată.

Vasile, pe lângă că erà bine văzut de boerime şi de ţară, erà şi putred de bogat.

Aceşti domni ar fi putut fi de mare folos poporelor pe care le cârmuiau, dacă nu s'ar fi certat şi bătut între ei. Gândul cel rău l-a avut dintru început Vasile, care voià să pună mâna pe Muntenia şi s'o deà în stăpânirea fiului său *Ioan*, un tânăr slăbănog şi bolnăvicios.

Mateiu Basarab.

La 1637, Lupu s'a îndreptat cu oştirea împotriva lui Mateiu Basarab spre a-i cuprinde ţara. La *Teleajen* însă, Mateiu ajutat şi de oştirea trimisă de Racoţi (Rackoczy) domnul Ardealului, puse pe fugă pe Vasile. Prin mijlocirea lui Racoţi se face pace între Moldoveni şi Munteni, dar nu ţine decât puţină vreme.

La 1639, sub cuvânt că ajută pe Turcii dela Dunăre, cari voiau să pună în locul lui Mateiu pe Ioan, Vasile Lupu se îndreptă din nou spre graniţa ţării muntenești ajutat şi de Tătari. Dar la *Ojogeni*, Vasile fu învins de Mateiu.

Prin moartea lui Ioan, fiul lui Vasile, se făcù împăcare între domnul moldovean şi cel muntean. In semn de bună prietenie, Vasile Vodă zideşte pe pământul fratelui muntean, la Târgovişte, *biserica Stelei*, iar Mateiu zideşte altă biserică la *Soveja* (jud. Putna), pământul fratelui moldovean.

In 1646, Tătarii prădă cumplit Moldova, luând mii de robi, cari în cea mai mare parte pieriră de viscol, în pustiile Nistrului, mânaţi în şiruri, legaţi cu funii ca vitele.

La 1648, Cazacii prădă Moldova tot aşà de sălbatic ca şi Tătarii. Vasile Lupu e nevoit să dea în căsătorie lui Timuş fiul hanului căzăcesc, pe fiica sa Ruxandra.

Vasile Lupu.

La 1653, Gheorghiţă Ştefan, un boier moldovean, înţeles cu Mateiu şi cu Racoţi, se uneşte cu boierii, nemulţumiţi din Moldova şi se pregăteşte să înlăture dela domnie pe Vasile Lupu. Acesta bătut, luă fuga peste Nistru, bucuros măcar că i-a fost adusă visteria la Cetatea Neamţului. In curând Vasile se întoarce cu ajutor căzăcesc şi îşi luă din nou scaunul domnesc, alungând pe Gheorghiţă Ştefan.

Dacă s'ar fi mulţumit cu atâta, Vasile Vodă ar fi putut să domnească încă mulţi ani de zile; dar el a căutat să-şi răsbune pe Mateiu, vecinul şi fratele-său. Deaceea trecù cu oastea moldovenească şi căzăcească

în țara muntenească și la *Finta*, lângă Târgoviște, oștile lui Vasile se întâlniră cu ale lui Mateiu. Lupta fu strașnică. Muntenii lui Mateiu, cu seimeni, serbi și dorobanți de țară, plătiți cu leafă, bătură cumplit pe Cazaci și pe Moldovani. La această luptă Mateiu, deși bătrân, îmbărbătă pe oșteni. Trei cai, unul după altul, căzură uciși sub el; dar Mateiu n'a dat îndărăt nici atunci chiar, când un glonte l-a lovit în genuchiu.

Gheorghiță Ștefan cu cete de Munteni se luă după domnul moldovean și cuprinse Iașul cu scaunul domnesc.

Vasile Vodă fuge la Turci, unde fu pus la oprealâ, în închisoarea dela *„Cele șeapte turnuri"*.

Liberat deacolo, a murit înainte de a-și mai recăpătă tronul și de a-și mai vedeà țara, unde se născuse și pe care o stăpânise 19 ani.

Mateiu mai domni câteva luni amărît de seimeni obraznici, care se răsvrătiseră ucizând mulți boieri, chiar în cuprinsul curții domnești.

In Aprilie, 1654, stând în palatul său domnesc din Târgoviște, la locul ce-i plăceà de obiceiu să steà, sub cerul deschis, se stingeà viața lui Matèiu Basarab, care domnise 21 de ani. A fost înmormântat la Mânăstirea Arnota (Vâlcea).

In vremuri de pace și de liniște, Mateiu Basarab și Vasile Lupu au pus la cale multe lucruri bune pentru folosul țărilor surori. In timpul lor s'a tipărit cele dintâi cărți românești. Până la dânșii se tipăriseră cărți numai în limba slavonească. Și în biserică și în trebile domnești se întrebuința în timpul acestor domni, limba românească.

Și în Moldova și în Muntenia, au întemeiat tipografii pentru tipărirrea cărților bisericești în limba rmoânească.

In Muntenia erau tipografii: la mitropolia din Târgoviște, la mânăstirea Dealului, Câmpulung și Gorora; iar în Moldova, la biserica Trei-Ierarhi din Iași. Mitropoliții țărilor au dat tot spriijnul tipăriturilor românești.

Tot în timpul acestor domni s'au tipărit cele dintâi cărți de legi numite *Pravile* și s'au scris și cele dintâi însemnări asupra trecutului nostru.

Vasile Lupu a înființat o școală de învățături mai înalte la Mânăstirea Trei-Ierarhi, care se zidise din vremea sa, iar Matei Basarab a întemeiat o școală la fel în Târgoviște.

Câte lucruri mari n'ar fi putut face încă acești vrednici domnitori, dacă ar fi trăit în înțelegere și prietenie!

Unirea face puterea.

DE ȚINUT MINTE: Așezămintele pe vremea lui Mateiu și Vasile Lupu. — Așezămintele de drept. Până la vremea lui Mateiu și a lui Vasile, țările române n'au avut legi scrise, după cari să dea dreptatea, ci numai un fel de rândulală care se numiă **obiceiul pământului.** Obiceiul pământului erà o judecată potrivită nevoilor și timpului în care trăià neamul românesc.

Iată câteva regule din obiceiul pământului: dacă cinevà făptuià un omor și erà prins, puteà scăpà de pedeapsă dacă erà iertat de neamurile mortului; iar dacă nu erà iertat de neamurile mortului, ucigașul erà pedepsit cu moarte ori spânzurătoare.

Celui care lucrà împotriva intereselor țării, i se luà averea pe seama domniei.

Cinevà nu puteà cumpărà proprietăți, până nu întrebà neamurile vânzătorului; dacă nici unul din neamuri nu cumpărà, numai atunci puteà vinde proprietatea unui străin.

Fata măritată și înzestrată nu aveà drept la moștenire.

Neînțelegerile asupra stăpânirii de moșie se dovedeau prin hrisoave sau prin martori. Cine aduceà mai mulți martori, cu acela erà dreptatea.

---

159. DIN LUMEA CELOR MICI.

(Cetire).

Lumea este locuită de feldefel de vietăți. Unele din aceste vietăți sunt așà de mici, că au trecut mii de ani fără ca omul să bănuiască măcar că ele sunt pe lume.

Omul le-a descoperit cu ajutorul unor ochiane și a văzut că locuiesc pretutindeni, dar mai ales în apă zăcută, în gunoaie putrede, în hoituri, într'un cuvânt lor le place să trăească mai mult prin murdării.

Acestor vietăți mici doctorii le zic *bacterii (microbi)*.

Unele bacterii au înfățișarea unor grăunțe, altele a unor bastonașe sau a unor fire întortochiate. Mărimea lor este de 1—3 miimi din milimetru și de multeori sunt prinse între dânsele alcătuind niște lănțușoare.

Unele bacterii sunt introduse în om odată cu hrana, altele prin respirație, iar altele intră în sânge.

Ele sunt dușmanii omului, căci toate boalele lipicioase sunt pricinuite de aceste vietăți, care sunt de multe neamuri. Fiecare neam dă naștere la un soiu de boală. O lighioană de acestea luată de un om sănătos, dela altul bolnav, trăește și se înmulțește în trupul omului sănătos, și-l îmbolnăvește.

Când omul este bolnav de o boală lipicioasă, doctorii caută să omoare aceste mici vietăți și îndată ce au pierit, omul se însănătoșează.

Cea dintâi grijă, ce trebuie să avem, ca să nu căpătăm vreo boală lipicioasă, este curățenia. Copiii să nu se joace prin praf, nici să facă prăfărie în școli, căci în praful ridicat plutesc nenumărate bacterii, care intrate în corpul nostru ne pricinuesc boale. Deasemenea, când măturăm pe jos, să măturăm cu mătura udă, ca să nu stârnim praful.

Aceste mici vietăți mor de uscăciune și de căldura arzătoare a soarelui și se înmulțesc grozav la umezeală călduță. Unele dintr'însele rabdă însă și la uscăciune mare și rabdă și la frig.

Dacă punem o mână de paie într'un borcan de sticlă plină cu apă și apoi punem borcanul la căldură, după câteva zile vedem cu ochiana mișunând în apă nenumărate bacterii de acestea. Dacă acum vom fierbe apa, toate aceste baterii mor. Înțelegem dar, că rufele și lucrurile unui bolnav de boală lipicioasă, trebuie ori fierte în apă, ori afumate cu pucioasă.

---

160. RAIA.

(Științe Naturale).

Râia este o boală lipicioasă de piele. Ea se capătă din pricina necurățeniei. Copiii și oamenii mari, cari nu se spală pe mâini și pe trup, dela o vreme capătă o mâncărime, întâiu printre degetele dela mâini, apoi pe podul palmelor, pe piept la cingătoare și ori unde pielea este subțire. Mâncărimea este mai mare în timpul nopții și la căldură.

Dacă ne uităm cu băgare de seamă la locul mâncărimei bolnavului, vedem niște bubulițe mici, străvezii, cari prin scărpinare se rup și ese din ele un fel de zeamă. Cu cât bubulițele acestea se rup, se fac altele dinceînce mai multe.

Râia trece iute dela om la om. Dacă într'o casă se găsește un râios, boala trece la toți cei din casă.

Râia ia naștere din pricina unei gângănii, un soiu de păianjen mic, cu multe picioare, care se așează sub piele, săpându-și șănțulețe și înmulțindu-se foarte iute.

Păianjenul râiei

Bolnavul, ca să scape de râie, își va face băi cu fiertură de foi de tutun, ori cu leșie tare de cenușe de ciucălăi. Indatăce iese din bae, să-și ungă trupul cu alifie de pucioasă și în două, trei zile, este vindecat. De multe ori râia se vindecă numai cu băile arătate, fără să mai fie nevoie de alifia de pucioasă.

Hainele bolnavului trebuiesc fierte în apă, ca să moară toate gângăniile acelea mici, ce se vor fi luat depe trup.

Această boală se poate luă și dela câini, pisici, oi, dar mai totdeauna se ivește din pricina necurățeniei. Vom căutà dar să fim totdeauna curați. In fiecare dimineață să ne spălăm mâinile, fața, gâtul și urechile cu apă rece și cu săpun și în fiecare săptămână să facem baie peste tot trupul.

Deasemenea ne vom primeni albiturile în fiecare săptămână.

Să ținem socoteală:

Curățenia este mama sănătății.

161. BABELE DOFTORESE.

(Cetire).

La moș Drâmbă în casă, e mare zăpăceală. Unii intră, alții ies și toți clatină din cap și vorbesc în șoapte.

In casă, gemete și văicăreli. Flăcăul Florea, cel mai voinic dintre toți flăcăii satului vânjos și tare ca stejarul, de sfărâmă piatra în mână, acum stă sgribulit într'un colț, pe un scăunaș cu trei picioare.. Cu coatele pe genunchi și cu capul în palme, plângeà și se văità ca un copil, de-ți erà mai mare mila.

Disdedimineață se dusese voios la arat. Dar cam așà pe la amiază, o moleșeală și o durere de cap îl prinse, să-l doboare la pământ și mai mult nu.

Răbdă el așà ca un câine, cât răbdă, dar cam pe la toacă, văzând că nu-i de glumă cu boala lui, o luă hai, hai, binișor cum putù și se târî până acasă.

— „Dar ce ai măi băiete?" —îl întrebă tatăl său.

— „Știu și eu? Ià, nu mi-e bine de loc!"

O vecină, care venise să împrumute o măsură de făină, cum îl văzù, îi zise:

— „Ei, ce să aibă? L'au deochiat și pace bună!...

Mă duc până la baba Sanda, să vie să-i descânte și nu vă speriați, că nu-i nimic..."

Cât ai clipì din ochi, baba Sanda erà la moș Drâmbă, după ea alte femei, după femei, copii și după copii, câinii se țineau șirag până la casa bolnavului.

Baba Sanda, mândră, ca omul care se crede că știe multe, luă un pahar cu apă neîncepută în

mâna stângă, și cu un fir de busuioc în mână dreaptă, își începù descântecul:

„Păsărică, păsărea,
Pici ici, pici colea;
Pică în piatră nestimată,
Ca să-i crape ochii în patru,
Celui care lui Florea a dat deochiatul...

De o fi deochiat de fată mare, să-i pice cosițele; de o fi deochiat de femeie, să-i moară copilul de foame; de o fi de flăcău, să rămâe chel, să râdă lumea de el; de-o fi de soare, razele să-i cadă; de-o fi de vânt, să-i sece nările. Și Florea să rămână curat, ca steaua din cer, cum Maica Precista l-a lăsat".

Toate aceste blesteme și vorbe fără rost le zise încet și repede de trei ori, apoi dete flăcăului să beà din apa descântată.

Dar boala lui Florea nu vrea să știe de frica babei Sanda, căci tot mai rea se făceà.

Atunci i-a descântat baba de „soare sec", de „pocitură", de „bubă rea", de „năjit", de „coleți", și de toate năzdrăvăniile; dâr durerile tot nu-i încetau.

Văzând baba Sanda că nu-i chip cu descântecile, i-a fiert niște buruiene și i-a dat să beà. Dar cum a băut, sărmanul Florea a și murit...

Doctorii au văzut pe urmă că Florea a fost otrăvit de baba Sanda. Știți ce a pățit baba? A înfundat pușcăria.

Feriți-vă de babele descântătoare! Dacă nu v'o puteà lecui doctorul, care a învățat atâția ani, cum o să vă lecuească o babă?

162. CONSTANTIN BRÂNCOVEANU.

(Istorie, 1698—1714).

După Neagoe Vodă Basarab n'a mai fost în țara românească un domn mai evlavios până la Constantin Brâncoveanu. El zidește numai în București 3 mânăstiri și multe altele în cuprinsul țării. Repară și face mari adaosuri la mânăstirea Dintr'un Lemn, Argeșul, Bistrița, Dealul, la Mitropolia din Târgoviște. Apoi rîdică biserici și peste hotare.

Brâncoveanu a fost unul din domnii cei mai bogați. Stăpânind una din cele mai mari averi, din câte se văzuse în țară și înconjurat de o numeroasă familie, Brâncoveanu eră și foarte mândru. Această mândrie se vede din scumpetea juvaericalelor, sculelor și vestmintelor sale, din frumusețea palatelor cu care'și înzestrează satele.

Constantin Brâncoveanu.

Brâncoveanu socoti că este mai bine să-și păstreze legăturile vechi cu Poarta, decât să se împrietenească cu creștinii împotriva Turcilor. Chiar dela începutul domniei lui, țara fu călcată de nenumărate oști turcești, ungurești și tătărești, cari treceau către Ardeal, împotriva Austriacilor.

După câțiva ani de liniște, nevoile veniră iarăș. Tătarii cutreeră țara într'o parte, Turcii dintr'altă parte. Mai în fiecare an, făcându-și drum către Serbia, unde era acum războiu, oștile jefuiau în trecerea lor și stricau semănăturile, fără ca cineva să li se poată împotrivi. Ba, pe deasupra mai dădù și o ciumă grozavă, care bântuì ani întregi locuitorii, și lăcustele cari nimiciră semănăturile.

Dela o vreme, către 1699, s'au terminat războaiele dintre Turci și Austriaci; dar locuitorii n'au fost mai tihniți: haraciul se urcà mereu și nici n'avea rând și seamă. Ca să-și poată păstrà domnia, Brâncoveanu dăruià mereu bani sultanului și dregătorilor Porții.

Către sfârșitul domniei lui, trece de partea Rușilor, cari erau în războiu cu Turcii, încheind o învoială ascunsă cu Țarul Rusiei să-i dea hrană pentru oști. In timpul războiului însă, se răsgândì și stete la cumpănă dacă trebuie să treacă de partea Rușilor, ori să păstreze credință Turcilor.

Un văr al său însă, trecù de partea Rușilor, dându-i astfel de gol gândul. Turcii au bătut pe Ruși. Sultanul, supărat pe Brâncoveanu pentru înțelegerile ce a avut cu Rușii, hotărì să mazilească pe domnul muntean. In 1714, un slujbaș turcesc cu 12 ostași, vine în București și chiar în Vinerea Paștilor ridică pe Brâncoveanu, împreună cu 4 feciori, o noră, un nepoțel și 4 gineri și-i duce la Constantinopole. Aici, după ce stătù în închisoare mai multă vreme, fu scos și tăiat dimpreună cu 4 feciori și cu un boier al său credincios, Văcărescu.

Italia Capitala Roma.

163. VARA LA ȚARĂ. România.

(Memorizare).

Locuința mea de vară
E la țară;
Acolo eu voiu să mor,
Ca un fluture pe floare,
Beat de soare
Și parfum încântător!

Acolo e fericirea
Și iubirea
Timpului patriarhal;
Viața, ce acì s'ascunde,
Curge'n unde,
Curge'n unde de cristal.

Ale soarelui copile,
D'albe zile
De Cuptor și Cireșar,
Ca pe niște surioare,
Pe fecioare
Din colibi le chem afar.

Și ca roiul de albine,
Pe coline,
Pe vâlcele, pe câmpii,
Toată ziua mi-se 'ncurcă
Și murmură
Copilițe și copii.

Numai vara cerul face
Cu nori pace;
Numai vara ochiul meu
Vede'n raze și lumine
Toate pline
De mila lui D-zeu!

Spicul blond, cu paiu d'aur,
Scump tesaur,
Pentru mari și pentru mici,
Ondulează'n mii de valuri,
Intre maluri
De sulfine și d'aglici.

Pentru asta și eu vara
Iubesc țara.
Pentru asta voiu să mor,
Ca un fluture pe floare,
Beat de soare
Și parfum încântător!

Dați-mi, dați-mi valea verde
Unde pierde
Omul negrele gândiri,
Unde mândra păsărică
Se ridică
Până 'n cerul luminos,
Și din cerul plin de soare
Cu'oroare
Abià vede omul jos!

---

164. DE PRIN SATE.

(Cetire).

Erà în miezul nopții, când părintele Eftimie din Broșteni, se trezì din somn la strigătele unei femei.

— „Cine-i ?" întrebă părintele.

— „Hai de grabă părinte, că-mi moare copilul !"

— „Indată, îndată"... Și ametit încă din somn, preotul aprinse o lumânare de ceară, se îmbrăcă iute, își luă cartea, împărtășania și cârja și ieși pe ușă.

— „Tu ești, Safto ?"

— „Eu părinte, Eftimie".

— „Dar ce are băiatul ?"

— Ce să aibă părinte ? De alaltăeri, decum a venit dela școală s'a simțit rău; îi ardeà trupul ca focul și nu vreà să mănânce nimic.

Mai către seară a prins a-l dureà în gât, de nu puteà înghiți nici apă. Am chemat în grabă pe Sofronia. Și și-a dat, biată, toată osteneala: i-a dat să beà sămânță de neghină pisată și amestecată cu apă, i-a descântat de gâlci, dar... leacul n'a venit... Îi merge din rău în mai rău... Acum nici

nu poate vorbì și se svârcolește în pat și pe o parte și pe alta, de ți-e mai mare mila...

— „O fi anghină, Safto ! N'ai înștiințat doctorul !"

— „Ce doctor !... Dacă nu știe să-i deà de capăt baba Sofronia, cine să-i mai deà ? Câte leacuri nu știe ea? Știe a descântà de „cel perit", de „uluială", de „orbalț"...

— „Bine, dar nu v'am spus eu să nu vă lăsați în nădejdea babelor? Ele vă amețesc capul cu feldefel de năzbâtii și se fac știutoare, numai să ià bucata de slănină și căușul de făină. Doctorul e un om învățat. El știe multe. Decât alergai după babe, să te fi dus mai bine la primărie și să fi dat de știre; doctorul e dator să vie, când îl cheamă cineva, căci deaceea-i plătit".

Tot vorbind astfel, au ajuns acasă la Safta. Todirică erà înconjurat de babe, care cu tot leacul lor, nu putuseră urnì boala. Roșu de fierbințeală, abià puteà răsuflà. Când dădù cu ochii de părintele Eftimie, să uità lung la dânsul, ca și cum i-ar fi cerut ajutor.

— „Dar ce te doare, Todirică ?" — întrebă părintele.

Copilul nu putù vorbì, dar duse mâna la piept, arătând că se înnăbușe.

Părintele nu zise nici o vorbă, se întoarse repede acasă amărît de neștiința Saftei, puse calul la căruță, se duse la târg, și până în ziuă s'a și întors cu doctorul, în Broșteni.

— „E anghină" — zise doctorul, când caută pe Todirică. Câteva ceasuri să fi întârziat, prăpădeam frumusețe de băiat".

Vaccină apoi copilul și plecă. Peste câteva zile copilul s'a însănătoșit.

165. ANGHINA ŞI SCARLATINA.

(Ştiinţe Naturale).

Anghina e o boală lipicioasă, de care se îmbolnăvesc mai ales copii. Cel care e atins de această boală, simte dureri în gât. Partea de prin lăuntrul gâtului, începe a se umflă şi după două, trei zile se acoperă cu o pojghiţă albă, gălbuie ori cenuşie. Fundul gâtului se umflă dinceînce, bolnavul simte dureri mari şi dacă nu se caută la vreme, moare din cauza otrăvurilor microbilor.

Această boală se ia cu multă uşurinţă prin vasele de mâncare, rufăriile, aşternutul şi îmbrăcămintea bolnavului. Deaceea bolnavul de anghină să aibă deoparte vasele şi lingura lui. Cei cari îngrijesc de bolnav, să se spele bine pe mâini, căci de vor duce la gură bucatele cu mâinele nespălate, se pot lesne îmbolnăvi. Rufăriile, hainele şi aşternutul bolnavului se vor fierbe în apă. Cel bolnav e bine să aibă camera lui; însă pentru că sătenii noştri n'au decât o singură cameră, unde locuesc cu toţii, copiii atinşi de anghină vor fi duşi la infirmeria comunală, ori la spital.

Anghina e o boală foarte grea; deaceea trebuie să chemăm îndată doctorul, care are un leac ce nu dă greş; vaccinează pe bolnav şi boala e înlăturată.

Scarlatina e tot o boală lipicioasă. Rufăria şi hainele care au fost atinse de un bolnav de scarlatină, pot să dea altora această boală.

Scarlatina atinge mai ales copii de 6—10 ani. Pielea celui atins de scarlatină e uscată, fierbinte. Bolnavii se plâng că au dureri de gât. Când ne uităm în gât, vedem că e roşu.

Peste două zile vedem o roşeală pe corp, care începe dela subţioară către piept, apoi se întinde pe

obraz şi pe şale. E o roşeaţă stropită din loc în loc cu pete mici de un roşu mai închis.

Roşeaţa ţine 5—6 zile. In acest timp, limba e încărcată cu o materie albă, care curăţindu-se, lasă pe limbă o pată roşie, vie. In gât, roşeaţa se acopere peste câteva zile cu pete albe.

După trecerea celor 6 zile, pielea începe să se jupoae, începând de acolo de unde s'a arătat mai întâiu. Prin jupuire se desprinde depe piele nişte cojiţe ca tărâţele şi sub aceste cojiţe rămâne pielea curată. In timpul jupuirii, fierbinţeala începe a scădea dinceînce.

Copilul bolnav de scarlatină să stea culcat în pat tot timpul cât ţine boala.

Camera în care locueşte bolnavul, va fi aerisită şi încălzită potrivit. Copilul va face gărgară cu piatră acră şi doctorul va fi cehmat numaidecât. Hrana bolnavului de scarlatină e laptele. Dacă mai sunt şi alţi copii în casă, cei sănătoşi vor fi deosebiţi de cei bolnavi.

In odaia în care a zăcut bolnavul, e bine să se stingă var şi să se ardă pucioasă, pentruca să piară sămânţa scarlatinei. Curăţenia nasului, a gurii, a gâtului, ferirea de răceală şi hrana cu lapte, trebuesc păzite în tot timpul boalei.

---

166. POVEŢE.

Pe picioarele tale *să stai.*
Cu urechile tale *singur să auzi.*
Să spui fără frică, *ce crezi.*
Aceste bunuri cine le are,
Are în sine stofa unui om de seamă.

---

167. EXPLICAREA FERICIRILOR.

(Religie).

7. *Fericiţi făcătorii de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chemà.*

Făcătorii de pace sunt oamenii, cari doresc cu toţi cei deprinprejurul lor, să trăească în bună înţelegere, să nu se certe şi să nu umble în judecăţi. Făcătorii de pace sunt aceia, cari nu dau prilej altor oameni de a se certà cu dânşii. Ei nu răpesc dreptul altuia, se mulţumesc cu ceeace au, ba de multe ori mai lasă dela dânşii, numai să nu aibă turburări. Pe aceşti oameni, Domnul nostru Isus Christos îi numeşte „fericiţi" şi le zice, „că se vor chemà fii lui Dumnezeu".

8. *Fericiţi sunt cei ce se goneşc pentru dreptate că acelora este împărăţia cerurilor.* Sunt mulţi oameni, cari sunt prigoniţi pentrucă spun ce este drept, pentrucă nu pot răbdà tâlhăria, nici vreo faptă necinstită. Poporul are vorba înţeleaptă: „E greu a vorbì drept, pentrucă multora nu le place dreptatea şi le vine greu, când le spui adevărul". Acelor oameni cari suferă orice, numai dreptate să fie, Domnul nostru Isus Christos le zice: „fericiţi" şi le spune „că a lor este împărăţia cerurilor".

9. *Fericiţi veţi fi când vă vor ocărî pe voi şi vă vor gonì şi vor zice tot cuvântul rău împotriva voastră minţind pentru mine. Bucuraţi-vă şi vă înveseliţi, că aşà au gonit pe proorocii cei mai înainte de voi.* Domnul nostru Isus Christos împrăştiă mulţimii învăţătura sa prin ajutorul apostolilor. El ştie câte greutăţi vor îndurà aceştia dela popoarele păgâne. Ştie deasemenea că după moartea apostolilor, învăţătura sa va fi împrăştiată de către drept credincioşi şi că aceştia au să îndure chinuri grele,

morţi dureroase, numai ca să fie siliţi să se lepede de învăţătura creştină. Pe aceşti creştini, Domnul nostru Isus Christos îi numeşte „fericiţi" că vor puteà suferì acele chinuri şi-i mângâie „să se bucure şi să se veselească", căci răsplata lor şi-or căpăta-o dela Dumnezeu. Il mângâie deasemenea, când le zice că aşà au fost goniţi şi proorocii".

---

168. PESCUIREA MARGARITARULUI.

(Lectură Geografică

Una din localităţile cele mai însemnate pentru pescuirea mărgăritarelor este insula Ceilan, dela miazăzi de India.

Ţinuturile de unde se pescueşte, sunt cam de vreo 40 de kilometri departe de coasta insulei. Aceste ţinuturi sunt pustii tot anul, afară de Februarie şi Martie, când mişună căutători de pietre scumpe. O mulţime amestecată, venită din toată lumea vorbind mai multe limbi, se îndeletniceşte cu căutarea mărgăritarului.

Bărcile se lasă pe apă, având într'însele fiecare câte douăzeci de inşi, zece vâslaşi şi zece cufundatori. Cum se face ziuă, cufundarea începe.

In fundul fiecărei luntre sunt cinci pietre mari. Printr'o gaură, ce fiecare piatră are, se trece o funie. Omul care se cufundă, îşi pune picioarele pe piatră, iar cu mâinile apucă funia. Şi, astfel tras de piatră, se lasă repede până în fund. Ca să ţie scoicile, poartă un coş, sau îşi atârnă de gât o traistă de împletitură. Indatăce atinge pământul, şi fără să îndrăsnească să se mişte împrejur, ca nu cumva să se înspăimânte vieţuitoarele ce s'ar puteà află prin apropiere, culege toate scoicile ce-i sunt

la îndemână. De obiceiu, după nouă minute clatină de funie şi este repede tras afară, în luntre. Fiecare scufundător se lasă de 40 sau de 50 de ori pe zi.

Singurul animal de care se teme scufundătorul este rechinul, care pândeşte stând pe fundul mării.

După pescuire, luntrele se întorc, ducând comoara strânsă la ţărm.

Scoicile sunt închise tare. Stridia trăeşte încă, şi cine ar sparge scoica, ar puteà stricà mărgăritarul ce este închis înlăuntru. Scoicile se pun într'o groapă anume făcută. Acolo sunt lăsate pânăce stridia din lăuntru moare. Atunci scoicile se deschid singure; şi firesţe mărgăritarul poate fi scos fără să se strice.

Dintr'o scoică, să se scoată o frumuseţe fără seamăn, care să strălucească pe cununa unui Domnitor! Nu-i aceasta o minune?

---

169. VĂRSATUL, TIFOSUL.

(Ştiinţe Naturale).

Vărsatul este o boală lipicioasă. Cel cuprins de această boală, are la început un scutur ca de friguri, cu fierbinţeală mare. Îi vine să verse, are dureri de cap şi n'are poftă de mâncare.

Către a doua zi sau a treia zi, pielea se roseşte ca şi la pojar sau la scarlatină. După câteva zile dela roşirea pielii, bolnavul se simte mai bine, dar pe piele îi ies nişte bubuliţe, mai întâiu pe cap şi pe gât, apoi pe restul corpului. Aceste bubuliţe se fac acolo, unde pielea este mai subţire.

Bubuliţele se sparg şi din ele iese un puroiu gros. Fiecare bubuliţă se usucă apoi, şi pe locul unde a fost ea, rămâne un semn. Cel care a zăcut de vărsat, rămâne pe obraz cu atâtea semne (ciupituri), câte bubuliţe au fost. Câteodată bubuliţele acestea se fac şi în ochi şi atunci bolnavul îşi pierde vederea.

Bolnavul de vărsat va stà deoparte de ceilalţi din casă. Va stà în pat va mâncà numai lapte şi nu va fi învelit cu plapome groase. Dacă boala a început, nu se mai poate oprì; dar e mai bine să ne ferim de a o căpătà, şi ne putem ferì uşor, dacă ne vaccinăm. Multe mame neştiutoare ascund copiii, când vine vaccinatorul. Acestea fac foarte rău, căci copiii nevaccinaţi pot suferì de această boală şi atunci, ori mor, ori rămân ciupiţi.

Tifosul este şi el o boală lipicioasă.

Când cineva e atins de această boală, întâiu simte dureri de cap, are fierbinţeli, diaree şi simte dureri la maţe. Cu cât vremea trece, bolnavul capătă fierbinţeli şi mai mari, limba i se usucă şi aiurează. Boala ţine 21 de zile şi dacă bolnavul e căutat bine scapă.

Bolnavul să aibă linişte. Să i se deà de mâncare numai lapte. Când are sete, să i se deà limonăzi. Să i se înfăşure corpul în prosoape udate cu apă rece, care să se schimbe des. In sfârşit, să se cheme numai decât doctorul.

Tifosul trece dela omul bolnav la cel sănătos prin mâncare şi băutură. Vărsăturile şi ieşiturile vor fi aruncate în latrină. Hainele şi toată rufăria bolnavului vor fi fierte sau chiar arse. Latrinele să fie curăţate şi desinfectate. Gunoiaşele şi băligarele să nu zacă lângă casă.

Pricina de căpetenie a acestei boli este apa de băut. De aceea, să fim cu băgare de seamă, să nu bem apă stătută, ori apă din fântâni, cari sunt săpate în apropierea latrinelor. Locuinţa noastră să fie departe de mlaştini şi de heleşteie.

170. DIMITRIE CANTEMIR.

(Istorie, 1710—1711).

Dimitrie Cantemir a fost unul din cei mai învățați domni. Încă de copil s'a arătat isteț, vorbăreț și iubitor de învățătură. El cunoștea multe limbi și cânta minunat cu tambura.

Dimitrie Cantemir.

Își petrecù o parte din copilărie și din tinerețe la Constantinopole, unde căpătă iubirea celor mai cu putere pe lângă sultan. I se dă tronul Moldovei la 1710, în niște timpuri grele, când Rușii se războiau cu Turcii. Sultanul avea în Cantemir toată încrederea.

Sosind în scaun, la Iași, se gândì că mai bine ar fi să treacă în partea Rușilor. El încheie în ascuns legături cu Petru ce Mare, Țarul Rusiei.

Războiul între Ruși și Turci începù. Rușii înaintează cu oștile până la Prut. La satul *Stănilești*, din jos de Huși, armata rusească unită cu cea moldovenească, întâlniră pe Turci uniți cu Tătarii. Rușii fură bătuți.

Cantemir eră să cadă în mâinele Turcilor, dacă n'ar fi fost ascuns în trăsura împărătească, până când trecù primejdia. După războiu, Cantemir găsì adăpost la curtea lui Petru.

El a înființat în Rusia cea dintâiu tovărășie de oameni învățați (Academie).

Dimitrie Cantemir murì în Rusia și fù înmormântat în Moscova.

Dela Cantemir ne-a rămas mai multe scrieri. Într'una din aceste scrieri numită „Descrierea Moldovei" se vorbește despre istoria Moldovei, obiceiurile vechi și întocmirile țării pe vremuri.

---

171. CONSTANTINOPOL.

(Cetire).

Constantinopol, capitala imperiului turcesc, este așezat dealungul Bosforului pe o întindere de zece kilometri. Intreg orașul este așezat pe șeapte dealuri, și de departe ni se înfățișează ca un oraș de toată frumusețea. Când intri însă în oraș, vezi că te înșeli amar, străzile strâmte, murdare și înțesate de câini cari aleargă în toate părțile.

Biserica Sf. Sofia.

Când plouă, abiă poți înnota prin noroiu, iar când vremea e frumoasă praful se strânge pe marginile străzilor ca niște troiene de zăpadă.

Casele sunt zidite fără nici o regulă, unele întrate în stradă, altele clădite departe de stradă, cele mai multe joase și murdare.

Cea mai de seamă clădire din Constantinopol

este fosta biserică Sf. Sofia. In anul 1453, Mahomed II, după o luptă disperată, luă Constantinopol din mâna creştinilor şi dorinţa lui eră de a intra călare în biserica creştinească Sf. Sofia, despre frumuseţea căreia se dusese vestea în toată lumea.

In mijlocul nopţii, sparse, la lumina unei căldări cu păcură, potirul şi podoabele sfinte. Porunci apoi, ca în locul crucii depe turnuri să se ridice semiluna.

Dupăce spălă sângele vitejilor creştini, cari căutaseră scăpare în locaşul Domnului, culese toate bogăţiile şi le împărţi paşalelor armatei turceşti, iar biserica o prefăcù în geamie. Azi este iarăş biserică creştină.

In cele patru colţuri ale clădirii, meşteri turci au ridicat patru ceardacuri mari.

Constantinopolul a fost locul de unde sultanii ne trimeteau domni; aici eră locul unde se uneltiau intrigi împotriva domnilor români; aici erau aduşi domnii cari se găseau vinovaţi şi nu scăpau până nu dădeau sume mari de bani, iar alţii îşi găseau moartea.

Deaici a mai plecat o ceată, care ne-a stors şi cel din urmă ban, o ceată de flămânzi greci, cari nu căutau decât să se îmbogăţească depe spinarea noastră. Deaici au venit Fanarioţii.

---

172. FANARIOŢII.

(Istorie).

In Constantinopol este o mahala grecească numită Fanar. Către jumătatea veacului al XVII-lea s'au aşezat în această mahala câţiva greci bogaţi, cari mai apoi s'au înmulţit dinceînce; iar dela o vreme au în-

put a intrà în slujbe la palatul sultanului. Dintre aceşti slujbaşi, mai bine de o sută de ani, s'au ales domni ai ţărilor române.

După numele mahalalei de unde plecau, aceşti greci s'au numit *Fanarioţi*.

Domnii fanarioţi erau numiţi deadreptul de Poartă, fără să se întrebe ţările române, dacă îi vreau ori nu. Erau slujbaşi ai Porţii, trimişi în ţările noastre, ca la nişte moşii turceşti. Boierii şi norodul nu mai aveau acum chip să-şi aleagă domni după voia lor.

Ca să capete domnie, Fanarioţii dădeau sume mari de bani puternicilor Porţii şi se întreceau care de care a mări tributul. Când veneau apoi la domnie, căutau să-şi scoată banii daţi, punând biruri grele.

In ţara românească au urmat 38 domni în 105 ani; iar în Moldova 35 în 110 ani. Aceste dese schimbări de domni, prin cari Poarta îşi măreà veniturile, puneau vârf cumplitelor vremi.

Răul cel mai mare, pe care domnia Fanarioţilor l-a adus ţărilor române a fost stricarea obiceiurilor cele frumoase româneşti. Umilinţa a luat locul mândriei; prefăcătoria, locul spunerei verde în faţă; minciuna, locul cuvântului drept. Cuvintele „capul plecat nu-l taie sabia", sunt depe vremea Fanarioţilor. O parte din boierii depe vremea Fanarioţilor, încep a se înstrăină de norod, de care în timpul voievozilor pământeni, aveau părintească îngrijire. Un bătrân cărturar depe vremuri scrie aşa: „Vai, vai, vai de ţară! Ce vremuri cumplite a ajuns şi la ce cumpănă a căzut. Doară Dumnezeu, de va face milă cu tine, săracă ţară, la ce obiceiuri ai ajuns, ca să scapi din-tr'aceste obiceiuri spurcate!"

In războaiele, ce ţările vecine au purtat cu Turcii, amândouă principatele au avut de îndurat cuprinderi străine. In 1713, ţara românească a pierdut Olte-

nia, care a fost luată de nemți. Apoi Moldova fu cuprinsă de Ruși, cărora boierii le-au făcut act de închinare. Noroc că la 1739, atât Oltenia cât și Moldova au trecut din nou în stăpânirea Turcilor.

Hărțuielile oștilor străine pe pământul românesc, desele schimbări de domnie, birurile, nu puteau aduce locuitorilor decât sărăcie și desnădejde.

Singurul lucru bun, care s'a făcut pe vremea domniei Fanarioților, este că s'a pus început legăturii cu învățătura apusului, dela care tineretul nostru a folosit mult.

173. VULPEA BEARCA.

(Cetire).

A fost odată un vânător, care, de câte ori mergea la vânătoare aveà obiceiul să ià cu dânsul și pe servitorul său; iar când se întorceà înapoi, povesteà cui vreà să-l asculte, o mulțime de întâmplări minunate, care de când lumea nu trecuse nimănui nici prin vis și la toate aceste basme nu lipsià niciodată de a aduce ca martor pe bietul servitor.

Azi așà, mâine așà, până când într'o zi acesta, sătul de a face mereu de pomană meseria ticăloasă de martor mincinos, își cerù socoteala dela stăpân și voì cu tot dinadinsul să-și ia ziua bună dela el. Stăpânul stăruì, să afle pricina acestei neașteptate hotărîri, și cu vorbe blânde îl întrebă „Nu te mulțumești oare cu simbria ta și cu traiul, ce ai în casă la mine, de vrei să mă lași?"

— „Să nu păcătuesc, boierule, îi răspunse servitorul, toate sunt bune la dumneata. Dumnezeu să-ți dea tot bine! Dar să-ți spuiu curat și să nu-ți fie cu supărare: uite, mă mustră cugetul

de atâtea dovezi mincinoase, ce-mi ceri să-ți dau pe toată ziua, când începi să tai palavre vânătorești. E păcat mare, cucoane, să mă afundezi cu totul în fundul Gheenei și să port eu săracul de mine, tot ponosul păcatelor cu care dumneata îți încarci de bună voie sufletul. Lasă-mă mai bine să mă duc cu Dumnezeu!"

Așà vorbì servitorul și stăpânul se puse pe gânduri; dar fiindcă el cunoșteà prețul unei slugi drepte și credincioase, se răsgândì bine și-i răspunse astfel:

— „Ia ascultă, băiete! Văd că tu ești om de înțeles. Rămâi la mine și ajută-mă, ca să mă desbăr de pârdalnicul meu năravv. Crede-mă, nici eu n'aș voì să spui, ceeace nu prea este tocmai adevărat; dar ce să-i faci năravului! Mă ià gura pe dinainte. Așà dar, să facem cum e mai bine; să facem între noi o învoială, ca să scap și eu de așà cusur urît, și să rămâi și tu împăcat cu sufletul. Când mă voiu aflà în vreo adunare, tu să stai la spatele meu, și când vei auzì că încep a croì câte una mai deochiată, tu să mă tragi de mâneca hainei, și eu îndată mă voiu îndreptà după ființa adevărului".

Așà spuserà, așà urmà să fie.

Peste câtevà zile, șezând la masă, cu alții, începù să povestească, că la o vânătoare, la care fusesc de curând, i-a ieșit înainte o vulpe, care aveà o coadă cel puțin de cinci stânjeni. Pe când în focul povestirii, el rosteà aceasta cu cea mai deplină încredințare, ca și când lucrul ar fi fost întocmai, după cum spuneà, se simți deodată tras de mâneca surtucului; își aduse aminte de tocmeala cu servitorul, își luă vorba înapoi, și îndreptându-se, că în fierbințeala vânătorii nu va

fi văzut bine, reduse coada vulpii până la vreo doi stânjeni. O nouă smucială de haină îl făcu s'o mai scurteze c'un stânjen.

La a treia, o ciunti până la trei coți.

Simțind însă și acum smucelile servitorului, se înduplecă a mai retează din coada vulpii:

„De doi coți întocmai nu va fi fost, zise el asudând, dar, pe legea mea, că erà de un cot și mai bine."

Servitorul, care se bucurà acum și mulțumea în sine lui Dumnezeu, auzind pe stăpânul său cum se leapădă dinceînce mai mult, crezù că e momentul nemerit să-l ducă la o deplină pocăință, și-l mai trase încă odată de mânecă.

Dar răbdarea vânătorului ajunse la culme și întorcându-se deodată înfuriat către neîmblânzitul său servitor, se răstì la dânsul, strigându-i în gura mare:

„Bine, mișelule, nu este destul atâta? Ce, vrei să las vulpea bearcă?"

Alexandru Odobescu

Alexandru Odobescu, unul din cei mai mari scriitori ai noștri, s'a născut în București la 1834. 1834 Anu

Învață la Paris și la întoarcerea în țară ocupă diferite funcțiuni, între care și pe aceea de ministru. A fost și profesor la universitatea din București. Moare în 1895.

174. OFTICA.

(Științe Naturale).

Oftica este o boală lipicioasă dintre cele mai grele. La început boala se arătă printr'o tusă uscată, dureri în piept și junghiu într'o parte oarecare a pieptului. Bolnavul e trist și abătut, n'are gust de muncă și este obosit de durerea ce simte când tușește. Mai târziu scoate din piept un fel de scuipat cleios, verzui. Bolnavul slăbește mereu din pricina tusei chinuitoare, care-i răpește odihna și somnul. Noaptea are sudori.

Cine-i bolnav de oftică, răsuflă greu, obosește iute, gâfâie, când urcă un deal ori o scară. Pielea feței îi e de culoare albă-gălbuie cu o roșeață ușoară și trupu-i e numai piele și oase. Când boala s'a învechit, scuipă dinceînce mai mult, are fierbințeli mari și asudă des. Viața bolnavului se stinge dinceînce și dacă n'a fost căutat din timp, bolnavul moare.

Ca să ne ferim de această boală, să nu ne atingem de oftico și ori de lucrurile lor, să îngrijim corpul hrănindu-l bine, muncind potrivit, odihnindu-ne la vreme, să ne ferim de băuturi spirtoase, să nu ne pierdem nopțile stând în camere cu aerul stricat. Să facem mișcări în aer curat, să locuim în case bine luminate, bine aerisite, destul de bine încălzite, iarna.

Când în jurul nostru se află un bolnav de oftică, iată ce-i de făcut: bolnavul să aibă camera lui deosebită, să nu ne servim de așternutul, de rufele, de hainele, de vasele de care se servește el. Scuipatul nu-l va aruncà oriunde, ci-l va lepădà în scuipătoare, în care se toarnă acid fenic și apă.

Podelele din camera bolnavului se vor șterge cu cârpe umede, ori se vor mătură cu mătura udă, pentru ca praful să nu se ridice.

Camera, în care a zăcut un ofticos, trebuie curăţită astfel: punem într'un vas cu cărbuni aprinşi un kilogram de pucioasă, după ce s'a astupat bine toate uşile şi ferestrele. Apoi se lasă camera nelocuită vreo săptămână. Inainte de a ne muta într'însa, avem de grijă s'o văruim bine.

Bolnavul de oftică să mănânce lapte fiert, zeamă de carne (supă), ouă fierte. La masă, să beă şi puţin vin amestecat cu apă. Să respire aer curat. Vara să steă în grădini sau păduri de brad.

175. BUCOVINA.

(Cetire Geografică).

Bucovina e cea mai frumoasă parte a ţării noastre, care a fost sub stăpânirea Austriei. Aşezată în partea de miază-noapte a Moldovei şi mărginită în partea de miazăzi şi de apus de munţi înalţi, scăldată la răsărit şi miazănoapte de ape limpezi, brăzdadă de dealuri şi văi mândre. Bucovina este un raiu pământesc.

Drumuri frumoase, câmpii întinse cât vezi cu ochii, sate mari şi gospodării alcătuite, graiul dulce românesc depe la sate, toate ne fac aflându-ne în Bucovina, să credem, că suntem la noi acasă.

Cernăuţii înconjurat dejurîmprejur de dealuri, oraş vechiu moldovenesc, Rădăuţii strâns în braţe de râurile Suceava şi Suceviţa, Suceava veche capitală a Moldovei, sunt azi oraşe, în cari străinii s'au încuibat, după cum încuibaţi sunt în mai toate oraşele Moldovei de sus.

Bucovina în toate părţile, afară de oraşe şi mai ales în partea de miazăzi şi răsărit este locuită

de Români neaoşi, cari şi-au păstrat: limba, legea, portul şi obiceiurile lor.

Frântură de raiu, scumpă inimii noastre, grădină cântată de poeţi, ţărână sfântă în care se odihnesc oasele celui mai glorios Voievod al Moldovei, nespus de duios freamătă izvoarele tale şi ce dulce e umbra codrului tău! Tu eşti în adevăr una din cele mai frumoase ţări depe pământ. Numele tău ne dureà să-l rostim străbătându-ţi drumurile. Ochii noştri nu-ţi puteau privì podoabele decât printr'o perdea de lacrimi, când tu erai sub stăpânire străină.

Şi când te părăseam ni se părea că auzim cântând jalnic:

Plină's plină de străini,
Ca şesul de mărăcini;
Plină's plină de duşmani,
Ca Putna de bolovani!
Iar mila străinului,
E ca umbra spinului:
Când vrei să te umbreşti
Mai tare te dogoreşti.

Bucovina, azi, e unită cu ţara mamă, aşà cum a fost înainte de a ne fi răpită, spre bucuria tuturor Românilor.

176. RAPIREA BUCOVINEI. GRIGORE GHICA VODA.

(Istorie).

„Stăpânii se bat şi pe slugi le doare părul" este o vorbă românească plină de înţelepciune. Se vede că Românii şi-au făurit această vorbă din multele

necazuri ce au dat peste ei, căci de se băteau Nemţii cu Turcii, tot Românii sufereau. Ţările române erau un fel de „trecătoare", când pentru un vecin, când pentru altul.

Pe la 1774, se încheie pace între Ruşi şi Turci, cari se bătuseră între ei 5 ani, călcând şi prădând Muntenia şi Moldova. Prin această pace ţările române intrarea sub supravegherea Ruşilor, aşă că în loc de un stăpân, Românii aveau acum doi.

Cu doi ani mai înainte, Polonia se împărţise între Ruşi, Germani şi Austriaci. Aceştia din urmă luaseră partea din Polonia numită Galiţia. Ei nu se mulţumiau însă cu atât, ci îşi puseseră ochii şi pe *Bucovina* noastră.

Ca s'o capete, Austriacii se înţeleseră cu Ruşii. Apoi cerură dela Turci încuviinţarea să stăpânească Bucovina, arătând-o ca pe o mică şuviţă de pământ.

Pe vremea aceia, domnia în Moldova dela 1774, *Grigore II Ghica*, pus domn prin stăruinţi ruseşti. Divanul ţării, în frunte cu Ghica, cum aude că Austriacii au de gând să răşluiască partea cea mai frumoasă din Moldova, face o jalbă la Poartă şi arată toate gândurile cele rele ale Austriacilor. Acea jalbă se sfârşeà astfel: „Dacă Turcii nu vor luà apărarea Moldovenilor în această grea cumpănă ce venià asupra ţării lor, ei se vor vedeà nevoiţi a cere această apărare dela Rusia". Turcii văzând scrisoarea aceasta, prind şi mai mare necaz pe Moldoveni şi trimit pe un Turc, să deà pe seama austriei cea mai frumoasă parte din Moldova, Bucovina, în anul 1775.

Doi ani după aceasta, la 1777, Turcii se hotărîră să scape de Ghica. Pentru acest sfârşit, veni la Iaşi un Turc, care se făcù bolnav pe moarte. Domnul se duse să-l vadă, dar fù prins şi omorît.

Grigore Ghica fu un domn bun. El puse rânduială în strângerea dărilor, făcù în Iaşi şcoli pentru învăţătura copiilor săraci. Mai presus de toate ţineà la ţara peste care domnià. Impotrivirea lui la luarea Bucovinei ne dovedeşte aceasta.

---

177. CANTEC.

(Memorizare).

Ţi-ai mânat prin veacuri turmele pe plaiu.
Din stejarul Romei, tu mlădiţă ruptă,
Şi-ţi cântai amarul din caval şi naiu.
Dar cumplit tu fost-ai când te-a dus în luptă :
Ştefan şi Mihaiu !

Când ţi-or pune piedici duşmanii să cazi,
Spada ta să fie şi deacum, Române,
Fulger, care-aprinde, vânt ce rupe brazi.
Şi te'ncrede-apururi, că vei fi şi mâine
Tare cum eşti azi !

Sus ridică fruntea, vrednice popor !
Câţi vorbim o limbă şi purtăm un nume,
Toţi s'avem o ţintă şi un singur dor.
Mândru să se'nalţe peste toate'n lume,
Steagul tricolor !

---

178. PALMIERII.

(Lectură Geografică

Palmierii sunt cei mai frumoşi copaci ai ţinuturilor calde. Ei cresc mai din belşug în America de sud, prin Brazilia: dar le prieşte şi în Asia,

Africa și Australia. Unii alcătuesc păduri întinse, iar alții cresc răsleți.

Sunt de mai multe feluri. Curmalele care se găsesc de mâncare prin băcănii, nu sunt decât fructele unui fel de palmier, numit *curmal*.

Sub cerul arzător din ținuturile calde ale Americii, unde umbra și răcoarea deabià se pomenesc, un călător umblà cercetând locurile. Asudat și sdrobit de osteneala unei lungi călătorii, el zărește în sfârșit o colibă în mijlocul unor copaci, drepți ca lumânările, înalți și încoronați de un mănunchiu de frunze mari.

Stăpânul colibei îi dete la început o băutură, care îl răcorì și îl împuternici. Dupăce se odihnì puțin, îl poftì la masă, îi turnă vin bun la gust și mai pe la sfârșitul mesei, îi dete și niște zaharicale.

Călătorul, foarte mirat, întrebă pe stăpânul colibei, că de unde are atâtea bunătăți, în locurile astea așà de sărăcăcioase și sălbatice? „Palmierii mei” zise gazda, arătând spre copacii din jurul colibei”. Apa ce ți-am dat, când ai venit la mine, este scoasă din fructul crud. Miezul acesta așà de gustos, este fructul copt. Vinul de care ai fost așà de mulțumit, mi-l scot din copacul acesta; n'am decât să fac câteva tăieturi în tulpinele tinere și cu flori și îndată se scurge un suc alb, pe care îl adun în vase. Lăsat la soare, acest suc se acrește

le-au trimis prin sate spre a îngrozi pe Români [illegible] Revoluția din 1784 a adus mult folos Românilor din Transilvania. *Împăratul le dădù voie să se strămute ori unde vor voi și le încuviință să învețe carte și meșteșuguri.*

180. INTREBUINȚAREA CATORVA MEDICAMENTE.

(Științe Naturale).

Se întâmplă uneori să căpătăm unele boli ușoare ca: dureri de cap, nemistuire, nepoftă de mâncare, răceli. Aceste boli lăsate în voia lor, ne duc din rău în mai rău; deaceea e mai bine să le oprim chiar dela început. Doctorii nu ni-s totdeauna la îndemână. Orice om trebuie să aibă deci în casa sa câteva medicamente pe care să știe cum să le întrebuințeze la nevoie.

Chinina este un praf alb și amar la gust. Ea se scoate din scoarța unui copac ce crește în țările calde.

Praful de chinină se dă dimineața și seara celor ce zac de friguri. Un praf de chinină are greutatea de 50 centigrame. Cu chinină se freacă și oamenii răciți: în acest caz o topim în spirt. Fiecărui bolnav, ori de ce boală ar fi cuprins, îi dăm chinină, chiar înainte de a chemà doctorul.

Sare amară se vinde în pachete de câte 35 grame fiecare. Ea curăță stomacul și mațele. Se topește un pachet într'un pahar de apă și se bea de dușcă. Este amară de luat, dar se poate păstrà multă vreme.

Untul de recin (unt de recină) este iarăș un curățitor (purgativ) bun, dar ținut mai multă vreme rânceזește.

Muştarul se întrebuinţează ori praf, ori în cataplasme. Praful se pune în băile calde de picioare când avem dureri de măsele (nevralgii). Cataplazmele de muştar se întrebuinţează la junghiuri; se încălzesc lângă foc şi se lipesc pe locul unde simţim dureri. Partea acoperită cu muştar se roşeşte şi se băsică.

Picăturile de Davila se întrebuinţează împotriva durerilor de stomac. Punem câteva picături pe o bucăţică de zahăr şi apoi o mâncăm. Sunt bune şi împotriva diareiei. Ele sunt de trebuinţă mai ales la drumuri lungi.

Ceaiul de floare de muşeţel înlesneşte mistuirea. Cu tulpina de muşeţel se fac băi copiilor slăbuţi. Cu fiertura de foi de romăniţă se spală rănile şi bubele.

Ceaiul de izmă se întrebuinţează împotriva durerilor de stomac şi potoleşte vărsăturile.

Ceaiul de floare de teiu şi de soc se întrebuinţează împotriva tusei.

Ceaiul de coada şoricelului se întrebuinţează împotriva bătăilor de inimă şi a boalelor de stomac şi de piept.

Acidul fenic se întrebuinţează topit în apă (soluţie). Amestecul de 5 părţi de acid fenic şi de 95 părţi de apă se întrebuinţează la stropit podelele prin casă, coteţele, grajdurile. Amestecul de 3 părţi de acid fenic şi 97 părţi de apă se întrebuinţează la curăţirea (dezinfectarea) mânilor, după ce am umblat cu obiectele dela un bolnav.

Acidul boric se întrebuinţează la desinfectarea rănilor, la spălatul ochilor, când sunt bolnavi. Cu praf de acid boric se presară rănile.

---

181. ŢIGANII.

(Cetire).

Cine n'a văzut trecând o laie de ţigani? Căruţele trase de cai slabi, mergând una după alta. Cailor le numeri coastele. Cei mai săraci îşi încarcă lucrurile pe măgari ori catâri. In căruţă, stau claie peste grămadă bărbaţi cu lulele în dinţi, femeile cu copii mici în braţe, fetele şi flăcăii. După căruţe adesea vezi câte un purcel legat. Praful din urma lor se ridică în nori.

Ţiganii rătăcesc din loc în loc cu corturile şi cu avutul lor. Seara, ei poposesc pe lângă marginile satelor şi ale oraşelor.

Atunci îşi întind corturile. Ţigăncile aprind focuri. Animalelor le dau drumul pe câmp. Fumurile plutesc pe deasupra corturilor. Copiii plâng de foame. Bărbaţii cântă, strigă ori se ceartă. Loviturile ciocanelor se aud până noaptea târziu.

A doua zi, bărbaţii cu pletele unse pleacă prin sate să vândă căldări ori să joace urşii. Ţigăncile ghicesc femeilor şi fetelor în ghioc.

Oamenii deştepţi se păzesc de Ţigani, căci au urîtul obiceiu al hoţiei. Ţigăncile, când ghicesc, nu spun nimic adevărat.

VORBE BĂTRÂNEŞTI.

(Cetire).

Gardul are ochi şi zidul urechi.
Vorba rea se duce ca gândul.
Boul se leagă de coarne şi omul de limbă.
Glumele să-ţi fie ca sarea în bucate.

---

182. LOCAŞURILE ANIMALELOR.

(Ştiinţe Naturale).

In curtea omului gospodar se găsesc feliurile de animale: cai, boi, oi, porci. Aceste animale, îşi au locuinţa lor: vitele au grajduri, oile staule, porcii coteţe.

Grajdurile vor fi încăpătoare, făcute din brâne, ori din nuele lipite cu lut. Pe jos vor fi podite cu scânduri tari. Podeaua va fi înclinată, pentru ca să se poată cu înlesnire curăţi băligarul şi curge udeala. Fânul la cai să se pună în corlate; la vaci şi boi în iesle. Grajdurile bune au ferești în partea de sus, pe unde intră lumina.

Pe podeală se aşterne paie, ca vitele să se poată odihni bine, iar când aşternutul s'a udat se schimbă cu altul curat şi uscat.

Staulul oilor va fi larg, împrejmuit de jurimprejur cu stuh aşezat în picioare, sau cu pari. Pereţii staulului dinspre miazănoapte vor fi pardosiţi cu paie, ca vântul să nu pătrundă înăuntru. Intr'o parte a staulului se află un adăpost, unde oile se strâng când e vremea rea, mai ales în timpul fătatului. Băligarul din staul se strânge în grămezi mari şi se cară pe ogoare.

Coteţele de porci vor fi podite şi bine înfundate pe de toate părţile, căci porcii fiind stricători, lesne le pot sparge. Intr'o parte a coteţului este uşa, pe unde se vără înăuntru porcii, iar în altă parte este o ferăstruie, pe unde li se dă apă şi mâncare.

Să se cureţe coteţele şi la timp de iarnă să facă porcilor aşternut gros.

Unii oameni au răul obiceiu că ţin vitele în ocoale deschise de înnoată în băligar până la genuchi. Vitele acestor oameni nu prind carne pe ele: veşnic

sunt slabe. Alţii mai au obiceiul de aduc în casă, viţei, purcei, oi cu miei. Aceşti oameni fac rău, că umplu casa de mirosuri rele şi de necurăţenii, cari dau naştere la tot felul de boale.

---

183. BOALELE VITELOR CORNUTE.

(Ştiinţe Naturale).

Uneori vitele capătă boli. Unele din aceste boli sunt *molipsitoare*, adică dela o vită bolnavă se poate umpleà una sănătoasă. Ba încă dela vitele bolnave, de nu vom băgà de seamă, ne umplem şi noi.

Boalele cele mai răspândite ale vitelor cornute sunt următoarele: *boala de gură şi de picioare* (febra aftoasă), *oftica, vărsatul oilor* şi *dalacul*.

Boala de gură şi de picioare este o boală molipsitoare. Vita atinsă de această boală are friguri cu fierbinţeli mari şi sete grozavă. Stă culcată cu urechile blegi. Dela o vreme face spume la gură şi-i curg bale subţiri. Apoi îi iese la gură, prin limbă, bot, nări, nişte băşicuţe albe, de mărimea unui gologan de cinci. Băşicuţe de acestea ies şi la picioare şi între unghii.

Vitele mari nu mor de această boală, dar slăbesc tare. Laptele vacilor bolnavă de gură şi de picioare nu e bun de mâncat. Când vitele sunt bolnave, nu pot mâncà nici fân; atunci le dăm tărâţe muiate în apă caldă şi sărate puţin.

De această boală se pot îmbolnăvi şi porcii.

Boala se lecuieşte dela sine. E bine însă să-i grăbim vindecarea, ungând părţile bolnave cu o alifie făcută din grăsime şi piatră vânătă.

Oftica. O vită bolnavă de oftică tuşeşte, mai ales noaptea. Răsuflarea ei e mai deasă. Laptele vacilor

bolnave de oftică se împuţinează din zi în zi, ba, ce e mai rău, dela vite se pot umple şi oamenii.

Doctorii cunosc uşor, când e o vacă bolnavă de oftică, căci au anume doctorii cari le arată boala. Cele tăiate se cunosc după: măruntaie, plămâni, ficat, splină. Plămânii vitelor bolnave de oftică sunt plini de nişte noduleţe cât bobul de meiu, tari şi albicioase. Foarte adesea găsim în plămâni găurele pline cu puroiu. Când găsim aceste semne, îngropăm carnea, căci mâncând-o ne îmbolnăvim.

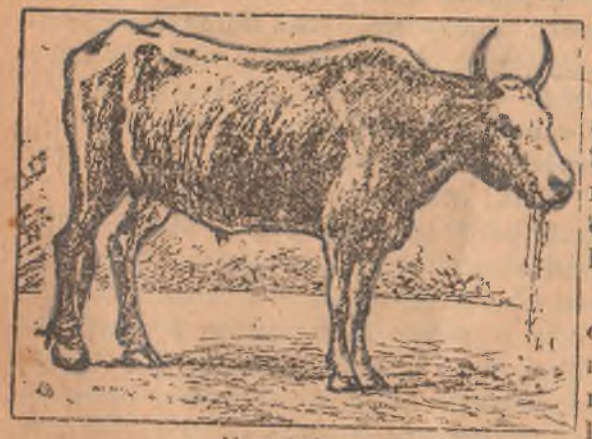

Vaca bolnavă.

Oftica e răspândită şi la păsări. Oile şi caprele se îmbolnăvesc rar de tot de această boală.

Vărsatul oilor se cunoaşte după nişte bubuliţe pe care oile le au pe burtă, unde pielea e mai subţire. Unele bubuliţe se usucă, altele se coc, fac puroiu şi boala durează până la o lună de zile. Pe părţile unde bubuliţele au copt, lâna cade.

E bine să îmbolnăvim odată toate oile, pentruca boala să nu ţină luni de zile. Imbolnăvirea se face altoind oile sănătoase cu puroi dela cele bolnave.

Oile pline de vărsat (bubat) trebuiesc îmbăiate în toată ziua în apă curgătoare.

Dalacul este o boală pe care o pot avea şi cai şi vitele cornute. Dela animal îl iă şi omul.

Dalacul poate să iasă şi afară, dar se prinde şi de măruntaie. Când s'arată afară, boala e mai blândă; când e înăuntru, nu e nici o nădejde de scăpare.

Dalacul boului când iese afară se arată printr'o umflătură care se arată mai des în dreptul unei spete. Boala vine cu călduri şi răceli: acl se sgribuleşte animalul de frig, acl se înfierbântă. Animalul nici nu mănâncă, nici nu rumegă. Boala ţine câte 3—4 zile şi dacă e căutată vita scapă.

Oamenii lasă asemenea umflături. Mai bine însă e ca să se deschiză rana cu un cuţit tăios şi să se ardă cu un fier roşu.

Om cu dalac deasupra ochiului.

Când dalacul este înăuntru, boala merge iute de tot. Dacă vita s'a îmbolnăvit la răsăritul soarelui, rar mai apucă apusul. Vita tremură o bucată de vreme; după aceia se încălzeşte de-i curg sudorile şiroaie. Suflă greu.

E rău să se taie o vită bolnavă şi carnea să se mănânce. Cei ce mănâncă o asemenea carne se pot îmbolnăvi de dalac. Pielea vitei moarte de dalac poate umpleà pe om, dacă se fac dintr'însa opinci.

Legea scrie că vitele bolnave de dalac să se ucidă şi să se îngroape cu piele cu tot. Doctorii pot scăpà de dalac vitele sănătoase, cari nu s'au umplut încă, vârându-le sub piele o doctorie.

De orice boală ar fi cuprinse vitele, e bine să dăm de ştire la primărie. Primarul e dator să cheme doctorul de vite. Acesta la rândul lui e dator să vină şi să ia măsuri de oprirea boalei.

184. PIERDEREA BASARABIEI (1812).

(Istorie).

După cum în urma unor neînțelegeri dintre Ruși și Turci ni s'a luat Bucovina și s'a dat Austriei, tot așà în urma altor neînțelegeri dintre Ruși și Turci, ni s'a luat Basarabia și s'a dat Rusiei.

Către anul 1812, se iscă un războiu între Ruși și Turci. Rușii bat pe Turci și îi datorează să le deà ca despăgubiri de războiu amândouă țările române.

Napoleon I.

Napoleon cel mare, împăratul Francezilor, care aveà de gând să pornească războiul împotriva Rușilor, trimite scrisoare Turcilor să nu se împace, și să urmeze războiul înainte. Această scrisoare însă fu vândută Rușilor de dragomanul Panaiot Mocuzzi. Aceștia văzând planurile lui Napoleon, se hotărăsc să mai lase din cererile lor și încheie cu Turcii pacea dela București, din 12 Maiu 1812. *Prin această pace, Rușii capătă Basarabia.*

Astfel pierde Moldova jumătate din întinderea sa, după ce pierduse mai bine de un sfert către Austriaci. Dar Dumnezeu nu ne-a uitat. In anul 1918, Basarabenii s'au alipit la țara mamă, spre bucuria noastră și a tuturor Românilor de pretutindeni.

---

185. POVESTEA LUI CINCI BANI.

(Cetire).

Intr'un sat era un om sărac, că n'aveà nici pisică în casă. Foamea îl tot zorià și deaceea s'a băgat argat la un preot. Acolo aveà tain cât puteà mâncà, haine și opinci cât puteà rupe, odaie de locuit, mă rog tot ce-i trebuià. Pe deasupra, popa îi mai dădeà pe fiecare zi câte 20 bani. Dar omul cel sărac se gândià așà:

C'un chitic
Tot calic;
C'un rac,
Tot sărac.

Și în fiecare seară, când luà gologanii dela popa, se ducea întins la cârciumă și-i dà pe băutură ori pe tutun.

La vre-o trei luni, popa întrebă pe argat câte parale are strânse; iar acesta răspunse: „Ce să mai strâng din 20 bani pe zi? Nu știi verba veche: „C'un chitic, tot calic; c'un rac, tot sărac?"

„Ba o știu, zise popa; dar eu mai știu una: „Puțin cu puțin, face mult". Dar să asculți povestea lui 5 bani: adică cine-s'ar hotărî să pună deoparte în toată ziua câte 5 bani, într'o lună ar aveà 1 leu și 50 de bani, într'un an 18 lei și în 10 ani 180 lei.

Dacă la sfârșitul fiecărei luni ar pune cei 1 și 50 bani la o bancă sătească, care dă 10 la sută, folos, atunci în 10 ani cei 180 de lei ar aduce un folos de 90 lei; la un loc ar face 270 lei.

Dacă ar urmà înainte încă 10 ani, ar aveà alți

270 lei; iar cei 270 lei din rândul întâiu ar crește încă pe atâta, adică în loc de 270 de lei, ar fi 540. Peste tot ar face din 5 bani 810 lei.

Cei 810 lei sunt o zestre bună. Oare n'ar puteà face lucrul acesta cea mai mare parte dintre oameni? Fără îndoială, numai să-și pună credința pe atâta. Ce bine ar fi să începi a pune așà dela nașterea unui copil câte un gologan pe zi. La 20 de ani ar aveà o zestre și i-ar puteà porni gospodăria, de nu l-ar luà grijile înainte.

Tu ai zis odinioară, că 5 bani nu-i o avere. Omul deștept nu zice așà. El știe că miile se fac din cinci bani. Multe sè fac din puțin și picătură cu picătură face lacul".

Omul nostru ascultă povestea părintelui și începù a pune deoparte gologan cu gologan. Când a strâns mai multe parale, le-a dus la banca satului. Peste câțiva ani a legat și el gura pânzei. Astăzi e și el gospodar bun.

---

186. BOALELE CALULUI ȘI ALE PORCULUI.

(Științe Naturale).

Răpciuga și cârtița, sunt două boale grele care lovesc pe cai și pe măgari. Aceste boale ating și pe om dacă nu se păzește.

Răpciuga și cârtița sunt boale fără leac. Nici calul, nici omul nu scapă dela moarte.

Răpciuga și cârtița sunt una și aceeaș boală: deosebirea între ele este numai că răpciuga se face înăuntrul trupului, începând dela plămâni și mergând până la nări, pe când cârtița scoate capul afară prin piele.

Calul bolnav de răpciugă are pe nări o scurgere

murdară, de culoare albicioasă, gălbuie ori verzuie. Intre fălci are niște gâlci tari, cari câteodată coc și sparg. In nări, i se fac bubulițe ori răni.

Cal bolnav de răpciugă.

Cârtița se cunoaște după niște bube, care ies între picioare. Uneori ies pe gât și curge din ele un puroiu cleios și gălbuiu. Când se închide o bubă, ies altele, în altă parte. La urma urmei, calul moare în chinuri.

Omul, care a căpătat răpciugă, e plin de bube negricioase cu puroiu pe față și pe trup, el are friguri mari, umflături pe la picioare și după 10—15 zile moare.

Animalul bolnav de răpciugă ori de cârtiță trebuie ucis. Grajdul în care a stat, trebuie curățit, văruit, stropit cu vitriol.

Boalele cele mai răspândite ale porcilor sunt: *ciuma porcilor* (pneumo-enterita), *brânca* (gușterul), *panglica* și *trichina*.

Ciuma cuprinde plămânii și mațele râmătorilor. Oamenii îi mai zic și molima porcilor, pentrucă boala se întinde repede din sat în sat, întocmai ca și ciuma oamenilor. Puțini porci pot scăpà de această boală. Și câți scapă, rămân betejiți și nu se pot îngrășà.

Boala se cunoaște după tusea răgușită și după aceea că porcii au ieșiri de sânge. N'au poftă de

mâncare, dar caută mereu să beă apă rece. Dela o vreme porcul boleşte jos; nu se mai poate ţine pe picioare. Pe burtă îi ies nişte pete roşietice.

Molipsirea se face prin bale şi băligarul lor.

Pe cei bolnavi îi despărţim de cei sănătoşi. Porcii atinşi de această boală trebuiesc închişi în cotețe; nu trebuie lăsaţi liberi pe ulițe ori pe izlazuri după cum e obiceiul. Stârvurile celor cari mor, trebuiesc îngropate adânc în pământ, după ce le-am acoperit cu var nestins.

Brânca e o boală molipsitoare, care însă nu trece la om. Porcii bolnavi de brâncă au gâtul umflat şi umflătura se întinde uneori şi la fălci.

Trichină

Porcul atins de această boală nu mănâncă nimic, scrâşneşte mereu din dinţi, are râtul fierbinte şi stă culcat la umbră. Şi la brâncă, se văd pete roşiatice pe burtă.

Doctorii au găsit o doctorie pe care o vâră pe sub pielea porcilor sănătoşi şi astfel îi fereşte să se îmbolnăvească

Deaceea orice om cu minte, când vede că i s'a îmbolnăvit un porc, se duce de spune la primărie. Doctorul vine atunci şi alloeşte toţi porcii din sat şi astfel opreşte boala pe loc.

Panglica porcilor. De multe ori carnea de porc este plină de linţi (măzăriche). Acestea le capătă porcul mâncând murdării. Carnea cu linţi trebuie aruncată. Dacă nu băgăm de seamă, şi o mâncăm nefiartă bine, ori nefriptă în deajuns, linţile cresc în stomacul nostru şi se fac din ele un vierme lung, lat şi albicios, cu inele multe. Acest vierme se numeşte *cordea* sau *panglică* şi poate creşte până

la 8 metri de lungime. Fiecare inel conţine plin de ouă, care date afară, pot întinde boala.

E rău obiceiul ce au unii, că afumă carnea atinsă de linţi şi pe urmă o mănâncă ori nefriptă, ori numai încălzită puţin.

Linţile se găsesc mai ales în muşchii porcului. Ele sunt de mărimea firelor de măzăriche şi la culoare sunt albe. Se deslușesc bine cu ochii. Când punem la fript carne cu linţi acestea plesnesc.

Panglici.

Trichina se aseamănă cu linţile. Bobiţele de trichină sunt aşa de mici că abiă se pot vedeà cu ochii. Fiecare bobiţă are ascuns în ea un vierme. Când omul mănâncă carne de porc cu trichină, se îmbolnăveşte rău, zace ca de lingoare 4—5 săptămâni şi pe urmă moare.

Inlăuntrul omului, viermii se prind de maţe şi cresc în lungime cât o muche de cuţit şi în grosime cât un fir de păr.

Omul bolnav de trichină are călduri mari, îl trec sudorile şi i se umflă faţa.

Carnea de porc trebuie bine fiartă şi bine friptă.

VORBE ÎNŢELEPTE.

Mai bine să fii stăpân mic decât slugă mare.
Şederea-i neavere, lenea-i rugină.
Nu se caută casa frumosului, ci casa vrednicului.

187. ROMANEȘTE AȘA A FOST.

(Memorizare).

Românește așà a fost:
Să te înduri după putere,
Să fii bun cu cel ce-ți cere
Milă și adăpost!

Doine din caval să cânți,
Cum te învață în codri vântul;
Când e horă în sat, pământul
Vesel să-l frământi!

Românește așà a fost:
Ne 'ndurat să dai din coate,
Când dușmanul vorba-ți scoate,
Că ești slab și prost!

Când vrăjmașii vin semeți;
Să ne calce scumpa țară,
Tu-i izbești și-i dai afară,
Minte să-i înveți!

Românește așà a fost:
Știm și noi ce se cuvine,
Să împărțim și rău și bine,
Cum e mai cu rost!

---

188. VORBE VECHI.

(Cetire).

Cu o lingură de miere mai multe muște prinzi decât cu o butie de oțet.
Nu te amestecà nepoftit în vorba altuia.
Nepoftitul scaun n'are.
Nu-ți băgà lingura, unde nu-ți fierbe oala.
Toată pasărea pe limba ei piere.
Judecata e în capul omului.
Puneți căciula înainte și te judecă singur.
Dreptatea iese ca untdelemnul deasupra apei.
Corb la corb nu-și scoate ochii.
Buturuga mică răstoarnă carul mare.
In țara orbilor, cel cu un ochiu e împărat.

---

189. TURBAREA CÂINELUI. BOALELE PĂSĂRILOR.

(Științe Naturale).

Turbarea e straşnică boală molipsitoare. Prin muşcătura lui, câinele dă boala şi la alte animale precum: boi, cai, porci, oi. Omul muşcat de câine turbat se molipseşte şi el.

Câinele apucat de turbare este neliniştit, se furişează prin locuri ascunse, mănâncă: paie, cârpe şi alte lucruri, cari nu sunt de mâncare. Ascultă chiar când n'aude nimic şi are mersul ca de om beat; merge pe două cărări. Lătratul îi e răguşit, lung şi plângător.

Scoate un urlet jalnic. Ochii îi sunt înroşiți şi din gură îi curg bale.

Câinele turbat trebuie împuşcat şi îngropat în lo-

curi adânci, pentruca stârvul să nu-i fie mâncat de alte animale.

Omul atins de turbare poate scăpa, dacă se duce în grabă la doctor. Acesta îi vâră pe sub piele un medicament, care îl îndreaptă de boală. La Iaşi şi la Bucureşti sunt spitaluri, numite „Institute antirabice" (potrivnice turbării). Să ne ferim de câinii turbaţi. Zărind vreunul, să dăm numai decât de veste gardistului.

Câine turbat.

Bolile păsărilor. Păsările suferă de două boli grele: *holera* şi *coleea* (difteria).

Holera e boala cea mai răspândită a păsărilor de curte şi trece cu iuţeală dela o pasăre la alta. Găina, gâsca, rata şi păunul iau boala prin mâncare, băutură, ori prin ieşirile păsărilor bolnave.

Boala durează dela o zi până la trei. Pasărea îmbolnăvită nu mănâncă, stă tristă deoparte cu penele zbârlite, are diaree, sete mare, slăbeşte, cade şi moare.

Ca să scăpăm păsările de holeră, vom păstră în cea mai mare curăţenie vasul de băut apă şi coteţul de dormit.

Când bolişteа aceasta bântuie, punem în apa de băut a păsărilor acid fenic, în măsură de 3 grame la un litru de apă. În lipsa acidului-fenic punem oţet.

Difteria e o boală molipsitoare pricinuită din răceală. Creasta şi bărbiile păsărilor bolnave se usucă; câteodată se înfierbântă, alte ori se răcesc. După o zi, gura li se acopere cu o pătură albicioasă, care cu vremea se întăreşte. Pasărea stă cu ciocul deschis şi înghite cu greu mâncarea.

Păsărilor bolnave de difterie (cobe) li se dă mai multe zile, una după alta, câte un bob de piper învelit în unt.

E bine să nu se arunce păsările moarte prin maidanuri, ori pe ape curgătoare, ci să se îngroape într'un loc anumit. Curăţenia apei de băut, a mâncării şi a coteţului de dormit, sunt măsurile cele mai bune, cari se pot luă pentru ca păsările să nu se îmbolnăvească.

---

190. INTREŢINEREA COMUNEI.

(Ştiinţe Naturale).

Pentru păstrarea sănătăţii, nu este deajuns să ţinem numai casa şi curtea curate. Dacă vecinul nostru grămădeşte gunoiul pe marginea şanţului, mirosul cel rău strică aerul şi din curtea noastră. Deaceea, toţi locuitorii trebuie să fie băgători de seamă, ca întreg satul să fie curat.

Toate casele unui sat e bine să fie aşezate la linie. Drumurile să fie largi, curate şi aşternute cu pruduiş. În amândouă laturile drumului (şoselei) să se sape un şanţ pentru scurgerea apelor de ploaie depe şosea şi chiar din curţile caselor.

Fiecare locuitor să îngrijească de măturarea locului dinaintea casei şi curţii sale, de întreţinerea

și curățirea drumului și a șanțului din dreptul proprietății sale.

Arborii răcoresc aerul în timpul verii. Sub umbra lor găsim un adăpost împotriva arșiței soarelui; de aceea e bine să plantăm cu arbori maidanele (piețele) satelor, locul de dinaintea școalei a bisericilor și a caselor.

Băltoacele și apele stătătoare sunt nesănătoase. Ele strică aerul și pricinuesc friguri și alte boli. E bine dar să stârpim toate mlaștinele din sat și din jurul lui, umplându-le cu pământ sănătos, sau săpând șanțuri, cari să înlesnească scurgerea apei.

Asemenea se strică aerul din apropierea gropilor pentru muiatul inului, a cânepei și a teiului și dimprejurul eleșteilor, ale căror ape nu se premenesc. Apa băltoacelor și a gropilor pentru muierea inului și a cânepei, nu estee bună de băut; deaceea trebuie să îngrădim acele gropi pentru ca vitele să nu se adape din ele. Astfel de gropi să nu se facă niciodată în vecinătatea caselor, ci mai departe de locuință.

In sat, pe marginea drumurilor sau a maidanelor, să nu se facă gropi pentru scoaterea lutului (pământ galben) cu care se lipesc casele și sobele. Deasemenea nu se vor săpà gropi în maluri, de unde să se scoată pietriș și nisip; ci dimpotrivă să se astupe asemenea gropi în satele unde se găsesc. Lutul și pietrișul să se scoată din gropi deschise, care nu se pot nărui.

Puțurile obștiei, ca și cele ale fiecărui sătean, să se îngrijească bine.

Toate casele obștești ale comunei: biserica, școala, primăria, trebuie să fie bine întreținute, curate, aerisite și luminoase.

---

191. OAMENI ASCULTATORI.

(Cetire).

— „Sat ca al nostru nu s'a mai văzut! Ce vrei dumneata: dejurîmprejur baltă și iar baltă. Numai păpuriș, stuh și apă ruginie. Și vara, boli de ne mor copii ca de holeră!"

Așà se jeluià un bătrân către prefect, care venise în comună

— „Să-l părăsim! să-l părăsim!" — strigară unii.

— „Ne ducem în altă parte! In altă parte" — strigară alții.

— „Ia stați oameni buni, s'o luăm cu încetinelul!"

— „Cu încetinelul, cu binișorul", zise și bătrânul.

— „Câți bărbați sunteți cu toții în sat?", întrebă prefectul.

— „Apoi cu flăcăii, cu oamenii însurați, ne ridicăm la 200", răspunse bătrânul.

— „Și vreți voi să scăpați de boli?"

— „Vrem, vrem, cum să nu vrem!"

— „Și vreți să vă îmbogățiți?"

— „Cum de nu, cum de nu!"

— „Ei atunci să mă ascultați. Eu mă duc la

oraș că mă așteaptă treburi multe. De azi, în două săptămâni, viu iar pe la voi.

Când voiu veni să găsesc făcute două șanțuri: unul dealungul și altul deacurmezișul bălții. Faceți ce vă zic eu?"

— „Facem, facem!"

— „Să ne vedem sănătoși!" Și prefectul a plecat.

— „Mare minune și asta, vorbiau oamenii între ei. Ce are face șanțul, boalele și cu îmbogățirea!"

— „Ei, nu mai cârtiți, zise bătrânul. Faceți ce ați făgăduit. Deacum la lucru!"...

Peste două săptămâni veni iarăș prefectul. Ce să vadă? Șanțurile erau făcute și apa în loc să umble razna peste câmp și să clocească la soare, curgea liniștită prin cele două jgheaburi. Prin părîie și prin stuh mergeai, fără să te uzi pe picioare.

„Văd că m'ați ascultat, oameni buni, și bine ați făcut. Balta voastră deacum are să se usuce bine și aveți s'o puteți ară. Iar în partea cea de acolo, care e mai adâncită, să faceți un iaz, îndreptați șanțurile într'acolo".

Și oamenii au ascultat. Și-au nimerit-o. Apa din baltă curgea în iaz și din iaz ieșiă printr'un șănțuleț și mergeă până la marginea comunei, unde dădeă în Siret.

Astăzi, balta nu mai e baltă; e cel mai bun loc de arătură. Iar în iaz au aruncat sătenii pește, și peștele s'a înmulțit.

Oamenii au copii sănătoși. Și bani își scot și depe pește și depe locul, unde a fost odată balta.

Recapitulare.

In Italia A trăit Regele Proca. Romul și Remul.

192. SFATURI BĂTRÂNEȘTI.

(Cetire). România.

Manole Crețu trăiă la moșia lui din Viișoara. Aci văzuse lumina zilei, aici își petrecuse vieața de om vrednic și tot deaici își pusese în gând să pornească în veșnicele lăcașuri.

Bătrân și gârbovit de ani, o mângâiere mai aveă moș Manole: un bondoc de nepoțel rotund ca o minge.

Numai ce-l auziai pe bunic:

— „Îți place Dumitrel, să te scalzi?"

— „Imi place!"

— „Apoi dacă-ți place, hai cu mine la moară. Te tăvălești prin apă și nisip, cât ți-o plăceà! Om zdravăn să te faci, mă! Altfel nu prețuiești nici două parale, înțelesu-m'ai tu?"

— „Da".

Și porniau amândoi, bunicul și nepoțelul. Acolo îl vedeai pe Dumitrel făcând prin apă gălăgie cu alți copii de seama lui, de speriau rațele morarului. Ieșiă apoi din apă și se duceà la moară. Aici apa vuiă pe lăptoc, în coș fâșiau din când în când grăunțe, iar covata se umpleà de făină. Și Dumitrel priviă în toate părțile: când la roata cea mare, când în unda limpede, unde se jucau peștii.

Către asfințitul soarelui, bunicul și nepoțelul se întorceà încet spre casă.

— „Vezi, tu, Dumitrel, tată, aici în Viișoara e

raiu, nu altcevà ! Eu n'aș da Viișoara nici pe cel mai frumos oraș. Mă scol disdedimineață, când tu dormi încă; afară, aer curat și plin de miresme. Trec în grădină, mă mai uit printre straturi; ies în curte, dau cu ochii de păsări, care așteaptă cu gâturile întinse să le arunc grăunțe. Pășesc în ocol, plăvaia mugește la mine, ca și cum mi-ar da „bună-dimineața". Și vitele-s o mângâiere la casa omului ! Mai alerg încolo, încoace și când bag de seamă, soarele-i sus și foamea m'ajunge; atunci aș mâncà și foc. Ies apoi la câmp: privesc aci porumbul, grâul, iarba; îmi place să mi le văd în toate zilele și nici nu știu când cresc; numai mă trezesc că iarba-i de coasă, grâul de secere și porumbul de cules !

Nu-i așà că-i frumoasă vieața mea ? Imi plătesc datoriile și încolo, nici capul nu mă doare! N'am stăpân decât pe Dumnezeu. Muncesc cu socoteală și trăesc tihnit! Dar tu, Dumitrel, ce zici ? Iată acuși mântui cu școala: ce ți-ai pus în gând să te faci?"

— „Păi, ce să mă fac ? Agricultor! Nu-mi rămâne mie gospodăria dumitale? Cui s'o lași?"

— „Așà, dragul bunicului? Pentru tine am muncit și mai muncesc încă, cât o vreà Dumnezeu! Dacă ești harnic, nu duci nici-o grijă. Iaca eu în săptămâna mare am împlinit 61 de ani... Ani, nu glumă! Și nici nu știu, când au trecut. M'am deprins de mic cu munca și când muncești, nici nu știi când trece ziua. Zile cu zile se adună și fac ani, și dacă muncești cu socoteală și mai pui deoparte ceva, ai bătrânețe ușoare".

„Dar iaca am ajuns acasă!"

Vitele se întorceau dela păscut. Răcoarea amurgului începuse să se simtă.

Dumitrel și bunicul intrară în curte. Bunicul se gândià la vremurile trecute. Dumitrel la cele ce vor venì.

— „Drept a mai vorbit bunicul, gândià Dumitrel. Ca la noi în sat, nu-i nicăeri".

Inaintea bătrânilor să ai numai ochi și urechi.

---

193. GRAUL.

(Științe Naturale).

Grâul este o plantă cu rădăcină alcătuită din mai multe firișoare subțiri.

Tulpina numită paiu, crește înaltă până la un metru și este goală în lăuntru. Pe paiu, din loc în loc, se găsesc noduri de pe cari ies frunze lungi, subțiri și ascuțite.

Florile grâului alcătuiesc un *spic;* în urma lor rămân înfipte în spic *boabele grâului.*

Boabele sunt de culoare galbenă închisă și acoperite cu o pojghiță (coajă) subțire, lipită de bob.

Când măcinăm boabele, pojghița ne dă tărâțele, iar miezul bobului ne dă făina.

Din făina de grâu se face: o pâine gustoasă și hrănitoare, fideaua și grisa. Tot din grâu se face scrobeala (crohmala).

Paiele se dau ca hrană vitelor.

Cultura grâului. Grâul crește și rodește bine după plante prășitoare, într'un pământ gras bine și mărunțit îndeajuns.

Sămânța de grâu trebuie să fie sănătoasă, curățită de neghină și de boabele seci.

Sămănatul grâului se face și toamna și primăvara. Cel sămănat toamna se chiamă grâu de toamnă; cel semănat primăvara se zice grâu de a-

rúnecare. Grâul de toamnă se seamănă între 15 August şi 1 Octombrie, iar cel de primăvară în luna Martie. Grâului îi priesţe de minune, pământul îngrăşat.

Grâul.

In Maiu se plivesţe grâul de pălămidă, neghină şi alte buruiene, cari i-ar împiedică creşterea.

In Iunie se începe secera-

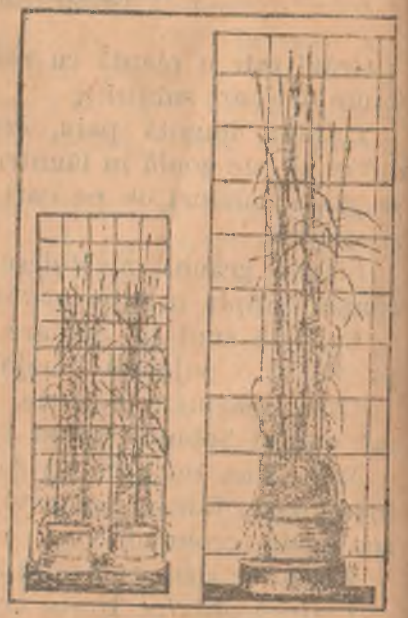

Grâu semănat în pământ obişnuit.

Grâu semănat în pământ îngrăşat.

tul. Grâul se face snopi, cari se pun în picioare şi se lasă la bătaia soarelui până seara. După ce au uscat snopii, se adună în grămezi de câte 13, ori 17 şi se mai lasă câteva zile. Se cară apoi

snopii la locuri anumite şi se clădesc în *şire* (girezi).

Treeratul se face cu caii ori cu maşina.

După treerat şi după vânturat, paiele amestecate cu pleavă se fac şire, iar grâul se pune în hambare, spre păstrare.

DE CETIT. — Pentru grâu e bine să se facă două arături: una în lungiş mai de cu vară (dacă locul a fost lăsat toloacă) şi alta în curmeziş înainte de semănat.

Pentru ca grâul să nu se îmbolnăvească de **mălură**, spălăm sămânţa cu **piatră vânătă**. La 200 litri de apă, punem un kilogram de piatră vânătă. Amestecul se toarnă într'o cadă cu grăunţe, aşă ca acestea să fie acoperite de apă ca de un lat de mână. Apoi se întoarce mereu cu o lopată: boabele ce ies deasupra, se aruncă. După 12 ore se scurge apa, iar grâul se întinde să se svânteze.

O altă boală a grâului este **rugina**, udică pete roşii pe paie sau pe frunze. De rugină scăpăm, dacă văruim sămânţa. Punem într'o putină 2 kilograme de var, peste care turnăm 50 de litri de apă şi amestecăm până când apa se face albă ca laptele.

In acest amestec punem sămânţa şi o lăsăm o oră. Aşezăm apoi un coş de nuiele deasupra unei alte putini şi în acest coş răsturnăm seminţele văruite, aşă ca laptele de var să se scurgă în putină, iar în coş să rămână numai seminţele văruite. In laptele de var din putină se moaie alte seminţe. Grâul văruit se întinde apoi la soare.

Hambarul, în care păstrăm grâul, trebuie să aibă aer mult; pentru aceasta se cere ca hambarul să aibă două ferestruici, faţă în faţă, astupate cu site, prin care aerul să răspândească cu înlesnire.

In hambare, grânele pot fi mâncate de gărgăriţe. Acestea dacă se ivesc, se înmulţesc iute şi mănâncă partea făinoasă a boabelor.

Ca să nu facă grâul gărgăriţe, îl vânturăm des cu lopeţile şi'l stropim din când în când cu câteva picături de apă amestecată cu esenţa de pelin (absint). Un pahar ajunge pentru 40 de hectolitri de grâu.

Cine vrea să se înavuţească prin plug, trebuie să se prindă însuş de coarnele lui.

194. REVOLUȚIA LUI TUDOR VLADIMIRESCU.

(Istorie).

Grecii, după atâtea nenorociri câte aduseră țărilor române, au mai plănuit pe pământul acestor țări și o răscoală împotriva Turcilor. Această răscoală fu numită *Eterie* (zaveră) și avea de scop să scoată țara lor, Grecia, din mâna Turcilor.

Când Grecii porniră char în țările noastre, lupta de neatârnarea a Greeciei, Românii n'au mai putut stă în nepăsare. Toate suferințele și toate relele îndurate dela Greci avură răsunet în inima de bun român a lui *Tudor Vladimirescu* de peste Olt, care hotărî o răscoală împotriva acestor străini de neam.

Tudor Vladimirescu.

Tocmai pe atunci se întâmplă de muri domnul din Muntenia. Tudor în vremea asta trecù Oltul și răsculă pe țărani.

Ca să nu stârnească însă mânia Turcilor, le scrise, că nu s'a revoltat împotriva lor, ci împotriva stăpânirii grecești, lacome, nedrepte și apăsătoare. In acelaș timp, Tudor cerù dela Turci să deà țării domn pământean, să-i deà voie să înființeze o armată de 120.000 de oameni, să se statornicească

dările, prin adunarea țării, pe timp de 7 ani și să ierte locuitorilor dăjdiile pe timp de 3 ani.

Divanul țării caută să împiedice pe Tudor, care din Gorj întinsese răscoala în toată țara, dar n'a putut, căci toți Românii de inimă au fost uniți cu Tudor, alcătuind o armată de 16.000 de oameni (panduri), care veni la București și se așeză la Cotroceni.

Alexandru Ipsilante.

In acest timp, *Alexandru Ipsilante*, un ofițer din armata rusească și fiu de domn grec din țările române, venind cu oaste de răsculați din Basarabia, trece Prutul și se îndreaptă spre Iași. Aci măcelărește pe toți Turcii. Mihaiu Șuțu, domnul Moldovei, fuge în Austria, iar doi boieri moldoveni răscoală pe țărani împotriva Grecilor. Ipsilante dela Iași trece cu armata către București și se oprește la Colentina. Aici, chemă pe Tudor la sfat. Tudor îi spune verde, că în Grecia e locul Grecilor, iar în România acel al Românilor.

Steagul lui Tudor Vladimirescu.

Ipsilante văzând că nu poate îmblânzi pe Tudor, aleargă la înșelăciune; trimise pe un grec cu 300 de ar-

năuți, care amăgi pe Tudor, îl prinse și-l duse la Ipsilante. Acesta îl mustră îndeajuns apoi, în timpul nopții, porunci de-l tăiă în bucăți și-l aruncă într'o fântână.

Tudor luptase împotriva Grecilor. Prin moartea lui, Românii din amândouă țările scăpară de domnii greci. Turcii, înțelegând că Românii au dreptate și că revoluția lor eră pornită împotriva Grecilor hrăpăreți, trimiseră domni pământeni, atât în Moldova cât și în Muntenia.

Steagul lui Tudor. Steagul, sub care s'a strâns poporul în 1821, se păstrează în muzeul arsenalului din București. Pe steag stă scris așă:

„Tot norodul românesc pe tine te proslăvesc.
„Troiță de o ființă trimete-mi ajutorință,
„Cu puterea ta cea mare, și în brațul tău cel tare
„Nădejdea de dreptate, acum să am și eu parte.

1821. Gheorghe.

195. CÂNTEC ROMÂNESC.

(Memorizare).

(1821)

Aidi, Române! Aidi voinice!
Lasă râpe, văi, colnice,
Aidi, moșnean de vitejie
Lenea, nu e dată ție!
Pe uscat ca și pe mare,
Și pe jos tu ești călare.
Șir de veacuri fie-ți spune,
Că născut ești a spune,
Și cu fapte tot mărețe
Lumii'ntregi a da povețe.

Aidi, Române, căci e vreme
De când țara ta tot geme,
Suferind rușini și groază
Sub complirea multor groaze!
Aidi, voinice, de te arată,
Că tot ești ce-ai fost odată,
Cu unire și cu minte
Și ale tale drepturi sfinte,
Cerul slava ta voește,
Aidi, Române biruește!

Luăm apoi mănunchiul și-l punem la muiat în apă căldicică, la nevoie chiar în apă rece. Când s'a muiat bine, se scoate. Se iau apoi paiele și se pun la un loc câte trei, patru, cinci ori șeapte, se leagă la capete și se împletesc. Dacă s'a sfârșit un paiu, se înădește altul.

Când avem destulă împletitură, se pune pe calup și se coase, dându-i-se forma pălăriei.

Meșteșugul acesta e ușor, frumos și puțin costisitor. Copiii harnici îl deprind lesne.

Ovăzul se deosibește de grâu, de orz și de secară prin aceea că boabele stau înșirate pe spic în formă de ciorchine. Bobul e ascuțit și de coloare galbenă-deschisă sau negricioasă, după fel.

Ovăz.

Se seamănă în mustul zăpezii, pe la sfârșitul lui Februarie sau pe la începutul lui Martie. Când îl semănăm în țelină, îi ajunge și o singură arătură. După ce s'a semănat, se grăpează și după aceea se tăvălucește.

Seceratul începe în Iulie.

Grăunțele de ovăz se întrebuințează la hrana cailor, precum și a păsărilor de curte. La caii cei bătrâni, ovăzul se dă uruit.

Paiele de ovăz se pot da ca hrană la toate vitele. Boii de muncă mai ales, se pot hrăni forte bine cu paie de ovăz, cari se pot dă întregi sau tăiate cu mașina și amestecate cu puțină sare.

197. ORZUL ŞI GRAUL.

(Cetire).

Orzul zise grâului:

— „Haidem în ţara aurului, că ne va fi mai bine!"

Grâul răspunse:

— Orzule dragă, mustaţa ţi-e lungă, dar minte ţi-e scurtă; nu ni-e dat nouă să umblăm după aur ci aurului îi e dat să umble după noi".

198. PAŞTELE.

(Cetire).

Au trecut cele şapte săptămâni ale postului mare. S'au dus şi zilele babei, au trecut şi Florile

cu ramuri de sălcii, cari ne amintesc intrarea Domnului nostru Isus Hristos în Ierusalim. A trecut şi săptămâna patimilor cu deniile ei lungi.

Paştele a sosit.

Ziua aceasta e zi de bucurie. Invierea Domnului nostru Isus Hristos închipuie izbânda. Invăţăturile Mântuitorului n'au putut fi înăbuşite; ele au dat roade, au biruit neştiinţa şi au alungat întunericul.

Şi firea a înviat şi par'că se bucură. Pământul e desmorţit şi soarele caută mai blând. Pomii sunt înfloriţi, viorelele scot capul şi păsărelele se întrec în cântece şi ţopăesc cu neastâmpăr.

Căsuţele, una câte una, se arată la soarele primăverii, albe, îngrijite şi cu brâuri negre pe prispe. Curţile sunt curate.

Ou încondeiat

In ziua de Paşti, toţi petrec în familie, ciocnesc ouă roşii şi zic: „Hristos a înviat!" Ce frumoase sunt ouăle încondeiate! Părinţii îşi adună copiii la un loc, dela mare la mic, şi cu toţii, împrejurul mesei încărcate, ospătează, vorbesc în linişte şi ciocnesc ouă roşii. Iar grădinile, câmpiile şi pădurile, ca şi cum ar fi şi ele bucuroase ca şi oamenii de învierea Mântuitorului, şi-au desvăluit toate florile şi toate frumuseţile.

199. SIMBOLUL CREDINŢEI.

(Religie).

Orice om care primeşte taina botezului, este creştin. Creştinul trebuie să creadă în învăţăturile Domnului nostru Isus Hristos. Aceste învăţături se află scurt şi hotărît în cele 12 articole din *„Simbolul Credinţei"*, cari sunt următoarele:

1. **Cred intr'unul Dumnezeu, Tatăl atotţiitorul, făcătorul cerului şi al pământului, văzutelor tuturor şi nevăzutelor.**

2. **Şi intr'unul Domn Isus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, unul născut, carele din Tatăl s'a născut mai inainte de toţi vecii. Lumină din lumină, Dumnezeu adevărat, din Dumnezeu adevărat, născut iar nu făcut. Cel de o fiinţă cu Tatăl, prin carele toate s'au făcut.**

3. **Carele pentru noi oamenii şi pentru a noastră mântuire s'a pogorit din ceruri şi s'a intrupat dela Duhul Sfânt şi din Maria Fecioara s'a făcut om.**

4. **Şi s'a răstignit pentru noi in zilele lui Pontiu Pilat, şi a pătimit şi s'a inmormântat.**

5. **Şi a inviat a treia zi, după Scripturi.**

6. **Şi s'a înălţat la ceruri şi şeade de-adreapta Tatălui.**

7. **Şi iarăş va să vie cu mărire, să judece viii şi morţii, a cărui impărăţie nu va aveà sfârşit.**

8. **Şi intru Duhul Sfânt, Domnul de vieaţă făcătorul, carele dela Tatăl purcede, cela ce impreună cu Tatăl şi cu Fiul, este inchinat şi mărit; carele a grăit din prooroci.**

9. **Intr'una Sfântă sobornicească şi apostolească biserică.**

10. **Mărturisesc un botez intru iertarea păcatelor.**

11. **Aştept invierea morţilor.**

12 **Şi vieaţa veşnică ce va să fie. Amin!**

---

200. PORUMBUL.

(Ştiinţe Naturale).

Planta, care se cultivă mai mult la noi în ţară, este porumbul. Tulpina porumbului numită hlujan (strujan) e plină, puternică şi creşte — după fel — până la înălţimea de doi metri. Din loc, în loc, hlujanul are două umflături tari numite noduri. Dedesubtul nodurilor ies frunze, cari cresc lungi, ascuţite la vârf şi tăioase pe de margini. Când sunt tinere, frunzele

sunt verzi; iar după ce porumbul s'a copt, îngălbenesc şi se întăresc.

Arătură de porumb.

In partea de jos, în faţa pământului, coceanul formează un mănuchiu de rădăcini, dejurîmprejur, cari pătrund adânc în pământ. Rădăcina dar este firoasă, ca şi la grâu, orz, secară şi ovăz.

Porumb prăşit cu muşuroiu.

In jurul hlujanului iese spicul, care cuprinde florile bărbăteşti. Mai jos, pe cocean, la subţioara frunzelor se găseşte ştiuletele, care e învelit pe delături cu pănuşe, iar în vârf cu mătasă. Inlăuntru, se găsesc florile femeieşti, din cari se desvoltă boabele.

Când porumbul este copt, mătasa se sfărogeşte, iar boabele se întăresc.

Cultura porumbului. Porumbul creşte mai în toate părţile ţării noastre. La munte însă, nici n'are vreme să se coacă, nici nu sunt locuri bune de cultură; de aceea muntenii se coboară la câmp şi acolo îşi aşează porumbul trebuitor.

Porumbul creşte bine în pământurile **negre-grase**. In pământurile cleioase şi în locurile slabe, porumbul închircеşte şi rodeşte puţin.

Arutăra pentru porumb se face adâncă şi pământul se mărunţeşte bine.

Se seamănă cu mâna ori cu maşina. In unele părţi, porumbul se seamănă numai în cuiburi; în alte părţi se seamănă **prin** împrăştiere. Mai bine e să se semene în rânduri, căci atunci nu este nici prea des, nici prea rar, iar săpatul se face mai cu înlesnire. Semănatul se face în Aprilie, după ce a trecut răcelile. Pământul se sapă (prăşeşte) de două ori.

Când boabele depe ştiuleţi s'au copt bine, porumbul se culege. Ştiuleţii se desfac de pănuşe şi se păstrează în pătule (coşare) ori pe podul caselor.

Porumbul trebuie cules, când s'a copt bine. Dacă nu e copt bine, se strică. Cine mănâncă mămăligă de porumb stricat se îmbolnăveşte de *pelagră*, o boală foarte grea, care omoară omul în doi-trei ani.

Clasificare. — Grâul, orzul, secara, ovăzul şi porumbul se chiamă bucate sau cereale.

Tot cereale mai sunt: meiul şi hrişca.

Cerealele sunt plante, cari, ne dau boabe cu cari ne nutrim noi, oamenii, sau pe cari le dăm vitelor.

DE CETIT. — Sunt mai multe feluri de porumb. La noi se seamănă mai mult porumb cicantin, hangan şi portocaliu. Porumbul **hangan** are boabe mari şi de coloare galbenă deschis.

Porumbul **portocaliu** are boabele mari şi de coloare galbene aprinse (portocalie). Cel mai de preţ şi care rodesc mai mult sunt cei **cicantini** cu boabele mici şi galbene-roşietice, la coloare.

Coşare de porumb.

Porumbul e hrana de căpetenie a săteanului. Boabele măcinate mărunt se chiamă făină (mălaiu). Din făina de porumb se face mămăligă, care e mai puţin hrănitoare decât pâinea.

Porumbul se prăşeşte (sapă) întâia oară, când e în patru frunze, iar peste trei săptămâni, porumbul se mușuroleşte.

La mușuroit, se răreşte lăsându-se într'un fir şi altul de porumb, atât loc cât ar puteă dormi o oaie. Lăsat des, porumbul creşte subţire şi nu leagă. Săpatul se face cu rariţa, când porumbul e pe rânduri, şi cu sapa când e semănat prin împrăştiere.

Pelagra. Când porumbul este stricat, ori când făina se amăreşte (incinge) se naşte într'însa un fel de otravă. Oamenii, cari mănâncă mămăligă dintr'o astfel de făină, capătă o boală primejdioasă numită **pelagră, liprică** ori **jupuită,** cum i se mai zice.

Cel atins de pelagră, întâiu are usturimi pe gât şi dureri de cap. Mâinile, faţa şi pieptul i se roşesc. Cum vine toamna, roşeaţa se ascunde, ca şi cum n'ar fi fost.

In primăvara a doua, omul atins de pelagră capătă iarăş roşeaţă, durerile de cap sunt mai rele şi are teapăt.

In primăvara a treia, pe lângă durerile de anii din urmă, boi-

navul simte furnicări de trup, vuiet în cap şi prin urechi şi de multe ori îşi sare din minţi. Cei mai mulţi pelagroşi în nebunia lor se omoară.

Ca să nu ne îmbolnăvim de pelagră, să mâncăm mămăligă de porumb copt bine şi păstrat bine. Să măcinăm porumb câte puţin, căci măcinând mult, chiar bun fiind porumbul, făina se încinge (aprinde) şi se amărăşte.

Când cineva e atins de pelagră, să mănânce numai pâine şi mâncări hrănitoare. Să se caute din pripă, arătându-se la doctor. Cine întârzie cu căutarea pelagrei grăbeşte către mormânt. E mai uşor să te păzeşti de boală decât să te lecueşti de ea.

201. LUNA.

(Cetire).

Bunul Dumnezeu, în dragostea cea mare ce are pentru om, l-a înconjurat cu tot ce e frumos. Cine n'a simţit plăcere, într'o seară senină de vară, când cerul este împestriţat cu mii şi mii de stele, unele mai strălucitoare decât altele? Şi cine nu simte plăcere, când în zarea răsăritului se iveşte întâiu, o roşeaţă şi apoi se ridică ca o roată, frumoasa lună? Şi care stea ni se pare mai frumoasă decât luna?

Dacă ne uităm cu băgare de seamă la lună, vedem că faţa ei nu este peste tot luminată în acelaş chip. Unele părţi mai puţin luminoase ne par cenuşii şi seamănă cu nişte pete.

Când ne uităm la lună cu o ochiană, o vedem mult mai aproape de noi şi atunci se arată mai lămurit.

In unele părţi deslusim munţi înalţi, în altele câmpii întinse, dealuri, văi şi prăpăstii.

Tara aceasta ciudată a fost studiată cu multă băgare de seamă. Invăţaţii au măsurat, au desemnat fiecare munte, fiecare vale, fiecare şes.

Acum în urmă, s'a făcut chiar fotografia lunii, după cum se fotografiază oamenii şi clădirile.

Ce e drept, ciudata călătorie ar fi, să meargă cineva până la lună. Ce plăcere ai simţi, să ai aripi şi să sbori până la dânsa, sau cel puţin să te poţi urcă la ea cu balonul? Dar este cu neputinţă. Dacă te urci numai câţiva kilometri dela pământ în sus, nu mai este aer, nici să respiri, nici să se urce balonul. Aşadar, nimeni nu poate să ajungă şi nu va ajunge niciodată la lună.

Dar dacă corpul nostru nu se poate ridică prea sus, gândul ni se poate duce oriunde şi el se ridică fără piedică, până la locurile cele mai îndepărtate. Nu putem dar să facem o călătorie cu închipuirea până la lună? Dacă drumul acesta l-am face cu trenul, ne-ar trebui 400 de zile. Drumul ar fi cam lung! Dacă am puteà merge aşà de iute ca o ghiulea de tun, am face 13 ore. Aceste călătorii închipuite ne dau o ideie despre distanţa cea mare, ce este dela pământ până la lună.

Să zicem c'am ajuns! Iată-ne într'un loc stâncos, potmolit de pietre mari, grămădite unele peste altele. In jurul nostru se ridică: munţi înalţi, vârfuri ascuţite, creştete ştirbite. Să ne urcăm pe culmea cea mai înaltă. Ajungând în vârf, vedem că muntele este surpat, privirea ni se cufundă într'o prăpastie: ne aflăm pe un vulcan, care nu mai aruncă lavă! E stins! Muntele, pe care ne-am urcat, este unul dintre cei mai înalţi din lume. El are o înălţime de 6000 metri.

Deacolo vedem în depărtare. Jos, sub picioarele noastre zărim: povârnişuri repezi, văi adânci, dărâmături de stânci, crăpături, prăpăstii. In jurul nostru, cât ajunge privirea, sunt munţi şi vul-

cani. Munţii lunii sunt alcătuiţi din piatră albicioasă semănând cu tibişirul. Ei se văd de noi ca nişte pete albicioase, iar şesurile se văd ca nişte pete negre.

In această lume ciudată nu este aer, nu este apă. Nimic nu înmoaie arşiţa soarelui; acolo nu este ca pe pământ, unde o zi dulce şi căldicică răspândidă peste tot, scaldă toate lucrurile. Acolo, soarele dogoreşte, arde; dar la umbra unei stânci e frig de ghiaţă. Toate locurile sunt sterpe, toate stâncile sunt goale. Nu se văd nici păduri, nici livezi; nici o buruiană nu creşte în lună, deoarece nici o verdeaţă nu poate trăi fără aer şi fără apă. Nu sunt nici animale, nici locuitori.

In lună, din pricina lipsei de aer, nu se poate auzi nici un zgomot. O linişte veşnică stăpâneşte pretutindeni.

Dacă depe vârful munţilor din lună şi-ar puteă aruncă cinevà ochii spre cer, ce privelişte uimitoare ar aveà! Soarele este strălucitor, ziua este luminoasă; şi cu toate acestea cerul se înfăţişează ca un văl negru presărat peste tot cu stele. Şi tot privind pe cerul lunii, ar vedeà un disc luminos şi strălucitor, care seamănă cu o lună, dar cu o lună de patruzeci şi nouă ori mai mare, decât aceea ce luminează nopţile noastre pe pământ! Discul acela are şi el pete felurite. E pământul nostru, care-i de 49 de ori mai mare decât luna.

Pământul văzut din lună, pare tot aşà de strălucitor, precum pare luna, văzută depe pământ.

---

202. OCUPAŢIA RUSEASCĂ, REGULAMENTUL ORGANIC.

(Istorie).

In urma revoluţiei lui Tudor Vladimirescu, Turcii orânduesc în ţările române domni pământeni: In Muntenia pe *Grigore Ghica* şi în Moldova pe *Ioan Sandu Sturza*, cari domnesc 6 ani.

Amândoi au fost foarte binevoitori către popor, căruia i-au făcut multe înlesniri de traiu.

In această vreme se iscă un răsboiu între Ruşi şi Turci.

Aceştia din urmă sunt bătuţi şi din această pricină, la 1820, Ruşii iau dela Turci, zălog ţările române.

Ioan Sandu Sturza şi Grigore Ghica sunt nevoiţi să părăsească domnia, iar ţările rămân sub stăpânirea rusească, dela 1828 până la 1834.

Ruşii în timpul celor 6 ani de stăpânire, au dat legi ţărilor române, legi cari sunt cunoscute sub numele de *„Regulamentul organic"*, iar în 1834, când Ruşii ies din ţările române, silesc pe Turci să o cârmuiască după acest regulament.

Regulamentul organic aveà şi părţi bune şi părţi rele: dar mai multe părţi rele decât bune. Părţile bune erau că veniturile ţării în loc de a curge numai în pungile domnilor, se întrebuinţau la întâmpinarea feluritelor nevoi ale ţării. Aşà, afară de şcoale, se înfiinţară judecătorii, se luară măsuri pentru facerea şoselelor şi pentru luminarea oraşelor, se făcură „coşerile de rezervă" în cari se strângeau grâne în anii mănoşi, ca să se îndeplinească nevoile în anii de lipsă.

Partea rea a acestui regulament erà că dădeà drepturi numai boierilor, iar ţăranilor nu li se aduceà nici o înlesnire. După acest regulament, boierii au fost scutiţi de orice dare; cei cari plăteau dări erau

numai țăranii. Țăranul făceà boierului clacă de 24 de zile pe an, și fiecare familie plătià pe 'deasupra un bir de 30 de lei.

Sătenii nu se puteau mutà depe o moșie pe alta, până nu plătiau dările pe 5 ani înainte și până nu lăsau casa și grădina pe seama boierului, fără despăgubire. 'In schimb, nu aveà nici un drept; nu puteau să intre în slujbe, n'aveau drept să intre în școlile mai înalte și nu puteau înaintà în rangurile militare.

Regulamentul organic este pus în aplicare de generalul Kiselef și ține până la 1848.

203. KISELEF ȘI MEHEDINȚEANUL

(Cetire).

In vara anului 1831, isbucnise holera în București. Se închiseseră toate barierele cu un „cordon militar". Kiselef, puternicul stăpânitor deatunci al Munteniei, ieșise într'o zi, să se plimbe cu droșca. A ieșit din București, s'a plimbat prin împrejurimi și se întoarce apoi pe altă cale. La barieră, sentinela, un mehedințean, se puse cu pușca în drumul lui Kiselef".

— „Inapoi, că dau foc?"

Kiselef se ridică în trăsură și zise:

— Eu sunt generalul Kiselef".

— „Poți să fii. Du-te la căprarul meu și adu hârtie, că poți trece !"

Generalul se coborî jos, scoase un napoleon și-l întinse soldatului.

— „Iacă, frate, bacșiș și lasă-mă să trec".

Mehedințeanul, plecă pușca și zise blând:

— „Domnule, e holeră în oraș, nu pot pune

mâna pe bani. Dacă vrei să mă cinstești, aruncă-mi, căci din mână n'am voie să iau".

Kiselef aruncă napoleonul. Soldatul puse piciorul pe galben, ca să-l ia în stăpânire, apoi întinse pușca.

— „Indărăt!"

Și soldatul a tras cocoșul și a pus arma la ochi. Generalul a trebuit să se întoarcă. Ajuns pe altă cale în București, Kiselef a poruncit să se afle numele soldatului, i-a mai dai doi napoleoni și l-a făcut căprar.

204. MOARA, MACINATUL.

(Științe Naturale).

Grânele și porumbul se macină în mori.

Morile sunt de trei feluri: *de apă, de foc și de vânt.*

Morile de apă sunt așezate pe râuri sau pe iazuri. Țara noastră fiind străbătută peste tot locul de râuri, morile de apă sunt cele mai numeroase.

O moară de apă este o clădire de cele mai multe ori de lemn, așezată pe malul râului. Apa din râu, când e aproape de moară, curge mai repede pe un jghiab anume făcut, care se numește *lăptoc.*

Din lăptoc, apa cade peste o roată mare. Această roată are dejurîmprejur niște scobituri. Apa izbește cu putere în aceste scobituri și roata se învârtește.

Grindeiul (osia) acestei roți se întinde până înlăuntrul morii, și fiind prins de roată se învârtește și el. Inlăuntrul morii, grindeul mișcă o altă roată cu măsele. Roata cu măsele învârtește un sul așezat de sus în jos, numit fus, de care e prinsă o piatră

mare şi grea, numită *piatră de moară*. Această piatră, numită *alergătoare*, se învârteşte deasupra unei alte pietre nemişcată, numită *zăcătoare*. Deasupra pietrei mişcătoare, printr'o deschizătură cad boabele din *coş*.

Moară de apă.

In coş, se toarnă boabele de grâu, ori de porumb. Din coş, boabele cad prin deschizătura pietrei deasupra care se învârteşte mereu, între cele două pietre. Aci, grăuncele se sfarmă, prefăcându-se în făină. Făina curge într'o ladă mare.

Pietrele se pot apropia ori îndepărta unele de altele, după cum vrem să fie făina mai măruntă, mai măricică. Când pietrele sunt prea îndepărtate unele de altele, boabele abia sunt sfărâmate şi căpătăm crupe, când măcinăm porumb; uruială, când măcinăm pâini albe.

Înăuntrul morii.

Morile de apă se strică de câte ori vine apa mare şi rupe iezătura. Iarna, când apa e îngheţată, morile iarăş nu umblă.

Pe căldurile cele mari, când apa scade, ele merg cu greutate.

Oamenii au născocit *mori de foc*, cari pot umblă totdeauna. In aceste mori, purtate cu maşini, pe lângă făină se mai face şi grisa. Morile de foc se găsesc mai ales la oraşe.

Morile de vânt au nişte aripi mari pe cari le poartă vântul, când bate. Aceste mori se găsesc mai ales în Dobrogea.

Sătenii mai bogaţi au la gospodăria lor râşniţe, pe cari le poartă singuri cu mâna şi-şi macină singuri, ori de câte ori au nevoie.

Omul care poartă moara, se chiamă morar. Dacă moara e de apă sau de vânt, morarul trebuie să ştie şi stoleria. Morarii de regulă sunt sfătoşi. Ei ştiu ţine de urît celor cari vin la măcinat spunându-le glume şi poveşti.

Moară de vânt.

La morile de foc se mai găseşte şi câte un meşter, numit mecanic. El drege maşina, ce poartă pietrele, ori de câteori se strică...

GHICITOARE.

Pe poduri ferecate,
Trec mii nenumărate:
Şi le taie capetele
Şi le schimbă numele.
Ghici, ce e?

---

205. LA MOARA.

(Cetire).

Odată am fost la moară. Pitită lângă parau, aşezată trainic pe taraşi (stâlpi) negri de stejar, par'că se feriă de vederea oamenilor, sub o şandrama largă cu streşinile mari şi aşà de joase, încât pisicile puteau sări depe pământ pe acoperiş. Erà durată (făcută) din bârne şi erà aşà de tare încât trecuseră peste ea fără s'o clintească, toate viforile anilor. Un val iute de apă venià din pârâu pe un sghiab negru de scânduri şi roata cu speteze, izbită, tresărià ca din somn şi prindeà să se învârtească zornic. Inlăuntru, pietrele porneau o huruială înăbuşită şi teica bătèa un tact regulat.

O, Doamne! Ce frumos e să stai la moară şi să asculţi, aşà, serile când oamenii stau de vorbă împrejurul focului!

Nu te mai simţi obosit de munca zilei şi ai trăi şi iar ai trăi, mereu ai trăi în asemenea lume. Dacă-i senin, e frumos fiindcă stelele strălucesc depe cer; dacă-i nor, e frumos, fiindcă norii trec rânduri, rânduri pe deasupra ta; dacă-i lună, e frumos fiindcă se văd umbrele sălciilor şi ale

plopilor; dacă-i întuneric, e frumos, fiindcă oamenii stau mai strânşi împrejurul focului şi mai apropiaţi unii de alţii; chiar ploaie şi vânt de-ar fi, tot e frumos, căci zăvoiul răsună, apa cade prin scocuri, roţile se învârtesc şi moara huruie.

---

206. EXPLICAREA SIMBOLULUI CREDINŢEI.

(Religie).

Articolul I. — *Cred într'unul Dumnezeu, Tatăl atotţiitorul, făcătorul cerului şi al pământului, văzutelor tuturor şi nevăzutelor.*

Prin cuvintele: *Cred într'unul Dumnezeu,* noi credem şi mărturisim că este numai un singur Dumnezeu, care a făcut întreaga lume. In porunca a doua din Decalog se şi zice: *Eu sunt Domnul Dumnezeul tău, să nu ai alţi Dumnezei afară de mine.*

Noi zicem lui Dumnezeu *„Tatăl"*, pentrucă el a făcut întreaga lume, el ne-a făcut după chipul şi asemănarea sa la cele sufleteşti şi el îngrijeşte de noi ca un tată.

Atotţiitorul îi zicem, pentrucă el le stăpâneşte pe toate, le ţine pe toate, sub a sa stăpânire.

Prin vorbele: *„Făcătorul cerului şi al pământului, văzutelor tuturor şi nevăzutelor"*, noi înţelegem că Dumnezeu a făcut, prin puterea sa cea mare: pământul, cerul, şi toate câte sunt în cer şi pe pământ, pe cari le vedem şi pe cari nu le vedem. Priviţi spre cer: la soare, la lună, la nenumărate stele, priviţi la păsări: la pământul înfrumuseţat cu plante, flori şi arbori de tot felul; vedeţi: mările şi râurile, priviţi la munţii cei înalţi, în fine priviţi la fiinţa

cea mai aleasă între toate făpturile şi toate vă vor spune, că Dumnezeu este creatorul lor!

Articolul II. — *Şi într'unul Domn Isus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, unul născut carele din Tatăl s'a născut mai înainte de toţi vecii. Lumină din lumină, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, născut iar nu făcut, cel de o fiinţă cu Tatăl, prin carele toate s'au făcut.* Prin articolul acesta noi mărturisim şi credem, că Domnul nostru Isus Hristos este fiul lui Dumnezeu.

„Unul născut" înseamnă că numai el singur s'a născut din Tatăl; toţi celalţi suntem făcuţi de mâna cea puternică a lui Dumnezeu şi ne numim fiii lui, pentrucă primim învăţăturile lui, date nouă prin Fiul, prin Domnul nostru Isus Hristos.

„Carele din Tatăl s'a născut, mai înainte de toţi vecii înseamnă că Domnul nostru Isus Hristos s'a născut din Tatăl, înainte de a fi fost lumea.

Prin: *„Lumină din lumină, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat"* înţelegem că Isus Hristos este Dumnezeu adevărat, având aceeaş putere ca şi Dumnezeu Tatăl, întocmai ca o lumină dintr'altă lumină.

„Născut, nu făcut" înseamnă că Isus Hristos este născut din Tatăl, iar nu făcut de Dumnezeu, cum sunt făcuţi ceilalţi oameni.

„Cel de o fiinţă cu Tatăl" înseamnă că Isus Hristos Fiul, este una şi aceeaş fiinţă Dumnezeească cu Tatăl. „Eu şi atăl una suntem".

Prin urmare şi Domnul nostru Isus Hristos ca şi Dumnezeu Tatăl sunt cei *„prin cari toate s'au făcut"*. Toate printr'însul (prin Isus) s'au făcut şi fără de dânsul nimic nu s'a făcut, ce s'a făcut.

---

207. FACEREA PÂINII, MĂMĂLIGA.

(Ştiinţe Naturale).

Facerea pâinii. Aţi văzut pe mamele voastre, cum fac pâinea? Dacă vă veţi uită cu băgare de seamă, veţi vedeà că întâiu cern făina de grâu ori de secară, trecând-o prin sita cea deasă, apoi o pun în covată (copaie).

Frământarea aluatului.

Ia apoi câtiva pumni de făină într'un vas (castron, strachină), apoi toarnă deasupra apă căldicică. Tot acolo pun o bucătică de drojdie de bere. Frământă apoi bine: aceasta e *plămada*.

Plămada o pun la căldură, unde creşte. Când a crescut destul, o răstoarnă în covata cu făină, adaogă sare şi apă căldicică şi frământă mereu până n'a mai rămas nici un cocoloş.

Pun apoi covata cu tot aluatul iarăş la căldurică şi acoper cu o învelitoare curată.

In timpul acesta, focul duduie şi înfierbântă cuptorul. Când coca din covată a crescut şi când cuptorul e destul de ars, gospodinele iau bucăţi de coca, le crestează la mijloc şi le pun în cuptor cu lopata.

Peste un ceas, pâinea e gata: rumenită, căldicică şi moale.

Unii oameni au obiceiul de mănâncă pâine caldă, rău fac, căci se pot lesne îmbolnăvi.

Toate fetiţele ar trebui să se deprindă a face pâine.

Gurile rele spun că ele mai degrabă ştiu s'o mănânce, decât s'o facă.

Mămăliga. Ţăranii noştri mănâncă mai mult mămăligă decât pâine. Mămăliga se face lesne de tot.

Iată cum: iei ceaunul (căldarea), pui apă în el şi-l aşezi pe pirostii, în bătaia focului. Presari, deasupra apei din ceaun, o mână de făină cernută şi pui sare. Când apa fierbe, pui făină: potriveşti să nu fie nici prea multă, nici prea puţină.

Când e fiert destul, o mesteci cu meleşteul (culişeul, făcăleţul) până o faci ca o alifie, o tepşeşti cu o lopăţică, o laşi puţin de se coace, apoi o răstorni şi... poftă mare!

208. ZICALĂ.

„Hai, Ioane, la prăşit"
„Nu pot. M'am îmbolnăvit!"
„Hai, Ioane, la mâncare?"
„Unde-i lingura mea mare?"

209. IN IUNIE.

(Memorizare).

Porneşte vara cu temeiu,
E luna florilor de teiu;
Şi arşiţa îşi face loc,
E luna florilor de soc.
Ce hoaţă! Are-al ei alaiu
De flori, miresme şi din Maiu
Să-i fure-i place — de te miri —
Podoaba lui de trandafiri.

Ce seri cu ochi blânzi, senini,
E luna florilor de crini.
In lungă zi la muncă ieşi,
E luna rumenei cireşi.
Nopţi scurte, somn fără gândiri,
E luna spornicei rodiri.
Păduri de fire poartă spic,
E viaţă 'ntr'un grăunte mic.
Ce seri cu ochi strălucitori,
E luna miilor de flori;
Numai miros de adieri,
In taina gingaşelor seri.

210. RENAŞTEREA.

(Istorie).

G. Asaki (1788—1869), Veniamin Costache 1768—1846). Gh. Lazăr 1779—1823), Heliade Rădulescu (1802—1872).

Intre înaintaşii noştri au fost unii, cari învăţau prin ţări străine şi apoi întorcându-se la noi, îndemnau pe fraţii lor la o viaţă mai omenească, îi învăţau să-şi lumineze mintea şi să lucreze pentru înălţarea ţărilor surori. Alţii, măcar că învăţaseră prin cele străinătăţi, dar pătrunşi de dorul de a vedea pe fraţii lor luminaţi, îi ajutau cu ce puteau, fie cu averea, fie cu stăruinţa. Intre aceştia au fost şi *G. Asaki*, *Veniamin Costache* şi *Gheorghe Lazăr*.

Gheorghe Asaki, s'a născut la Herţa şi a învăţat prin străinătăţi: la Lemberg, la Viena şi la Roma. Intorcându-se în ţară, fu numit profesor la şcoala cea mai înaltă de atunci (Academia grecească) de la mitropolia din Iaşi. Toată viaţa a lucrat pentru propă-

şirea ţării lui, când ca profesor, învăţând pe elevi ingineria, când ca cetăţean, deschizând ochii poporului. El îi făcù să vadă cât e de greu şi de ruşinos, să se înalţe sprijinindu-se, când pe Ruşi când pe Turci. Tot el îi învăţă cât de frumos ar fi, ca Românii să se cârmuească singuri şi să ajungă liberi de stăpâniri străine. El pregăteşte pe fraţii lui pentru revoluţia dela 1848 şi are norocul să vadă unirea şi domnia unei familii vestite, care ne cârmueşte şi astăzi. N'are însă bucuria să vadă şi neatârnarea, căci moare cu câţiva ani mai înainte.

Gheorghe Asaki.

Asaki este începătorul teatrului naţional din Iaşi. El este alcătuitorul câtorva cărţi de şcoală. A scris fabule pe la diferite ziare şi a lucrat cu mitropolitul Veniamin Costache la facerea unei şcoli, unde să înveţe şi fiii preoţilor şi ai sătenilor, căci pe acea vreme fiii de preoţi şi de săteni n'aveau dreptul să înveţe în şcoli mai înalte. I s'a ridicat statuă la Iaşi.

Veniamin Costache (1768—1846) se trăgeà dintr'o familie boierească veche, care dăduse lui Ştefan Vodă căpitani vestiţi. Mai întâiu e episcop la Huşi, apoi mitropolit la Iaşi. El se ocupă în deosebi de şcoale. Până la dânsul numai fiii boerilor aveau

dreptul să înveţe în şcolile mai înalte. Fiii de răzeşi (moşneni) deabià aveau dreptul să înveţe carte pentru preoţie.

Veniamin om cu durere de inimă pentru popor, se gândì la nedreptatea aceasta şi de aceea înfiinţează Seminarul dela Socola, de lângă Iaşi, care şi astăzi îi poartă numele.

El fu şi un mare cărturar pe vremea lui şi om de ispravă. Iubià dreptatea, dela care nu dădeà în lături, ajutà pe cei nevoiaşi; iar când erà chemat la sfatul ţării, totdeauna apărà peoropsitul popor, care după „regulamentul organic" aveà numai sarcini, iar drepturi nici unul.

Veniamin Costacke.

Gheorghe Lazăr.

Gheorghe Lazăr (1779—1823). După cum Asaki lucrează în Moldova pentru deşteptarea poporului, tot aşà lucrează în Muntenia, Gh. Lazăr

El este transilvănean de baştină. Învaţă la Cluj şi la Viena, iar după ce sfârşeşte studiile, este numit profesor la Sibiu.

El erà un bun Român, care prin cuvântările sale frumoase, căută să arate că şi Românii din Ardeal au aceleaşi drepturi că şi Ungurii; din această pricină fu nevoit să treacă în Bucureşti, în 1816.

Aici are de luptat cu multe greutăţi, pânăce deschide o şcoală într'o chilie joasă, cu geamurile sparte şi cu soba stricată. Lazăr, însufleţit de dorul de a învăţà pe fraţii lui, se necăjià, cum puteà şi erà mulţumit, că şcolarii îi sorbiau vorbele. Cinci ani stete în Bucureşti, când învăţând carte pe şcolari, când pregătind pe Români pentru mişcarea dela 1821.

— Heliade Rădulescu.

Strâmtorat, prin răscoala lui Tudor Vladimirescu, plecă în Transilvania, unde muri şi fu îngropat în satul său de naştere Avrig. Pe crucea lui stă scris:

Precum Hristos pe Lazăr din morţi a înviat,
Aşà tu pe Români din morţi ai deşteptat.

Urmaşul lui Gh. Lazăr a fost Ion Heliade Rădulescu (1802—1872) un mare luptător pentru luminarea Românilor. Şi lui Gh. Lazăr şi lui I. H. Rădulescu, li s'au ridicat câte o statuă în Bucureşti.

211. ŞCOLILE DIN IAŞI.

(Cetire).

Mitropolitul Veniamin Costache crescuse cu a sa cheltuială doi fii de preot şi-i trimisese la învăţătura înaltă prin ţări străine, apoi le dete slujbe şi cinste în Moldova. Dar boierii cei mari se uitau urît la Veniamin pentru această faptă, căci pe atunci erà obiceiul ca numai boierii să aibă dreptul la învăţătură şi la slujbe.

Supăraţi se duseră într'o zi la mitropolit şi ziseră:

„Prea Sfinţite Părinte, sunteţi boier ca şi noi şi aveţi datoria să ne sprijiniţi şi să nu întindeţi mână de ajutor sătenilor, ca să se urce pe ruinele fiilor noştri. Căci numai boierii au ţinut Moldova, boierii al căror cap sunteţi chiar Prea Sfinţia Voastră".

— „Să mă iertaţi! Eu nu sunt cap şi părinte al boierilor, ci al bisericii şi al neamului. Trebuie s'ajut pe toţi deopotrivă şi mai ales pe săraci, pe văduve şi pe orfani. E o nebunie să mai credem că noi, boierii, suntem aleşii lui D-zeu. Aleşi sunt toţi acei, cari au inimă şi minte, toţi cari pot să se ridice prin învăţătură şi bună purtare. Ziceţi că fiii voştri se duc spre prăpastie şi averile spre ruină? Dar de ce nu vă ajutaţi fiii, ca să nu vă alunece din păcate în păcate?

De ce nu creşteţi în frica lui Dumnezeu? Să ştiţi că au să vă întreacă sătenii, că sunt vrednici; şi degeaba vă luptaţi voi, vă puneţi stavilă vredniciei, degeaba voiţi, cu lemnul putred să faceţi slujba lemnului verde. Nu eu ridic pe ţăran; se ridică el prin puterile lui şi prin slăbiciunea voastră!"

Boierii tăcură, iar mitropolitul începù să se plimbe prin odaie.

„Şi la urmă, boierilor, îmi scoateţi ochii, că întind mâna de ajutor, să se ridice pe umerii voştri? Cari sunt, rogu-vă, cari sunt aceia, pe cari i-am ridicat?".

Boierii cu gura pe jumătate:

„Cei doi fii de preot".

Veniamin stete pe loc uitându-se cu milă la boieri.

Por boieresc pe la 1800

„Aceia? Apoi eu i-am ridicat? I-am luat eu proşti din sat, aşà cum i-am găsit şi i-am trântit în slujbe mari după obiceiul cum se ia un fiu de boier şi se ridică tocmai acolo? Pe aceşti doui i-a ridicat învăţătura lor, mintea lor, boieri! Capul lor şi vrednicia! „E adevărat, Prea Sfinte Părinte, dar nu e bine!" „Nu e bine să pun pe fiecare la locul său, nu e bine să ridic vrednicia deasupra ticăloşiei şi mintea deasupra prostiei? Nu e bine că avem şi noi în Moldova oameni deşteptі, cu învăţătură? Atunci, cum e bine??"

„Nu e bine, Prea Sfinte Părinte, căci aţi făcut o nedreptate"....

„Cui? Ţării? lui Dumnezeu? ori vouă? Cine vă opreşte să nu daţi şi voi copiii la învăţătură şi să-i creşteţi cu bune purtări".

„Nu nouă, ci celorlalţi fii de popă, că, de ce, Prea Sfinte Stăpâne, ajutaţi numai pe unii? De ce numai pe aceştia îi îndemni la învăţătură? Decât să răsvrăteşti gândurile tuturor preoţilor, mai bine să nu fi ajutat nici pe aceşti doi..."

Mitropolitul se oprì din umblet, se uità lung la boieri şi duse mâna la frunte, ca şi când ar fi înţeles o greşală care a făcu-o.

„Aveţi cuvânt, boieri", zise el încet şi gânditor. Iar boierilor le râdeà inima că au biruit pe mitropolit. Ei se sculară şi făcură metanii fătarnice, vrând să plece.

„Aşà dar, Prea Sfinte Stăpâne — ziseră şi ei ieşind, ne-am înţeles".

„Nu, zise Veniamin. Şi am să-mi îndrept greşala cu cei doi fii de preot. Nu voiu să fac nedreptate celorlalţi preoţi".

„Şi cum gândeşti Prea Sfinte, să îndrepţi nedreptatea?"

„Iată, vă făgăduesc să chiemăm la învăţătură pe toţi fiii de preot. Am să deschid un seminar pentru creşterea tuturor fiilor de popă".

Boierii rămaseră ca trăsniţi. Ce-au ţinut ei cu vorba, şi unde au ieşit lucrurile? Şi muşcându-şi buzele, au plecat, căindu-se că au venit la mitropolit.

Veniamin a prins din vorba boierilor un gând mare şi lăudat de o veşnică pomenire. In curând deschise în Iaşi o şcoală, în care toţi fiii preoţilor, ai văduvelor învăţau carte, la învăţători anume aduşi de mitropolit cu a sa cheltuială. Şi d'aci înainte s'a străduit şi mai cu inimă pentru luminarea şi creşterea fiilor de ţărani, întru lauda neamului românesc şi binecuvântarea de veci a cerului.

212. TRIFOIUL ŞI LUCERNA (Întreţinerea lor).

(Ştiinţe Naturale).

Trifoiul şi lucerna sunt nutreţurile cele mai de căpetenie. Ele înlocuesc cu folos livezile (fâneţele naturale).

Le prieşte mai ales în anii calzi şi umezi. Le pasă puţin de frig, înainte de a le fi crescut tulpinele. Le merge bine într'un pământ arat adânc, gras, puţin văros şi bine scurs.

Se seamănă prin împrăştiere, începând dela finele lui Februarie, pe un pământ bine mărunţit.

Prepeleag.

Când vrem să facem fân din trifoiu, îl cosim la începutul înfloririi. Poate dă astfel 3—4 coase pe vară. Când însă îl dăm la vite de verde, îl cosim când este înalt de şase degete. Dacă vrem să-l păstrăm, îl lăsăm întâi mai întâiu, pe câmp, până se svânteză. Îl punem apoi pe capre (prepeleaguri), anume făcute. Când e destul de uscat, îl clădim în clăi, ori stoguri.

Lucerna se păstrează greu pe iarnă, din pricină că uscându-se îşi pierde frunzele şi rămân numai coatoarele.

O putem păstră în modul următor:

Când nu s'a uscat încă bine, o strângem şi o clădim la un loc cu paie uscate. Punem un rând de paie, unul de lucernă şi tot aşă până când o mănuim. Ea nu se încinge astfel, căci umezeala din ea este absorbită de paiele uscate.

In chipul acesta, ea nici nu se sfărâmă. Iarna tăiem claia de sus în jos şi o dăm la vite astfel amestecată cu paie.

Capre p. trifoiu

Lucernăriile şi trifoiştile trebuiesc împrejmuite ca să nu le bătătorească vitele.

Iarna, când e zăpadă, cărăm gunoiu şi-l împrăştiem pe deasupra. La topirea zăpezii, acest gunoiu, amestecat cu apă, pătrunde la rădăcina plantelor şi le dă putere.

Tot primăvara, putem grăpă trifoiştile ori lucernăriile, cu o grapă de mărăcini. Prin grăpare, se curăţă şi locul şi se înviorează şi plantaţia.

DE CETIT. — Este un trifoiu cu tulpină târîtoare. Acesta are flori albe, creşte stufos şi rabdă mai bine seceta şi umezeala. De regulă se paşte.

Trifoiu cu torţei.

Trifoiu cu cuscută.

Trifoiul încărnat are floarea în chip de căpăţână lunguiaţă. E bun de cosit chiar prin Aprilie, înainte de orice nutreţ.

Trifoiul şi lucerna sunt plantele cele mai bune pentru gospo-

dările; cultivate pe o jumătate de hectar, pot hrăni cu prisosință doi boi, doi cai și două vaci; ba ne mai rămâne și pentru iarnă.

Vitele cornute, cari mănâncă trifoiul verde, chiar dacă l-am cosit, se pot îmbolnăvi. Vom lăsa dar brazdele să se pălească puțin la soare și numai după aceea le dăm la vite.

Trifoiul și lucerna pot fi nimicite de **torțel sau cuscută.** Semințele de cuscută sunt foarte mici. Aruncate la semănat, odată cu semințele de trifoiu ori lucernă, încolțesc, cresc și se înfășoară pe lângă firele de lucernă ori de trifoiu, unele după altele.

Ca să scăpăm de torțel, se coseşte planta în locurile atacate. Ardem apoi cu băgare de seamă, chiar acolo pe loc, tot ce-a fost cosit. Pe urmă desfundăm pământul ars și semănăm ovăz. Acesta înăbușește cuscuta ori torțelul și o omoară.

---

213. INGRIJIRILE DE DAT LIVEZILOR (FANEȚELOR).

(Cetire).

Livezi sau fânețe se numesc locuri cu iarbă, care crește dela sine. Tot fânețe sunt și locurile înierbate de om.

Păşunile, cari se numesc și imașuri, islazuri sau sahaturi, au iarba măruntă și slujesc numai la păscutul vitelor.

Fânul din fânețe se întrebuințează uscat la hrana de iarnă a vitelor. Livezile ridicate, când au ploi, dau fânul cel mai bun. Livezile mlăștinoase dau ierburi hățoase pe cari vitele nu le mănâncă decât la nevoie.

Terenurile așezate dealungul apelor curgătoare, sunt iarăș bune de livezi, dacă apa nu se revarsă peste dânsele.

Pentru ca livezile să dea o recoltă de fân bogată și bună la calitate, trebuiesc bine îngrijite.

Prin fânețe cresc plante nefolositoare ca: rogozul, pipirigul, lânarița; alteori cresc plante veninoase, ca: piciorul cocoșului, calca calului, cucuta de baltă. Aceste plante trebuiesc smulse de cu primăvară, până a nu înflori și rodi. Smulsul se face când iarba n'a crescut încă mare.

Mușchiul, când crește, înseamnă că pământul e sărac. El se nimicește prin grăpare bună și mai ales prin împrăștiere de gunoiu, iarna. Cele mai bune îngrășăminte ce le putem împrăștiă pe livezi, sunt: cenușa, funinginea și urina.

Locurile, înierbate de om, sunt cele mai bune. Cultivatorul trebuie să cunoască ierburile, cari plac vitelor și să aleagă pe cele, cari priesc locului, ce vrea să-l facă fâneață. Deasemenea trebuie să semene de acele ierburi, cari se coc în aceeaș vreme, pentruca la cosit să nu avem ierburi, cari s'au uscat, alături de altele, cari deabiă au început să crească.

Când pământul e gras și umed, cresc într'însul: iarba englezească, firișorul de livede, păiușul sau feștica înaltă, timoftica, coada vulpii, golomoțul, trifoiul roșu și alb și lucerna; apoi iarba vântului și iarba dulce de apă.

In pământurile sărace și uscate, pe lângă iarba englezească, trifoiul alb și golomoț, vom mai semăna și sparcetă, osigă sau iarba ovăzului, feștica oii și chiar piruț, care place cailor.

Cultivatorul trebuie să-și aleagă bine sămânța acestor plante bune despre cari vorbirăm, cumpărând-o dela locuri, de unde nu se păcălesc. E rău obiceiul, ce au unii cultivatori, cari, seamănă măturături (strohurile) de fân, pline cu semințe de buruieni netrebnice.

Când voim să înierbăm un loc, trebuie să avem

grijă ca pământul să fie afânat şi curat (fără buruieni).

E încă nevoie să gunoiem pământul, înainte de a-l ierbà, împrăştiind gunoiu toamna şi primăvara.

Muşuroaiele de cârtiţe, ce se văd pe fâneţe, sunt folositoare, dacă avem grijă să le împrăştiem primăvara, sau după fiecare cosire.

Fâneţele sunt de cea mai mare trebuinţă crescătorului de vite. Lăsate aşà, la voia întâmplării, cum se face pe la noi, nu numai că nu dau iearbă bună şi îndestulătoare, dar încă aduc şi pagube.

---

214. SECETA.

(Cetire).

E zi de vară. A crăpat pământul de secetă; parcă în văzduh ard limbi de foc, cari se lasă asupra ogoarelor de grâu cu spicul fără bob, cu paiele arse şi înegrite.

Foile pomilor s'au uscat pe ramuri, apele au scăzut, vitele rag de sete.

Soarele arde de săptămâni şi nici un pic de nor nu se arată. Totul parcă-i acoperit cu o pânză prăfuită, totul pare pustiu.

Din vârful dealului, vine la vale satul întreg. In cap coboară preotul îmbrăcat în odăjdii, cu cădelniţa într'o mână, cu evanghelia în cealaltă. Doi săteni, în fruntea mulţimii, duc o cruce mare de lemn, pe care e zugrăvit Domnul Hristos.

S'au oprit într'o poiană mare şi au căzut în genunchi cu toţii. Sute de ochi jalnici se îndreaptă spre cer, rugând îndurare dela Sfânta Fecioară.

Preotul, un bătrân cu barba albă, abià mai ţine cartea în mână. Ii tremură cuvintele, abià mai mişcă buzele. Se lasă la pământ şi se roagă...

„Iartă-ne, Doamne, dacă ţi-am gre.it!" Glasul abia-i răsună strâns de dureri şi suferinţi. Tot satul e îngenunchiat, femeile şi copiii îşi şterg lăcrămile cu batistele şi aşteaptă îndurarea de la Dumnezeu.

Iartă-ne Doamne!

Preotul strofeşte cu aghiazmă în câte patru părţi şi şopteşte rugăciunea: *„Slăvit eşti, Tu, Doamne, carele vezi toate cele rele ale oamenilor. Le uiţi, Tu, Doamne, şi aşà zici, că de va fi unul cu dreptate înaintea Ta, răsplata se va întoarce asupra celor necredincioşi. Ascultă rugăciunile turmei Tale păcătoase... Amin!"*

. . . . . .

Se împânzesc munţii de nori cenuşii. Cu cât creasta munţilor se întunecă, nădejdea sătenilor creşte. Pânza se întinde tot mai tare, ploaia începe a cădeà.

Mare eşti, Doamne, şi minunate sunt lucrurile Tale!

---

215. SIMBOLUL CREDINȚEI.

(Religie).

Articolul 3. — *Carele pentru noi oamenii și pentru a noastră mântuire s'a pogorît din ceruri și s'a întrupat dela Duhul Sfânt și din Maria Fecioara s'a făcut om.*

Articolul 4. — *Și s'a răstignit pentru noi în zilele lui Ponțiu Pilat și a pătimit și s'a înmormântat.* Deaci învățăm, că unii oameni n'au ascultat de învățătura lui; aceștia l-au răstignit. Răstignirea pe cruce erà pedeapsa ce se dădeà pe timpul Mântuitorului tuturor făcătorilor de rele. Această pedeapsă a luat-o și Mântuitorul dela oameni. A pătimit pe cruce, a murit și apoi l-au înmormântat. Acestea s'au întâmplat pe timpul când în Iudeia domnià Pilat, care de loc erà din Pont (provincie lângă Marea-Neagră).

Prin pătimirea pe cruce, Mântuitorul ne-a scăpat de păcatul strămoșesc. Noi suntem datori să respectăm Sfânta cruce, căci ea este semnul biruinței Mântuitorului asupra răului și să facem semnul crucii cu multă evlavie.

Articolul 5. — *Și a înviat a treia zi după scripturi.* Acest articol ne spune că a treia zi după moarte Mântuitorul a înviat din morți cu dela sine putere. El a înviat a treia zi „după scripturi", adică cum spune aceà și Sf. Scriptură prin graiul proorocilor.

Învierea Mântuitorului o serbăm noi creștinii la Paști.

Articolul 6. — *Și s'a înălțat la ceruri și șade deadreapta Tatălui.* Prin acest articol, noi mărturisim și credem, că Mântuitorul, după înviere, (și după ce s'a arătat apostolilor) s'a înălțat la ceruri, unde șeade deadreapta Tatălui, adică în deosebită mărire, și cinste dumnezeească. Isus Hristos s'a înălțat la ceruri, după 40 de zile dela învierea sa. Creștinii serbează înălțarea Mântuitorului, la 40 de zile după Paști.

216. MUREȘUL ȘI OLTUL.

(Cetire).

Trăià odată un împărat pe vârful unui munte, într'o cetate cu două turnuri.

Și odată, într'o vară, a plecat împăratul acela la un răsboiu și nu s'a mai întors.

Împărăteasa a trimes soli în toate părțile, să deà de urma soțului ei. Și s'au dus solii cercetând până la marginea lumii, și s'au întors după vreme îndelungată, fără bucurie.

Și aveà împărăteasa doi copii, cari se jucau în grădină, când a plecat tatăl lor să se răsboească; iar acum erau mari, flăcăi de însurătoare.

Unul crescuse în turnul despre miazănoapte, celalt în turnul despre miazăzi și erau feluriți la fire și la gândire; dar unul și unul la chip și la făptură.

Și s'au înțeles ei, să plece dealungul lumii și să caute pe tatăl lor prin lume. Mama lor a plâns și de bucurie și de durere, când a aflat de hotărîrea lor.

A plâns de bucurie că are flăcăi așà de vrednici; a plâns și de durere, că se temeà să nu-i piardă. Dar i-a povățuit să țină vecinic împreună, cum țin boii la jug și vecinic drumul unuia să fie drumul celuilalt. Și i-a binecuvântat și le-a dat voie să plece și iarăș i-a sfătuit să meargă în tovărășie nedesliptă.

Și au plecat flăcăii.

Dar abiă părăsiră cetatea părinţilor, şi au început să nu se înţeleagă la drum, că erau deosebiţi la minte şi la suflet.

Şi deacolo din creştetul muntelui, li s'a îndoit cărarea că, Mureşul a plecat spre miazănoapte iar Oltul spre miazăzi. Şi eră Oltul sfărîmicios iute din fire şi a apucat nebuneşte la vale, spre ziuă senină; iar Mureşul eră întunecat cu inima şi liniştit ca noaptea pacinică şi a apucat încet spre miazănoapte.

După câtăva vreme însă, pe Mureş l-a ajuns dor de fratele său şi deaceea s'a întors spre miazăzi, să-şi afle fratele, şi nu l-a mai aflat, ba i-a pierdut şi calea şi a apucat într'altă parte tot liniştit şi cu inima de pace.

Iar mama lor, când a văzut că ei s'au despărţit chiar dela casa părintească, a alergat să le curme drumul. Dar nu eră chip să-i ajungă, mai ales că ei fugiau în două părţi. Şi a plâns în părăteasa şi a rugat pe Dumnezeu să îndrepteze pe calea bună paşii băieţilor ei. Şi dintr'acel minut amândoi băieţii s'au făcut râuri şi râuri au rămas.

Şi deatunci, Oltul cel sfărîmăcios şi iute de fire a dat năvală prin ţări muntoase şi s'a asvârlit printre munţi cu prăpăstii şi s'a afundat în Turnul-Roşu, clocotind şi isbindu-se de stânci.

Şi deaceea lui i se cântă cântecul:

Oltule râu blestemat
Te-ai făcut adânc şi lat,
Că vii mare spumegat,
Şi cu sânge amestecat.

Iar Mureşul deatunci curge tot pe şes şi lin spre şesuri năzueşte liniştit şi încrezător şi de aceea i se cântă cântecul:

Mureş, Mureş, apă lină
Trece-mă'n ţară străină
Şi-mi fă parte de hodină.

---

217. REVOLUŢIA DELA 1848 IN TRANSILVANIA. AVRAM IANCU.

(Istorie).

Ungurii au fost totdeauna duşmani înverşunaţi ai Românilor din Transilvania. Din pricina lor, Românii se resculaseră la 1784, sub *Horia*, *Cloşca* şi *Crişan*, şi tot din pricina lor sunt nevoiţi să facă revoluţia dela 1848.

Avram Iancu.

Către acest an, Ungurii vroiau să scape de stăpânirea Austriei. Dar mai vroiau ca odată scăpaţi de Austria, să facă o Ungarie mare, în care să intre şi Transilvania. Românii nu voiau să fie o apă cu Ungurii, căci le cunoşteau răutatea.

Ei fuseseră deşteptaţi asupra naţionalităţii lor de: *Micu*, *Şincai* şi *Maior*, trei bărbaţi învăţaţi şi cu dureri pentru fraţii lor. Apoi mai aveau două gazete, în cari Românii îşi scriau păsurile lor. (Gazeta Transilvaniei şi Foaia pentru minte, inimă şi literatură).

La 3 Maiu, 1848, se adunaseră la 40.000 de Români, cu preoţii în frunte, pe câmpia de lângă Blaj, zisă şi „Câmpia Libertăţii", unde Simeon Bărnuţ, Român de inimă, arată tovarăşilor săi într'o frumoasă cuvântare, nenorocirea la care Ungurii aveau de gând să-i ducă. Se sfătuiră ce-i de făcut şi hotărîră, că mai bine să moară până la unul, decât să se unească cu Ungurii.

Acum încep grozăviile Ungurilor asupra Românilor. Unii sunt tăiaţi, alţii arşi de vii. Dar nici Românii nu se lăsară nerăsbunaţi: tot Ardealul fu numai foc şi pârjol.

Simion Bărnuţ.

In munţii dinspre Tisa, Românii au dus lupta înainte cu bărbăţie.

In fruntea lor se află viteazul munţilor, *Avram Iancu*. Acest Român făcù minuni de vitejie cu cetele sale de voinici şi de voinice, căci şi femeile luptau alăturea de bărbaţii lor. Ungurii fură bătuţi pretutindeni şi Avram Iancu nu lăsă din mână arma, până când n'a izbutit. Românii dovediră că nu mai voesc să trăească ca robi şi că la nevoie ştiu să-şi apere drepturile lor.

In urma acestei revoluţii, Românii căpătară mai multe drepturi. Toţi Românii trec deacì înainte egali înaintea legii. Ori cine se poate rugà în legea lui. Se desfiinţează iobăgia. Ori cine poate intrà în slujbe.

Românul nu piere.

---

218. LA TEBEA.

(Cetire).

Crişul alb este un râuleţ sglobiu, ce sare depe o treaptă de piatră pe alta. Trecând repede în jos, acest copil de munte, obosit de jocul său nebun, se aşterne lin pământului suriu. Undele lui lasă la stânga orăşelul românesc *Brad*.

Dela *Brad*, dacă ne ridicăm, pe şoseaua ce merge pe malul Crişului, dăm de satul *Tebea*.

In faţa bisericii stau două odoare scumpe pentru orice inimă de Român. La dreapta: *gorunul lui Horia*, la stânga: *mormântul lui Avram Iancu*.

Gorunul lui Horia.

Avram Iancu, craiul munţilor şi spaima Ungurilor, se odihneşte aici în pace.

In dimineaţa zilei de 10 Septembrie 1872, l-au găsit mort cu fluierul lângă el, în casa unui co-

vrigar din Baia de Criș. L-au găsit alături cu fluerul din care jelise nădejdile unui popor. L-au dus la groapă și l-au așezat să doarmă somnul de veci.

Mormântul este împrejmuit cu un gard de coloare albă. In laturea de către soare-apus, se ridică pe un trunchiu de piatră, o cruce înaltă de 3 metri. Pe crucea sfărâmată de Unguri mai anii trecuți, se vedeau săpate următoarele cuvinte: „Avram Iancu, advocat, prefectul legiunei gemene în anul 1840—49. Mort 1870".

In cele patru colțuri ale mormântului, fură plantați de către Românce evlavioase și pline de respect către cel ce zace aici, patru brazi, pe care mai în urmă i-a nimicit furia Ungurilor neîmpăcați. In locul celor patru brazi, astăzi se văd patru trunchiuri.

Mormântul lui Iancu

Mormântul lui Avram Iancu este umbrit de „gorunul lui Horia". Acesta este un stejar măreț, care se zice că a umbrit cu coroana sa verde pe Horia, când împreună cu tovarășii săi Cloșca și Crișan, făuriau planul revoluției dela 1874.

La gura gropii lui s'au pus cuvinte de jale, dor și de nădejde:

Și când va veni dușmanul,
Să vă ia pământ și drept,
Românii! scuturați stejarul
Ca din somn să mă deștept...

La o înălțime de un stat de om, abiă cinci oameni pot ocoli acest bătrân copac. Sute de ani a trăit, sute și iarăș sute de erni și-au descărcat din spatele lor viscole asupra lui, sute de veri l-au cuprins în furtuni furioase, și el stă neclintit! El stă și va mai stà încă multe veacuri să străjuească la capul lui Avram Iancu și să povestească urmașilor noștri de vitejia lui Horia și a nepotului său Avram.

Cincizeci și mai bine de ani au trecut dela moartea marelui viteaz și Românul din Ardeal cântă jalnic:

„Cine zace în uitare
„In iubitul său pământ,
„Fără cruce, fără floare,
„Fără lacrămi pe mormânt?"
— „Sub poalele codrului,
Zac hainele Ianculuí,
Și le plouă și le ninge
Și n'are cine le încinge".

Mormântul lui Iancu și gorunul lui Horia, aceste odoare ale cimitirului din Tebea, adapă ca un izvor de apă vie, pe toți Românii, cari cu inima deschisă le cercetează.

---

219. SIMBOLUL CREDINȚEI.

(Religie).

Articolul 8. — *Și iarăș va să vie cu mărire să judece viii și morții; a căruia împărăție nu va avea sfârșit.*

Acest articol ne învață că Mântuitorul va veni odată să judece lumea. Insă, atunci va veni nu ca în-

tâia oară cu umilință, ci va veni cu mărire. El judecând lumea va despărți pe cei răi de cei buni. cum desparte păstorul oile de capre.

Deaceea noi trebuie să căutăm a fi drepți și buni căci Dumnezeu cunoaște greșalele noastre și nu se va trece nici una nepedepsită. Dumnezeu cunoaște și faptele noastre bune și le va răsplăti după merit.

Articolul 8. — *Și întru Duhul Sfânt, Domnul de viață făcătorul, carele dela Tatăl purcede; Cela ce împreună cu Tatăl și cu Fiul este închinat și mărit; carele-a grăit prin prooroci.*

Prin acest articol mărturisim credința în a treia față a Sf. Treimi, în Duhul Sfânt. Sfântul Duh își are începutul în Dumnezeu Tatăl. Lui ne închinăm ca și lui Dumnezeu Tatăl și ca și lui Dumnezeu Fiul. Sfântul Duh este, care a grăit prin gura prorocilor, cuvântul lui Dumnezeu și a vestit Iudeilor venirea Mântuitorului.

Articolul 9. — *Și într'una sfântă, sobornicească și apostolică biserică.* Prin aceste cuvinte arătăm credința într'o singură biserică, în aceea ce a întemeiat-o Domnul nostru Isus Hristos.

Biserica însemnează aici adunarea creștinilor, cari cu aceeaș credință, nu clădirea. Biserica se numește *una* pentrucă are un singur cap, pe Isus Hristos. Se numește *Sfântă* pentrucă este sfințită de Domnul Isus Hristos și printr'însa se sfințesc toți cari intră în ea cu credință.

Se numește *sobornicească* pentrucă primește pe toți cari urmează învățăturile ei și *apostolică*, pentru că e întărită și pe învățăturile Sf. Apostoli, urmași ai Mântuitorului.

220. SOARELE.

(Cetire).

Să privim cerul într'o frumoasă noapte de vară. Nenumărate stele, care de cari mai licăritoare, acoperă bolta cerească. Dar cu cât ne apropiem de ziuă, lumina stelelor începe a se pierde dincet, iar spre răsărit se ivește o pată rumenă. Cu cât timpul trece, pata se mărește și se albește, în măsură ce lumina stelelor se pierde mereu. Stelele se ascund, căci la răsărit iese o stea mai luminoasă decât toate, care prin lumina ei vie, ia fața tuturor stelelor; e soarele.

In zilele frumoase, soarele e așa de strălucitor, că nu te poți uità la el; dar câteodată, când cerul e noros, sau când soarele se înconjoară de aburi dela apus, strălucirea lui slăbește și putem să-l privim mai ușor; par'c'ar fi un cerc de foc. Dar soarele e tot ca pământul, un glob. Insă ce glob mare, ce ghem de foc și cât de departe de pământ!

Să ne închipuim un tren, care ar plecà depe pământ, să meargă la soare. Ce credeți? Trenului acestuia i-ar trebuì 300 de ani ca să ajungă acolo. Așà fiind, ca să poată un om să se ducă până la soare și să se întoarcă îndărăt, să ne spue ce a văzut, i-ar trebuì să călătorească 6 veacuri. Se înțelege că una ca asta nu s'ar puteà, căci omul acela ar trebuì să moară și să învieze de zece ori în drumul său.

O ghiulea de tun, care străbate un kilometru în două secunde, ar trebuì să meargă neîncetat, fără să se oprească, nouă ani și nouă luni, ca să ajungă până la soare.

Și acum, gândiți-vă dacă soarele, așà cum îl

vedem, şi tot ni se pare destul de măricel, cât trebuie să fie de mare, când se află la aşà depărtare?

Invăţaţii, cari au izbutit să măsoare şi mărimea soarelui, ne spun că el e de un milion 300 de mii de ori mai mare decât pământul.

Faţa soarelui privită prin ochian, se aseamănă cu o mare, care mişcă. Iţi pare că vezi valuri mari rostogolindu-se, ţinându-se unul de altul, izbindu-se ca talazurile mării, pe timp de furtună; valurile acestea însă sunt de foc. Soarele are un înveliş de flăcări, care se mişcă necontenit, când ridicându-se la mii de kilometri, când prăbuşindu-se în adâncimi. Ce căldură strașnică trebuie să fie în mijlocul acestei mări de flăcări! O căldură de mii de ori mai mare ca a plumbului topit, ca a aramei sau a argintului în clocote.

Ca un glob roşu, soarele atârnă în văzduh, împrăştiind împrejur căldura sa. Pământul învârtindu-se în jurul său se încălzeşte şi se luminează, ca şi cum ar fi în faţa unui cuptor. Dar pământul, atât de mic şi de îndepărtat, primeşte numai o parte foarte slabă din toată această căldură şi din toată această lumină trimisă de soare.

Soarele este izvorul cel mare de căldură şi de lumină. El ne dă ziua: căldura lui preface apele în nori şi aduce pe pământ ploaia binefăcătoare; el face să încolţească seminţele, să crească plantele, să înflorească seminţele, să crească plantele, să înflorească florile, să se coacă poamele. El topeşte zăpezile şi înverzeşte, primăvara, livezile şi pădurile; coace grânele vara şi aureşte strugurii toamna.

Fără dânsul am fi scufundaţi într'o noapte groaznică. Toate vietăţile şi plantele ar pieri căci nimic nu poate trăi fără lumină şi fără căldură.

221. LUPTELE DELA OLT DIN ARDEAL.

(Cetire istorică).

Pe la sfârşitul lunii August 1916, oştenii noştri au pe o înălţime în jurul satului Tudoriţa, de unde se desfăceà şesul brăzdat cu multe sate cu înfăţişare de cetăţi, strălucind la lumina soarelui în zilele de toamnă.

Satul Helmeagul întărit de inamic, aşezat ca o cetate deasupra apelor, erà ţinta către care erau îndreptate toate privirile. Ghiulele tunurilor dușmane loveau, când infanteria din primele linii, când rezervele, ba uneori şi trupele de reîmprospătare care erau la o depărtare de 7—8 km., în linca nouă. Tunurile noastre mai mici, care nu puteau bate atât de departe, cu greu putea face faţă celor dușmane.

Deodată se ordonă retragerea trupelor în satul Bucium, depărtare 8 km. spre miazăzi de Tudoriţa. Aşà s'a găsit cu cale, spre a se puteà pregăti mai bine atacul general al nostru, spre a trece Oltul. Ochii vitejilor noştri erau îndreptaţi spre Helmeag, care părea greu de luat din pricina reţelelor de sârmă, şanţurilor şi multor împiedicări ce trebuiau înlăturate.

In ziua de 1—2 Septembrie, trupele noastre au părăsat tranşeele şi au plecat pe înserate din satul Bucium. Ele mergeau cu voioşie spre locul atacului. La răsăritul soarelui, erau aproape de dușmani. O ceaţă deasă ce se întinsese peste tot a apărat voinicii noştri, ca să nu fie văzuţi. Infanteria începù să treacă Oltul prin apă, deoarece toate podurile fusese sfărâmate, aşà că ai noştri se luptau cu valurile şi înaintau. Cercetaşii adusese de cu vreme vestea că adâncimea apei nu

trece peste brâu. Treptat, treptat, regimentul 4 A... geș și 28 Radu Negru, urmat de regimentul 6 ar... tilerie, înfruntau valurile ca să treacă pe celălalt mal. Dușmanii se trezesc și buimăciți de somn, încep să tragă cu armele. O ploae de gloanțe cade asupra infanteriei noastre. Sună goarnele de atac. Ostașii noștrii, în urale dau năvală în șanțurile dușmane depe celălalt mal al Oltului. Ciocnirea fu scurtă, dar puternică. Infanteria și artileria ungurească o ia la fugă. In mai puțin de trei ore,

Soldații noștri în tranșee.

pământul este în mâinele vitejilor noștri soldați. Făgărașul frumosul oraș din Ardeal, de unde ne spune legenda că a plecat Negru Vodă, este al nostru, cu toate satele din preajma lui.

Cu inimile pline de bucuria izbânzii, oșteni noștri plecară mai departe să dea ajutorul lor la căderea Helmeagului. Un năprasnic atac al regimentului 2 vânători îl făcu să cadă în mâinile noastre. Acum, izbânda era desăvârșită, datorită vitejiei ostașilor noștri, cari cu pieptul desfăcut,

...seli și cântând, mergeau la atac. Când razele soa... lui de Septembrie alungă ceața și ploaia, întrea... linie întărită a Oltului era în stăpânirea noastră.

---

222. VIȚA DE VIE.

(Științe Naturale).

Vița de vie este un arboraș agățător. Prin ajutorul mârceilor, ce sunt așezați în fața frunzelor, se agață de alte plante sau araci, anume înfipți pe lângă ea. Mai multe vițe la un loc, ori mai mulți butuci — cum se mai zice — alcătuesc o vie.

Cârligele se taie ...am prin Noembrie, ...upă ce foile au că...ut depe coardă. Se ...ac apoi snopi și peste ...arnă se păstrează în ...pivnițe îngropate în ...nisip. Se pune un strat de nisip, apoi un rând de snopi și tot așa până gătim de așezat. Dacă nu avem pivniță, păstrarea se face în gropi.

Cârligele stau în pivniță până primăvara, în luna Martie. Atunci se scot și se sădesc într'un loc arat de cu toamnă. Sădirea se face în șănțulețe adânci, cam de două palme bune (30 cm.). Pe marginea șănțulețelor se așează cârligele piezișu cu capătul de unde s'a tăiat, către pământ. Depărtarea dintre un cârlig

şi altul să fie cam de 4 cm. Se acopăr apoi şănţu-
leţele cu pământul scos din ele. După ce am aşezat
un rând de cârlige, facem alt rând, la un pas de
părtare de cel dintâiu şi tot aşă până mântuim.

Cârligele prind rădăci i şi se lasă aci din Martie
până în Noembrie. In această lună, tinerile vi'e s
scot şi se răsădesc deabinelea pe locul, unde vrem
să facem vie. Acest loc e bine să fie prăvălat şi a
şezat cu faţa către miazăzi, ca să aibă cât de mult

Filoxera.

căldură în timpul verii. Locurile deluroase sunt cele
mai bune pentru vie.

Viea se înjgheabă astfel: se fac şănţuleţe mici în
lungişul şi în curmezişul locului, la depărtare de
un metru şi un sfert. In punctele unde se întâlnesc
şănţuleţele, se sapă gropi, cam de jumătate metru
adâncime. Pământul scos din gropi, se amestecă cu
gunoiu putred şi cu nisip. Se aşează apoi în fie-
care groapă câte o viţă tânără şi apoi se acoperă
cu pământ ca să nu degere în timpul iernei.

Ca să ne dea struguri mulţi, viea trebuie îngrijită
bine.

Viea este gingaşă la frig; deaceea, toamna, după

culesul strugurilor, trebuie s'o îngropăm. Ingroparea
se face culcând crengile şi acoperindu-le cu pământ.

Primvara, după ce s'a dus zăpada, viea se des-
groapă.

Această lucrare se face după ce pământul s'a svân-
tat de umezeala din timpul iernii.

Indatăce s'a desgropat, se face primenirea coar-
delor, lăsându-le numai cele roditoare.

Coardele tăiate ca neroditoare şi alte buruiene şi
foi se grebleză, se scot afară din vie şi li se dă foc.

După ce s'a primenit, viea se arăceşte. Fiecare
coardă trebuie să se sprijine pe arac, de care se
leagă cu coajă de teiu.

Odată arăcită viea, se sapă la rădăcin cu casmaua,
mărunţindu-se bine pământul. Aerul, căldura şi u-
mezeala ajungând la rădăcină, viea va puteă creşte
mai cu multă putere şi va puteă dă rod mai mult.
Săpatul viei se face de două, trei ori pe vară, însă
e bine să se facă întotdeauna înainte de a înflorì viea
(Până în Dumineca Mare).

Altă lucrare a viei este plivitul, care începe prin
luna Iunie. La plivit se rup toţi vlăstarii de prisos,
cari se găsesc pe coarde fără struguri.

O vie bine îngrijită ne dă recoltă multă şi fru-
moasă.

Un hectar de vie cultivată cum trebuie, este pen-
tru un sătean o avere.

Viţa de vie creşte aproape în toate părţile ţării
noastre; dar locurile cele mai priitoare viei sunt dea-
lurile. Vii multe şi bune se găsesc la: Dealu-Mare,
Drăgăaşni, Odobeşti, Nicoreşti şi Cotnari.

Dela o vreme încoace, viile noastre sunt nimicite
de o vietate aşă de mică, că nici nu se vede cu
ochii. Ea se numeşte *filoxeră*. Viea, care e cuprinsă
de filoxeră, piere. Multe vii din ţara noastră au fost

stricate din această pricină. Oamenii însă plantează viță americană, care fiind mai amară decât a noastră, nu place filoxerii. Pe vița americană se altoește vița românească.

Vițele atinse de filoxeră trebuiesc tăiate și aruncate pe foc.

Altă boală a viței este *mana*, pricinuită de un fel de mucegaiu, ce se ivește pe frunze. Frunzele atinse de mană, se îngălbenesc și se usucă. Ca să scăpăm vițele de mană, stropim frunzele cu un amestec de piatră vânătă și apă de var.

---

223 REVOLUȚIA DELA 1848, IN MOLDOVA ȘI MUNTENIA.

(Istorie).

In urma ocupațiunei rusești, țările române erau cârmuite după „Regulamentul organic", care dădeà boierilor drepturi și țăranilor greutăți.

Către 1848, se găsiau în Moldova și în Muntenia o mulțime de fii de boieri, cari se întorseseră dela învățătură din Paris.

Ei sufereau cu jale la suferințele țărănimii și deaceea începură a cere dela domni ușurarea țăranilor de dări și drepturi pentru toți.

Această cerere erà privită cu ochi răi de cei mai mulți boieri bătrâni, cari vedeau o nebunie în ceea ce doriau tinerii.

Din această pricină, s'a împărțit boierimea în două: o parte cu cei tineri în frunte și cu gloata mare de țărănime la spate, cari cereau lucruri drepte și o altă parte cu domnii țărilor în frunte și cu o parte din boieri bătrâni cu ei, cari țineau morțiș ca să rămână lucrurile așà, cum au fost până acì.

In Moldova, tinerii luminați și cu dor de-a ridicà țărănimea oropsită, fac o jalbă către domn, cerând drepturi și datorii deopotrivă și pentru boier și pentru țăran. Mihalache Sturza, care erà pe atunci domn, de voie, de nevoie, făgăduește că va stărui la Ruși și la Turci, să se îndeplinească cererile lor.

Boierii cei tineri nu erau mulțumiți cu acest răspuns și se adunară la sfat, cu gândul să răstoarne pe domn. Sturza aude de aceasta și trimite armată de împresoară casa unde erau adunați boierii, îi prinde și-i surghiunește.

In Muntenia tinerii apucă pe altă cale. Ii fac *o nouă lege de temelie* (Constituție), se duc cu dânsa la *Bibescu Vodă* domnul țării, și-l hotărîră să o iscălească și să făgăduiască că o va pune în locul Regulamentului organic. Bibescu după ce iscălește noua Constituție, își ià de seamă și fuge din țară, de frica Rușilor.

Boierii, cari plănuiseră Constituția, pun în locul lui Bibescu un guvern, care să conducă trebile țării, până la altă hotărîre. Acest guvern se chemà *guvern provizoriu*.

Rușii auzind de aceste schimbări, îndemnară pe Turci, să intre în Muntenia și să potolească revoluția. Muntenii însă, ca să-și arate ura față de Rusia, luară Regulamentul organic, îl puseră pe un dric (pataşcă) tras de patru cai îmbrăcați în negru, îl prohodiră și-l purtară prin mijlocul orașului, apoi îl rupseră filă cu filă și-l arseră.

Rușii se înfuriară de acestea, intrară în principate, și siliră pe capii revoluției să fugă peste hotare și să pribegească prin țări străine.

Rușii în unire cu Turcii numiră domni pe șapte ani: In Muntenia pe Barbu Știrbei și în Moldova pe Grigore Ghica (1849).

Astfel, revoluția dela 1848 este sugrumată de străini. Ea a vrut să ridice pe cei apăsați, să pună dreptatea în locul privilegiului, dragostea și frăția în locul urii și vrăjmășiei. Dar cei cari au apărat-o în țară, au dus-o în inimă și peste hotare. Risipiți în toate părțile și supuși la toate lipsurile, ei s'au purtat ca niște adevărați apostoli ai Românimii, arătând în toate țările din Europa starea de jale a României. Și dreptatea lor a ieșit ca untdelemnul deasupra apei. Acelor oameni, cari au luptat din răsputeri pentru ridicarea țării, li se cuvine cinste și recunoștință.

224. PATRIEI.

(Memorizare).

Ca mamă bună pe ai săi fii
Tu Patrie, ne ocrotești,
Ca mama pentru-ai săi copii
Așà de scumpă tu ne ești!

De dușmani teamă să nu-ți fie,
La glasul tău sărim și'n foc!
O! deie-ți Cel Sfânt, România,
Puteri ne'nvinse și noroc:

Cu stegu'n mână să pășești
Tot spre mărire și lumină;
Sub scutul tău s'adăpostești
Intregul neam ce ți se'nchină!

225. SECERATUL.

(Cetire).

Din marginea pădurii, până departe, în malul ei, cât cuprinzi cu ochii, se așterne ca o mamă de borangic lanul de grâu bălan. Lanul tot o Dunăre de spice aplecate într'o parte cu țepile resfirate de parcă's niște pui de arici, cățărați e paie.

Și ce mai norod de păsări prind să mișune prin râu, de cum se ivesc zorile! Pitpalacul, când nici u gândești, îl auzi cum pitpăe. Și ce bucurie pe

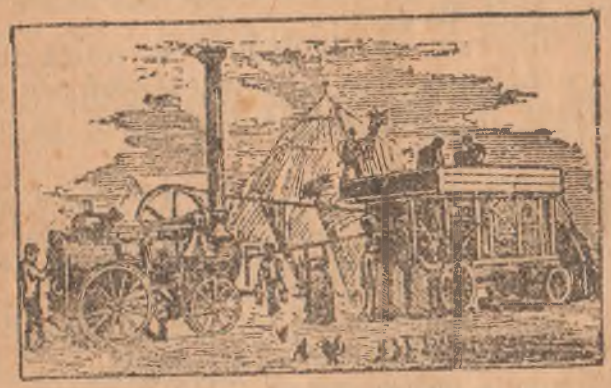

Snopii sunt duși la mașina de treerat.

secerători, când dau de vreun cuib! Cristeiul rosovan, cât e de rotungior și grăsuliu, țâșnește ca o săgeată, când l-ajung secerătorii. Iar ciocârliile numai că le vezi perechi, perechi, sfâr... în slava cerului și înnoată în bătaia soarelui și cântă și cântă de-ți înveselesc sufletul și pac! deodată ca niște bucăți de plumb își dau drumul în valurile grâului, amețite de dragul soarelui, orbite de lu-

6 13629

mina lui, că numai la el se uită drăcoasele de ciocârlii.

Şi s'apucă lumea de secerat. Şi iată-i pe secerători îndoiţi de mijloc; unii lângă alţii, la depărtare cât să facă mâna cleşte prin firele cu stânga, cu dreapta, le taie şi le lasă în stânga pe mirişte pale, pale. Şiruri, şiruri, merg înainte cu mişcări regulate ca de maşină. In faţa lor, grâul stă ca un zid cu acoperământ de spice; cu secera mi-l dărâmă, cum ai scoate un zid, cărămidă cu cărămidă. In urmă-le, lanul rămâne acoperit cu ţepuşe gal bene scurt.

După amiază, încep să lase la secerat pe cei mai mici ai casei, iar cei mai mari s'apucă de adunat paiele şi de legat snopii.

Şi te uiţi cum snopii mândri se ridică în picioare, unul după altul, cu capetele stufoase şi legaţi strâns la brâu, umplând câmpul, ca nişte soldaţi.

Către seară, se pun apoi la făcut căi: strâng la un loc 7 snopi ca şapte fraţiori şi alţi şapte lângă ei şi deasupra le pun pe „măgarul", pe al cisprezecelea. Peste acesta dau toate, săracul: pe el pică ploaie, pe el îl dă vântul jos, pe spicele lui se scurge apa; e trebuincios, căci apără cu pielea lui pe ceilalţi patrusprezece. Dar la aşezatul în care, are şi el puţină cinste, că atunci pe dânsul mi-l umflă întâiul Românul în furcă.

Iar când a înnoptat deabinelea, secerătorii veseli părăsesc câmpul şi pleacă pe la casele lor, vorbind şi glumind tot drumul.

---

226. CULTURA ZARZAVATURILOR IN GENERE.

(Ştiinţe Naturale).

Pământul cel mai bun pentru cultura zarzavaturilor este pământul nisipos, bine îngrăşat cu băligar tred. Acest pământ se poate bine mărunţi şi se crează lesnicios.

De neapărată trebuinţă este, să avem lângă grădina de legume o fântână, căci zarzavaturile cer multă udeală. Cine lucrează grădinărie întinsă, poviveşte ca locul de grădinărie să fie lângă o apă curătoare.

Pământul ales pentru cultura zarzavaturilor se ară de două ori: toamna în lungiş şi primăvara în curmeziş.

Locul arat se grapă bine. Grapa curăţă locul de buruienile şi rădăcinile scoase de plug şi mărunţeşte bine pământul.

Pământul bine mărunţit se împarte în tarlale, — când zarzavaturile se cultivă pe o întindere mare, — ori în răzoare (straturi), când zarzavaturile se cultivă pe o întindere mai mică.

Odată pregătit pământul, se începe semănatul şi răsăditul zarzavaturilor.

Pătrunjelul, mărarul, morcovul, sfecla, rădichea şi hasmaţuchiul se seamănă deodată pe locul pregătit.

Varza, ceapa, pătlăgelele roşii şi vinete, prajii şi ţelina se seamănă în răsadniţă.

Răsadniţele sunt nişte răzoare închise pe la margini cu scânduri şi acoperite pe deasupra cu geamuri.

In răsadniţă sunt două pături de gunoiu: dedesubt o pătură de gunoiu de cal, care ţine fierbinţeală şi

deasupra o pătură de gunoiu putred de vită, amestecat cu nisip. Răsadniţele sunt aşezate la locuri adăpostite. In ele se seamănă seminţele de zarzavaturi cam prin Februarie. In zilele călduroase se lasă geamurile deschise; în cele friguroase, geamurile stau închise.

Când răsadul a crescut, se scoate din răsadniţă şi se răsădeşte în grădina de legume.

Fiecare zarzavat cere o îngrijire deosebită. In general, toate zarzavaturile cer o prăşilă deasă, plivire şi udeală. Mai ales vara trebuie udată la rădăcină, în fiecare zi. Udatul e bine să se facă seara, când s'a potolit căldura zilei. Apa de râu e cea mai bună. Cea din fântână trebuie întâiu aerisită.

227. SIMBOLUL CREDINŢEI.

(Religie).

Articolul X. — *Mărturisesc într'un botez, întru iertarea păcatelor.*

Prin aceeste cuvinte mărturisim credinţa şi taina botezului. Prin această taină dobândim iertarea păcatelor ce le-am făcut până la botez. Botezul este uşa prin cari intrăm curăţiţi de păcate în biserica Mântuioruui.

Articolul XI. — *Aştept învierea morţilor.* De aici învăţăm că morţii vor învia. Mântuitorul spune însuş despre această înviere: „Toţi cei din morminte vor auzi glasul lui şi vor ieşi cei ce au făcut bine întru învierea vieţii, iar cei ce au făcut rele întru învierea judecăţii". Oamenii se vor ridică din morminte, după ce sufletele tuturor se vor întoarce la trupurilor lor şi apoi urmând judecata, îşi vor dă seama de faptele lor.

Articolul XII. — *Şi viaţa veacului ce va să fie. Amin!* Prin acest articol mărturisim şi credem, că după înviere va urmà viaţa nesfârşită, fără moarte. Toţi ce au făcut bine în viaţă şi au trăit, cum cere învăţătura creştină, vor fi fericiţi; cei răi însă, neascultători de cuvântul Mântuitorului, vor fi nenorocoşi. Bunii vor trece cu îngerii, iar cei răi vor fi spre mustrare de cuget şi vor petrece cu îngerii cei răi.

Cuvântul *Amin* înseamnă: *Aşà să fie!*

228. BUNICII.

(Cetire).

Portiţa scârţie încet în liniştea asfinţitului... E bunicul: păşeşte tacticos pe cărare, printre şirurile roşii de trandafiri, sprijinindu-se în cârja-i

ostruită. Barba ngă de sfânt pue o pată de zăpadă pe hainele ui de şiac.

Nepoţii îi sar veseli înainte, rând drăgălaşi:

— „Vine bunicul, vine bunicul!"

— „Dragii Bunicului, flăcăi. Are bunicul doi feţi-logofeţi, cu părul de aur creţ".

Şi bunicul îi ridică până'n pod şi-i sărută frumos în creştet.

— „Bunicule, cântă-ne. cevà!"

— „Vă cântă bunicul, vă cântă... dragii moșului dragi"...

— „Bunicule, bunicule, cântă-ne!"

Bunicul zâmbește clipind des din ochi și prinde a le cântă.

Și bunica îi privește cu nemărginită dragoste pe deasupra ochelarilor. Iar nepoții prind a bate cu încălțămintele lor portocalii în podele și unii se rostesc fudui și se uită, când la piciorușele lor, când pe sub gene, la bunici.

Și bunicului i-s dragi nepoții așà de tare, încât nu mai caută, îi ià în brațe, îi strânge la piept și-i sărută pe ochișorii albaștri și pe obrajii lor fierbântați.

Și bunicuței îi tremură bărbia ascuțită și zice:

— „Dragii bunicuței, dragi... Comorile bunicuței, comori!..."

Iar bunicului, i s'au umezit ochii de bunătate când i-a mângâiat.

— „Dragii bunicului dragi, că are bunicul de feți-logofeți cu părul de aur creț".

---

229. CARTOFUL.

(Științe Naturale).

Cartoful este o plantă cu rădăcină ierboasă. Vrejii lui cresc până la jumătate de metru și câteodată și mai mari.

Pe tulpină, sunt frunze compuse.

Florea de cartof este albă, sinilie, ori roșietică.

Fructul cartofului este un fel de gogonică ca cireșă, ce rămâne în urma florii și care nu-i bun de loc, este chiar otrăvitor.

Partea care se mănâncă sunt ramurile din partea de jos a tulpinei, care se umflă și alcătuiesc *berculele*, ori *cartofii*. Aceștia sunt după soiu, de hurite mărimi. La culoare, unii sunt albi, alții roatici. La formă, unii sunt rotunzi, alții sunt lunieți, alții cârligați. Unii cartofi se coc vara, alții oamna. Cei cari se coc vara se chiamă *vãratici*, r cei ce se coc toamna, *tomnatici*.

Tulpină de cartofi vãratici.

Cartofii sunt gușoși. Ei se mănâncă ri gătiți, ori se aestică cu făină de râu și ne dau o âine gustoasă.

Cresc la noi în ară peste tot locul. hiar la munte, nde porumbul are când se coae, cartofii rodesc nbelșugat.

Ei se fac în orie pământ, dar le riește mai bine în ământurile ușoare, nisipoase. In locurile cleioase clisoase) se fac mici.

Ca să avem cartofi mulți și mari, trebuie să-i cultivăm cu pricepere. Locul, unde avem de gând să punem cartofi, trebue arat de două ori: toamna și primăvara. Arătura să fie adâncă și pământul mărunțit bine.

Cartofii se pun în pământ, prin Aprilie. Se fac cuiburi la linie, la un pas unele de altele. In cuiburi, se pun cartofi de mărime mijlocie, câte doi,

trei, depărtați unii de alții. Se acopăr apoi cu pă
mânt, fără să-i butucim.

Cam la trei săptămâni, cartofii răsar. Se prăşe
(sapă) de do
ori, mușuroindu
se bine.

Cartofii vă
tici se culeg în
Iulie, cei tomna
tici în Septem
brie.

Ei se păstrează
pe iarnă în zem
nice, (pivniță)
puși în straturi
groase, ca de un
metru. Când nu
vem zemnice
nume, săpăm gropi în pământ, aşezăm cartofii, deas
supra punem un strat de paie şi apoi îl astupăm cu pământ.

Cartofi tomnatici.

Fiecare om, care are câte o bucățică de loc pe lângă casă, trebuie să aibă semănați cartofi. Cartofii sunt buni la mâncare şi rodesc mult. Din vânzarea cartofilor cultivați bine, sătea nul prinde bani mai mulți decât depe grâu.

Floare de cartof

230. PUIUL.

(Cetire).

Într'o primăvară, o prepeliță mai moartă de oboseală, că venià dedeparte, tocmai din Africa, s'a lăsat din sbor într'un lan verde de grâu.

După ce s'a odihnit câteva zile, a început să adune beţişoare, foi uscate, paie şi fire de fân şi şi-a făcut un cuib pe un mușuroiu de pământ, mai sus, ca să nu-l înnece ploile. Pe urmă, şapte zile dearândul a ouat câte un ou, în tot şapte ouă mici ca niște cofeturi şi a început să le clocească. Ai văzut cum stă găina pe ouă? Aşà stă şi ea, doar că ea în loc să steà în coteț, stă afară în grâu; şi plouà, plouà, de vărsà şi ea nu se mişcà, ca nu cumvà să pătrundă vreo picătură de apă la ouă.

După trei săptămâni, i-au ieşit niște pui drăguți, nu goi ca puii de vrăbie, ci îmbrăcați cu puf galben ca puii de găină, dar mici par'că erau şapte gogoşi de mătasă. Şi au început să umble prin grâu după mâncare.

Prepeliţa prindeà câte o furnică sau câte o lăcustă, le-o fărămițeà în bucăţele mici, şi ei pic! pic! pic! cu cioculeţele lor o mâncau numaidecât. Şi erau frumoşi, cuminți şi ascultători, se plimbau împrejurul mamei lor, şi când îi strigà *pit-palac!* repede veneau lângă ea.

Odată, prin Iunie, când au venit țăranii să secere grâul, ăl mai mare dintre pui n'a alergat repede la chemarea mamă-si, şi cum nu ştià încă să sboare, baţ! l-a prins un flăcău în pălărie. Ce fricà a păţit, când s'a simțit strâns în palma flăcăului, numai el a ştiut. Ii bătea inima ca ceasornicul; dar a avut noroc de un țăran bătrân, care s'a rugat pen-

tru el. „Lasă-l jos, Mă Mărine, că e păcat de el, moare. Nu-l vezi că deabia e cât luleaua?"

Când s'a văzut scăpat, fugiă speriat la prepeliță, să-i spue ce-a pățit: Ea l-a luat, l-a mângâiat și i-a spus: „Vezi ce va să zică să nu mă asculți? Când te-i face mare, o să faci, cum vrei tu; dar acum că ești mic, să nu ieși niciodată din vorba mea, că poți să pățești și mai rău".

Și, așà trăiau acolo liniștiți și fericiți. Din secératul grâului și din ridicarea snopilor se scuturase pe mirişte o groază de boabe, cu cari se hrăniau și ei. Măcar că nu erà vre-o apă prin apropiere, nu suferiau de sete, că beau dimineața picături de rouă depe firele de iarbă.

Ziua, când erà căldura mare, stau la umbră, după amiază, când se potoliă văpaia, ieșiau cu toții pe mirişte; iar nopțile răcoroase, se adunau grămadă ca sub un cort, sub aripele ocrotitoare ale prepeliței. Incet, încet, puful depe ei s'a schimbat în fulgi și în pene și cu ajutorul mamei lor au început să sboare.

Lecțiile de sbor se făceau dimineața, spre răsăritul soarelui și seara, la amurg.

Mama lor îi așezà la rând și-i întrebà: „Gata?" „Da", răspundeau ei: „Una, două, trei!" Și când ziceà trei, frrr! sburau cu toții dela margine, până colo, lângă cantonul depe șosea și tot așà îndărăt. Și mama lor le spuneà că-i învață să sboare pentru o călătorie lungă, pe care trebuià s'o facă în curând, când o trece vara „și o să sburăm pe sus de tot, zile și nopți, și o să vedem dedesubtul nostru orașe mari și râuri și marea"...

---

231. BARBU ȘTIRBEIU. GRIGORE GHICA.

(Istorie).

Tractatul dela Paris, Divanurile, 1849—1856.

In urma potolirii revoluției din țările române, Turcii în înțelegere cu Rușii au numit domn în Muntenia pe Barbu Știrbei și în Moldova pe Grigore Ghica, cari domnesc câte șapte ani.

Barbu Știrbei.

Cu toate greutățile ce au întâmpinat, Barbu Știrbei și Grigore Ghica au căutat să facă fiecare câte ceva: Știrbei înființează armata dorobanților, are grijă să încurajeze agricultura și creșterea gândacilor de mătase, face șosele și poduri.

Grigore Ghica în Moldova face un Orfelinat pentru copiii găsiți și un ospiciu pentru infirmi.

Și Barbu Știrbei și Grigore Ghica se silesc a înființà școli, unde să se învețe în limba română. In

ciun, amândoi domnii români, reușesc să scape de oștirile străine din țară. Și pentrucă țările române erau sărăcite, amândoi domnii se siliră să hotărască pe călugării greci, cari erau putrezi de bogați, să ajute și ei la întâmpinarea nevoilor. Călugării greci însă, se îndărătniciră cu semeție la cererea domnilor.

Soldat român din veacul al 8-lea

Pe vremea acestor domni, în 1853, izbucnește un războiu între Ruși și Turci. Rușii, ca totdeauna, pun mâna pe țările române, dar nu le țin mult și în locul oștirilor ruș eș i, vin în țară oști nemțești, cari stau pe spinarea țărilor până la 1856, când se împlinise cei 7 ani de domnie.

Tractatul de Paris 1856. — In războiul dintre Ruși și Turci, dela 1853, se amestecară și țările puternice din apusul Europei. Rușii sunt bătuți și reprezentanții celor șapte puteri mari: Anglia, Franța, Prusia, Italia, Austria și Turcia se adunară la Paris și între altele hotărîră și următoarele:

1. *Țările române să fie sub chezășia celor șapte puteri mari.*

2. *Cele trei județe din sudul Basarabiei: Cahul, Bolgrad și Ismail să se deà Moldovei și*

3. *Principatele române să-și aleagă niște adunări, cari să arate puterilor dorințele Românilor.*

Adunările s'au făcut la Iași și București (1857) și fură numite *Divanuri ad-hoc.* Ele, după lungi și furtunoase desbateri, rostiră dorințele Românilor, cari se cuprind pe scurt în următoarele trei puncte:

1. *Unirea Principatelor într'un singur stat.*

2. *Domn străin și guvern constituțional.*

3. *Dreptul de a ne face legi, fără amestecul altei țări.*

232. DE FRICA LUI ȘTIRBEI.

(Cetire).

Pe vremea lui Știrbei Vodă se află ispravnic la Romanați un boier mare, care îndeplineà toate cerințele Regulamentului organic, erà de neam mare și aveà multe moșii.

Acel ispravnic, care nu știà să-și ducă pe căi bune slujba, nu se pricepeà. Dar aveà sub ordinele lui un tânăr istet și cu învățătură. Acesta duceà greul.

Vine odată staféta la Caracal că Vodă Știrbei va sosi în curând acolo, ca să vadă cum merg treburile isprăvniciei.

Ispravnicul vine la isprăvnicie și-i zice tânărului:

— „Ai auzit, mă?"

— „Ce, domnule ispravnic?"

— „Vine Vodă la noi în oraș!"

— „Vai de mine!"

— „De ce te vaiți?"

— „Păi ştii d-ta, domnule ispravnic, cine este Ştirbei?".

— „Cine e?"

— „Vai de păcatele mele! Ne mănâncă de vii!"

— „Ce e de făcut?"

— „Ce să facem.... Cum ne-o fi norocul!"

— „E aspru?"

— „De speriat. Pe unde a mai fost, a băgat în răcori pe toţi!"

— „Ia ascultă, mă, zise ispravnicul. Să mă fac eu că sunt Vodă; iar tu ispravnicul meu".

— „Bucuros".

Prefectul ieşi afară şi după câteva minute intră zicând: „Bună ziua, domnule ispravnic."

— Tânărul se sculă în picioare, salută cu respect şi răspunse.

— „Mă închin Măriei tale cu toată supunerea"

— „Ce mai e pe aici?"

— „Bine, Măria Ta".

— „Treburile merg bine?"

— „Bine, Măria Ta".

Apoi tăcù.

— „Păi, zise tânărul, să-mi dai voie să-ţi spun că Şirbei nu vorbeşte aşà".

— „Atunci, răspunse ispravnicul, fă-te tu Vodă şi eu ispravnic şi vino de mă întreabă".

— „Bucuros".

Tânărul ieşì până afară şi după scurtă vreme intră în cancelarie.

— „Bună ziua, domnule ispravnic!"

— „Mă închin Măriei Tale!"

— „Dar ce oblăduire e în judeţul ăsta? Drumurile ca vai de lume. Eram să-mi frâng gâtul. Oraşul murdar şi întunecat. Câte şcoale aveţi?"

— „In oraş două; prin sate, ici colea, câte una".

— „Câte felinare aveţi în oraş?"

— „Treizeci cu lumânări de seu".

— „Câte spitale aveţi?

— „Unul singur cu zece paturi".

— „Birurile se strâng regulat?"

— „Foarte regulat?"

— „Arătă-mi condicile".

— „Numaidecât".

Şi ispravnicul se repezi la maldărul cu condice le aduse pe masă.

— „Ce e batjocura asta? Scoarţele rupte... Foile felite.... hai?"

— „Sunt vechi, Măria Ta".

— „Vechi! Ia deschide la fila 37!"

Prefectul deschise cu frică.

— „Ce înseamnă răsăturile astea de briciu?"

— „Erau cifre scrise rău şi le-am dres".

— „Le-ai dres? Dar picătura asta de cerneală ce emnează? Hai?"

— „S'a vărsat cerneala din greşeală, Măria Ta!"

Şi începù să-i tragă prefectului la observaţii, iar sta tăceà. Tocmai într'un târziu, ispravnicul se meticì şi zise: Ia ascultă, mă, prea te întreci! eleg să răcnească la mine Vodă, dar nu un lit!"...

FASOLEA, MORCOVUL, PATLAGELELE (CULTURA LOR).

(Ştiinţe Naturale).

Fasolea este o plantă cu tulpina dreaptă sau urcoare. Fiecare frunză e alcătuită din trei foiţe, ca trifoiu, însă fiecare foiţă are formă de inimă cu ful ascuţit. Are flori albe ori roşii şi în urma ilor, rămân păstăi.

Fasolea creşte în orice fel de pământ. Îi prie
însă după cartofi, în p
mânturi bine gunoite.

Se pune cu mâna în c
buri făcute cu sapa. In f
care cuib se pun pat
cinci sau şease boabe
fasole. Unii o seamă
prin porumb.

Fasolea

Sunt două feluri de
sole: fasole *oloagă* sau
tică, şi fasole de *arac*.

Se seamănă pe la sf
tul lui Aprilie. Ea e
gaşă la frig. Fasolea
legumă.

Tot legume sunt şi mazărea, lintea, bobul şi năut

Morcovul este un zarzavat, căruia îi priieşte în pământurile grase, arate adânc şi bine mărunţite.

Sămânţa de morcov este foarte mărunţă. Ca s'o putem semănă, o amestecăm cu nisip şi apoi o împrăştiem pe strat.

Morcovii trebuesc pliviţi des de buruiene şi răriţi. Dacă sunt prea deşi, atunci rădăcina lor

Pătlăgele vinete

Telina

Se desrădăcinează toamna şi se păstrează în beciu, aşezaţi în nisip. Se gătesc cu carne.

Pătlăgelele sunt de două feluri: roşii şi vinete.

Ele se seamănă în răsadniţe. Când au crescut de au câteva rămurele, se răsădesc pe straturi.

In locul în care le răsădim, facem cărări la depărtare de 60—80 cm., scoatem apoi pe rând tufele de pătlăgele cu pământul lor cu tot şi le aşezăm pe targă.

Ardeiu

Morcov.

Le ducem apoi la locul de răsădire şi le răsădim la depărtare de 60 cm. una de alta.

Pe urmă, le dăm udeală, le plivim de buruieni şi le rărim, unde sunt prea dese.

Dacă cresc destul de înalte, le sprijinim cu araci.

Pătlăgele roşii.

Pătlăgelele roşii se întrebuinţează crude la murături. Cele coapte se întrebuinţează la gătirea bucatelor şi la salate. Se păstrează pe iarnă sub forma de bulion.

Din pătlăgelele vinete se face salată. Şi acestea se pot păstră pe iarnă, în oţet. Tot zarzavaturi sunt şi *ţelina* şi *ardeiul*.

233. SIMEON CREMENE

(Cetire).

Mai acum câţiva ani, împrejurul oraşului Botoşani erau manevrele regale.

Prin satele megieşe cu Botoşanii erau numai cai, soldaţi şi tunuri.

Cam la două ceasuri de noapte, doi ofiţeri călări intrară în satul Ipatele şi nimeriră la o casă. Acolo strigară la poartă şi le ieşi întru întâmpinare stăpânul casei, Simeon Cremene.

Ofiţerii deteră bună seară şi rugară pe Simeon să meargă cu dânşii, să le arate un loc bun de păşune, căci sunt caii flămânzi.

Simeon se îndreptă cu cei doi ofiţeri către marginea satului şi ieşiră în ţarină.

Nu merseră mult printre ogoare, când unul din ofiţeri zise:

„Nu-i nevoie să mergem mai departe; uite aici, e un fâneţ minunat; iarba ajunge până la genunchii cailor".

„Iarba asta nu-i bună, răspunse Simeon. Haidem mai departe, căci ştiu eu într'un loc o iarbă minunată."

Mai merseră o bucată şi Simeon opri pe ofiţeri şi le arătă un fâneţ.

— „Uite aici e iarba bună. Descălecaţi şi lăsaţi caii să pască".

— „Bine, omule, zise unul din ofiţeri, ziceai că ne duci la o iarbă mai bună şi când colo, ne-ai adus aici, unde iarba e numai de o palmă şi apoi e şi uscată..."

— „Eu ştiu că asta-i mai bună", răspunse liniştit Cremene.

— „Păi dumneata nu vezi cât e de pipernicită?"

— „De pipernicită, îi destul de pipernicită, bat-o rocul, dar mie îmi pare bună că e a mea. Ceaită, ce-i drept, erà mai mare, mai frumoasă, dar rà rea, căci... nu erà a mea".

Ofiţerii se uitară unul la altul şi apoi lăudară ult purtarea lui Cremene.

Nu râvniţi la bunul altuia.

---

235. JUDECATA DOMNULUI.

(Cap. XVIII vers. 1—39).

(Religie).

Isus a ieşit împreună cu ucenicii săi de ceea parte e pârâul Cedrilor; unde erà o grădină, întru care intrat el şi ucenicii săi. Şi ştià şi Iuda cel ce l-a vânut pre el, locul; căci de multe ori se adunà Isus colo cu ucenicii săi. Deci Iuda luând oaste, şi dela rhierei şi dela farisei slugi, au venit cu felinare cu făclii şi cu arme. Iar Isus ştiind toate cele ce rau să vie asupra lui, ieşind a zis lor: „Pre cine ăutaţi?" Răspuns-au lui: „Pe Isus Nazareteanul". is-a lor Isus: „Eu sunt", stà şi Iuda cel ce vânduse re el, împreună cu dânşii. Deci, după ce a zis r, că eu sunt, s'au întors ei înapoi şi au căzut jos. i iarăş i-a întrebat pre ei: „Pe cine căutaţi?" Iar au zis: „Pre Isus Nazareteanul". Răspuns-a Isus a zis: „Am spus vouă că eu sunt. Deci, de mă ăutaţi pe mine, lăsaţi pe aceştia să se ducă, ca să e împlinească cuvântul, carele-a zis: „Pre cari i-ai dat mie, n'am pierdut dintre dânşii nici unul". Iară imeon Petru, având o sabie, o a scos pre ea şi a ovit pe sluga arhiereului şi i-a tăiat urechea lui, ea dreaptă; şi erà numele slugii Malh. Şi a zis sus lui Petru: „Bagă sabia ta în teacă; paharul pe are mi-a dat mie tatăl, cu nu-l voiu bea pre el?"

Deci oastea și căpitănia cea peste o mie, și slugile Iudeilor au prins pe Isus și l-au legat pre el și l-au dus pre el la Ana întâiu și era socrul Caiafei, care era arhiereu al anului aceluia. Și era Caiafa, cel ce a sfătuit pe Iudei că de folos este să moară un om pentru popor. Și mergea după Isus Simeon Petru și ceilalți ucenici; iar ucenicul acela era cunoscut arhiereului și a intrat împreună cu Isus în curtea arhiereului. Iar Petru a sta la ușă, afară. Deci a ieșit celalt ucenic carele era cunoscut arhiereului și a zis portăreasei și a băgat înlăuntru pe Petru. Și a zis lui Petru slujnica portăriță: Au și tu ești din ucenicii omului acestuia?" Zis-a acela: „Nu sunt". Și stau slugile și slujitorii care făcuseră foc, că era frig și se încălziau și era cu ei Petru stând și încălzindu-se.

Isus în rugăciune înainte de a fi prins.

Deci arhiereul a întrebat pe Isus de ucenicii lui și de învățătura lui. Răspuns-a Isus lui: „Eu de față am grăit lumii. Eu totdeauna am învățat în sina-

gogă și în biserică unde toți Iudeii se adună și întru ascuns n'am grăit nimic. Ce mă întrebi? Întreabă pe cei ce au auzit, ce am grăit lor eu". Și aceasta zicând el, unul din slugile ce stă înainte, a dat palmă lui Isus zicând: „Așa răspunzi arhiereului?" Răspuns-a Isus lui: „De am grăit rău, mărturisește de rău, iar de am grăit bine, ce mă bați".

Isus înaintea lui Pilat

Deci l-a trimis pre el Ana, legat, la Caiafa arhiereul. Și era Simeon Petru stând și încălzindu-se; deci ziseră lui: „Au și tu din ucenicii lui ești". Iar el s'a lepădat și a zis: „Nu sunt". Zis-a lui unul din slugile arhiereului, rudenie fiind a celuia ce i-a tăiat Petru urechia: „Au nu te-am văzut eu în grădină cu dânsul? Și iarăș s'a lepădat Petru, și îndată a cântat cocoșul.

Deci aduc pe Isus dela Caiafa în divan, și era dimineața: și ei n'au intrat în divan, ca să nu se spurce, ci ca să mănânce paștele. Eșit-a drept aceia Pilat și a zis: „Ce pâră aduceți asupra omului acestuia?" Răspuns-au și au zis: „De n'ar fi fost

acest făcător de rele, nu l-am fi dat pre el ţie". Deci a zis lor Pilat: „Luaţi-l pre el şi dupe legea voastră judecaţi-l pre el". Şi au zis lui Iudeii: „Nouă nu este cu putinţă să omorîm pe niminea, ca să se împlinească cuvântul lui Isus carele a zis, însemnând cu ce moarte vreà să moară". Şi a intrat iarăş în divan Pilat şi a chemat pre Isus şi i-a zis lui: „Tu eşti împăratul Iudeilor?" Răspuns-a Isus lui: „Dela tine tu zici acestea, sau alţii au grăit ţie pentru mine?" Răspuns-a Pilat: „Au doară eu Iudeu sunt? Neamul tău şi arhiereii te-au dat pre tine, mie. Ce ai făcut?" Răspuns-a Isus: „Impărăţia mea nu este în lumea aceasta; de ar fi fost din lumea aceasta împărăţia mea, slugile mele s'ar fi nevoit, ca să nu mă fi dat Iudeilor, iar acum împărăţia mea nu este deaici". Deci a zis Pilat lui: „Au împărat eşti tu?" Răspuns-a Isus: „Tu zici că împărat sunt eu; eu spre aceasta m'am născut, şi am venit în lume, ca să mărturisesc adevărul. Tot ce este din adevăr, ascultă glasul meu". Zis-a Pilat lui: „Ce este adevărul?" Şi aceasta zicând iarăş a ieşit la Iudei şi a zis lor: „Eu nici o vină nu aflu întru el. Ci este vouă obiceiul ca să vă slobozesc pe unul la Paşti; deci voiţi să vă slobozesc pe împăratul Iudeilor? „Strigat-au drept aceia toţi zicând: „Nu pe acesta, ci pe Varava". Şi erà Varava tâlhar.

236. CONVENŢIA DIN PARIS.

(Istorie).

Dorinţele Românilor arătate prin Divanurile ad-hoc fură aduse la cunoştinţa puterilor, la congresul din Paris. Turcia şi Austria luptau împotriva unirii ţărilor române şi-şi spuseră gândul pe faţă.

Napoleon al III-lea, împăratul Franţei, văzând îndărătnicia Austriei şi a Turciei şi mai în urmă şi-a

Angliei, mai lasă ceva din ideea unirii şi se hotărăşte ca amândouă ţările să fie sub cârmuirea a doui domni, două ministere şi două camere.

Se mai regulează ca la Focşani să fie un înnalt tribunal (casaţie), care să judece neînţelegerile din amândouă ţările, luând hotărîrea cea mai depe urmă asupra acestor neînţelegeri. Tot aci, aveà să fie o comisie, care să facă legile de interes comun pentru amândouă ţările.

Napoleon al III-lea

Convenţia dela Paris ţinù seama de dorinţele poporului în ceeace priveşte drepturile şi hotărî ca toţi Românii, şi boieri şi ţărani, să fie deopotrivă înaintea legilor, să plătească dări şi boierii şi ţăranii şi să aibă tot Românul dreptul la slujbele Statului.

Moldova şi Muntenia deaici înainte luară numele de Principatele Unite. Din fiecare principat se aleseră câte trei membri, însărcinaţi cu întocmirea listelor cuprinzătoare de toţi acei cari aveau dreptul să aleagă pe deputaţi. Deputaţii la rândul lor aveau să aleagă pe domni.

Puterile adunate în congres, la Paris, nu statorniciseră că domnul Moldovei trebuie să fie unul şi al ţării româneşti altul. Şi aceasta a ajutat mult Românilor la Unirea desăvârşită a ţărilor surori.

237. PRIVIGHETOAREA.

(Cetire).

— „Ce ai, nene Iorgule? Par'că ai fi supărat".
— „Ei!..."
— „Ba nu zău, nu ţi s'a întâmplat ceva?"
— „Am o supărare la inimă. Ştii că prin fundul curţii mele trece iazul, iazul morilor. Când n'am ce face, dau cu undiţa la peşte. Am acolo, în stânga cărării, o adâncătură, în care arunc în toate serile o bucată de mămăligă, ori câte un pumn de grâu fiert: nadă la peşte. Tu nu eşti pescar; n'ai dat cu undiţa niciodată. E plăcut. La mine, acolo e frumos de tot: o umbră deasă şi răcoroasă şi apa curge lin printre sălciile pletoase... Ştii, ce-i undiţa? O nuia de alun, de capătul căreia e prinsă o aţă, pe la jumătatea aţei o plută care pluteşte pe deasupra, iar la capătul aţei un cârlig. Când mântuiu de pescuit, înfăşor aţa de nuia şi o bag într'un tufiş de răchită.

In tufişurile astea şi în sălciile depe marginea iazului vin privighetori şi cântă toată noaptea. Foarte de multe ori, când stau liniştit la pescuit, vin săracele până lângă mine, aproape de tot, să le prinzi cu mâna, parc'ar fi oarbe: umblă după ouă de furnici şi după râme. Alaltăseară, am stat cu toţi ai casei în privdor. Răsună tot zăvoiul... Nu cântă una, cântau zece, cinsprezece; răsună tot zăvoiul. Şi cum era o lumină ca ziua şi mirosia liliacul, am petrecut o seară plin de mulţumire. Cântau ele toate frumos; dar una, chiar în grădină la mine, într'o salcie pletoasă, cântă. Doamne, Dumnezeule!... De câte ori începeà, făceà într'un fel nou. Uneori făceà: fi, fi, fi, tih! tiha! chiau!

chiau! chiau! clings!... Frumoasă seară am petrecut, n'am s'o uit niciodată.

Aseară, iar stăteam în pridvor; dar în salcie nu mai cântà privighetoarea. Se auziau în zăvoiu, încolo, peste iaz, o mulţime; aici însă nu... Nici una nu făceà: clings! clings! Hotărît, lucru că-şi mutaşe culcuşul.

Azi dimineaţă, neavând treabă, mă scobor la cârlă. Lăsasem în ajun undiţa într'un tufiş... O aut, nimic. Zic: să ştii că mi-a furat-o cineva.

Când mă uit mai bine, o văz mai departe, pe jos. Dau s'o ridic: aţa deşirată depe băţ, şi încurcată în răchită. Mă iau după fir şi ce să văz? Par'că şi acum mi se sfâşie inima... Lăsasem o râmă în cârligul undiţei, şi biata privighetoare, umblând după demâncare, a înghiţit cârligul! Săracuţa! Cât trebuie să se fi sbătut, cât trebuie să se fi chinuit! Acum stă moartă cu aripioarele întinse; iar pe ochişorii ei, ca două mărgele negre, năpădiseră furnicile. Auzi dumneata, ce moarte; cu cârligul înfipt în guşuliţa ceea, care scoteà sunete dumnezeieşti! Ah! ochişorii ceia negri pe cari năpădiseră furnicile!

---

238. GRĂDINA DE POMI. INGRIJIREA POMILOR.

(Ştiinţe Naturale).

Inainte de a sădi pomii, trebuie să alegem şi să pregătim pământul.

Orice pământ e bun de grădină, dacă e aplecat spre răsărit sau miazăzi. Când pământul e la şes, trebuie să-l îngrădim înspre apus şi miazănoapte cu uluce (zaplazuri) înalte, ori cu zid înalt, ori cu gard viu, ca să adăpostim grădina de vânturi.

După ce am ales pământul şi l-am împrejmuit, îl desfundăm. Desfundarea trebuie făcută adâncă, până la un metru. Lucrarea aceasta e bine să se facă la începutul toamnei. Către sfârşitul toamnei, facem gropile, în care, primăvara vom sădi pomii. Gropile se fac adânci de un metru, iar pământul scos din groapă se clădeşte în două movilițe pe marginea gropii, punând într'o parte pământul care a fost dedesubt. Gropile se aşează la depărtare de 2—4 metri una de alta şi la rând. E bine să fie aşezate în cruci.

Pomişorii din sămânță şi răsădirul. — Dacă putem cumpăra pomişorii altoiți gata, îi aducem pe la sfârşitul toamnei, după ce au căzut frunzele. Peste iarnă, îi păstrăm în pivniță cu rădcinile în nisip. Primăvara, după ce s'a desghețat pământul, sădim pomişorii în locurile pregătite de cu toamnă. Inainte de a-i sădi, le cercetăm rădăcinile şi pe unde sunt julite sau strivite, le retezăm cu un cuțitaş tăios. Tăieturile mai groase le ungem cu ceară de altoit sau, în lipsă, cu cleiu de copac. Crăcile se retează şi ele.

La sădirea pomişorilor trebuiesc doi oameni: unul ține pomişorul drept cu rădăcina în groapă, iar celălalt umple groapa cu pământ, având grijă să pună la fundul gropii pământul, care a fost la faţa pământului.

Dacă voim să ne scoatem noi singuri pomişorii din sămânță, iată ce facem: alegem locul de semănat, care să nu fie nici prea nisipos, nici prea cleios. Pământul se amestecă cu băligar de vacă, se mărunțeşte bine şi se desparte în straturi. Pe mijlocul fiecărui strat semănăm câte un rând de seminte.

Merii, perii, gutuii, se seamănă potrivind semințele, la o adâncime cam de trei degete. Vişinii, cireşii, prunii, şi toți pomii cari fac fructe cu sâmbure tare, îi semănăm împrăştiind sămânța pe faţa pământului.

Semănatul se face toamna. Deasupra locului unde am semănat pomii, preserăm tărâțe de lemn, lângă fiecare pomişor răsădit. Infigem câte un arac de lemn, cojit, legăm apoi pomişorul de arac.

La doi ani, pomişorii aceştia, se altoiesc şi apoi se sădesc în grădina de pomi.

Tunderea pomilor. — Crengile pomului trebuie să crească deopotrivă de lungi în toate părțile, altfel crengile prea încrucişate se lovesc unele de altele, când bate vântul, tânjesc şi se usucă. Trebuie dar să tundem pomii în fiecare an şi-i potrivim să crească frumos.

Gunoirea grădinilor. — Pomii, dacă rodesc prea mult într'un an, nu mai rodesc în al doilea. Ca să-i facem să rodească în toți anii, îngrăşăm pământul regulat în tot anul. Ingrăşămintele cele mai bune pentru grădinile de pomi sunt: făina de oase, cenuşa de lemn şi varul. In lipsa acestora, întrebuințăm gunoiu de grajd bine putrezit. Să sapă toamna la rădăcina pomului dejurîmprejur, se scoate pământul fără a tăia vreo rădăcină şi se pune gunoiul.

Grădina de pomi, pe lângă că e o frumuseţe la casa omului, dar aduce şi folos. Intr'o grădină de un hectar, încap 625 de pomi, fiecare pom având nevoie de 16 metri pătrați. Acum, dacă fiecare pom ar face numai 10 kilograme de mere şi dacă am vinde kilogramul numai cu 1 leu, vom avea într'o singură vară 6250 de lei.

---

239. IOAN ROATĂ ŞI UNIREA.

(Cetire).

In 1857, pe când se fierbeà unirea la Iaşi, boierii moldoveni au găsit cu cale, să chieme la adunare câțivà fruntaşi, câte unul din fiecare județ, spre

a luà și ei parte la facerea acestui măreț și nobil act național. Cum au ajuns țăranii la Iași, boierii au pus mână dela mână, de i-au ferghezuit frumos și i-au îmbrăcat la fel, cu cheburi albe și cușme nouă, de se mirau țăranii ce berechet i-a găsit. Apoi se zice, că i-ar fi dat pe seama unuia dintre boieri, să le țină cuvânt, să-i facă a înțelege scopul chemării lor la Iași.

„Oameni buni, știți pentru ce sunteți chemați aici între noi? zise boierul cu blândețe."

„Vom ști cucoane, dacă ni-ți spune", răspunse cu sfială un țăran mai bătrân, scărpinându-se în cap.

— Apoi iaca ce, oameni buni: de sute de ani două țări surori creștine și megieșe, Moldova noastră și Valahia sau țara muntenească, despre care poate îți fi auzit vorbindu-se se sfâșie și se mănâncă între dânsele spre cumplita urgie și peire a neamului romînesc.

Țări surori și creștine, am zis oameni buni: căci precum ne închinăm noi Moldovenii, așà se închină și frații noștri din Valahia. Statura, hrana, îmbrăcămintea și toate obiceiurile câte le avem noi, le au întocmai și frații noștri Munteni. Țări

megieșe, am zis, oameni buni; căci numai părăușul Milcov, ce trece pe la Focșani, le desparte.

Să-l secăm dar dintr'o sorbire și să facem sfânta unire, adică înfrățirea dorită de strămoșii noștri, pe care ei n'au putut-o s'o facă în împrejurările grele depe atunci. Iacă oameni buni, ce treabă frumoasă și creștinească avem de făcut. Numai Dumnezeu să ne ajute!

Înțeles-ați, vă rog, pentru ce v'am chemat? Și dacă aveți ceva de zis, nu vă sfiiți; spuneți verde, moldovenește, ca la niște frați ce vă suntem. Că deaceia ne-am adunat aici, ca să ne luminăm unii pe alții și Dumnezeu să ne lumineze pe toți, cum o știe el mai bine?"

— „Înțelegem cucoane, așà o fi — răspunseră câțiva țărani mai rușinoși: că de, dacă nu'ți știi dumneavoastră ce-i pe lume, noi țărănimea dela coarnele plugului avem să știm, ce-i bine și ce-i rău?"

„Ba eu drept să vă spun, cucoane n'am înțeles" zise cu îndrăsneală, unul dintre țărani, anume Ioan Roată. Și apoi chiar dacă ne-am pricepe și noi la câte ceva; cine se mai uită în gura noastră? Vorba ceea, cucoane: „Țăranul, când merge tropăiește și când vorbește hodorogește, să ierte cinstita fața dumneavoastră. Eu socot, că treaba asta se puteà face și fără noi: că de, noi știm a învârti: sapa, coasa și secera; dar dumneavoastră învârtiți condeiul și când vreți, știți a face din alb negru și din negru alb... Dumnezeu v'a dăruit cu minte, că să ne povățuiți și pe noi prostimea."

— „Ba nu, oameni buni: s'a trecut vremea aceea, pe când boierii făceau totul în țara aceasta și o storceau după plac. Astăzi toți, dela vlădică și

până la opincă, trebuie să luăm parte la nevoile și fericirea țării. Muncă și câștig; datorii și drepturi pentru toți deopotrivă".

Le spune boierul apoi despre origina Românilor; cum și de cine au fost aduși ei pe aceste locuri; despre suferințele lor și cum de-au ajuns a fi desbinați și împrăștiați prin alte țări. Le dă el pilde câte și mai multe și în sfârșit se silește bietul creștin din răsputeri a-i face să înțeleagă, cari sunt roadele binefăcătoare ale unirii, aducându-le aminte, că tot pentru unirea tuturor se roagă și sfânta biserică în toate zilele, mai bine de 1850 de ani.

— „Ei, oameni buni, cred că acum ați priceput?"

— „Priceput cucoane, cât se poate de bine", răspunseră mai toți; „Dumnezeu să vă ajute la cele bune".

— „Ba eu, tot nu, cucoane", răspunse Moș Ioan Roată.

— „Dumnezeu să mă ierte, moș Ioane, dar dumneata ești cam greu de cap; ia haidem în grădină, să vă fac o înțelegere și mai bine."

— „Moș Ioane, vezi colo bolovanul cel mare?"

— „Îl vedem, cucoane".

— Ia fă bine și adă-l aici lângă mine" zise boierul, care ședea ca pe un jilț în mijlocul țăranilor.

— „S'avem iertare, cucoane, n'am puteà: că doar acolo-i greutate, nu-i șagă!

— „Ia cearcă, să vezi!"

Moș Ioan Roată se duce și vrea să ridice bolovanul, dar nu poate.

— „Ia du-te și dumneata Moș Vasile și dumneata bade Pandelache".

In sfârșit, se duc ei vreo trei, patru țărani, urnesc bolovanul din loc, îl ridică pe umere și-l aduc lângă boier.

— „Ei oameni buni!... S'a dus moș Ioan și n'a putut face treabă singur; dar când v'ați mai dus câțiva într'ajutor, treaba s'a făcut cu mare ușurință; greutatea n'a mai fost aceeaș. Așà și cu unirea, oameni buni; credeți dumneavoastră, că de va ajutà Dumnezeu a se uni Moldova cu Valahia, avem să fim numai atâția? Frații noștri din Transilvania, Bucovina, Basarabia și cei de peste Dunăre și din Macedonia și de prin alte părți ale lumii numai să ne vadă că trăim bine, și ei se vor uni cu noi și vom face împreună o țară mare, bogată și puternică, de n'ar mai îndrăzni dușmanii în vecii vecilor a se legà de Români..."

— „Ei acum cred că ați înțeles și răsînțeleș!"

— „Ba eu unul, să iertați Dumneavoastră, cucoane, încă tot n'am înțeles", răspunse Ioan Roată.

— „Cum se face asta, moș Ioane? Mai bine ce v'am tălmăcit și un copil puteà să înțeleagă".

— „Mai așà, cucoane" răspunseră ceilalți.

— „Moș Ioane, ia spune dumneata în legea dumitale, cum ai înțeles, să auzim și noi".

— „Dă cucoane, să nu vă fie cu supărare, dar dela vorbă până la faptă este mare deosebire... Dumneavoastră, ca fiecare boier, numai ne-ați poruncit să aducem bolovanul, dar n'ați pus umărul împreună cu noi la adus, cum ni spuneați adineauri, că deacum toți o să iee parte la sarcini, dela vlădică până la opincă. Bine ar fi de-ar fi așà, cucoane; căci la răsboiu înapoi și la pomană năvală, parcă nu prea vine la socoteală".

La aceste vorbe, țăranii ceilalți au început a strânge din umeri, a se uità unul la altul și a zice: „Ia, poate că și Roată al nostru să aibă dreptate"... Iar boierul luându-i înainte cu gluma, a înghițit gălușca și a tăcut molcum.

240. ALEXANDRU IOAN CUZA.

(1859—1866).

(Istorie).

In urma Convenţiunei dela Paris, trebuiă să se facă alegerea domnilor Munteniei şi Moldovei în ziua de 5 Ianuarie 1859. Insă atât Moldovenii cât şi Muntenii se hotărîseră a-şi alege de domn tot aceeaş persoană. Pentru a izbuti planul, în ziua de 5 Ianuarie se face alegerea numai în Moldova, iar cea din Muntenia se amână pentru 25 Ianuarie.

Moldovenii aleg de domn pe colonelul Alexandru Ioan Cuza.

Muntenii aleg şi ei în ziua de 24 Ianuarie, tot pe Alexandru Ioan Cuza.

Noul domn, la început stăpâniă în deosebi ţările române, având în fiecare din ele un minister şi o cameră. După doi ani dela alegere, Cuza se duse la Constantinopol, spre a fi întărit de Poartă. El vorbi foarte călduros, apărând unirea ţărilor surori. Sultanul încuviinţă unirea cu un singur minister pentru amândouă ţările. Se mai hotărî ca Bucureştii să devie capitala noului Stat. Prin urmare după trei ani după suirea lui Cuza, unirea eră pe deplin înfăptuită. Pentru unire au luptat mult: *Costache Negri, Vasile Alexandri, Mihail Kogălniceanu* şi alţi bărbaţi patrioţi.

Alexandru Ioan Cuza e înmormântat la Ruginoasa Judeţul Iaşi.

Unirea principatelor o sărbătorim în fiecare an, la 24 Ianuarie.

In timpul domniei lui Cuza se fac multe îmbunătăţiri. Se iau pe seama Statului averile mânăstirilor, ceeace se mai zice şi „secularizarea averilor mânăstireşti". Aceste averi fuseseră date mânăstirilor pentru scopuri de binefaceri, însă călugării greci le întrebuinţau pentru îmbogăţirea şi binele lor traiu.

Statuia lui Cuza din Iaşi.

Cea mai mare faptă a lui Cuza fu însă împroprietărirea ţăranilor. Până la Cuza erau o seamă de ţărani, care nu aveau pământul lor, ci locuiau pe moşiile boiereşti. Ei lucrau boierilor un număr de zile pe an, la munca câmpului. Pentru munca lor li se dădeă pământ, spre a se hrăni dela el. Cuza dete şi acestor săteni pământuri de veci, la 1861. Şi pentrucă sătenii n'aveau de unde să plătească pământul deodată, spre uşurinţă l-au plătit în 30 de ani.

Sub Cuza se mai dau ţării legi drepte, se fac şcoli prin oraşe şi prin sate, se îngrijeşte de armată.

Cuza a fost ajutat în toate faptele lui mari de marele său ministru Mihail Kogălniceanu.

In 1866, spre a se înfăptui pe deplin dorințele Românilor, arătate de Divanurile ad-hoc, Cuza este silit să părăsească scaunul domnesc.

Lascar Catargiu.

El mai trăi 7 ani în străinătate, unde și muri. Mormântul lui e la Ruginoasa, județul Suceava.

In locul lui Alexandu Ioan Cuza se alese o locotenență domnească compusă din: *Lascar Catargiu, Nicolae Golescu* și *Colonel Nicolae Haralambie.*

Numele lui Cuza e pomenit cu respect și recunoștință de toți sătenii.

In Iași s'a ridicat o frumoasă statuă lui Vodă Cuza și marelui său sfetnic Mihail Kogălniceanu.

La inaugurarea statuii lui Vodă Cuza (Mai 1912) a luat parte și Regele Carol I.

---

241. MARȘUL ANULUI 1848.

(Memorizare).

Deșteaptă-te, Române, din somnul cel de moarte,
In care te-adâncirâ barbarii de tirani;
Acum ori niciodată, croește-ți altă soartă,
La care să se închine și cruzii tăi dușmani!

Acum ori niciodată să arătăm în lume
Că 'n aste mâini mai curge un sânge de Roman;
Și că 'n a noastre piepturi păstrăm cu fală 'n lume
Triumfător în lupte, un nume de Traian.

Inalță-ți a ta frunte și vezi în jur de tine,
Cum stau ca brazii în munte voinici sute de mii
Un semn ei mai așteaptă și sar ca lupii în stână
Bătrâni, bărbați și tineri din munți și din câmpii.

Priviți, măreațe umbre, Mihai, Ștefan, Corvine!
România națiune al voștrii strănepoți,
Cu brațele armate, cu focul vostru 'n vine,
Viața 'n libertate, ori moartea strigă toți!

---

242. MIHAIL KOGALNICEANU.

(Lectură istorică).

Kogălniceanu s'a născut în Iași, la 1817. Studiile și le-a făcut în străinătate. In 1883, se întoarce în țară, scoate la lumină serierj de istorie și este numit profesor la „Academia Mihăileană", școala cea mai înaltă înființată de Mihalache Sturza.

Mihail Kogălniceanu

In Divanul ad-hoc moldovenesc, luptă foarte mult pentru unirea țărilor române și apoi pentru alegerea lui Cuza.

Cu noul domnitor, aduce la îndeplinire cele două acte mari naționale de cea mai mare însemnătate: *Improprietărirea țăranilor și secularizarea averilor mănăstirești".*

La congresul dela Berlin apără interesele patriei sale, aşă cum nimeni altul n'ar fi putut ca dânsul, dar toată apărarea sa rămâne zadarnică, faţă de nestrămutatele pretenţiuni ale Rusiei, care în cele din urmă tot ne luă Basarabia.

Kogălniceanu a fost ales de mai multe ori ministru. Ca ministru, gândul şi munca lui erau mereu îndreptate către ridicarea ţărănimii oropsite de veacuri.

In 1893, Kogălniceanu, slăbit de muncă, încetă din viaţă la Paris, lăsând adânci păreri de rău în inimile tuturor Românilor.

---

243. PROCLAMAREA DOMNEASCĂ CĂTRE SĂTENII CLĂCAŞI.

(Cetire).

Sătenilor,

„Deastăzi voi sunteţi proprietari liberi pe locurile voastre şi claca (boierescul) în curând nu va mai fi decât în aducerea aminte a voastră.

De astăzi, voi sunteţi stăpâni pe locurile voastre; voi aveţi o părticică de pământ a voastră; de astăzi voi aveţi o patrie de iubit şi de respectat!

Mergeţi, dar, mai înainte de toate la poalele altarului şi cu genunchile plecate mulţumiţi Atotputernicului Dumnezeu, pentrucă prin ajutorul său aţi ajuns în sfârşit, a vedeà această frumoasă zi pentru voi, scumpă inimei mele şi mare pentru viitorul României.

Fiecare din voi va puteà cumpărà şi vinde, va puteà întrebuinţà rodul viilor sale şi al prunilor. Cu toamna anilor viitori se vor desfiinţà asemenea şi celelalte legături silite între voi şi între stăpânii voştri de moşie.

Stăpâni şi liberi pe braţele şi ogoarele voastre, nu uitaţi înainte de toate că sunteţi plugari, că sunteţi muncitori de pământ. Nu părăsiţi această frumoasă meserie, care face bogăţia ţării. Sporiţi hărnicia voastră şi lucraţi mai cu îngrijorare ogoarele voastre, căci deacum aceste ogoare sunt averea voastră şi moşia copiilor voştri.

Siliţi-vă a îmbunătăţi şi înfrumuseţà ogoarele voastre; faceţi-vă case bune şi încăpătoare, înconjuraţi-le cu grădini şi pomi roditori.

Inzestraţi-vă satele cu aşezăminte folositoare vouă şi urmaşilor voştri. Statorniciţi mai ales şi pretutindenea şcoale, unde copiii voştri să dobândească cunoştinţele trebuitoare, spre a fi buni plugari şi buni cetăţeni. Vi s'a dat la toţi drepturi deopotrivă; învăţaţi dar pe copiii voştri a le preţui şi a le întrebuinţà.

Şi mai presus de toate, fiţi şi în viitor, ceeace aţi fost până acum, fiţi bărbaţi de pace şi de bună rânduială. Aveţi încredere în domnitorul vostru, care vă doreşte tot binele; daţi ca şi până acum pildă de supunere către legile voastre, la a căror facere aveţi şi voi deacuma a luà parte; şi în toată întâmplarea, iubiţi România, care de astăzi este dreaptă pentru toţi fiii săi.

Şi acuma, iubiţii mei săteni, bucuraţi-vă, că în curând voi nu veţi mai cunoaşte decât munca de bună voie, care înalţă şi îmbogăţeşte; şi Dumnezeul părinţilor noştri să binecuvânteze sămânţa, ce veţi aruncà pe cea dintâiu brazdă a ogoarelor voastre!"

---

244. STÂRPIREA OMIZILOR.

(Ştiinţe Naturale).

Duşmanii cei mai mari ai livezilor sunt omizile. Acestea ies din ouăle pe cari fluturii albi le lasă împrejurul crăcilor într'un fel de teacă sau inel numit *somnişor*. Ouăle rabdă căldura şi gerul.

Primăvara, din fiecare ou, iese câte o omidă leneşe şi lacomă. Creşte văzând cu ochii şi prăpădeşte mugurii şi frunzele pomilor. Pomii tânjesc şi nu dau roade, unii se usucă.

Omizile şi schimbările prin cari trec

Pe la jumătatea lui Februarie, se curăţă pomii de omizi. Acum pomii fiind desfrunziţi, se pot vedea bine cuiburile, pungile şi somnişorii cu ouă de omizi. Tăiem rămurelele pe cari se găsesc cuiburile, le adunăm la un loc şi în urmă le dăm foc.

La pomii pitici şi la cei de mărime mijlocie ne servim de foarfeci de grădină, ori de cuţite bine ascuţite. La pomii înalţi ne sluijm de foarfeci anume puse într'un vârf de prăjină.

Dacă nu s'au curăţit cuiburile în timpul iernii, îndată ce sosesc căldurile primăverii, omizile părăsesc

suliile lor şi se împrăştie. In acest caz le strângem dimineaţa şi seara, pe răcoare, când ele se adună la un loc pe câte o cracă a pomului.

Unele omizi atacă şi fructele. Fluturele îşi lasă ouăle în florile pomilor. Când leagă fructul, sâmânţa rămâne înlăuntru lui şi din ea se face un vierme, care apoi îl strică.

Legea pedepseşte aspru pe acei ce nu-şi curăţă pomii de omizi.

DE CETIT. Sunt mai multe feluri de omizi. Cele cari ies din fluturele alb (fluturele de varză) mănâncă foile de varză.

Omizile de prun ies din fluturi albi-gălbui. Un fluture de aceştia face până la 400 de ouă, pe cari le pune în frunze de prun, răsucite cu fire albe. Omizile, ce ies din acest fluture, sunt negre pe spinare şi cafenii pe pântece.

Verzele atacate de omizi se stropesc cu apă sărată ori cu zeamă de pelin.

Moliile, cari rod blănurile şi stofele de lână, sunt tot omizi eşite dintr'un fluture de noapte. Ca să scăpăm de ouăle şi viermii din blănuri şi lână le scrim des, le păstrăm la un loc închis şi le presărăm cu praf de tutun.

---

245. LIBERTATEA.

(Cetire).

— „Bună ziua, vecine? Ce ai de arăţi aşa de supărat?"

— „Ce să am? Boclucuri, procese... naiba să le ia!"...

— „Ce proces?"

— „Proces de contravenţie! Auzi colo, să mă dea în judecată pentru un fleac!"

— „Dar ce s'a întâmplat?"

— „Ascultă, domnule: zilele trecute, un comisar

trece pe aici și vede în curte grămada asta
gunoiu. Nu, că s'o ridici".

— „Păi, zic eu, lasă, oiu ridica-o eu". „Când
„Când mi-o veni la socoteală". „Am să te d
în judecată".

— „Poftim dă-mă!"

— „Și te-a dat în judecată?"

— „Firește. Uite citația. Iți place, domnule
De! Apoi n'am drept să mă supăr? N'am dre
să strig? Ce are guleratul cu curtea mea? N
sunt eu liber, să fac ce vreau? Auzi! Ci-că e l
bertate! Libertate? Proces de contravenție! Ce l
bertate e asta, d-le?"

— „Nu te supără, vecine, că n'ai dreptate!

— „N'am dreptate! Poftim și dumneata acum
Cum! Avem libertate, ori n'avem?"

— „Avem".

— „Atunci, ce-i libertatea? Nu pot eu să fa
ce vreau în casa mea, în curtea mea?"

— „Nu poți!"

— „Dar, nu-i libertate!"

— „Ba este".

— „Dumnezeu să te'nțeleagă!"

— „Ascultă-mă liniștit să te lămuresc. Dum
neata zici bine, când zici că ești liber, ori cin
are drept să facă ce voiește"...

— „Păi, atunci?"

— „Dar uiți un lucru. Să zicem că i-ar veni v
cinului din colț poftă să-ți tragă o bătaie, ar
liber s'o facă?"

— „Iacă vorbă! Ce se potrivește?"

— „Va să zică, el nu e liber să facă acest lucru
măcar că vrea. Să mai zicem, că acest vecin pune
un clopot în curtea lui și toată noaptea balang
balanga... Liber este să facă?"

...nesta cumpărând giulgiu și l-a pus în mormânt,
...rele erà săpat în piatră, și a pogorât o piatră pe
...sa mormântului. Iar Maria Magdalena și Maria a
...lui Iosef, priveau unde-l pun.

---

247. IERUSALIMUL.

(Cetire).

Ierusalimul este un oraș în ținutul Palestinei, din Asia Mică. Acest oraș este așezat pe un platou văros, la depărtare de 58 kilometri depărtare de mare. Dejurîmprejur este închis cu un zid de piatră înalt de peste 12 metri și lung de 5 kilometri. Deasupra acestui zid sunt 34 turnuri întărite, iar din loc în loc zidul are porți de ieșire. Aceste porți în număr de opt, sunt păzite de garda creștină, care le închide odată cu asfințitul soarelui și le deschide odată cu răsăritul lui.

Populația obișnuită a Ierusalimului este de 50,000 de suflete. In timpul sărbătorilor de Paști numărul acesta sporește aproape îndoit, căci vin închinători din toate părțile lumii creștine.

Ierusalimul este orașul cel mai încercat, asupra căruia s'au abătut multe nenorociri, aproape din timpul lui Solomon și până în ziua de astăzi. David mută aci capitala Iudeii și Solomon îl întări cu trei ziduri groase, care îl încingeau dejurîmprejur. El a fost dărîmat și cuprins, pe rând, de o mulțime de popoare. Sub zidurile lui au curs șiroaie de sânge, iar azi nu mai se găsește sub stăpânirea Turcilor. Ierusalimul nu mai este astăzi decât o umbră din ce a fost odată. Mai toate mahalalele sunt deșarte, stradele strâmte, casele mici

de formă cubică, fără coşuri, fără ferestre, acoperite cu plăci de piatră. Peste tot locul vezi mu dării, gunoişti cu apă stătută, din care pric boalele seceră în fiecare an o parte însemna populaţiei.

În Ierusalim sunt o mulţime de locuri ist şi monumente vechi. Aşà, aici se găseşte biserica Sf. Mormânt. Pe dată ce închinătorul păşeşte pragul bisericii mari, întâlneşte în faţă locul, unde

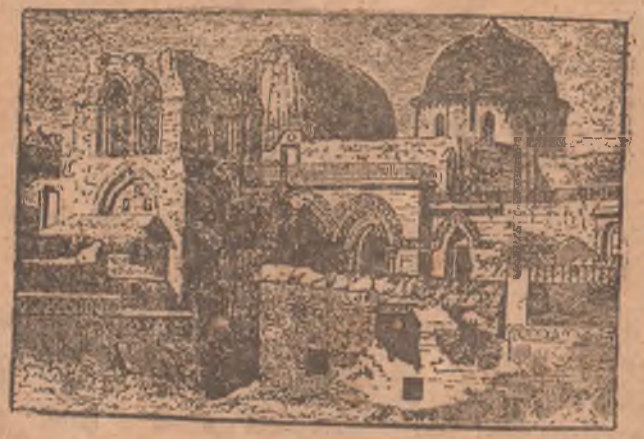

Biserica unde e Sf. Mormânt al lui Isus.

corpul Domnului nostru Isus Hristos a fost pus şi uns cu miresme, după ce l-au coborît depe cruce, înainte de a-l pune în mormânt. Aci este o lespede de piatră, în jurul căreia ard veşnic mulţime de candele şi de lumânări.

In faţa acestei lespezi şi puţin mai la dreapta, se află Golgota, unde a fost Domnul răstignit. Golgota este un tepşan aproape cu 5 metri mai înalt decât biserica mare. Mulţimea de candele de argint şi de aur ard aici zi şi

Coborînd dela Golgota şi îndreptându-se închinătorul către mijlocul bisericii mari, dă cu ochii de Sf. Mormânt care este săpat în piatră.

Ierusalimul este scump pentru toţi creştinii, căci în părţile acestea a trăit Cel ce a învăţat pe oameni: iubirea, dreptatea, adevărul. Este loc de cucernicie şi de duioşie, căci aici a murit. Mântuitorul! Şi nu numai creştini vin aici. Vin şi Evrei din toate părţile lumii, fac rugăciuni, plâng şi se vaită sărutând pietrele, rămăşiţele zidului lui Solomon.

Din frumoasa cetate a lui David n'a mai rămas decât ruine. S'au împlinit astfel vorbele Mântuitorului: „Ierusalime, Ierusalime, cel ce omori pe profeţi şi ucizi cu pietre pe cei trimişi la tine! De câte ori am vroit să adun pre fiii tăi, precum adună găina puii săi sub aripi, dar n'ai voit. Iacă vi se lasă casa pustie!... Şi nu va rămâne piatră de piatră, care nu se va risipi!" (Mat. 23).

248. ALBINELE, MIEREA ŞI CEARA.

(Ştiinţe Naturale).

Albinele sunt insecte cari trăesc câte mai multe la un loc. Sunt trei feluri de albine, într'un stup: albinele lucrătoare, trântorii şi matca (regina).

Albinele lucrătoare sunt mai mici decât celelalte şi sunt de culoare închisă. Ele din zorii zilei şi până'n seară umblă din floare'n floare şi adună miere şi ceară pentru faguri.

Trântorii sunt mai groşi, au corp mare şi aripi lungi. Ei sunt leneşi: mănâncă şi nu lucrează nimic.

Matca (regina) este mai lungă, mai subțiratică, de coloare gălbuie, și cu aripi scurte. Ea este stăpâna stupului, este mama întregului popor de albine.

Albinele fac în fiecare stup faguri. Aceștia sunt alcătuiți dintr'un fel de căsuțe cu șase laturi. In unele din aceste căsuțe matca își pune ouăle, în altele, albinele lucrătoare pun mierea.

Din fiecare ou iese un vermișor alb numit *larvă*. Din larvă se formează albinele.

Albină

Trântor

Regină

Când s'au înmulțit, albinele dintr'un stup, atunci o parte din ele cu o matcă în frunte pleacă din stup în sbor a-și căută o altă locuință. Această nouă familie de albine se numește *roiu:* iar ieșirea roiului din stupul părintesc se zice *roire*. Un stup bun poate dă până la trei roi pe vară.

Timpul roiului este luna Iunie. Câteodată începe mai de vreme, câteodată mai târziu.

Roiul se prinde într'un stup gol, care îi va fi noua locuință.

Când timpul e frumos, albinele desdedimineață părăsesc stupul și se duc pe câmp. După ce au încărcat picioarele cu polen, ori gușa, se odihnesc puțin și pleacă iar. Așa lucrează cu râvnă

și cu multă iscusință dedimineață până'n seară.

Mierea cea mai gustoasă e cea de pe florile pomilor, a salcâmului și a teiului, apoi cea strânsă depe floricelele de fânețe și de pădure.

Dela albine avem multe foloase. Un stup bine îngrijit (nu sistematic) dă până la 15 kilograme de miere într'o vară mănoasă și o jumătate kilogram de

Roiul de albine.

Fagure.

ceară fără să-l batem. Dacă-l batem, adică dacă-l recoltăm în întregime, atunci poate dă îndoit. Mierea este plăcută la gust, mai bună decât orice dulceață și are putere vindecătoare; mai ales e bună pentru durerile de piept. Ceara de albine are un miros plăcut și lumânările de ceară de albine nu fumegă și nu împrăștie miros urît.

DE CETIT. In timpul roitului, prisăcarul trebuie să fie cu bă-
gare de seamă și îndatăce vede că iese un roiu, să-l și prindă;

altfel roiul se ridică în sus şi ori se prinde de vârfurile copacilor ori sboară către pădure şi se prinde prin scorburi. Roiul se prinde într'un stupişor mic şi uşor de purtat numit **roiniţă**. La prinderea roiului ne slujim de o bucăţică numită **mătăciune**. Mătăciunea are un miros pătrunzător şi place albinelor, că se lau după dânsa.

Diferite feluri de stupi.

Seara, deşertăm roiniţa într'un stup bine curăţit şi a doua zi albinele se pun pe treabă, în locuinţa cea nouă: întâiu o îngrijeşte bine, apoi astupă cu un fel de clei crăpăturile şi în urmă s'apucă de clădit faguri, de sus în jos.

Albinele cer puţină îngrijire; dar această îngrijire trebuie să li se dea la timp. Din când în când, în vremea verii, le trântorim, adică scoatem din stup cu ajutorul unui cârlig (custură) fagurii cari au larvele de trântori. Dacă lăsăm aceste larve, ies mulţi trântori şi mănâncă mierea.

Afară de trântorire, este retezarea fagurilor, cari au ajuns prea aproape de pământ, şi **curăţirea** stupului. Către toamnă strâmtăm urdinişul, ca să nu poată intră cu înlesnire viespi; acestea neliniştesc albinele şi le fură mierea.

Orice gospodar trebuie să aibă pe lângă casă în grădina sa de pomi şi câte o mică prisacă, căci cheltuiala cu albinele este mică de tot, iar folosul ce-l avem dela ele este mare.

249. O ISPRAVA BUNA A LUI BOLINTINEANU.

(Cetire).

Intre sfetnicii lui Cuza a fost şi D. Bolintineanu om cu dragoste de ţară şi cu milă de săteni.

Intr'una din zile, veniră la Bolintineanu nouă săteni. Ei intrară în odaia de lucru a lui Bolintineanu, înşiraţi după vârsta lor, cei bătrâni înainte.

— „Să trăiţi, luminate şi Dumnezeu să vă deă totdeauna cugetul bun pentru binele obştesc!"

—„Dumnezeu cu noi toţi, oameni buni! Dar ce păs vă apasă sufletele?"

D. Bolintineanu.

In acest timp, ţăranii se aşezară în regulă, respectoşi. Unul din ei, ca de 80 de ani, face un pas înainte şi dă lui Bolintineanu o jalbă mare din trei coale, scrisă pe toate feţele, plină de iscălituri.

Bolintineanu ia jalba, o răsfoeşte şi, văzând că are multă poliloghie, le zice:

— „Oameni buni! Jalba voastră am să o citesc mai pe urmă; dar până atunci spuneţi-mi păsul vostru, cu gurile voastre, că am să înţeleg mai

multă trebuie să aveţi, de v'aţi ostenit până aci. Spuneţi-mi fără sfială!

Moşilor, voi sunteţi bătrâni, şedeţi pe scaune. Şedeţi"...

Şi ţăranii văzând sufletul cel bun al lui Bolintineanu, prind inimă, le piere sfiala şi grăesc:

—...„Să vedeţi, luminăţia voastră! Să vedeţi ce păs şi ce obidă pe capul nostru? De când avem şi noi din mila lui Dumnezeu o ţară şi un domnitor, de când s'a făcut secularizarea, nu găsim cu cale, să mai fim încă osândiţi a mai ascultà slujba în limba grecească. Că uite, luminate, în satul nostru, neavând biserică, noi mergem la Sf. mânăstire, ce-i acì, în marginea lui. Călugării cetesc încă în limba lor sfânta slujbă, şi noi, păcatele noastre, nu înţelegem nimic. Tot satul nostru nu mai găseşte cu cale astfel de urmare, deaceea s'a sculat şi ne-au trimis pe noi aceştia nouă inşi, să dăm jalbă luminăţiei voastre, spre a ne face dreptate. E păcat de a mai fi osândiţi, ca în ţara noastră, nici sfânta evanghelie să n'o auzim şi să n'o ascultăm în limba strămoşească, în care ne-am pomenit"...

Bolintineanu îi ascultă cu mare băgare de seamă şi când unchiaşul a isprăvit spuind: „Aceasta este plângerea noastră luminate!" ochii lui lăcrămară...

— „Sunt pătruns de mila voastră! Fraţii mei, ceeace mi-aţi spus, m'a secat la inimă şi este adevărul şi voi mi-aţi deschis capul, ca să mai fac o nouă ispravă.

Uite ce-i: dumneavoastră duceţi-vă acasă şi fiţi liniştiţi; că pânăce veţi ajunge acasă, porunca mea va ajunge înaintea voastră, nu numai în satul vostru; dar în întreaga ţară".

Ţăranii se sculară binişor, plecară şi plângând

de bucurie, mulţumiră urând sănătate ministrului ţării.

Când peste cinci zile, ţăranii sosiră în satul lor, aflară că de trei zile înainte sosise o poruncă iscălită de Domnitorul şi de ministrul Bolintineanu, care glăsuià: ...„Să nu mai cuteze nici un preot, nici un călugăr a slujì în limba grecească, ci în limba românească. Acei ce nu vor ascultà vor fi răspopiţi!"...

---

250. RASBOIUL PENTRU INDEPENDENŢA.

(Istorie).

La 10 Maiu 1866, Principele Carol, fiind ales Domn al Românilor, depune jurământul.

Depunerea jurământului A. S. Principelui Carol I.

In cei dintâi zece ani de domnie ai lui, se făcuseră multe îmbunătăţiri. Ne apăsà încă o greutate: eram sub stăpânirea Turciei.

In 1877 se iscă un războiu între Ruşi şi Turci. In drumul către Turcia, Ruşii aveau cale pe la noi, prin ţară. Domnitorul Carol dete voie Ruşilor, să treacă pe la noi. Turcii s'au supărat foc, că de ce am lăsat pe Ruşi să treacă pe la noi şi au început a bate cu tunurile oraşele noastre depe Dunăre. Domnitorul Carol văzând această îndrăzneală, răspunse şi el Turcilor, tot cu tunuri. Românii nu mai vreau deacî înainte să asculte de Turci, *şi-şi rostesc domnia neatârnată la 10 Maiu 1877.*

Asta-i muzica ce-mi place!

Domnitorul Carol adună toată oastea către Dunăre. Se aşează lângă Calafat şi ordonă bombardarea Vidinului. Cel dintâiu obuz asvârlit de Turci, nemeri tocmai lângă Domnitor. Acesta în loc de a se îngrijî, scoase chipiul şi salută bomba zicând: „Asta-i muzica ce-mi place!"

Ruşii trecuseră Dunărea şi câştigară câteva bătălii, dar se opriră în faţa *Plevnei*. Ei au făcut câte-va încercări s'o ia, dar au dat înapoi cu pierdeiri mari. Văzând că nu-i chip să ia Plevna şi că armata lor s'a împuţinat, Ruşii şi-au amintit de noi.

Din ordinul Impăratului, Marele Duce Nicolae trimite Principelui Carol, următoarea depeşă:

„Vino în ajutorul nostru, treci Dunărea pe unde voieşti, cum voieşti şi sub ce condiţii voieşti, numai vino cât mai grabnic, căci mă prăpădesc Turcii".

Carol răspunde la chemarea Ruşilor. Trecù Dunărea pe la Corabia, în fruntea armatei sale şi după o zi sosì la Plevna. Această cetate erà înconjurată de dealuri. Intăritura cea mai de seamă din faţa Plevnei, erà *reduta cea mare dela Griviţa.*

Se ţinù un sfat, în care Domnitorul fù ales şef al armatei ruseşti. Ziua de 30 August fu hotărîtă pentru luarea Griviţei. In această zi, s'a început asaltul. Soldaţii noştri s'au repezit ca smeii asupra Griviţei. Urcau povârnişul în ploaia de gloanţe a duşmanilor. „Nainte copii!" strigă colonelul Ipătescu şi voinicii doroban̦ţi treceau prin şrapnele, prin gloanţe şi prin fum. „După mine băieţi!" le mai zise căpitanul Valter Mărăcineanu, sărind peste Turci în şanţ. Acì se încinge măcelul cel groaznic. Cel dintâiu cade Mărăcineanu, dar alt căpitan îi ea locul şi merg tot înainte. După trei, patru atacuri, Griviţa este luată.

M. S. Domnitorul Carol I pe câmpul de răsboiu.

După luarea redutei Griviţa, Românii luară Rahova. Căderea Rahovei trebuià s'aducă în curând

și căderea Plevnei. Osman Pașa închis în Plevna sfârșise hrana. Să iasă n'aveà cum; să rabde de foame, nu puteà.

Soldat vânător.

Trecuseră două luni de când Plevna erà înconjurată. Osman Pașa cercă să-și deschidă calea printre oști. Uitase pe semne că trebuiă să deà mâna cu Românii. O luptă crâncenă se deschide între Turci și Români. Osman Pașa rănit, căzù prins în mâinile Românilor.

In tot timpul cât a

Asaltul dela Griviț.

niți ca o adevărată mamă. Deaceia i s'a și zis „Mama răniților".

In urma acestui răsboiu s'a încheiat tratatul dela Berlin, prin care se recunoaște de bună neatârnarea României, care de fapt o hotărîsem noi, încă înainte de răsboiu. Rușii capătă partea de miazăzi a Basarabiei care erà a noastră, cu toate că Mihail Kogălniceanu și Ioan Brătianu, marii patrioți români, arătaseră înaintea puterilor mari, nedreptatea ce ni se face.

Mama răniților.

In anul 1881, țara fu ridicată la rangul de regat, Domnitorul Carol se încoronă ca Rege, iar Doamna Elisabetase se încununa ca Regină.

In ziua de 10 Maiu a fiecărui an, noi sărbătorim cele trei mari zile ale neamului românesc: Domnia, Independența și Regalitatea. In timpul din urmă s'a hotărît să serbăm în această zi și unirea tuturor

251. LA ARME.

(Memorizare).

Veniţi viteji, apărători ai ţării,
Veniţi că sfânta zi a răsărit!
E ziua mare a reînălţării
Drapelului de gloanţe zdrenţuit.
Veniţi din toate unghiurile zării,
Să cucerim, ce-avem de cucerit!

La arme cei de-un sânge şi de-o lege!
La arme pentru Neam şi pentru Rege!
Când Patria ne chiamă sub drapel,
Datori sunt toţi copiii ei s'alerge,
Să-l apere să moară pentru el!

Ce credeţi voi noroade nesătule,
Că nu ne portă grijă Celdesus?
N'am înfruntat noi năvăliri destule:
Din miazănoapte, răsărit şi apus?
Adună Ţi, rege, oştile şi du-le
La biruinţă, aşà cum le-ai mai dus!

La arme cei de-un sânge şi de-o lege!
La arme pentru Neam şi pentru Rege!
Când Patria ne chiamă sub drapel,
Datori sunt toţi copiii ei s'alerge,
Să-l apere să moară pentru el!

Cu-al nostru sânge-am scris al nostru nume
In cartea gloriosului trecut:
Şi mulţi duşmani ar vrea să ne sugrume;
Dar până când mai stau Carpaţii scut:
Acel ce ne va şterge depe lume,
Să ştie toţi, că încă nu-i născut!

La arme cei de-un sânge şi de-o lege!
La arme pentru Neam şi pentru Rege!
Când Patria ne chiamă sub drapel,
Datori sunt toţi copiii ei s'alerge,
Să-l apere să moară pentru el!

Să ştie toţi că un popor nu moare;
Când veacuri a luptat necontenit;
Şi-i scris în cartea celor viitoare
Că vrea să vină ceasul preamărit:
Când mândru străluci-va 'ntre popoare
Ca soarele, aici în răsărit!

La arme cei de-un sânge şi de-o lege!
La arme pentru Neam şi pentru Rege!
Când Patria ne chiamă sub drapel,
Datori sunt toţi copiii ei s'alerge,
Să-l apere să moară pentru el!

St. O. Iosif a scris poezia: La Arme. El este unul dintre cei mai de seamă poeţi tineri din regat. S'a născut în Transilvania. A murit la Bucureşti, în 1913. In toate poeziile sale se vede blândeţea şi seninătatea unui suflet ales. Cartea „Din zile mari", care se găseşte în toate bibliotecile şcoalelor din ţară, cântă frumos vieaţa celui mai de seamă Domn moldovean, Ştefan cel Mare şi Sfânt.

St. O. Iosif.

225. LUPTA LA BAIONETA.

(Cetire).

Deasupra batalioanelor, aerul e tot așà de plin de moarte ca și pământul găurit de șrapnele șuerătoare, care se sparg pe dealuri cu gemete adânci. Un glas urlă „La baionetă!" Trupa respiră adânc, larg. Bubuitul tunului face loc unui sgomot mai slab. Fulgere de arme albe se reped spre soare.

„Inainte! Ura! A!... aa!..." La țipătul acesta cunoscut, toți se reped. E cruntul asalt al baionetii. Gâfâind, soldații înaintează. Toți țipă, urlă în beția atacului și sar cu arma ridicată.

Inainte!... Ura!... A!... aa!.,, Câteva gloanțe mai șuieră, apoi armele tac. Soldații noștri ca un val se afundă în linia dușmană și începe lupta corp la corp.

In sgomotul grozav în care lucrează baionetele, oamenii se omoară blestemând. Rândurile se apleacă, se culcă. Ochii se aprind de mânie și de priviri ucigătoare. Lamele albe se zbat neobosite, paturile armelor se ridică ca un vârtej. In urletele de fiare, sângele cald țâșnește în șuvoae. Morții și răniții cad, rostogolindu-se într'un amestec de țipete sfâșietoare.

„Ucide, ucide, ura!.... A!... aa!..."

Un soldat disprețuindu-și baioneta, o aruncă unui camarad care și-o rupsese și apoi ridică de trei ori toporul târnăcop, doborî pe rând trei oameni spintecându-i până la gât. O lovitură dușmană îi rupe urechea; el se scutură ca un mistreț, își pipăe obrazul și începe să râdă. A făcut un pas înapoi. Ridică iar toporul care face salturi în mijlocul unui grup de dușmani. Aceștia se rostogolesc, pe când fierul, șuerând și sburând, se înfundă până în mâner, luptând timp de câteva clipe, fără a întâlni vreo armă împotrivă-i. El este apărat de un acoperiș, alcătuit din brațele a zece tovarăși înarmați cu baionetele. Aceste brațe luptându-se neîncetat fac loc toporului, îl împing, îi fac aripi de fier.

Sub izbirea baionetelor, rândurile se răresc. Soldatul cu toporul e tot în picioare; primește un glonț de revolver în piept, dar nu se mișcă. Își strânge rana, oprește o clipă sângele și urmează să lovească în cei cari se apropie de el. E atacat din toate părțile. Cu pumnul ridicat, el caută un dușman, dar privirea îi e deja turbure, nu mai poate vedeà. Cineva îi strigă aproape de tot: Prepoate vedeà. Cineva îi strigă aproape de tot: Predă-te! El răspunde, lovind la întâmplare.. Pumnul lui cade atât de greu pe capul celui care îi stă în față, încât ochii lovitului sar din orbite... E ultima lovitură. Viteazul soldat se prăbușește.

Măcelul a fost îngrozitor. Grămada căzuților înroșește pământul.

Neîncetat se aud horcăituri prelungite de agonie. Pretutindeni sânge și iar sânge. Tânguiri dunie. Pretutindeni sânge și iar sânge. Tânguiri dunereroase ies din piepturile sângerânde. Brațele strâpunse de vârfurile de oțel rămân nemișcate. Din brazdele săpate în trupuri, sângele țâșnește fără încetare. Puținii dușmani rămași cu zile o iau la goană. Atacul cu baioneta a încetat la sunetul goarnelor.

. . . . . .

Din depărtare se aude cântecul biruinței!

La arme, cei de-un sânge și de-o lege!
La arme, pentru neam și pentru Rege!

---

253. IOAN BRĂTIANU

(Lectură istorică).

Ioan Brătianu s'a născut la 1821, anul în care se ridică pentru desrobirea neamului său, capul panduriloi, Tudor Vladimirescu. A învăţat în ţară şi în străinătate.

Când veni Brătianu în ţară, eram sub regimul „Regulamentului organic" făcut sub porunca Rusiei, care pregătia înglobarea ţării în ghiarele Rusiei şi se pune în fruntea revoluţiei dela 1848, făcând pe Domnitorul Bibescu să iscălească noua *lege de baştină* (Constituţia).

De acî înainte, Brătianu are amestec în afacerile ţării. Rușii și Turcii înăbușiră revoluţia, dar Ioan Brătianu izgonit din ţară ziceà către prietenii lui: *„Noi suntem izgoniţi, dar printre baionetele lor se strecoară libertatea unui popor redeşteptat"*.

Ioan Brătianu

Nouă ani de muncă petrecù în surghiun, căci suferinţa o uità, când erà vorba că suferià pentru patrie. In acest răstimp, Brătianu colindă toate ţările şi vorbì pretutinden de nedreptatea din ţara sa, cu atâta căldură, că toţi se înduioşau de suferinţele Românilor.

Intors din nou în ţară, luptă din răsputeri pentru „Unire" şi se gândeşte şi la celelalte surori ale ţării noastre, care se găsiau sub oblăduiri străine.

Cel care aduse în ţară pe Regele Carol a fost tot

Ioan Brătianu, iar de acî înainte, veşnic luptă pentru ţară: când pentru înflorirea ei înlăuntru, când pentru paza ei în afară. In timpul răsboiului cu Turcii, pe când Domnul Carol conduceà oastea, Brătianu conduceà trebile ţării. *Proclamarea independenţei şi ridicarea ei la rangul de Regat*, a fost o parte din roadele muncii lui Brătianu.

Dorobanţ cum erà la 1878.

Brătianu a văzut ţara ridicându-se ca prin farmec şi avù mângâerea să vadă împlinite visele tinereţii sale şi să ştie că la toate trebile mari, el a fost nu numai părtaş, dar fruntaş. *Inlăturarea Regulamentului organic, Desfiinţarea privilegiilor, Unirea, Dinastia străină, Răsboiul, Independenţa, Regalitatea:* de toate acestea este strâns legat numele lui I. C. Brătianu.

El moare la 1891, cu sufletul uşurat, că are cine-l pomenì: *un popor tânăr şi înfloritor.*

254. RĂSBOIUL PENTRU UNIREA TUTUROR ROMÂNILOR.

(Istorie).

I.

M. S. Regele Ferdinand îşi puse în gând cu ajutorul lui D-zeu să înfăptuiască unirea cu toţi fraţii noştri

vina. Din nenorocire pentru neamul nostru românesc, un groaznic războiu deslănţuiră Germanii, Austriacii, Ungurii, Turcii şi Bulgarii în potriva Francezilor, Ruşilor, Englezilor, Italienlior, Belgienilor şi mai târziu Americanilor şi Grecilor.

Măritul nostru Rege mânat de gândul sfânt de unire al strămoşilor noştri, nu după mult timp dela începerea războiului, se hotărî să se întovărăşească la luptă cu potrivnicii celor cari au început războiul. La 15 August 1916, dete poruncă de mobilizarea armatei şi ca un mare adevărat Român şi viteaz neîntrecut se puse în fruntea armatei.

Toţi Românii dela un capăt la altul al ţării alergară la oaste cântând:

Veniţi vitezi apărători ai ţării!
Veniţi că sfânta zi a răsărit!

Chiar în noaptea de 15 August, viteaza noastră, armată străbătù Carpaţii prin partea de miazăzi şi răsărit a Ardealului. După puţine lupte, o mare parte din leagănul neamului românesc erà acum în stăpânirea noastră. Duşmanii se retrag, iar Ardelenii primesc cu mare bucurie pe soldaţii noştrii ca pe nişte mântuitori.

Nu însă după multă vreme, două armate duşmane înarmate cu feldefel de arme şi cu tunuri cu bătaie la mari depărtări, începură să ne atace: una înspre Dobrogea şi alta în Ardeal. De data asta încep lupte groaznice şi noi nu le-am putut câştigà cu toate jertfele făcute, din pricină că eram singuri, unul contra 5. Ruşii, în loc să vie la timp şi să lupte cât mai mult frăţeşte, alături de noi, cum ne înţelesesem, nu numai că nu ne-au venit în ajutor la timp şi câţi trebuiaă, dar ne-a oprit şi tunurile mari şi

muniţiunile trimise de Francezi. Armatele duşmane băgând de seamă că suntem singuri la luptă pe un front atât de mare, intrară în ţară pe la *Jiu* şi pe la *Zimnicea*.

Soldaţii noştrii nu şi-au pierdut cumpătul, ci luptară vajnic, retrăgându-se toţi, încetul cu încetul din Dobrogea, Oltenia, Muntenia, cari rămân pentru câtva timp sub ocupaţia duşmanilor fără de suflet şi lege

M. S. Regina Maria în mijlocul răniţilor, la un spital din apropierea frontului de luptă.

faţă de locuitorii pacinici, rămaşi la vetrele lor. M. S. Regele cu începere din Decembrie, pe o iarnă cumplită, îşi întări armata în Moldova, pe valea Siretului, dela Galaţi, până la Vrancea (Putna). Tot acì se aşează şi armata rusească. Duşmanii dau să înainteze, dar sunt opriţi de soldaţii noştri, aşezaţi acum în tranşeie, unde încep a-şi oţeli sufletele pentru ziua cea de plată şi răsplată.

255. CONSTITUȚIA.

(Cetire).

Constituția este legea de temelie a țării noastre. Fiindcă regele conduce țara după constituție și nici o lege nouă nu poate face deputații și senatorii altfel de cum arată ea, se zice că țara noastra este *Regat constituțional.*

Constituția nu se poate schimbà decât cu mare greutate.

Iată drepturile și libertățile ce cuprinde ea:

1. Inaintea legilor, toți Românii sunt tot una, ca și înaintea lui Dumnezeu. Dreptul se dă celui ce-l are, ori cine-ar fi el, boier ori țăran.

2. *Locuința fiecărui cetățean este respectată.* Nimeni n'are voie să intre cu sila în casa cuiva, decât numai cu învoirea procurorului, când e la mijloc un bănat de furt ori de altă faptă rea.

3. *Paza avutului cetățenilor este chezășuită prin constituție.* Nimeni nu se poate atinge de avutul nostru. Când însă statul ori comuna, pentru nevoia obștească, cere o parte din proprietatea unui cetățean, acesta trebuie s'o deà în schimbul unei despăgubiri.

4. *Dreptul de plângere* pentru orice nedreptate, îl au toți Românii. Cetățenii se pot plânge oricărei stăpâniri dela primar pânăla Rege. Să se ferească însă oricine să facă jalba pentru lucruri de nimic. Să se ferească deasemenea orice jelbari, cari îndeamnă la plângeri nedrepte, cari ne încurcă și ne rușinează.

5. *Nimeni n'are voie să deschidă scrisoarea altuia.* Legea pedepsește cu asprime pe cel ce calcă acest drept. Numai judecătorul de instrucție [illegible]

urmărește o crimă, ori o altă faptă rea, poate deschide scrisorile celor bănuiți.

6. *Toți slujbașii țării sunt răspunzători de chipul cum își fac datoria.* Dacă un slujbaș a adus vătămarea vreunui locuitor prin neîmplinirea la vreme cum se cade a slujbei, poate fi chemat înaintea judecătorilor să-și deà seama.

7. *Libertatea fiecăruia.* Orice om e liber să facă ce va voì, numai să nu turbure pe alții. Deasemenea nimeni nu poate fi arestat decât în puterea unei porunci judecătorești.

8. *Libertatea credinței.* Credința de seamă a țării, e cea creștină ortodoxă. Dar orice cetățean e îngăduit să crează în Dumnezeu potrivit cu vrerea sa, numai să nu atingă buna rânduială în țară.

9. *Libertatea învățăturii.* Fiecare are dreptul să deschidă școale și să învețe pe alții, potrivit cu legea țării, sub supravegherea statului.

Invățătura de carte în școlile statului se dă fără plată. Fiecare Român este silit să învețe învățăturile din școala primară între 7 și 14 ani.

10. *Libertatea tiparului.* Oricine își poate arătà prin cărți și gazete gândurile și părerile sale. Dacă atinge cinstea cuiva, ori turbură liniștea, e chemat în judecată.

11. *Libertatea adunărilor.* Cetățenii au dreptul să se adune într'un local și să-și pună la cale nevoile lor, dar în chip pașnic și fără arme. Adunările în locuri deschise nu se îngăduie.

12. *Libertatea întovărășirilor.* Liberi sunt cetățenii să se întovărășească punând la mijloc munca sau capitalurile lor cu ținta de: negustorie, meșteșug de învățătură ori de binefacere.

256. RĂSBOIUL PENTRU UNIREA TUTUROR ROMANILOR. LUPTELE DELA OITUZ.

(Cetire istorică).

Istoria țării noastre ne aduce aminte că rar popor a fost mai zbuciumat, mai amărît și mai viteaz ca poporul nostru. Însușirea lui de căpetenie a fost *împotrivirea*. Voievozii cu dragostea de țară și frica de D-zeu n'a stat la cumpănă, când urgia războiului vâjâia în jurul hotarelor noastre. Ei numai prin adânca chibzuință și luptă fără seamăn au izbutit să păstreze Românilor moșioara noastră. Prin fier și sânge și-au câștigat dreptul la viață. — Și au luptat și au apărat cu îndărătnicie moșia și neamul.

Una din nenumăratele lupte din cruntul războiu din 1916—18, în care s'a arătat mai bine sufletul oșteanului român împotrivindu-se dușmanilor, este bătălia dela Oituz. Acì, vitejii noștri soldați au făcut zid de piatră din piepturile lor oțelite, iar cu brațele lor vânjoase au asvârlit fără cruțare sămânța morții în dușman. Se păreà că au înviat plăeșii de odinioară, arătând lumii că o mână de viteji pot sfărîmà năvălările, ca pe vremea marilor voievozi.

Oituz e un nume de glorie.

Prin eroismul luptelor date, prin sângele vărsat de dușman în sute de atacuri deșarte, Oituzul a șters necinstea încălcării pământului strămoșesc și a arătat că prin împotrivire cu bărbăție și credință se dobândește victoria.

Cinstea se cuvine conducătorilor oștirii și soldaților noștri din divizia de fer, care a arătat dușmanilor și omenirii întregi:

„Pe acì nu se trece".

Iată ce scrie cu mâna lui, viteazul general Grigorescu:

„*Strejarii dela porțile Moldovei, care au pus stavilă puhoiului vrășmaș, făcând stâncă împrejurul meu, au scris cu sânge pe crestele dela: Slănic, Oituz și Cașin:*

„*Pe acì nu se trece*".

Și cu adevărat așà a fost, spre cinstea M. S. Regelui, a vitezii lui armate și scumpei Românii.

---

257. DESCHIDEREA CAMERELOR.

(Cetire).

— „Bună dimineața vecine, ce mai spui pe ziua de azi?"

— „Ce să spui! M'au sculat de noapte tunurile, că nu se mai isprăveau!"

— „Ce ai uitat că azi e deschiderea camerelor?"

— „Că bine zici; așà e'n tot anul. Dar te aș întrebà cevà dacă nu te superi. Nu prea pricep, cum merge rostul cu camerele astea".

— „Iată cum merge: înainte vreme țara erà cârmuită de un Domnitor. El făceà tot ce vreà și nimeni nu luà socoteala lui, nici nimănui. El făceà miniștri pe cine vreà și dà slujba cui vreà și nimeni nu puteà să zicà nimic."

— „Adicà azi, Regele nu poate să deà orice slujbă cui vreà el?"

— „Firește că nu. Hârtia prin care-ți dă o slujbă trebuie s'o iscălească și ministrul. Acesta trebuie să țină seamă să se facă după lege, căci altfel, deputații îl trag la răspundere și pot să-l deà în

— „Pe ministru?"

— „Se 'nțelege. Legea e mai mare decât ministrul și cine o calcă trebuie să-și ia pedeapsa.

— „Bun".

— „Și cum îți spun, în vremea veche nu era așà. Vodă făceà ce vreà. El te bătea, el te judecà și trebuià să taci, și să înghiți, că Vodă erà stăpân pe vieață".

— „Dar cum puteà el să știe și să aibă grijă de toate?"

— „Nu singur, firește. Aveà doi, trei, boieri pe lângă el și cum ziceau, așà făceau; iar bietul om năpăstuit n'aveà unde să-și caute dreptate".

— „De ce nu se duceà să se plângă lui Vodă?"

— „Ce vorbești, îi lăsà cineva? Odată au venit niște țărani în București, și ca să-i vadă Vodă, unul a aprins o rogojină și a ridicat-o în sus, altul a pus jalba în un protap lung și o fâlfâià cu desnădejde. De atunci se vede a rămas vorba: „cu rogojina 'n cap și cu jalba'n protap".

— „Și li-o fi făcut Vodă „dreptate?"

— „De unde. Deaceea au răbdat și ei, până când au făcut răscoala dela 1848".

— „Au dat jos pe Vodă?"

— „Ba nu, că a fugit singur".

— „Și de atunci s'au schimbat lucrurile?"

— „Nu chiar de atunci; au mai trecut câțiva ani și s'a făcut legea nouă — care ține și azi și care se chiamă *„Constituție"*.

— „Dar de ce-i zice așà?"

— *„Constituție* va să zică întemeiere: adică legea care întemeiază rostul țării. Pe temeiul ei s'au făcut alte legi deatunci încoace".

— „Și cum scrie?"

— „Scrie, că tot Românul fără deosebire de

avere și de neam, are drept să ià parte la cârmuirea țării".

— „Apoi cum, Doamne iartă-mă, o să ia toți parte. Cum o să s'adune și să vorbească toți din toată țara?"

— „Așà nu se poate; deaceea se aleg deputații și senatorii. Deputații se strâng în adunarea deputaților sau în Cameră; iar senatorii se strâng la Senat".

— „De ce nu se adună toți la un loc?"

— „Se zice că e mai bine așà. La Cameră sunt oameni mai tineri, mai înflăcărați, mai iuți, cum e tinerețea. La Senat sunt mai bătrâni, dela 40 de ani în sus. Ei sunt oameni mai chibzuiți, mai cu socoteală".

Fiecare lege trebuie să fie cernută și de unii și de alții."

— „Și cine alege pe deputați și senatori?"

— „Toată țara. Fiecare locuitor alege unul sau mai mulți din cei care se arată că ar vreà să fie aleși. Cei aleși se întâlnesc cu dumneata și cu altul și aud ce nevoie ai și când se adună cu toții, spun fiecare ce au auzit și chibzuesc împreună, cum să facă, spre a merge mai bine țara".

---

258. VITEAZA CATERINA TEODOROIU.

(Istorie).

Un ofițer fecioară, sublocotenentul Teodoroiu, zâna regimentului de Gorj, s'a urcat la cer ca să povestească strămoșilor, cum știu cei de astăzi să împlinească datina răsboinică.

In luptele dela Jiu, unde a învins glorioasa noastră armată, condusă de generalul Dragalina,

în botezul focului și al morții, cercetașă de 18 ani, intră în rânduri ca ostaș, luptând fără răgaz, cot la cot cu flăcăii gorjeni, da cari nu se deosebià nici îmbrăcăminte, nici prin avânt, nici prin setea de a învinge. Ea a fost aleasă de soartă să reînvie amintirea Fetei dela Cozia și apoi ca o minune să se reîntoarcă în lumea de minuni, unde viețuește pururea în fericire.

Viteaza Caterina Teodoroiu.

In bătălia dela Fliliași, două răni grele au brăzdat trupul vitezei Românce.

Drept răsplată s'a pus „Virtutea militară" pe pieptul ei de eroină. Ea a zăcut multe luni într'un spital, dar când s'a însănătoșit, a plecat din nou pe front.

Un glonte vrăjmaș însă a izbit-o drept în inimă, pe când în fruntea plutonului se avântase la asalt. Și astfel se stinse Caterina Teodoroiu, eroina neamului nostru, al cărui gând și suflet erau închinate numai țării. Numele Ecaterinei Teodoroiu, fecioara vitează dela Jiu, care a luptat cu pușca și baioneta, apărându-și satul, unde doi din frații ei căzuseră uciși, nu poate fi uitat, spune M. S. Regina Maria.

Numele ei va fi cântat în cântecele cele mai dragi ale răsboiului nostru.

Dormi în pace, sub brazda stropită cu sângele tău cel cald, sub fagii prietenoși ai frontului pe care tu l-ai apărat cu cinste, crăiasă iubită a neamului românesc, zână purtătoare de noroc răsboiului nostru pentru libertate. Crucea albă care străjuește mormântul tău din „Poene" (Putna) va fi pentru toți un simbol de biruință. Tovarășii de arme, îngenunchind în fața ei, vor simți un îndemn puternic la luptă, la care vor porni mai crânceni ca totdeauna, încredințați că „Intru acest semn vor învinge".

---

259. RĂSBOIUL PENTRU UNIREA TUTUROR ROMANILOR.

(Istorie).

II. MĂRĂȘTI, MĂRĂȘEȘTI.

M. S. Regele Ferdinand muncì zi și noapte pentru pregătirea scumpei noastre oștiri, ajutat de oamenii mari ai țării, de vestiții noștri generali și de generalul francez Berthelot, cu toți ofițerii trimi[illegible] de Francezi, deprinși cu meșteșugul răsboiului[illegible]

nădejdea izbânzii în suflete, după 18 luni de pregătire, în cântece de înviorare:

La arme cei de-un sânge și de-o lege,
La arme pentru neam și pentru Rege!

soldații noștri înarmați acum îndeajuns cu tunuri, mitraliere, material de răsboiu, sunt gata de luptă, de ziua de plată. — In noaptea de 10 Iulie 1918, armata noastră începe atacul fulgerător înspre *Mărăști* (Putna) și *Nămoloasa* (Putna), unde se cuibăriseră dușmanii în întăritură ca în niște cetăți. După o puternică și vijeloasă bombardare, începe lupta vajnică. Fug dușmanii îngroziți din Mărăști, lăsând pe câmpul de bătaie multe: tunuri, bombe, arme și mormane de cadavre. La Nămoloasa însă, Rușii nu vor să înainteze, se răsvrătesc, împotriva ofițerilor lor și încep să se retragă, în loc să înainteze. Aci suntem nevoiți din nenorocire să stăm locului, dar la Mărăști înaintăm, urmărindu-i spre *Soveja*, *Lepșa* și luând mii de prizonieri, mii de arme, zeci de mitraliere, 50 de tunuri de toate mărimile și atâtea ghiulele și cartușe, cât nu ne-am închipuit.

G-ralul Eremia Grigorescu

pe împăratul Germaniei auzind de înfrângerea su-

La Platza Reg

partea unsă cu păcură. Pe pod, s'au putut coborî în voie. Grădinarul s'a mirat mult de dibăcia și deșteptăciunea lor. Și astfel în multe împrejurări aceste mici vietăți dau dovadă de pricepere și de multe ori au pus în uimire pe oamenii cari le-au observat.

---

265. RĂSBOIUL PENTRU UNIREA TUTUROR ROMÂNILOR.

III. (Istorie).

Pacea dela București. Izgonirea dușmanilor din țară. Pacea dela Versailles (Versai) 1919.

Germanii aflând că Rușii nu mai voesc să lupte, că au dat jos depe tron pe țarul lor, și că în Rusia e revoluție, îi silesc să încheie o pace rușinoasă. Noi Românii, trădați de Ruși, deveniți acum dușmani în loc de aliați, în propria noastră țară, furăm siliți deasemeni, singuri fiind și fără nici un ajutor, să încheiem pace cu Germanii, la București, în Aprilie 1918. Prin această pace eram sugrumați, căci ni se luà Dobrogea, culmile Carpaților cu trecătorile și pădurile bogate, multe sate în munți, petrolul, cerealele și multe alte bogății. O durere fără seamăn cuprinse sufletele noastre, în urma acestei păci. Armata germană rămânând în țară, pradă poporul de tot ce aveà: cereale, vite și orice avut gospodăresc.

D-zeu însă nu ne uită în această cumplită vreme de desnădejde și ne înalță sufletele. Frații din Basarabia, folosindu-se de revoluția rusească, se declară liberi și la 27 Martie, 1918 se alipiră pentru totdeauna de țara mumă, România, după 106 ani de robie.

Aliații noștri mergeau din izbândă în izbândă. Grecii se unesc cu noi. Pretutindeni dușmanii sunt

învinşi. Armatele aliaţilor noştri ajung aproape de Dunăre, după ce au repus pe Bulgari. Armata germană tot mai stăteă în ţară la noi, jefuind fără milă.

M. S. Regele dădù atunci poruncă să pornim din nou la răsboiu şi să alungăm duşmanii din ţară. In timpul când armata noastră înaintă cu avânt vitejesc spre Muntenia, armata franceză trecea Dunărea. Duşmanii fug din ţară, în Noembrie 1918.

M. S. Regele decorând ofiţeri şi soldaţi luptători la Mărăşeşti.

In timpul acesta, fraţii din Ardeal, la 18 Noembrie 1918 şi cei din Bucovina, la 15 Noembrie, 1918 se proclamară şi ei liberi, unindu-se pentru totdeauna cu ţara noastră, înfăptuind astfel *România mare*.

M. S. Regele Ferdinand al tuturor Românilor, în fruntea armatei lui glorioase cu drapelele ciuruite de gloanţe şi împodobite cu flori intră în Bucureşti, în cântecele de bucurie ale tuturor Românilor uniţi

acum într'un gând şi un suflet pe vecie. Toţi duşmanii au plecat capetele, afară de Unguri, cari au îndrăsnit să ne atace. Viteaza noastră armată i-a sdrobit, a trecut Tisa, înaintând şi cucerind Buda-Pesta, capitala ţării lor.

Marea victorie a aliaţilor hotărî în fine pe Germani şi pe toţi duşmanii noştri să ceară pace. In

M. S. Regina Maria, A. S. R. Principesa Marioara şi Generalul Grigorescu, în faţa Mărăşeştilor.

1919, la *Versailles (Versai)* se încheie pacea, prin care s'a consfinţit visul nostru de veacuri: *Unirea tuturor Românilor într'o singură ţară*. Neamul şi pământul românesc dintre Tisa, Dunăre, Nistru şi Carpaţii nordici este astăzi unit şi nedespărţit sub Marele nostru Rege Ferdinand I.

266. EROILOR DELA MĂRĂȘEȘTI.

(Memorizare).

Dedicată neîntrecutei armate române și Marelui ei Căpitan.

În câmpia d'astăzi scumpă sufletelor românești,
În câmpia înverzită din sătucul Mărășești,
Voi Români — străjeri ai lumei — mari în cuget și în fapte,
Cu câlăii omenirei v'ați luptat și zi și noapte.

S'ați luptat cum știu să lupte inimile de vultani
Biruind pe Turci, pe Unguri, pe Bulgari și pe Germani,
Ce vroiau să 'ncătușeze tot pământul prin robie,
Să distrugă libertatea, cum și dreptul pe vecie.

Și'n această bătălie uriașă 'n univers
N'ați înfrânt numai dușmanii în năprasnicul lor mers,
Ci'nlesnirăți pacea lumei, iar Românilor Unirea
Pentru care noi cu toții, am fi dat chiar nemurirea!

Pradă însă cruntei lupte, mulți căzură dintre voi
Sfinți martiri ai omenirei pentru Români, eroi,
Eroi ale căror fapte rămânea-vor legendare,
Dela Dunăre la Nistru, dela Tisa pân' la Mare.

În câmpia înverzită din sătucul Mărășești,
Unde-ați reînviat virtutea sufletelor strămoșești;
S'unde voi dormiți d'apururi în istorice morminte,
Va fi pentru Românime un loc sfânt de azi 'nainte!

267. MAJESTATEA SA REGINA ÎN TIMPUL RĂSBOIULUI PENTRU UNIREA ROMÂNILOR.

(Lectură istorică).

Ca trimisă de D-zeu, Majestatea Sa Regina Maria a fost pentru țara noastră în timpul războiului, sufletul statornic și pururea veghetor al împlinirii visului nostru de veacuri. Pe când Augustul său soț alături de principele Carol, prin cuvânt și faptă îmbărbătau vitejii la luptă, Ea, ca o adevărată mamă mergeà prin toate spitalele și alină cu îngrijirea ei și a scumpelor sale fiici: Principesele Elisabeta și Marioara suferințele eroilor răniți.

Fără să țină seamă de sănătatea și de viața ei, — scumpă nouă tuturor, — Ea îngrijeà cu toată dragostea și cu tot devotamentul pe răniți, pe exantematici și pe tot felul de bolnavi.

Ce inimă nobilă și rară! Ea le aduceà feldefel de daruri, ca să-i facă să-și mai uite durerile, ca să le mai îndulcească suferințele. Ședeà de vorbă cu ei, le dădeà Ea, cu mâna ei doctoriile, le citeà, și îi mângâià cu cuvinte blânde și prietenoase.

M. S. Regina îngrijește orfanii.

Răniții o iubeau din tot sufletul.

Își mai uitau durerile când se iveà Ea, înaltă, frumoasă, îmbrăcată toată în alb, ca o zeiță, trimeasă de D-zeu din cer, pentru a alină durerile muritorilor. Își destăinuiau ca unei mame suferințele, grijile și necazurile lor, iar Ea, iubita noastră Regină, găseà pentru fiecare câte un cuvânt de mângâiere și de încurajare.

Nu cred că există vreun Român, ca el să nu se închine în fața ei, ca înaintea unei Sfinte.

Cu câtă dragoste îngrijeà Ea apoi, de soarta micilor de orfani, rămași singuri pe lume, în voia întâmplării, fără de nici un ajutor.

„Mama Regina", cum îi ziceau sărmanii micuți, iubeà ca pe copiii ei, în amintirea drăgălașului

Ei copil Mircea, răpit dela sânul ei, spre a mări ceata îngerașilor nevinovați.

Numele mult iubiților noștri Suverani ne sunt scumpe. Ele vor rămâne moștenire urmașilor noștri și vor fi slăvite în vecii vecilor de către toți Românii.

268. STAREA ACTUALĂ A REGATULUI FAȚĂ DE TRECUT.

(Istorie).

Țara noastră este astăzi o țară liberă. Românii își fac singuri legile prin aleșii lor și chibzuiesc singuri, fără amestecul nimănui și după dorințele și nevoile lor.

In trecut, țara noastră eră despărțită în două: Moldova și Muntenia. Fiecare din acestea eră sub stăpâniri străine, înconjurate de vecini puternici, cari căutau înadins pricini de a se amestecă în cârmuirea lor. Nu odată țările române au fost pe marginea prăpăstiei, nu odată ființa lor eră să se piardă dar tocmai în acele grele clipe de întristare și de chin, Dumnezeu dădeă țărilor române în stăpânirea unor domni viteji, cari le scoteau din toate pericolele și le înălțau mai puternice, decât cum fuseseră înainte. D-zeu n'a vrut pieirea Românilor: i-a împuternicit, i-a întărit în cugete și în simțiri de au putut trece prin toate vijeliile și s'au unit de au făcut o țară frumoasă înlăuntru și respectată în afară. Ea poate astăzi stă alăturea cu oricare din țările Europei și pe fiecare zi se împuternicește și înaintează.

Inlăuntrul are școli bune, pietruite, drumuri de fier o străbat în toate părțile, școale s'au deschis și se deschid, în toate satele, pentru luminarea poporului. Suntem stăpâni pe casa și pe averea noastră, suntem

puși sub ocrotirea legilor, care dau dreptate celui ce o are. Avem cui ne plângem de vreun neajuns și suntem încredințați că o să căpătăm dreptate dacă o avem. Drepturi și datorii avem deopotrivă cu toții, sătean și orășean, boier și țăran. Săteanul este liber, ba încă silit a învățâ carte și prin silință și bună purtare, se poate ridică până la diregătoriile cele mai înalte. Negoțul, agricultura și meseriile propășesc și muncitorii sunt ajutați de „băncile și obștiile populare", care le dă bani cu dobândă mică, deși pot prinde nevoile la timp. Dările sunt strânse și slujbașii controlați de stat: nimeni nu ne ià mai mult decât se cuvine.

Mai înainte vreme, drumurile nu erau îngrijite. Călătoriile lungi se făceau cu căruța de poștă și călătorul eră cvșnic cu grija în spate, că va fi jefuit. Tâlhăriile se făceau ziua în amiaza mare. Școli pentru luminarea poporului nu erau. Prin sate nu găsiai alt cărturar de cât pe preot și încă și acela abiă puteà ceti și scrie. Legi nu avem; cel mai tare, acel eră mai mare. Domnul hotărâ așà cum vreà și judecà pe țăran, așà cum îi eră pofta. N'aveai cui te plânge de nedreptate, căci nimeni nu te ascultă. Țăranii aveau numai datorii și în schimb nu aveau nici un drept: ei duceau greutățile, plătiau birurile; pe capul lor erau podveziile și boieresciurile și trăiau mai rău decât animalele: erau bătuți, schingiuiți, jefuiți de cel dintâiu venetic oploșit prin sate. Slujbașii când strângeau dările, storceau și banul vădâncei și luau și vaca cu lapte din ușa nevoiașului, de-l lăsà pieritor de foame. Acceaș dare ți-o luà de mai multe ori și, dacă n'aveà de unde plăti, sătenii împungeau fuga de lăsau satele pustii.

Astăzi, prin monarhia ereditară în familia Hohenzollern s'a adus liniște în lăuntru. S'a pus capăt

poftelor de odinioară, de a se alege Domn oricine. Este hotărît că de acum ne-am statornicit şi că nu vom mai da prilej vecinilor de a se amestecà în alegerile de Domni. Astăzi guvernează naţiunea prin aleşii săi şi guvernează pe baza Constituţiei, care chezăşueşte libertatea cetăţenilor, drepturile şi datoriile lor.

In trecut, nu guverna naţiunea, ci Domnul şi nu domnià pe baza vre-unei legi, ci domnià, cum îi erà voia şi placul.

România astăzi se găseşte într'o stare înfloritoare.

Toţi Românii sunt astăzi uniţi sub un singur şi mare Rege. Veniturile statului cresc pe fiecare an şi se întrebuinţează la înzestrarea ţării cu aşezăminte de folos: pentru şcoală, biserică, armată, drumuri.

Să dăm dar dovezi de oameni de ordine, fiind supuşi legilor, ascultători de sfaturile mai marilor noştri, cu respect către M. S. Regele şi scumpa dinastie, care ne îndrumează pe cale sănătoasă. Măria Sa îşi cunoaşte poporul, dându-i *pământ şi vot obştesc* după marele răsboiu pentru unirea tuturor Românilor.

Să-l iubim din tot sufletul şi să strigăm: *Trăească întru mulţi şi fericiţi ani!*

---

269. PIATRA ÎNŢELEPCIUNEI.

(Cetire).

Piatra înţelepciunei este precum se vede aci arătat:

I.	M.	L.
P.	B.	R.
N.	T.	S.

Literile ce sunt pe dânsa îşi arată bunurile ce

I. Infrânarea,	B. Blândeţea,
M. Mila,	R. Răbddarea,
L. Liniştea,	N. Nevinovăţia,
P. Pocăinţa,	T. Tăcerea,

S. Smerenia.

Ele îşi arată şi relele de care trebuie să te fereşti şi anume:

I. Indărătnicia,	B. Bârfirea,
M. Mânia,	R. Răutatea,
L. Lenea,	N. Nerozia,
P. Pizma,	T. Trufia,

S. Semeţia.

Tot odată aceste litere te învaţă aşà:

I. Inchină-te,	B. Bucură-te,
M. Mileşte,	R. Răbdă,
L. Lucrează,	N. Nădăjdueşte,
P. Pocăeşte-te,	T. Taci,

S. Smereşte-te!

Cel ce va purtà această piatră cu sine şi va urmà întocmai după povăţuirile arătate de dânsa, va fi mulţumit în vieaţă, greutăţile le va trece lesne şi n'are să-l facă să uite pe cei asupriţi.

---

270. UNIREA TUTUROR ROMANILOR.

(Cetire istorică).

Hai să dăm mână cu mână,
Cei cu inimă română!

Care Român, dela copil până la bătrân n'a auzit sau n'a rostit aceste înălţătoare versuri, în care se arată visul nostru urmărit de veacuri?

Ori unde vieţuește un Român, ştiutor de mândra viţă din care se trage, nu se poate, să nu-i fi licărit în suflet dorul de a vedeà laolaltă cu toţi cei de o limbă, de o lege, de un sânge cu el. Nu se poate să nu fi auzit în casa lui, despre strămoşii cari şi-au păstrat neatinse: naţionalitatea, limba, ţara şi cari ne-au lăsat sfintele îndemnuri de unire şi de frăţie. Nu se poate să nu aibă în familia lui, urme de bătrâni răzeşi ori clăcaşi, cari să nu fi luptat cu preţul vieţii lor în vremuri depărtate pentru păstrarea: datinelor, limbii şi legii.

Aceste scumpe însuşiri ni le-a dat D-zeu şi le-am păstrat, spre a le aveà drept temelie visului nostru de aur: *Unirea tuturor ţărilor române laolaltă.*

Biata noastră ţărişoară a trecut prin multe nenorociri, până când ne-am putut izbândi pe deplin visul. O singură dată, l-am putut îndeplini în parte, la anul 1600, dar numai pentru scurt timp. Mihaiu Viteazul, fala neamului nostru, a izbutit prin foc şi sabie să unească într'un singur mănunchiu ţările surori: Muntenia, Moldova şi Transilvania. El a căzut prin trădare şi odată cu moartea lui, visul de unire s'a spulberat pentru câtva timp, dar a izbucnit iarăş şi mai puternic în sufletele urmaşilor, în August 1916.

Câte lupte, câte încălcări de ţară, câte ruperi din trupul ei nu s'au săvârşit! Le-am îndurat toate. Cu credinţa în D-zeu, am tot aşteptat ziua sfântă, ziua sosirii *Dreptăţii şi Frăţiei.*

Şi în sfârşit, această zi mare, atât de mult dorită, a sosit *M. S. Regele Ferdinand a îndeplinit sfânta unire a Românilor.* Astăzi, dela Nistru până la Tisa, din Carpaţi şi până la Mare, toţi Românii, mână în mână, joacă „Hora Unirii".

De ce cumplită groază am fost cuprinşi, în tot

timpul luptelor noastre crâncene şi de ce nețărmurită bucurie saltă sufletele noastre azi, când soarele libertăţii îşi revarsă lumina-i binefăcătoare, peste toate ţările locuite de Români! Slăvit să fie deci azi şi deapururea, în vecii vecilor, ceasul sfânt al unirii dătătoare de vieaţă, putere şi nădejde. Şi pentrucă ne-a fost dat nouă, fericiţii să vedem înfăptuit visul de aur al tutulor Românilor, vis pentru care s'au jertfit atâtea suflete, să căutăm să fim vrednici de momentele înălţătoare prin cari trecem, de zilele măreţe, pe cari le trăim. Trebuie să ne gândim că viitorul neamului românesc, atârnă numai de noi; deci, dela copil şi până la bătrân să ne facem datoria din tot sufletul, să muncim cu încordare, să ne iubim ţara şi să ne jertfim, fără şovăire, pentru fericirea ei. Să ne iubim între noi şi cu toţii, mână în mână, să lucrăm pentru progresul şi înflorirea României Mari, căci:

Unde-i unul, nu-i putere
La nevoi şi la durere;
Unde-s doi puterea creşte
Şi duşmanul nu sporeşte!

---

271. CĂTRE ŞCOLARI.

(Cetire).

Vieaţa noastră, de când ne naştem şi până murim, este o veşnică luptă. Şi din această luptă, unii ies învingători, alţii rămân învinşi. Noi învăţăm pentru vieaţă; învăţăm să ştim cum să trăim şi cum să ne căutăm drepturile.

Învăţătura e singurul mijloc, ce ne deschide capul şi ne poate întări în lupta vieţii. Fără carte

în vremurile grele de acum, suntem de pierit: oricine se poate îmbogăţi depe spinarea noastră şi noi cădem robiţi de întuneric şi de sărăcie.

Astăzi, oricine are înlesnirea să înveţe. Şcoala primară ne deschide numai căile priceperii şi gustul de a ceti. Nu suntem însă deajuns de învăţaţi, când isprăvim şcoala, căci oricât ar fi cineva de învăţat, tot nu le ştie pe toate; deaceea în cărţile bisericeşti stă scris: „Invaţă, înţeleptule, şi mai înţelept vei fi!" Cartea ascute mintea, o preface. In faţa greutăţilor vieţii, cel învăţat găseşte mai de grabă meşteşugul de biruinţă, are patru ochi, cum se zice: îşi poate face o socteală, şi poate scrie, ceti orice are de trebuinţă îşi cunoaşte mai bine pe Dumnezeu, poate să steà de vorbă cu oricine, mai deschis.

Toate acestea le-aţi învăţat în şcoală.

In viaţă încă avem de învăţat. Ca meseriaşi, plugari, negustori, avem de învăţat, cum să ne rânduim: munca, cruţarea, socotelile din lăuntru ale casei, îndemnarea la toate ale gospodăriei.

Fruntaşii acestei ţări, au băgat de seamă, că mulţi după ce ies din şcoala primară, nu mai citesc; ba alţii — ca o ruşine — dela o vreme uită să şi scrie. Pentru aceasta şi-au luat fiinţă, în sate şi oraşe, „*Cursurile complimentare şi Cursurile de adulţi*". La aceste cursuri, învăţătorii vorbesc cu cei ieşiţi din şcoală şi cu oamenii mai în vârstă, cari n'au avut fericirea să înveţe carte, asupra feluritelor nevoi ale vieţii. Toţi împreună cu institutorii şi învăţătorii cetesc cărţi de folos. In unele sate se fac şezători la şcoală. Aici vine fete şi flăcăi, unde ascultă lucruri frumoase şi în acelaş timp lucrează. In multe părţi se fac case de sfat şi citire, menite să împrăştie lumina în popor. Absolvenţii şcoalelor primare trebuie să le cerceteze şi să le sprijinească, căci acestea sunt spre folosul lor şi al ţării.

Pentru luminarea sătenilor şi orăşenilor au prins a ieşi o mulţime de cărţi de folos.

Cassa Şcoalelor tipăreşte cărţi frumoase şi ieftine. „*Albina*", care iese în fiecare săptămână şi se plăteşte numai cu 20 lei pe an, este cea mai de seamă revistă pentru luminarea poporului. Afară de „Albina" mai este şi *Lamura*, reviste pe cari le puteţi găsi în biblioteca şcoalelor şi pe cari vi le dă institutorul ori învăţătorul să le citiţi, oricând le veţi cere.

Lipiţi-vă cu sufletul şi cu inima de şcoală şi de biserică, căci acestea-s mântuitoarele noastre. Biserica şi şcoala sunt puterile, cari ţin neamurile în viaţă mulţumită. Iubiţi comitetele şcolilor şi îndemnaţi pe toate să le sprijinească.

Sfătuiţi-vă la toate nevoile voastre cu institutorii, învăţătorii şi preoţii. Ei sunt oameni luminaţi. Dela ei puteţi învăţà toate cele bune şi de folos.

— FINE —

Salazor Constantin

Vestminte bărbătești să nu poarte femeia, nici bărbatul să nu îmbrace vestminte femeiești. Că urâciunea lui Iehova, Dumnezeul tău, este tot ce face aceasta.

D. Moise, 22. 5

Sărăteanu Spiridon. Mașini

TABLA DE MATERII

TRIMESTRUL I.

		Pagina
1.	Cântarea neamului *(Cetire)*	3
2.	M. S. Regele și Augusta Sa Familie	4
3.	Mama Anuța *(Cetire)*	6
4.	Târgovețul și săteanul *(Cetire)*	7
5.	Ce te legeni codrule *(Memorizare)* M. E.	9
	M. Eminescu *(Biografie)*	9
6.	Dacia și Dacii *(Istorie)*	10
7.	Puterea rugăciunii *(Cetire)*	12
8.	Datoriile către Dumnezeu *(Religie)*	13
9.	Vorbe înțelepte *(Cetire)*	14
10.	Credințî deșarte *(Cetire)*	15
11.	Vinul *(Științe naturale)*	17
12.	Dușmanul *(Cetire)*	19
13.	Romanii *(Istorie)*	20
14.	Mucius Scevola *(Cetire)*	22
15.	Prin țara noastră *(Cetire)*	24
16.	Două Boloboace *(Memorizare) A. Donici*	25
17.	Facerea oțelului *(Științe Naturale)*	26
18.	Dragostea de mamă *(Cetire) Pr. E.*	27
19.	Datoriile către aproapele *(Religie)*	28
20.	Tâlcuri *(Cetire)*	30
21.	Măgarul boul și plugarul *(Cetire) Pr. E.*	30
22.	Murăturile, borșul, bulionul, magiunul (povidla) *Științe Naturale*, etc.	32
	Vorbe înțelepte *(Cetire)*	33
23.	Spirtul, rachiul, țuica *(Științe Naturale)*	34
24.	Păcatul *(Cetire)*	36
25.	Țara mea *(Memorizare) I. N.*	38
	Ioan Neniţescu *(Biografie)*	39
	Dacian și Decebal *(Istorie)*	41

Pagina

27. Omul *(Cetire)* 43
28. Datoriile omului către corp *(Religie)* 43
29. Frunzele veştejite *(Cetire)* 44
30. Păstrarea fructelor *(Ştiinţe Naturale)* 46
31. Roma *(Cetire)* 48
32. Răsboaiele lui Traian cu Decebal *(Istorie)* 50
33. Cântec *(Memorizare)* 53
34. Datoriile către suflet *(Religie)* 54
35. Vorbe înţelepte *(Cetire)* 55
36. O prinsoare *(Cetire)* 55
37. Increde-te în viitor *(Memorizare)* 58
38. Trifoiul şi lucerna. Fânul şi păstrarea lui *(St. Nat.)* . . 58
39. Colonizarea Daciei *(Istorie)* 61
40. Neamul nostru *(Cetire)* 62
41. Datoriile către biserică *(Religie)* 63
42. Sfat bun, comoară adevărată *(Cetire)* 64
43. Cânepa şi inul (Uleiul) *Ştiinţe Naturale* 65
44. Inul *(Cetire)* 70
45. Starea Daciei sub Romani şi părăsirea ei *(Istorie)* . . . 72
46. Portul, graiul şi datinele din bătrâni *(Cetire)* 74
47. Datoriile către comună *(Religie)* 78
48. O judecată din vremea veche *(Cetire)* 79
49. Bumbacul *(Cetire)* 82
50. Pânza, hârtia *(Ştiinţe Naturale)* 83
51. Tiparul *(Cetire)* 86
52. Sus inima *(Memorizarea)* G. Coşbuc 88
Gh. Coşbuc *(Biografie)* 88
53. Naşterea poporului român *(Istorie)* 89
54. Caporalul Amărăşteanu *(Cetire)* G. Mold. 90
55. Patria. Datoriile către patrie *(Religie)* 92
56. O cuvântare *(Cetire)* 93
57. La munţi *(Cetire)* Pr. X 94
58. Baptele (facerea untului şi a brânzei) *Şt. Naturale* . . 95
59. Năvălirea barbarilor *(Istorie)* 98
60. Murguleţ *(Cetire)* 100
61. Datoriile către animale *(Cetire)* 102
62. Unţura, scul (săpun, lumânări) *Ştiinţe Naturale* . . . 103
63. Trei mincinoşi *(Cetire)* 105
64. Olle bârsane (ţurcane) *(Cetire)* 107
64. Lâna şi pâsul (aba, dimie, postav) *Şt. Naturale)*

REV
ÎNVAT